

Turap 2 - 2023

Inhoudsopgave

Hoofdpijnen Turap 2 2023.....	3
Totaalbeeld financiën.....	6
Bijlage 1 Voortgang doelen en financiële afwijkingen per programma.....	8
Wijken Algemeen	8
W1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek	14
W2 Noordwest.....	16
W3 Noordoost	18
W4 Presikhaaf.....	21
W5 Malburgen	25
W6 Schuytgraaf/ Elderveld.....	29
W7 De Laar/ Elden	32
W8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg.....	34
S00 Bestuur, dienstverlening en financiën	38
S01 Veiligheid	47
S02 Bereikbaarheid.....	50
S03 Economie.....	56
S04 Onderwijs.....	64
S05 Cultuur	69
S06 Participatie en armoedebestrijding.....	75
S07 Zorg.....	81
S08 Welzijn en inclusie.....	89
S09 Gezondheid en sport.....	98
S10 Klimaat en energie	102
S11 Ruimtelijke ontwikkeling	107
S12 Wonen en leefomgeving	110
Bijlage 2 Budgetoverhevelingen.....	121
Terugblik Nota budgetoverhevelingen 2022.....	121
Vooruitblik Nota budgetoverhevelingen 2023	128
Bijlage 3 Investerings.....	131
Bijlage 4 Beheersing verbonden partijen	133
Bijlage 5 Stand van zaken amendementen en moties	136

Hoofdpijnen Turap 2 2023

Twee keer per jaar maakt het college een tussenrapportage - de 'Turap' - voor de gemeenteraad. In de Turap is de stand van zaken geduid rondom de uitvoering van de in de begroting voor 2023 opgenomen ambities, doelen en inspanningen binnen de verschillende programma's. Ook worden de verwachte financiële afwijkingen over het lopende jaar 2023 vermeld. Die ontstaan door autonome ontwikkelingen, maar ook door de uitvoering van moties en het aanpakken van urgente knelpunten in lopend beleid.

Financieel beeld

In Turap-1 verwachtten we een voordeel van € 9,4 miljoen. Dit is een saldo van positieve en negatieve afwijkingen. Alleen de afwijkingen die zeker zijn en waar gedurende het jaar niet meer op gestuurd kan worden, worden in de begroting verwerkt. Dit heeft bij Turap-1 geleid tot een aanpassing van € 13,2 miljoen (aangezien er meer voor- dan nadelen een vaststaand karakter hadden) en is niet het volledige saldo van € 9,4 miljoen in de begroting verwerkt, waardoor er nog een nadeel van € 3,8 miljoen resteert.

Dit nadeel komt terug in deze Turap-2, aangevuld met nieuwe ontwikkelingen die in totaal tot een voordeel van € 9,8 miljoen leiden. In totaal wordt dan ook met deze Turap een voordelige afwijking van € 6,0 miljoen in de begroting verwerkt. De totale (verwachte) afwijking voor 2023 op basis van beide Turaps komt uit op een positief resultaat van € 19,2 miljoen. In de jaarrekening over 2023 zal de definitieve afwijking bekend worden.

Schematisch is dit als volgt weer te geven:

Turap 1	Totaal gemelde afwijkingen (saldo)	€ 9,4			
			→ In de begroting verwerkt		€ 13,2
			→ Niet in de begroting verwerkt	€ -3,8	
Turap 2	Nog te verwerken uit turap 1	€ -3,8		→ In de begroting verwerkt	€ 6,0
	Nieuwe afwijkingen	€ 9,8			
Totaal in de begroting verwerkt turap 1 en 2					<u>€ 19,2</u>

Het totaalbedrag aan afwijking van € 19,2 miljoen bestaat met name uit extra baten uit het gemeentefonds, toegelicht op programma S00 en de inzet middelen impuls energietransitie, toegelicht op programma S10.

Op koers

In deze Turap liggen de meeste doelen en inspanningen op koers. Een greep hieruit: We zetten goede stappen om de veiligheid in Arnhem te vergroten. Zo is de handhavingcapaciteit op straat versterkt. We zijn bezig met het opstellen van het duurzaam mobiliteitsplan en deze wordt eind 2023 aan de raad voorgelegd. Ons stedelijk fietsnetwerk wordt verbeterd en uitgebreid, met nadruk op hoogwaardige doorfietsroutes.

We werken we samen met de stad aan een nieuwe Woonvisie, die wonen in Arnhem eerlijker moet gaan maken. De startnotitie van deze Woonvisie is in 2023 door de gemeenteraad vastgesteld.

In juni is het programma Arnhem-Oost tijdens een drukbezochte bijeenkomst in het Posttheater gelanceerd en werd het programma ondertekend door een alliantie van partijen.

We zijn gestart met de proef Bijverdienbeloning, waarmee we inwoners die op dit moment vanuit de bijstand in deeltijd (gaan) werken een extra stimulans geven.

We helpen huishoudens die te maken hebben met energiearmoede, door energiecoaches, buurtklusteams, via wijkteams, scholen en vanuit de witgoedregeling. We hebben van het Rijk een grote bijdrage ontvangen voor de ontwikkeling van Spoorzone Arnhem-Oost, daarbij wordt ingezet om deze forse ambitie nader vorm te geven en uit te werken naar concrete investeringsplannen en grondexploitaties. Daarnaast is Arnhem op maandag 9 oktober de gastheer van het jaarlijkse evenement Dag van de Stad. Dit jaar is het thema "De stad dichtbij", want in de wijk wordt alles zichtbaar. De grote transitieopgaven van deze tijd, maar ook de energie en de inspiratie om die uitdagingen aan te pakken.

Er zijn ook onderwerpen die (nog) niet geheel op koers liggen. Dit komt onder meer door de huidige arbeidsmarkt met personele schaarste waardoor we op onderdelen onvoldoende capaciteit hebben om onze ambities uit te voeren. Daarnaast speelt werkdruk een rol. Bovendien hebben zowel wij als onze partners te maken met onder meer stijgende kosten, onzekere marktontwikkelingen en stikstofbeperkingen.

Een voorbeeld van onderwerpen die (nog) niet geheel op koers liggen, is de toevoeging van woningen; we hebben de afgelopen 2 jaar minder vergunningen afgegeven en minder woningen gebouwd dan de jaren daarvoor. Ook de realisatie van extra woonplekken voor dak- en thuislozen heeft vertraging opgelopen. In onze

stad is een tekort aan voldoende beschikbare ateliers, werk- en oefenruimtes voor culturele en creatieve makers. Ook wordt de doelstelling van hoeveelheid restafval (30 kilo per inwoner per jaar) nog niet bereikt.

Toelichting doelen en inspanningen

In Turap 2 wordt de voortgang aangegeven van de doelen en inspanningen die in de Begroting 2023 zijn opgenomen. Per doel en inspanning is de stand van zaken beschreven. Ook wordt bij de doelen en inspanningen de status aangegeven door middel van verschillende icoontjes. Deze icoontjes houden het volgende in:

- Groene pijl schuin omhoog - Het doel/ de activiteit loopt op koers
- Oranje pijl naar rechts - Het doel/ de activiteit loopt gedeeltelijk op koers
- Rode pijl schuin omlaag - Het doel/ de activiteiten lopen niet op koers
- Groen vinkje - Het doel/ de activiteit is gerealiseerd

Toegankelijkheid Turap

In het kader van de toegankelijkheid van de Turap is er in de bovengenoemde vormgeving een aantal wijzigingen aangebracht ten opzichte van de vormgeving van de Jaarstukken 2022. We hebben de vormgeving en locatie van de bolletjes (icoontjes) gewijzigd (zie hierboven) en in de regels van de ambities, doelen en inspanningen hebben we de letters A (=ambitie), D (=doel), I (= inspanning) toegevoegd. We willen hier de komende periode verdere stappen in zetten en streven er naar om op de financiële portal (financien.arnhem.nl) na vaststelling van de Turap in de raad een digitale toegankelijke versie te publiceren.

Turap en bestuursrapportages

De afgelopen jaren werd gelijktijdig met de Turap de bestuursrapportages Zorgdomein en Bestaanszekerheid opgesteld en aan de raad aangeboden. Beide bestuursrapportages worden dit najaar digitaal beschikbaar gesteld aan de raad met 'realtime' informatie. Over deze digitale dashboards en de mogelijkheid om deel te nemen aan optionele aanvullende bijeenkomsten, zal dit najaar een separate raadsbrief aan de gemeenteraad gestuurd worden.

Presentatie baten en lasten

De presentatie van de baten en de lasten die in de begroting van 2023 is gebruikt, is doorgezet in deze Turap. Daarom wordt een positief bedrag gepresenteerd op het moment dat er sprake is van meer baten of meer lasten. Concreet betekent dit dat als er hogere lasten zijn, dit als een positief bedrag in de lasten is gepresenteerd. Dit veroorzaakt een nadeel voor de algemene reserve. Wanneer een negatief bedrag als afwijking in de lasten is gepresenteerd, betekent dit dat er sprake is van minder lasten, dus een voordeel voor de algemene reserve. Wat betreft de baten werkt dit hetzelfde: een positieve afwijking in de baten betekent hogere baten en een voordeel voor de algemene reserve. Of een afwijking een voordeel of nadeel voor de algemene reserve veroorzaakt, is eveneens weergegeven in de kolommen in de bijlagen.

Tabel afwijkingen

Per afwijking is in de tabellen de nodige informatie verstrekt. Hieronder is per kolom aangegeven welke informatie wordt weergegeven:

- T1: is de afwijking al in Turap 1 opgenomen;
- I/S: Is de afwijking incidenteel of structureel;
- AR/BR: Komt de afwijking ten gunste of laste van de algemene reserve (AR) of een bestemmingsreserve (BR);
- B: Wordt de afwijking in de begroting verwerkt met bijgevoegde begrotingswijziging.

Begrotingswijziging

Bij deze Turap is een begrotingswijziging opgenomen. De afwijkingen in de Turap welke zijn opgenomen in de begrotingswijziging moeten namelijk in het kader van de begrotingsrechtmatigheid in de begroting verwerkt worden. Alle in de turap genoemde afwijkingen in bijlage 1 worden in de begroting verwerkt.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk wordt het financiële totaalbeeld geschetst, waarbij toegelicht wordt hoe Turap 1 en Turap 2 in samenhang met elkaar gelezen moeten worden. Waar Turap 1 alleen de verwachte financiële afwijkingen beschrijft, wordt in deze Turap 2 in de bijlagen een integraal overzicht gegeven van de voortgang op de beleidsdoelen en inspanningen in combinatie met een verwachte financiële prognose. De financiële afwijkingen in de wijkprogramma's worden op één plek toegelicht bij het onderdeel Wijken algemeen. Dit is in de Turaps reeds een gebruikelijke lijn, vanaf de Begroting 2024 gebeurt dit op basis van amendement 23A20 'Financieel samenvoegen wijkprogramma's' ook in de andere documenten in de P&C-cyclus.

Zowel de exploitatie als de voortgang op de investeringen wordt toegelicht. Tevens staan we stil bij de beheersing van de verbonden partijen en lichten we de voortgang op de overgehevelde budgetten uit 2022 toe. Tot slot wordt een overzicht gegeven van de stand van zaken op de bij de Begroting 2023 aangenomen moties en amendementen.

Totaalbeeld financiën

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	909.868	20.749	930.617
Baten	873.615	12.068	885.683
Saldo lasten en baten	-36.253	-8.681	-44.934
Toevoegingen aan reserves	81.659	-8.095	73.564
Onttrekkingen aan reserves	131.119	6.625	137.744
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	49.460	14.720	64.180
Prognose resultaat	13.207	6.039	19.246

In bovenstaande tabel is zichtbaar dat bij de begroting voor het opstellen van Turap 2, uit is gegaan van een saldo van lasten en baten ad € 36,3 miljoen en dat € 49,5 miljoen per saldo aan de reserves onttrokken zou worden. Met de afwijkingen die in deze Turap 2 gemeld zijn, wordt het saldo van lasten en baten € 44,9 miljoen en wordt per saldo € 64,2 miljoen aan de reserves onttrokken.

In onderstaande tabel is weergegeven welke afwijkingen in Turap 2 verwerkt zijn. Wanneer een afwijking betrekking heeft op meerdere programma's, is deze in de Turap over deze programma's verdeeld. Uit onderstaande tabel blijkt het totaal van de desbetreffende afwijkingen.

Onderwerp	Bedrag turap 1	Verwerkt / gewijzigd	Bedrag turap 2
Afwijkingen gemeld in Turap 1	9.396	13.210	-3.814

Nieuwe afwijkingen turap 2

Gemeentefonds: meicirculaire (saldo gemeentefonds en DU's / TM's)	627
Actualisatie meerjareninvesteringsplanning (MIP)	-259
Actualisatie WSW	-2.509
Compensatie minimumloon WSW in septembercirculaire	395
Actualisatie BUIG	-1.318
Vermindering op basis van de aangifte Vennootschapsbelasting over 2021	527
VGGM: Basis op orde JGZ / AGZ	174
Vrijval dotatie aan BR jeugdfonds	1.000
Sportbedrijf tekort begroting	-422
Huur- vs subsidieindexatie maatschappelijke partners	-559
Inkomensregelingen	-40
Individuele studietoeslag	-350
Sportpark Paasberg	-105
Loket Zuid	-39
Klantenservice	-150
Uitvoering moties 23M09gg (Vergoeding aanpassing paspoort) en 21M218 (Kosteloze naamsverandering)	-68
Kwaliteitsimpuls overige locaties, waaronder Bakenhof en Overmaat/Rijkerswoerd	-100
Strategisch aankoop grond voor groen en ontmoeten	350
Strategisch aankoop grond voor groen en ontmoeten	-350

Koers Molenplaats	-62
Verduurzamen vastgoed: vrijval	2.500
Mobiliteit: vrijval incidentele budgetten	4.500
Lokale heffingen	-1.445
Integraal accommodatiebeleid	-190
Dekking integraal accommodatiebeleid uit middelen Scholen en ander vastgoed als verbindende plek in de buurt (320k structureel)	190
Uitbreiding buurtsportcoaches	-113
Dekking uitbreiding buurtsportcoaches uit BR jeugdfonds	113
Opvang dakloze EU-burgers (motie)	-250
Dekking dakloze EU-burgers uit BR Wmo jeugdzorg	250
Loon- en prijsontwikkelingen De Connectie	-1.253
Nadeel implementatie eHRM systeem De Connectie	-200
Grofvuil - afval	350
ODRA	-300
Huisvesting gemeentelijke organisatie	-522
Verkiezingen	-466
Burgerzaken extra inzet formatie voor met name reisdocumenten	-526
Leges	474
Burgerparticipatie	135
Burgerparticipatie	-135
Restantnadeel Jeugdzorg	3.600
Restantnadeel Jeugdzorg	-3.600
Doelgroepenvervoer	807
Toevoeging resultaat doelgroepenvervoer aan BR WMO en Jeugdzorg	-807
Beschermd wonen	1.512
Lagere eigen bijdrage beschermd wonen	-918
Toevoeging resultaat beschermd wonen aan BR WMO en Jeugdzorg	-595
Voordeel WMO	3.736
Hogere eigen bijdrage WMO	610
Saldo voordeel WMO	-4.346
Inzet middelen impuls energietransitie	10.000
Nieuwe afwijkingen in turap 2	9.854
Totaal afwijkingen turap 2	6.039

Bijlage 1 Voortgang doelen en financiële afwijkingen per programma

Wijken Algemeen

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Arnhem is / wordt een levendige en vitale stad waar het volgens inwoners en ondernemers fijn wonen, werken en verblijven is		(T)
Samen met inwoners - Het inzicht en de kracht van burgers wordt maatgevend voor gemeentelijk handelen		(D)
<p>De ontwikkeling van de gemeente als gebiedsgerichte organisatie is ingezet door de start van het opstellen van een nieuwe Koersnota Van Wijken Weten. Deze Koersnota gaat in op de doorontwikkeling van wijksturing in Arnhem.</p> <p>De aanpak voor leefbare wijken in de wijken die vallen onder Arnhem-Oost aanpak heeft in juni 2023 een impuls gekregen door het opleveren van het Actieplan Nationaal Programma Arnhem Oost. In dit actieplan zijn meerjarige inspanningen benoemd voor de 5 Arnhem-Oost wijken waarbij financiering vanuit de Rijksoverheid inzetbaar is om deze inspanningen aan te jagen.</p> <p>Ook naar de ondersteuning die bewoners nodig hebben om betrokken te zijn bij hun wijk, is in 2023 een onderzoek gestart. Het beschikbare budget aan bewonersondersteuning moet op een zodanige wijze worden ingezet dat deze aansluit bij de behoefte aan ondersteuning in de verschillende wijken. Het onderzoek wordt in het najaar afgerond met een advies hoe deze verdeling tot stand zou moeten komen en wat hiervoor nodig is.</p>		
De gemeente als wijkgerichte organisatie en vergroten van invloed en betrokkenheid inwoners: De kracht, kennis en kunde van inwoners en ondernemers benutten		(I)
<p>In 2023 is gestart met het ontwikkelen van een nieuwe Koersnota Van Wijken Weten. Deze Koersnota moet richting geven aan de doorontwikkeling van wijksturing in Arnhem op basis van de evaluatie uit 2021. Om de juiste input hiervoor op te halen, zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd met inwoners, maatschappelijke partners, ambtenaren en raadsleden. De Koersnota zal in september worden aangeboden aan het college.</p>		
Leefbare wijken		(I)
<p>De Arnhemse Leefbaarheidsmonitor wordt ingezet om de leefbaarheid in alle wijken te monitoren. Door de inzet van de gebiedsanalyse is het mogelijk ook wijken ten opzichte van elkaar in beeld te brengen. Het vergroten van kansen voor kinderen en jongeren in Arnhem krijgt in 2023 stadsbreed vorm door zowel de inspanningen op deze doelgroep in het actieplan Nationaal Programma Arnhem Oost en onze eigen gemeentelijke inspanningen. Voor beide geldt dat de uitvoering per wijk kan verschillen.</p>		
Maatschappelijke accommodaties: een visie ontwikkelen		(I)
<p>Inmiddels is een projectplan voor het opstellen van het integraal accommodatiebeleid goedgekeurd en is een offerte uitvraag gedaan bij drie partijen om het projectleiderschap voor deze opdracht in te vullen. De ontwikkeling van het beleid start vervolgens in september 2023.</p>		
Monitor leefbare wijken		(I)
<p>De resultaten van de Leefbare Wijken monitor worden consequent door de gemeente ingezet om ontwikkelingen in de wijk te monitoren en vormen een belangrijk startpunt voor het vaststellen van de belangrijkste doelen in de wijken. Deze data wordt in alle wijken ingezet om het gesprek in de wijken op gang te helpen met inwoners en maatschappelijke partners. Daarbij wordt veelal gekozen om deze data te gebruiken bij de actualisatie van de wijkprogrammering, zodat dit ook een natuurlijk moment betreft. De huidige monitor bevat informatie uit 2021 en in 2023 zal het veldwerk starten om de inhoud van de monitor te actualiseren.</p>		

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	235.264	3.281	238.545
Baten	27.579	603	28.182
Saldo lasten en baten	-207.685	-2.678	-210.363
Toevoegingen aan reserves	6.716	0	6.716
Onttrekkingen aan reserves	15.275	0	15.275
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	8.559	0	8.559
Prognose resultaat	-199.126	-2.678	-201.804

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	3.281	N					
Sociale wijkteams (SWT)	565	N					
Jeugdzorg	3.600	N	Restantnadeel Jeugdzorg	N	S	BR	J
Jeugdzorg	800	N	Pluryn tariefsverhogingen	J	S	BR	J
WMO en sociale wijkteams	730	N	Kostprijsdekkende tarieven huishoudelijke ondersteuning	J	S	BR	J
WMO en sociale wijkteams	600	N	Aanvullende indexering zorgtarieven	J	S	BR	J
Jeugdzorg	400	N	Aanvullende indexering zorgtarieven	J	S	BR	J
Jeugdzorg	300	N	Verhoging pleegzorgvergoeding	J	S	BR	J
Onderwijs	190	N	Integraal accommodatiebeleid	N	I	AR	J
WMO en sociale wijkteams	-807	V	Doelgroepenvervoer	N	S	BR	J
WMO en sociale wijkteams	-1.512	V	Beschermd wonen	N	S	BR	J
WMO en sociale wijkteams	-3.736	V	Voordeel WMO	N	I	BR	J
Teams Leefomgeving(TLO)	2.716	N					
Onderwijs	877	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Armoedebeleid	822	N	TM Flankerend beleid energiearmoede	N	I	AR	J
Schulddienstverlening	658	N	TM Dienstverlening gemeenten aanpak schulden en armoede	N	I	AR	J
Onderwijs	222	N	Compensatie MGR	J	I	AR	J
Mobiliteit	85	N	Indexatie contracten parkeergarages	J	S	AR	J
Armoedebeleid	40	N	Inkomensregelingen	N	S	AR	J
Water, milieu en luchtkwaliteit	7	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Werk en Inkomen	5	N	Compensatie MGR	J	I	AR	J

Baten	603	V					
Sociale wijkteams (SWT)	0						
Teams Leefomgeving(TLO)	603	V					
Onderwijs	438	V	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Onderwijs	81	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Sport	66	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Welzijn	18	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Sociale wijkteams (SWT)	0						
Teams Leefomgeving(TLO)	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						
Sociale wijkteams (SWT)	0						
Teams Leefomgeving(TLO)	0						

Stijging tarieven en kosten jeugdzorg

De kosten van de jeugdzorg nemen meer toe dan aanvankelijk voor dit jaar is geprognosticeerd.

Het betreft hier met name de specialistische voorzieningen die in natura worden verstrekt. Bij de verleende zorg in de vorm van persoonsgebonden budget (PGB) zien we een daling van de kosten. Dat geldt ook voor de kosten van jeugdbescherming.

De kostenstijging in de specialistische voorzieningen in natura is in hoofdzaak op twee factoren terug te voeren:

- Tariefstijgingen - Het betreft hier regionale tariefsverhogingen die ten dele al eerder in het kader van de Perspectiefnota zijn gemeld, namelijk tariefsverhogingen bij jeugdzorgaanbieder Pluryn voor verblijf (€ 0,8 miljoen) en pleegzorgvergoedingen (€ 0,3 miljoen).
- Een stijging in het verzilveringspercentage van de toegewezen zorg - Ten opzichte van voorgaande jaren is een duidelijke toename in de uitnutting van toegewezen, geïndiceerde zorg, ook wel het verzilveringspercentage genoemd, zichtbaar. Daar staat tegenover dat het aantal jeugdigen dat specialistische jeugdzorg toegewezen krijgt, redelijk stabiel blijft. Gecombineerd betekent dit dat de gemiddelde zorgkosten per jeugdige toenemen, wat erop duidt dat de gemiddelde intensiteit en/of de duur van het jeugdzorgtraject groeiend is. Nadeel: € 3,6 miljoen.

Tezamen met de indexering van de zorgtarieven leidt dit tot een totaal nadeel van afgerond € 5,1 miljoen op de jeugdzorg (incl. jeugdbescherming). Dit nadeel wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve WMO & Jeugdzorg, welke gepresenteerd staat op S07.

De ontwikkelingen van de kosten in de jeugdzorg worden in het najaar nader geanalyseerd in het kader van het meerjarenbeeld.

Kostprijsdekkende tarieven huishoudelijke ondersteuning

Het tarief dat gemeente Arnhem betaalt aan aanbieders van Huishoudelijke Ondersteuning is vanaf 2023 verhoogd, omdat het wettelijk verplicht is om een kostendekkend tarief te betalen. Zo worden de aanbieders in staat gesteld een gezonde bedrijfsvoering te hebben. Hiertoe heeft het college op 31 januari 2023 besloten. Door de hogere tarieven voor huishoudelijke ondersteuning zijn de kosten in 2023 naar verwachting € 730.000 hoger dan begroot. In het beschikbare budget van huishoudelijke ondersteuning wordt rekening gehouden met de vergrijzing en door personeelstekorten bij zorgaanbieders kan niet volledig voldaan worden aan de vraag naar huishoudelijke ondersteuning. Via wachtlijstbemiddeling borgen we wel dat de meest kwetsbare inwoners als

eerste huishoudelijke ondersteuning ontvangen. Door het negatieve verwachte resultaat zal een onttrekking uit de bestemmingsreserve Wmo & Jeugdzorg nodig zijn, welke op S07 is gepresenteerd.

Aanvullende indexatie zorgtarieven

Jaarlijks worden de tarieven jeugdzorg en Wmo door onze regionale inkooporganisatie geïndexeerd op basis van voorjaarsramingen van het Centraal Planbureau (CPB). Naar aanleiding van de sterk gestegen prijzen in de afgelopen periode zijn de zorgtarieven 2023 aanvullend met 0,73% geïndexeerd. In de eerste tussenrapportage is aangegeven dat dit - berekend over de totale zorgbegroting - een extra structurele kostenpost van ca € 1 miljoen betekent. Daarvan heeft € 0,4 miljoen betrekking op Jeugdzorg en € 0,6 miljoen op Wmo en sociale wijkteams. Dit tekort wordt gedekt vanuit de reserve, welke is gepresenteerd op programma S07 Zorg.

Doelgroepenvervoer WMO

Bij de gewijzigde begroting 2023 van de BVO DRAN heeft de gemeente Arnhem de verwachting uitgesproken dat het vervoersvolume van het vraagafhankelijk vervoer binnen deze gemeente in 2023 niet meer uit zal komen op het niveau van 2019, vanuit de Kaderbrief 2024 het algemene uitgangspunt voor de gewijzigde begroting 2023 vraagafhankelijk vervoer. Door de gemeente Arnhem is daardoor verzocht om een aframing van € 500.000 door te voeren op de begroting 2023 vraagafhankelijk vervoer volgens de algemene uitgangspunten. Na deze aframing resteert voor 2023 een voordeel van € 807.000.

Het betreft een incidenteel voordeel. Voorstel is om dit voordeel van 2023 toe te voegen aan de BR WMO & Jeugdzorg en daarmee beschikbaar te houden voor dekking van de indexatie van doelgroepenvervoer in 2024. Deze toevoeging aan de reserve is opgenomen op programma S07 Zorg.

Beschermd wonen

Sinds 2021 is een voordeel ontstaan bij Beschermd Wonen. Vanaf 2021 is de Wet Langdurige Zorg (Wlz) opengesteld voor mensen met psychiatrische problematiek. Een aanzienlijk deel van de inwoners die een toewijzing Beschermd Wonen hadden, is doorgestroomd naar de Wlz. De lasten zijn in 2021 door de uitstroom van cliënten harder gedaald dan de uitname van het budget, dit effect werkt door tot de invoering van het objectieve verdeelmodel per 1 januari 2025. Inmiddels zijn er regionale financiële afspraken gemaakt, zoals aangegeven in de raadsinformatiebrief voortgang regionale afspraken beschermd wonen. Deze financiële afspraken betreffen de jaren 2022 en verder. Dit betekent dat in dit jaar de afspraken voor 2022 en 2023 verwerkt worden. Op het lastenbudget geeft dit een voordeel van circa € 1,5 miljoen, welke zichtbaar wordt op wijken algemeen. Bij de baten is er een nadeel van € 920.000, welke zichtbaar wordt op S07. Gesaldeerd blijft er een positief voordeel over van € 595.000. Voorgesteld wordt om het verwachte positieve resultaat op het onderdeel beschermd wonen van € 595.000 toe te voegen aan de BR WMO & Jeugdzorg en daarmee beschikbaar te houden voor dekking van de kosten van Beschermd Wonen in de toekomst. De toevoeging aan de reserve is gepresenteerd op programma S07 Zorg.

Begeleiding- en overige Wmo

Wmo begeleiding

In eerdere jaren is het beroep op Wmo-begeleiding sterk gestegen. De laatste 2 jaar is deze trend echter doorbroken en zijn de kosten van begeleiding beheersbaar geworden. De verhouding tussen gespecialiseerde begeleiding en basisbegeleiding is beter in balans gekomen en het beroep op begeleiding is gestabiliseerd. Dit leidt nu tot een voordeel van € 1,5 miljoen over 2023. De komende periode wordt door de regionale inkooporganisatie een tariefonderzoek uitgevoerd naar de kosten van begeleiding. Dit kan leiden tot een tariefsverhoging en daarmee extra kosten van begeleiding.

WRV

Binnen Wonen, rollen en vervoer wordt een positief saldo verwacht van € 0,4 miljoen. Dat komt met name doordat er minder woonvoorzieningen zijn verstrekt dan begroot op dit moment. De uitgaven hiervoor fluctueren over de jaren.

Wmo - PGB's

De verwachte realisatie van de PGB's is € 1,9 miljoen lager dan begroot. Door meer aandacht voor toetsing door de wijkteams is de verwachting dat we op de PGB's uitkomen op een onderbesteding.

In totaal geeft dit een voordeel van €3,7 miljoen, welke op wijken algemeen gepresenteerd wordt.

Tezamen met het voordeel vanwege hoge eigen bijdragen WMO van € 0,61 miljoen, gepresenteerd op S07, resteert op Wmo (excl. beschermd wonen, doelgroepenvervoer en Huishoudelijke Ondersteuning) een voordeel van ruim € 4,3 miljoen. Dit voordeel wordt toegevoegd aan de BR WMO en Jeugdzorg. Deze toevoeging is eveneens gepresenteerd op S07.

Integraal accommodatiebeleid

De jaarlijkse lasten voor gerichte inzet van beheerders in samenwerking met de gebruikers bedragen tot op heden € 150.000. Dit in tegenstelling tot de eerdere afgesproken afbouw naar € 100.000 in 2023 en naar € 50.000 voor de jaren daarna. Deze afbouw blijkt niet realistisch, zonder kaders. Dat betekent dat een extra last van € 90.000 in 2023 nodig zal zijn, bestaande uit € 50.000 voor de inzet van beheerders MFC's en € 40.000 voor een projectleider om kaders t.b.v. de uitvoering op te stellen.

De dekking van deze extra last € 90.000 is beschikbaar uit de middelen scholen en ander vastgoed als verbindende plek (totaal € 320.000 in 2023). Deze is daarom zichtbaar op S04.

Naast de afwijking van € 90.000 is sprake van een administratieve wijziging van € 100.000 omdat het afgesproken budget op S04 staat, terwijl deze op de wijken wordt uitgegeven. Per saldo maakt dit een afwijking van € 190.000 op de wijken, welke gedekt wordt uit een overschot op S04.

Energieprijzen eigen gebruik

In het afgelopen jaar zijn de prijzen voor energie fors gestegen. Voor de gemeente Arnhem stond het tarief grotendeels vast tot eind 2022. Voor 2023 zijn eind vorig jaar de nieuwe prijzen voor gas en elektriciteit vastgesteld (voor 1 jaar). De vernieuwde tarieven zijn voortgekomen uit de participatie aan de Groene Metropoolregio, welke een aanbesteding gehouden heeft voor de inkoop van energie. Specifiek voor gas geldt dat deze afspraken per 01-01-2023 gewijzigd zijn: een nieuwe leverancier, en ook nieuwe tarieven. Voor elektriciteit hebben we met behoud van leverancier de tarieven omhoog zien gaan. Dit leidt tot een forse stijging van de energielasten en een knelpunt in de begroting. De grootste stijging van kosten voor elektriciteit zit bij openbare ruimte (openbare verlichting, verkeerslichten, etc.); er wordt een tekort verwacht van € 4,0 miljoen, verspreid over begrotingsprogramma S02 Bereikbaarheid en S12 Wonen en leefomgeving. Daarnaast is sprake van een verwachte overschrijding van de begrote budgetten bij Vastgoed van € 2,3 miljoen (na doorbelasting), hier betreffen het de panden in eigen gebruik en de MFC's waar zowel voor gas als elektra een tekort voorzien is. De hogere energieprijzen leiden volgens verwachting tot hogere energiekosten (+ € 877.000) bij de MFC's. Een deel daarvan (naar schatting 50%) zal kunnen worden doorbelast naar de huurders van de MFC's. Daarnaast wordt geprobeerd directer energie te besparen door de verwarming lager te zetten en op middellange termijn te werken aan het verduurzamen van de gebouwen.

Het totale financiële effect is verspreid over wijken algemeen en over de programma's S00 Bestuur, dienstverlening en financiën, S02 Bereikbaarheid, S03 Economie, S05 Cultuur, S09 Gezondheid en sport en S12 Wonen en leefomgeving. De kostenstijging wordt aan alle gebruikers één op één doorberekend conform de afgelopen jaren ook het geval was, dit geldt dus zowel voor huurders van gemeentelijk vastgoed als voor gebruikers van walstroom of de markten. Het in kaart brengen van het exacte tekort is een ingewikkeld proces omdat op aansluitingsniveau bekeken moet worden wat de effecten zijn. Dit traject wordt nu voor alle objecten doorlopen. Uiteraard wordt gemeentebreed gekeken naar energiebesparingsmogelijkheden, waar deze al bekend zijn, zijn deze meegenomen in de berekeningen. De eerste inschatting is dat het totale financiële knelpunt van stijging energielasten € 6,3 miljoen bedraagt.

Taakmutatie Flankerend beleid energiearmoede

Voor extra inspanningen op het gebied van vroegsignalering en voor het verwachte extra beroep op bijzondere bijstand wordt rekening gehouden met een stijging van de lasten met € 822.000. In het kader van flankerend beleid energiearmoede ontvangen gemeenten in 2023 hiervoor een bedrag van € 50 miljoen landelijk, Arnhem krijgt € 822.000. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de beleidsvelden binnen de begrotingsprogramma's, in dit geval het programma Wijken algemeen.

Taakmutatie Dienstverlening gemeenten aanpak schulden en armoede

Voor een betere dienstverlening op het gebied van armoede en schulden wordt rekening gehouden met een stijging van de lasten van € 658.000. In het kader van aanpak schulden en armoede wordt hiervoor € 40 miljoen landelijk in 2023 ter beschikking gesteld, Arnhem ontvangt € 658.000. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De

bijbehorende lasten worden verantwoord op de beleidsvelden binnen de begrotingsprogramma's, in dit geval het programma Wijken algemeen.

Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023

De gemeente Arnhem heeft de modules Inkoop Zorg, Onderwijs, Contractmanagement Inburgering, WsW en WSP en Beheer ondergebracht bij de Modulair Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein (MGR-SD) en betaalt hiervoor tezamen met de andere gemeenten van de regio Centraal Gelderland een jaarlijkse bijdrage. De MGR verwacht bovenop haar primaire begroting 2023, structureel een extra indexatie voor loon- en prijsstijgingen (als huisvesting en ICT) door te voeren op deze modules.

De effecten voor de module WSP zijn meegenomen in het re-integratiebudget. Voor de overige modules is op basis van de nu voorliggende begroting bekend dat een tekort op jaarlijkse bijdrage van Arnhem ontstaat van € 428.000 in 2023.

Het nadeel is verdeeld over wijken algemeen (€227.000) en de programma's S06 Participatie en armoedebestrijding, S07 Zorg en S08 Welzijn en inclusie.

Indexatie contracten parkeergarages

Conform overeenkomsten zijn er prijsindexaties toegepast op bijvoorbeeld de dienstverleningsovereenkomst P1 en de verschillende onderhoudscontracten. Deze indexaties leveren een structureel knelpunt van € 282.000 op dat al in 2023 wordt voorzien.

Het nadeel valt zowel op wijken algemeen (€ 85.000) als op S02 Bereikbaarheid.

Inkomensregelingen

Er wordt meer beroep gedaan op diverse onderdelen van de opneemregeling Bijzondere Bijstand. Dit leidt tot hogere kosten bij Bijzondere Bijstand (€ 135.000), Bijzondere Bijstand voor Beschermingsbewind (€ 100.000) en Gelrepas (€ 625.000). Bij Gelrepas zien we de effecten van de verbetering die in 2021 is gemaakt met de digitalisering en professionalisering van de pas. Meer inwoners gebruiken de Gelrepas en ze besteden daarvoor ook een groter bedrag. We zien dat de extra regelingen Schoolkostenregeling en (Sport)kledingtegoed voor kinderen, die sinds medio 2022 zijn toegevoegd, meer worden gebruikt dan we vooraf hadden ingeschat. Eind 2022 zijn de tegoeden voor deze regelingen extra verhoogd in verband met de crisis, dit leidt ook tot een kostenstijging.

De overschrijding is in 2023 € 860.000. In de meicirculaire is aan het gemeentefonds een extra bedrag voor Bijzondere Bijstand toegevoegd (€ 820.000 in 2023). Daarom leidt dit tot een tekort van € 40.000 in 2023.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

De gemeente Arnhem hanteert de systematiek van kostprijsdekkende huur. Jaarlijks indexeren wij per 1 mei de huurprijs met de CPI (Consumenten Prijs Index) zoals deze wordt gepubliceerd door het CBS. De indexering van de huurbedragen op basis van de CPI-index levert een indexering op per 1 mei 2023 van ongeveer 8% (ten opzichte van 2% voorgaande jaren en 4,5% afgelopen jaar).

Sinds de start van de CPI index is deze nog nooit zo hoog geweest. In de markt, ook de commerciële verhuurmarkt, wordt opgeroepen tot coulance afspraken. Hoewel CPI de norm is en ook wij te maken hebben met gestegen bouw- en beheerkosten van ons vastgoed zien we mogelijkheden om onze huurders enigszins tegemoet te komen. Wij kijken, zoals al benoemd in de Perspectiefnota 2024-2027, eenmalig af van de CPI als index en hanteren een lager indexpercentage, namelijk de "kerninflatie", te hanteren voor de huurprijsindexering (vanaf 1 mei 2023). Dit alleen indien de kerninflatie lager is dan de CPI indexatie. De kerninflatie, gepubliceerd als SA20 bij CBS, is nu 6,7%. Voorgaande jaren hielden de indexeringen van de huuropbrengsten en de stijging van de kosten van het onderhoud van vastgoed elkaar redelijk in evenwicht. Met de hogere indexatie van de huren (+ € 758.000) ontstaat echter een verschil ten opzichte van de ontwikkeling van de lasten (+ € 465.000), een groot deel betreft namelijk kapitaallasten die gelijk blijven. Het positieve resultaat dat hierdoor ontstaat kan ten gunste van de algemene middelen vallen. Uitgaande van de kerninflatie is dit € 294.000 in 2023.

De afwijking met betrekking tot de hogere energielasten heeft betrekking op meerdere programma's en wordt daarom zichtbaar op wijken algemeen (€ 165.000), S00 Bestuur, dienstverlening en financiën, S01 Veiligheid, S02 Bereikbaarheid, S04 Onderwijs, S05 Cultuur, S08 Welzijn en inclusie en S09 Gezondheid en sport.

W1 Centrum, Spijkerkwartier, Arnhemse Broek

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Versterken van sociale cohesie		(D)
De sociale cohesie in het gebied wordt versterkt door te investeren in goed functionerende wijkorganisaties en een goed wijknetwerk. Vanuit een goede sociale basis in de wijk kan de sociale samenhang verder worden versterkt.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> Via het bewonersbudget of waar nodig met bewonersondersteuning (van onder andere Sportbedrijf en Rijnstad) worden diverse bewonersinitiatieven ontplooid. De verbouwing om het buurtcentrum De Lommerd toegankelijker te maken is afgerond. Het is hiermee een duurzamer en toegankelijker gebouw geworden. Ook in de Symfonie wordt het informatiepunt goed bezocht. Hier werken sociaal raadslieden, Werk en Inkomen, Sociaal wijkteam en team Leefomgeving samen. In het centrum is de Buurtkeuken actief.		
Meer (financiële) zelfredzaamheid		(D)
Financiële zelfredzaamheid blijft een aandachtspunt. We hebben in de wijk ervoor gezorgd dat (financiële) hulp laagdrempelig toegankelijk is.		
Inspanningen 2023		(I)
Het informatiepunt in de Symfonie wordt goed bezocht. Hier werken we vanuit het Sociale wijkteam, Werk en Inkomen en welzijnspartners (onder andere sociaal raadslieden) samen om inwoners zo goed mogelijk te helpen met individuele vragen.		
Kanselijkheid		(T)
Bevorderen kanselijkheid: bewoners zijn zelfstandiger en staan steviger in de maatschappij		(D)
De bewoners/deelnemers die verbonden zijn aan de diverse initiatieven in de wijk worden goed begeleid om zelfstandiger te kunnen functioneren.		
Inspanningen 2023		(I)
Organisaties die actief zijn op het gebied van kanselijkheid worden ondersteund.		
Minder onderwijsterugval		(D)
Op de basisscholen is sterk ingezet op een extra programma voor de leerlingen, waardoor de schoolresultaten zijn verbeterd.		
Inspanningen 2023		(I)
Het programma Kansrijk Opgroeien is gecontinueerd.		
Gezondheid		(T)
Integrale aanpak gezonde leefstijl		(D)
Door programma's op scholen, Thialf en in de wijkcentra is ingezet op een gezonde leefstijl. Het aantal kinderen met overgewicht blijft hoog. De inspanningen die worden geleverd (zie ook hieronder) dragen bij aan een gezonde levensstijl, maar het is op korte termijn nog niet voldoende om het overgewicht (gemiddeld genomen) te doen afnemen. Het is daarom een blijvend aandachtspunt.		

Inspanningen 2023 (I)

JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht), GO (Gezond Onderweg) en beweegconcept 2+1+2 worden ingezet. Met de programma's worden kinderen met overgewicht gecoacht binnen hun eigen omgeving naar een gezondere leefstijl. De activiteiten van Vitanos en Blauwe Tomaat zorgen voor aandacht voor gezonde voeding. Op dit moment onderzoeken we de mogelijkheid voor een wandelpad langs het spoor, zodat er een (beweeg)route ontstaat door de wijk.

Openbare Ruimte (T)

Aantrekkelijkere buitenruimte (D)

In CSA is veel vergroend of daar zijn plannen voor in ontwikkeling. Bewonersinitiatieven dragen bij aan dit doel.

Inspanningen 2023 (I)

Er zijn in de wijken Arnhemse Broek en Centrum wijkgroenagenda's opgesteld, die worden uitgevoerd. Meerdere verwaarloosde plekken zijn verbeterd door het toevoegen van groen. Wijkorganisaties zijn actief om de wijk schoon te houden en verder te vergroenen.

Wonen (T)

Meer diversiteit in de woningvoorraad (D)

Bij de kansen die zich voordoen op het gebied van transformatie of nieuwbouw van woningen zetten we in op de diversiteit van de woningvoorraad.

Inspanningen 2023 (I)

Bij grote nieuwbouwplannen (zoals Rietgrachtstraat en Thorbeckestraat) worden levensloopbestendig wonen en huizen voor gezinnen in de planvorming meegenomen. Het nieuwe facetplan Woningsplitsing en Verkamering heeft een rem gezet op de verkamering van panden in het gebied. Zo wordt er in het Spijkerkwartier geen omgevingsvergunning verleend als er binnen een straal van 50 meter al een ander verkamerd pand aanwezig is. Dit heeft een gunstig effect op de woningvoorraad. Bij overtredingen wordt gehandhaafd.

Wijk economie (T)

Goed functionerende wijkorganisaties (D)

Wijkorganisaties dragen veel bij aan de verbetering van de wijk. Blauwe Wijk economie, Broek Omhoog, buurtgroenbedrijf zijn goede voorbeelden waarbij bewoners, overheid en andere partners samenwerken.

Inspanningen 2023 (I)

De wijkorganisaties hebben moeite om zich duurzaam te ontwikkelen, onder andere door de manier van subsidiëren door de gemeente. We zijn daarom in gesprek met deze partners en het verkennen de mogelijkheden om de activiteiten van deze organisaties langdurig in het wijkprogramma te verankeren.

Veiligheid (T)

Minder overlast (D)

Wijkveiligheid blijft een belangrijk thema in het gebied. Het aantal registraties van delicten daalt, maar het gevoel van veiligheid bij bewoners blijft een punt van aandacht. Er worden veel gerichte acties opgezet om af te rekenen met de verloederding, overlast en criminaliteit. Dit heeft een lange adem nodig.

Inspanningen 2023 (I)

Binnen het actieprogramma Steenstraat en omgeving zijn tien actielijnen met bijbehorende acties uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld het aanpakken en opknappen van verloederde plekken, verwijderen van graffiti, realisatie van camera's en handhavingsacties. Ook is in 2023 begonnen met het aanspreken en aanschrijven van winkels die te veel beplakking op hun ruiten hebben en daarmee geen transparante gevel hebben. In 2024 wordt hiermee doorgaan.

W2 Noordwest

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Ontmoetingsplekken voor sociale cohesie en maatschappelijk participeren		(D)
Om de sociale cohesie en de maximale participatie van inwoners te bevorderen is het van belang om ontmoetingsplekken in de wijk te creëren die passen bij de vraag uit de wijk. Deze fysieke ontmoetingsplekken moeten toegankelijk, nabij en laagdrempelig zijn.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • Minimaal elk kwartaal en zo nodig vaker hebben we afstemmingsoverleg met een vertegenwoordiging van de verschillende buurthuizen. • Het Graaf Ottoplein is heringericht. • De inclusieve speelplaats naast de skatebaan bij Rosorum wordt dit jaar afgerond. • De gesprekken over herinrichting Peterplein hebben plaatsgevonden. De realisatie start het laatste kwartaal 2023. • Het inloopspreekuur is begin 2023 gestart.		
Versterken sociale netwerken en inzicht in voorzieningen in de wijk		(D)
De netwerkpartners in de wijken kennen elkaar en weten elkaar te vinden. We werken als teams Leefomgeving, Sociaal wijkteams en gebiedsteams Werk en Inkomen gebiedsgericht: we handelen vanuit de leefwereld van bewoners, dichtbij en met focus op specifieke doelgroepen in de wijk.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • De gebiedsagenda Werk, Inkomen en Schulden 2023 is tot stand gekomen. Monitoring van de benoemde actiepunten volgt via overleg sociale tafel met Sociaal Wijkteam, gebiedsteams Werk en Inkomen en partners Rijnstad en Stichting Welzijn Ouderen Arnhem. • De basis training Eigen-Wijs is gestart in samenwerking met team Leefomgeving Noord-Oost.		
Kansengelijkheid		(T)
Meer ontplooiingskansen voor kinderen		(D)
In Noordwest willen we kinderen die dat nodig hebben betere ontplooiingskansen bieden zodat zij kansrijk kunnen opgroeien. We richten ons daarbij vooral op kinderen in Klarendal en Sint Marten en hebben een aanpak voor de verschillende doelgroepen.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • Het thuisbezoek door de jeugdverpleegkundige is in Klarendal mogelijk gemaakt op indicatie en wordt in 2024 standaard ingevoerd. We zijn gestart om samen met betrokken (keten)partners de backoffice goed in te regelen zodat signalen ook direct opgepakt en bij voorkeur opgelost kunnen worden. • Het uitvoeringsprogramma Kansrijk Opgroeien wordt verder doorontwikkeld en geïntegreerd binnen de pedagogische wijk in het kader van de Arnhem Oost aanpak. Daarbij is ook de overgang van primair naar voorgezet onderwijs een belangrijk aandachtspunt.		
Veiligheid		(T)
Bewoners hebben minder last van gevoelens van onveiligheid		(D)
We verbeteren het woon- en leefklimaat van bewoners door de aanpak van overlast op de thema's verloedering, parkeer/verkeersveiligheid, overlastgevendende personen, jeugdoverlast en drugsoverlast. Onze focus ligt daarbij op de wijken Klarendal en Sint Marten.		

Inspanningen 2023

(I)

- Tijdens maandelijks wijkveiligheidsoverleg vindt monitoring plaats en initiëren we passende acties. Ook zijn we samen met veiligheid en politie gestart met het actieplan 'Hommel en Singel': schoon, heel en veilig met speciale aandacht voor verloederde plekken en ondermijning.
- Via de sociale tafel monitoren we de inzet van partners in het sociaal domein.
- In het najaar starten we met een proces met alle betrokken partijen hoe we in ons gebied de doorontwikkeling van jongerenwerk vorm gaan geven.

Gezondheid

(T)

De sociaaleconomische gezondheidsverschillen in de wijk Klarendal worden kleiner

(D)

We zijn in samenwerking met de WUR,HAN en GGD aan de slag om de sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen in de wijk Klarendal. We willen een beweging in gang zetten waarbij bewoners weer trots op hun wijk zijn, en de leefomgeving als positieve stimulans ervaren om verder te komen in het leven.

Inspanningen 2023

(I)

- De uitvoering van Welzijn op recept wordt gemonitord met de uitvoerende partijen Stichting Welzijn voor Ouderen Arnhem en Rijnstad.
- Studenten van de Praktijk Leerroute Regionaal Opleidingscentrum Rijn-IJssel starten in september met onderzoek op welke wijze het spel Positieve Gezondheid ingezet kan worden bij activiteiten in de wijk.

W3 Noordoost

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Meer bewoners zijn sociaal zelfredzaam		(D)
Er is een mooie verdeling van ontmoeting in de wijken, zowel binnen als buiten. Voor jong en oud zijn er plekken in de wijken om laagdrempelig te ontmoeten. Speelplekken zijn er genoeg en worden aangepakt, waar nodig. Er zijn pedagogisch medewerkers in de wijk die de ontmoeting faciliteren en er zijn heel veel vrijwilligers die hun bijdrage leveren aan de ontmoetingsplekken.		
Inspanningen 2023		(I)
Noord-Oost heeft een mooie dekking van ontmoetingscentra. In iedere wijk zijn er ontmoetingsplekken, waar we structureel mee overleggen voor de toekomst. Ook werken we aan de organisatie van structurele financiering voor huisvesting.		
Meer bewoners participeren in de vorm van (vrijwilligers)werk		(D)
Er lopen verschillende processen die moeten bijdragen aan de aanpak op de werkloosheid en participatie (meedoen) van de bewoners Geitenkamp. Deze uitdaging zal een meerjarenplan zijn en heeft met veel verschillende factoren te maken (huur/koop verhouding, generatiepatronen, normen en waarden van de cultuur in de wijk). Er wordt hard gewerkt aan nieuwe plekken in de wijk die stimuleren om te leren en te werken, maar een aantal initiatieven stagneren. We zijn op de goede weg. Na corona zijn er verschillende initiatieven die herstart zijn. Maar we zijn er nog niet. We horen een toename van deelnemers en bezoekers via samenwerkingspartners in de wijken. Er participeren meer mensen, maar we zitten nog steeds in een opbouw na corona.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • De inspanning op uitbreiding van sociaal ondernemers in de Vlindertuin stagneert. De huidige exploitant is er niet in geslaagd om voldoende sociaal ondernemers te binden aan de Vlindertuin. Hier is ook een onderzoek op geweest en deze wordt besproken met SLAK. • Voor het creëren van een wijknetwerk is een kwartiermaker nodig. De middelen zijn beschikbaar en we gaan na de zomervakantie werven (afhankelijk van keuzes naar aanleiding onderzoek). • De mogelijkheid om een buurtbaanbureau (in samenwerking met Enjoy & Learn) te starten wordt onderzocht en er wordt via Arnhem-Oost gekeken naar coaching voor toeleiding naar werk en school voor jong volwassenen. • De gebiedsagenda is opgesteld en wordt voor 2024 geactualiseerd. • Ter vervanging van training EigenWijs komt er een pilot Eigenwijze Diamant, het gebied wordt uitgebreid met Noord-West en de training wordt nog laagdrempeliger aangeboden. De start is na de zomervakantie en de evaluatie vindt voor het einde van het jaar plaats.		
Kanselijkheid		(T)
Meer kinderen hebben de mogelijkheid om hun talent te ontdekken en te ontwikkelen		(D)
Afgelopen jaar zijn er verschillende positieve ontwikkelingen geweest in het aanbod, waardoor de jeugd hun talenten kunnen ontwikkelen: <ul style="list-style-type: none"> • nieuw jongerenwerk; • verlengde schooldag in samenwerking met Sportbedrijf, Rijnstad en Rozet; • uitbreiding speelmorgen; • samenwerking met creatief makers voor maatschappelijke vraagstukken (jeugd, Sperwer); • betrekken van jongeren bij cultuur (Podium van de wijk).		

Inspanningen 2023

(I)

- Het uitvoeringsprogramma Kansrijk Opgroeien is verwoord voor 2023 en in uitvoering. (Rijke schooldag, NPO gelden). Deze wordt gemonitord en waar nodig bijgesteld voor 2024.
- De sportpedagogisch medewerker is aangesteld en heeft een plan opgesteld voor het klimaat van de Rommelkist. Er is een groep vrijwilligers, die meewerken met specifieke evenementen. Voor structurele taken, toezicht en bekwaamheid zijn er nog acties nodig. tevens ligt er een masterplan voor de Rommelkist. Deze heeft een fysiek component om het aantrekkelijker te maken en een component om het sociaal veiliger te maken met meer aantrekkingskracht, breder dan de bestaande doelgroep.
- Monitoring op 18 maanden gesprekken door VGGM loopt. Het zal een vervolg krijgen in de Arnhem-Oost aanpak. Wegens succes wordt het in alle Arnhem-Oost wijken toegepast.

Gezondheid

(T)

De sociaaleconomische gezondheidsverschillen in de wijk Geitenkamp worden kleiner

(D)

Vanuit de samenwerking HAN, GGD is geadviseerd om te werken met wijkgezondheidsprofielen. Door de kennis en opvolgende interventies van de wijkgezondheidsprofielen nemen de gezondheidsverschillen af. De bewustwording wordt verhoogd en er zijn voorzieningen in de wijk die bijdragen aan een gezonde leefstijl.

Inspanningen 2023

(I)

- Twee watertappunten zijn geplaatst, een derde kon niet worden geplaatst in verband met hoogteverschillen op de beoogde locatie.
- Het experimenteren met Gezondheidschecks loopt, dit is wel afhankelijk van de beschikbaarheid van studenten.
- Het programma 2Diabeat loopt, wordt getrokken door Locus (de Beijer). Er wordt hierin samengewerkt met Rijnstate en het Sociaal Wijkteam.
- Het onderzoek van de WUR naar vergroening van de wijk en gezondheid is afgerond.

Openbare ruimte

(T)

De wijk Geitenkamp is klimaatbestendiger

(D)

Klimaatadaptatie

We zetten in op hittestress door middel van tegelwippen en het herplaatsen van ligusterhagen, het stimuleren van geveltuintjes en boomspiegels in eigen beheer. We werken samen met de scholen en kijken naar de mogelijkheden voor groene schoolpleinen (Jozef Sartoschool, locatie Spiekmanlaan).

Energie besparen

We brengen de bewoners in contact met het project energiearmoede. Samen wordt gekeken naar wat werkt voor de bewoners en hoe we dit kunnen organiseren. Er wordt veel aandacht gegeven aan de regelingen die bewoners kunnen genieten.

Inspanningen 2023

(I)

- In samenwerking met bewoners en openbare ruimte zijn er boomspiegels vergroot en teruggeven in beheer van de bewoners en pleintjes zijn vergroend.
- Jaarlijks is er een actie met aandacht voor het herplaatsen van de ligusterhagen. Samen met de coöperaties wordt gekeken bij mutaties om de haag meteen terug te plaatsen, voordat er nieuwe verhuurd wordt.
- Inmiddels is er een projectleider en opdrachtgever aangetrokken om het Icoonproject Beekdal te leiden. Het project gaat met name over het meer zichtbaar en beleefbaar maken van de Beek en het bestaande groen uit te breiden. Door onder andere een herinrichting van het sportpark De Paasberg en de infrastructuur is er meer groen toegevoegd.
- Twee keer per jaar organiseren bewoners in samenwerking met coöperaties en gemeente een opruimdag.
- Er loopt momenteel een pilot (bij een hotspot op de Geitenkamp) waar gekeken en onderzocht wordt hoe bijzettingen en zwerfafval verminderd kunnen worden. Op welke wijze kunnen inwoners het afval goed aanbieden?

Wonen	(T)
De wijk Geitenkamp wordt vitaler	(D)
<p>Om de leefbaarheid en vitaliteit van de Geitenkamp de komende jaren verder te verbeteren worden een aantal maatregelen onderzocht. Een belangrijke maatregel is het creëren van meer diversiteit in de bevolkingssamenstelling van de wijk. Een van de knoppen om hier verandering in te brengen is het aanpassen van de woningvoorraad en dan in het bijzonder de verhouding tussen koop en sociale huur in de wijk. Onderzocht gaat worden in hoeverre het haalbaar is om op deze wijze de diversiteit van de bevolkingssamenstelling te beïnvloeden.</p>	
Inspanningen 2023	(I)
<p>Met de corporaties is een pilot gestart om op de hotspots de toewijzingen te reguleren. Dit wordt toegepast en wordt positief ervaren. De opgave rondom het vergroten van de diversiteit van de bevolkingssamenstelling (en daarmee samenhangend de verhouding tussen koop- en huurwoningen in wijk) wordt in het najaar van 2023 verder opgepakt. We werken vanuit verschillende participatieve processen aan het trots zijn op de wijk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Buurtbaanbureau – mensen laagdrempelig bemiddelen naar een gezonde dagbesteding; • De Vlindertuin – Ruimte voor bewoners voor dagbesteding en persoonlijke ontwikkeling; • De Rommelkist – ruimte voor kinderen om zich op verschillende gebieden spelenderwijs te ontwikkelen. 	
Wijkeconomie	(T)
Bruisender marktplein Geitenkamp	(D)
<p>De ruimtestudie is gedaan. Het pand van de Coöp is van eigenaar gewisseld, hierdoor stagneert de gewenste ontwikkeling van het marktplein. Er trekken nog steeds winkels weg van het marktplein. Het is lastig voor de winkeliers om hun hoofd boven water te houden. Bewoners maken zich nog steeds zorgen over het verschromelen van het winkelaanbod op het winkelplein Geitenkamp</p>	
Inspanningen 2023	(I)
<p>Gezamenlijk met bewoners, ondernemers, winkeliers, corporaties uitvoering geven aan het uitvoeringsplan stagneert door het stilvallen van de ontwikkeling met betrekking tot de supermarkt en de ruimtelijke opgave eromheen. Het huidige marktplein wordt wel vergroend. Verder uitwerking geven aan het uitvoeringsplan is afhankelijk van het wel of niet doorgaan van de ontwikkeling vergroten supermarkt (is gestagneerd).</p>	
Veiligheid	(T)
Bewoners ervaren minder parkeeroverlast	(D)
<p>De maatregelen om de parkeerdruk in Alteveer-Cranevelt te verlagen zijn nog niet getroffen. Er wordt gewacht op het duurzaam mobiliteitsplan.</p>	
Inspanningen 2023	(I)
<ul style="list-style-type: none"> • Het monitoren van de verkeersintensiteit Velperweg e.o. als gevolg van allerlei ontwikkelingen moet nog in gang gezet worden. • Het burgerparticipatieproces herinrichting Velperweg loopt nog. De planning is met een half jaar vertraagd en wordt nu in het eerste kwartaal 2024 uitgevoerd. • Verkeersremmende maatregelen aan Bronbeeklaan en Monnikensteeg worden gemonitord. Deze maatregelen werken en de klachten zijn afgenomen. 	
Bewoners ervaren meer veiligheid in hun directe omgeving	(D)
<p>Vanuit het wijkveiligheidsoverleg is er tevredenheid. Het is zelfs 'rustig'. Dit wordt gemonitord op parkeer- en verkeersoverlast, verloedering, criminaliteit, drugscriminaliteit, jongerenoverlast en verwarde personen.</p>	
Inspanningen 2023	(I)
<ul style="list-style-type: none"> • De persoonsgerichte aanpak is tijdelijk gestopt. AVG technisch moet eerst het convenant afgesloten worden. • Extra inzet op vermindering jeugdoverlast is op de Geitenkamp gerealiseerd. Nieuwe jongerenwerk zal zich nadrukkelijk positioneren en onderdeel uitmaken van dit actiepoint. De formatieve inzet is verdubbeld. 	

W4 Presikhaaf

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Meer bewoners doen mee		(D)
We blijven investeren in ruimte voor ontmoeten, verbinding en ontwikkeling.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • We stimuleren buurtbewoners aanvragen te doen bij het wijkplatform en de regeling Burgerkracht, helpen bewoners met motivatie in de aanvraag (zoals ontmoeting, armoedebestrijding) en ondersteunen we hen in het platformoverleg. • Op meerdere plekken breiden we ontmoetingsplekken uit, zowel in de openbare ruimte als binnen. • We hebben meerdere netwerken opgezet met behulp van de participatiemedewerker.		
Meer bewoners ervaren gemeenschapsgevoel in de buurt		(D)
Er is een broze sociale structuur in de wijk (met name na corona). Er zijn veel verschillende culturen in Presikhaaf die elkaar graag binnen de eigen kring willen ontmoeten.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • Onze maatschappelijke partners in de wijk benaderen de verschillende culturen te weinig afzonderlijk en te weinig vraaggericht. Daarom gaan we meer inzetten op cultuursensitiviteit. • Onze partners in de wijk wordt gevraagd om informeel aanbod zoals theemiddagen, samenkomst in Rozet rond taal en cultuur te faciliteren, zodat bewoners makkelijk kunnen aansluiten. De toeloop is nog niet goed. Daartoe vragen we een meer proactieve houding aan onze partners in de wijk. • Er is aandacht voor duurzame relatieopbouw nodig met de gemeenschap om vraag en aanbod bij elkaar te brengen. Dit heeft door corona een knauw gekregen. We ondersteunen vragen voor ontmoetingstuinen, speelplekken, theemiddagen, buurtfeesten en opruimdagen. Dit proces heeft meer tijd nodig.		
Meer bewoners hebben een gezonde leefstijl		(D)
In de wijk worden speel-, beweeg- en ontmoetingsplekken beter benut.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • In park Presikhaaf, in de buurt Over Het Lange Water, evenals bij de Overkant hebben we geïnventariseerd wat de speel-, beweeg en ontmoetingsbehoefte is. • Eind 2023 starten we met de aanleg van een speel- en beweegplek in de buurt Over Het Lange Water.		
Meer bewoners spreken, lezen en schrijven de Nederlandse taal		(D)
De oude Inburgeringswet heeft ertoe geleid dat er een grote groep niet goed is ingeburgerd en kampt met taalachterstand. Er is geen goed beeld wat er nodig is om de groepen laag geletterden te bereiken. Er is een grote groep vrouwen die veelal binnenshuis hebben geopereerd en hierdoor de Nederlandse taal niet goed machtig zijn.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • Veel aanbod is nog gericht op het individu, waar we afgelopen jaar gemerkt hebben dat collectief aanbod beter aansluit bij de wijkculturen. Dit vraagt een cultuuromslag binnen de sociale basis. Er komen nog te weinig bewoners naar het collectief aanbod. Dit vraagt meer proactief werken van de maatschappelijke partijen. • Wij brengen informeel taalaanbod in contact met Rozet en Rijnstad, zodat behoeftes in beeld komen en vertrouwen ontstaat richting het formele aanbod. Hiervoor is het belangrijk dat taalaanbieders proactief gaan werken gericht op het collectief.		

Kansengelijkheid (T)

Meer ouders en verzorgers maken gebruik van voorschoolse voorzieningen en opvoedondersteuning (D)

We zetten acties in op ouderbewustzijn bij kinderen van -10 maanden tot 4 jaar om te voorkomen dat kinderen met een achterstand op de basisschool starten.

Inspanningen 2023 (I)

- De 18 maanden bezoeken zijn gestart.
- Het onderzoek met ouders/ verzorgers wat er nodig is om van het MFC een uitnodigend ouder- en kindcentrum te maken loopt.
- Het Kansen voor Kinderen netwerk wordt optimaal benut.
- Ouderbetrokkenheid is een terugkerend onderwerp op de sociale tafel.

Meer kinderen groeien op tot zelfstandige en veerkrachtige volwassenen (D)

Het ondersteunen van Presikhaafse kinderen bij de ontwikkeling van een positief zelfbeeld, bij het verplaatsen in en omgaan met anderen en bij het ontwikkelen van hun talenten, blijft een aandachtspunt.

Inspanningen 2023 (I)

- Door de ontwikkelingen rondom jongerenwerk in Presikhaaf is er geen stevig netwerk rondom alle jongeren. Kansenmakers en PU hebben nog tijd nodig om alle jongeren te bereiken na de wisseling met Rijnstad.
- De training mediawijsheid is afgerond. Dit heeft bij de jongeren bewustzijn opgeleverd. Met onze maatschappelijke partners zorgen wij voor borging van deze pilot, omdat aandacht nodig blijft.
- Het netwerk Kansen Voor Kinderen wordt goed gebruikt om ervaringen te delen. Daardoor ontstaat een sterke werkwijze binnen het netwerk zoals bewust ouderschap, buitenspelen, breed aanbod van sport tot en met cultuur. We bereiken nog niet alle kinderen, dit vraagt meer tijd.

Meer jongeren ontwikkelen een gezonde identiteit (talentontwikkeling, zelfbeeld en mentale veerkracht) (D)

We zetten er op in dat meer kinderen en jongeren een positief zelfbeeld hebben.

Inspanningen 2023 (I)

- De meidengroepen en verschillende groepen worden bereikt door het reguliere jongerenwerk.
- Jongeren met een beperking zijn nog niet in beeld en onvoldoende aangesloten op het aanbod jongerenwerk.
- Identiteitsontwikkeling is een regulier thema binnen het huidige jongerenwerk.
- Het te ontwikkelen programma heeft vertraging opgelopen door de ontwikkelingen rondom jongerenwerk in Presikhaaf.
- Afstemming tussen de huidige aanbieders rondom jongerenwerk is goed. Partijen versterken elkaar en erkennen elkaars corebusiness.
- Bij zowel kinderen- als jongerenwerk is ouderbetrokkenheid goed onder de aandacht.

Minder bewoners met schulden (D)

We zetten er op in dat bewoners hun eigen financiële situatie kunnen overzien, vinden tijdig passende en laagdrempelige ondersteuning bij hun financiële/ administratieve problemen en voeren hun eigen financiële administratie.

Inspanningen 2023 (I)

- Er wordt dit jaar gestart met een gezamenlijk open inloopspreekuur van regisseurs Werk en Inkomen, Rijnstad en de Sociale Wijkteams.
- Het gebiedsteam Werk en Inkomen, Rijnstad en Sociaal wijkteam hebben proactief gewerkt in een project rondom de renovatie van 104 woningen in Presikhaaf 1. Deze nieuwe vorm van proactief samenwerken wordt doorontwikkeld.
- Het onderzoek naar schuldenproblematiek loopt.

Minder kinderen groeien op in armoede

(D)

Door kinderen een kans te geven om zich persoonlijk en vrij te ontwikkelen kunnen we latere (financiële) problemen voorkomen. We zetten in op het vergroten van kansen en mogelijkheden zodat kinderen een betere startpositie krijgen om later zelfstandig te functioneren in de maatschappij.

Inspanningen 2023

(I)

- De combinatiemogelijkheden cultuur en sport op de Gelreplas zijn beter op elkaar afgestemd.
- Het Onderzoek naar gebruik minimavoorzieningen loopt.
- Mobility Mentoring (een stress-sensitieve aanpak) is in de gebiedsagenda opgenomen.

Meer bewoners leven energiezuinig

(D)

We blijven inzetten op het vergroten van kennis over verduurzaming met de verwachting dat dit leidt tot lagere vaste lasten.

Inspanningen 2023

(I)

- De coöperaties en Arnhem oost zetten stevig in op de energietransitie, vanuit het Volkshuisvestingsfonds worden particuliere woningen aangepakt.
- De bouw van energiezuinige woningen is standaard bij de coöperaties.
- Verduurzamen van scholen, multifunctionele centra (MFC) en buurthuizen vraagt nog veel aandacht. Gemeente en coöperaties brengen de prioriteiten aan.

Veiligheid

(T)

Meer bewoners dragen bij aan een veilige en prettige leefomgeving

(D)

We zetten in op een omgeving waarin iedereen ideeën naar voren kan brengen en waarin er wordt geluisterd. Mensen melden overlast.

Inspanningen 2023

(I)

- Het Overlast en Zorg Overleg in de wijk heeft ertoe geleid dat de bewoners met multi-problematiek bekend zijn in het netwerk.
- Professionals in de wijk, zoals wijkconciërges, kinderwerk, jongerenwerk en wijkagenten zorgen voor meer tolerantie en gevoel van veiligheid in de wijk.

Meer jongeren zijn in staat hun grenzen aan te geven en verleidingen te weerstaan

(D)

In samenwerking met jongeren, hun verzorgers, onderwijs en wijkpartijen wordt er een gemeenschap gebouwd rond de jongeren zodat hun kans om een minimum startkwalificatie te halen vergroot wordt.

Inspanningen 2023

(I)

- Wijkprofessionals hebben jongeren in Presikhaaf behoorlijk goed in beeld en ontwikkelen hun aanbod rondom weerbaarheid, assertiviteit en ontwikkeling
- Netwerkvorming is nog niet optimaal door ontwikkelingen jongerenwerk Rijnstad
- De samenwerking Presikhaaf University, scholen, de Kansenmakers en het Sportbedrijf Arnhem is kansrijk.

Openbare ruimte

(T)

Meer bewoners wandelen en fietsen met een prettig gevoel in Presikhaaf

(D)

We onderzoeken samen met bewoners wat er nodig is om vaker de fiets te pakken of te gaan wandelen en een aantal wegen om te vormen naar een 30km weg.

Inspanningen 2023

(I)

- Bewoners krijgen ruimte om mee te denken over mobiliteitsvisie en snelheidsbeperkende maatregelen.
- Laan van Presikhaaf en de Weg Over Het Lange Water worden ter hoogte van de doorgaande fietsroute afgewaardeerd naar 30 km.
- Keulse Slag is gedeeltelijk afgewaardeerd door snelheidsbeperkende maatregelen.

Er zijn geschikte plekken voor jongeren om te ontmoeten en zich te ontwikkelen (D)

We zetten in op dat jongeren elkaar kunnen ontmoeten in een veilige (buiten)ruimte, waar ze zichzelf kunnen zijn, zich ontwikkelen en bewegen.

Inspanningen 2023 (I)

- De behoefte van jongeren wordt in kaart gebracht met de jongeren en de wijkpartijen, Presikhaaf University en het Sportbedrijf.
- Toegankelijkheid van de verschillende speel- en ontmoetingsplekken wordt standaard meegenomen in de opdracht naar de wijkpartijen en beheer.

Bewoners ervaren minder last van zwerfafval (D)

Bewoners zijn actief in het opruimen van zwerfafval door afval te prikken. Dit gebeurt samen met Heel Arnhem Schoon en professionals.

Inspanningen 2023 (I)

- Met bewoners en Portaal worden verschillende opruimdagen georganiseerd, hierbij kunnen bewoners ook vuilknijpers krijgen om vaker een schoonmaakronde door de wijk te doen.
- Het schoonhouden van de winkelcentra krijgt meer aandacht, maar resulteert nog niet altijd in een hoger onderhoudsniveau door vervuilingssnelheid. Wel worden de winkelcentra groener.

Wonen (T)

Meer bewoners kunnen wooncarrière maken in de wijk (D)

Bij nieuwbouw houden we rekening met de wensen van de huidige bewoners zodat zij door kunnen stromen en plaats maken voor starters.

Inspanningen 2023 (I)

- In Presikhaaf krijgt het doorstromen veel aandacht, onder andere met flexwonen en nieuwbouwlocaties Presikhaaf 3. Dit resulteert de komende twee jaar in een ruimer woonaanbod.
- Arnhem Oost Aanpak en Ontwikkelperspectief zetten in op betaalbare goed geïsoleerde woningen.

W5 Malburgen

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Verbeteren van de voorzieningen in de wijk		(D)
	<p>Samen met de verschillende buurthuizen en wijkcentra worden de functie en rol van de voorzieningen beter uitgewerkt. Daarbij is aan de orde hoe zij aanvullend op elkaar zijn en wat zij nodig hebben om hun rol te kunnen vervullen. Verder wordt door het team leefomgeving en de verschillende partners geïnventariseerd welke behoeften er leven bij de bewoners met als doel deze te verwerken in de programmering van de verschillende plekken.</p>	
Inspanningen 2023		(I)
	<p>Er is gestart met het in beeld brengen van alle activiteiten en voorzieningen in de wijk voor jongeren en volwassenen. Daarnaast vindt er een behoefteinventarisatie plaats onder bewoners. De opbrengst daarvan wordt verwerkt in de programmering van de voorzieningen.</p> <p>Het overzicht van activiteiten is helpend voor Werk en Inkomen en de wijkteams om bewoners te stimuleren tot maatschappelijke participatie. Binnen de buurthuizen werken de partners zoveel mogelijk met vrijwilligers bij de organisatie van de activiteiten en het beheer van de buurthuizen.</p>	
Meer huishoudens in Malburgen zetten een stap op de participatieladder en vinden werk		(D)
	<p>We liggen op koers met dit doel. Het aantal huishoudens met een participatiewet uitkering ten opzichte van 2022 is gedaald. Ook zijn er 19 kandidaten voor het Malburgs BuurtBaanBureau.</p> <p>Het arbeids- en participatiepotentieel van Malburgers in de bijstand is in beeld. Vooralsnog zijn geen extra voorzieningen nodig voor de mensen die op de lagere treden van de participatieladder staan.</p>	
Inspanningen 2023		(I)
	<ul style="list-style-type: none"> • Afspraken met Buurtbaanbureau zijn gemaakt over het aantal bewoners uit Immerloo en het Duifje dat vanuit het Buurtbaanbureau kan worden begeleid. In samenwerking met Werk en Inkomen het Malburgse buurtbaanbureau (MBBB) in het huis voor de wijk, zijn bewoners uit Immerloo en Malburgers in de bijstand uitgenodigd om kennis te maken met het MBBB en de mogelijkheden die het MBBB biedt. • Vanuit Werk en Inkomen wordt gewerkt aan een extra vrijstelling voor mensen die parttime werken zodat werken meer loont. • Regisseurs signaleren en hebben aandacht voor de taalproblematiek en verwijzen hierop door. • Er zijn twee spreekuren van Goed Geregeld Arnhem in de wijk waarbij ook het Sociaal Wijkteam, Het Taalhuis en Werk en Inkomen (deels op afstand) aangesloten zijn, die een goede bekendheid in de wijk hebben. • Team Leefomgeving heeft wijk safari's georganiseerd om de regisseurs van Werk en Inkomen en de coaches van het Sociaal Wijkteam bekend te maken met de voorzieningen in de wijk zodat bewoners daar naar doorverwezen kunnen worden.	
Minder Malburgers in Duifje en Immerloo hebben problematische schulden		(D)
	<p>Er is besloten te starten met de aanpak Immerloo schuldenvrij. Daarbij worden schulden van in eerste instantie 20 tot 50 bewoners overgenomen door ons. Doelstelling is om door het wegnemen van de schulden ontwikkeling mogelijk te maken en de bewoner weer toekomstperspectief te bieden. Het project zit nog in fase van planvorming en wordt opgenomen in het Nationaal Programma Arnhem Oost. Op dit moment zijn er nog geen schulden overgenomen.</p>	
Inspanningen 2023		(I)
	<p>De aanpak is onderzocht en wordt nu vormgegeven. Er wordt gestart met een beperkte groep bewoners om hier lering uit te trekken.</p>	

Kansengelijkheid (T)

Partners (waaronder het onderwijs) werken meer en integraal samen op het gebied van jeugd. Kansrijk opgroeien is integraal onderdeel van het programma van de samenwerkende partijen (D)

Het is gelukt om partners op het gebied van de jeugd meer en beter samen te laten werken. Het gezamenlijke zomerprogramma en afgestemde programmering voor de jeugd in Malburgen was een product hiervan. En daarnaast is er op de onderwerpen ouderbetrokkenheid en gezonde leefstijl een gezamenlijk referentiekader ontwikkeld.

De afstemming tussen de programma's Kansrijk Opgroeien vanuit de scholen en de programma's van de partners vindt op individueel schoolniveau plaats.

Inspanningen 2023 (I)

Door het bijeenbrengen van de jeugdpartners en agendering van de thema's van aan de jeugdtafel is deze doelstelling bereikt. Hierdoor is er een gezamenlijke zomerprogramma en afgestemde programmering voor de jeugd in Malburgen. En daarnaast is er op de onderwerpen ouderbetrokkenheid en gezonde leefstijl een gezamenlijk referentiekader ontwikkeld.

De jeugd heeft meer vertrouwen in hun toekomstperspectief en zijn beter hun grenzen aan te geven. Hiermee wordt schooluitval, psychosociale problematiek en jeugdcriminaliteit voorkomen. (D)

Er is relatief weinig jeugdoverlast in Malburgen. De cijfers van schooluitval 2023 zijn nog niet bekend. In 2022 was er aanzienlijke stijging (3,3% t.o.v. 2,3 % in 2021) vanwege de coronajaren. De monitoring en het inzichtelijk maken van de effecten op individueel niveau en in samenhang met het wijkniveau is een vervolgstap.

Inspanningen 2023 (I)

Alle programma's van de jeugdpartners richten zich op thema's als versterken weerbaarheid, talentontwikkeling, stimuleren van en gezonde leefstijl en het omgaan met de online wereld en verleidingen vanuit het criminele circuit.

Ouders maken meer gebruik van voorschoolse voorzieningen (D)

Dit doel ligt op koers. We zijn gestart met voorbereidingen voor samenhangend interventieprogramma. Het is nog te vroeg in het proces om de resultaten hiervan terug te zien in de monitoring.

Inspanningen 2023 (I)

Er is met de partners een programma opgesteld met interventies voor investeren in het jonge kind in Malburgen. Daarmee wordt een samenhangend voorzieningenniveau voor ouders en jonge gerealiseerd. Daarmee verwachten we ook een toename van het gebruik van deze voorzieningen. De uitvoering van het programma start de tweede helft van het jaar. Een aantal acties, wordt samen met de andere Arnhem Oost wijken in werkgroepvorm verder uitgewerkt en opgepakt.

Er komt met ingang van 1 maart 2024 een consultatiebureau in de Multi Functionele Accommodatie De Spil. In de tweede helft van het jaar vindt de noodzakelijke verbouwing hiervoor plaats.

De jeugd heeft een breder netwerk door een rijk aanbod in de sociale vrijetijdsbesteding buiten school, het aantal jongeren dat van het gezamenlijk programma voor de jeugd gebruik maakt, groeit jaarlijks (D)

Door de ambulante inzet van het jongerenwerk, in samenwerking met het locatie gebonden jongerenwerk, groeit de deelname aan de programma's. Er heeft uitbreiding van het kinderwerk plaatsgevonden waardoor meer naschoolse activiteiten plaatsvinden.

Inspanningen 2023 (I)

Partners hebben een samenhangend aanbod voor de verschillende doelgroepen in de wijk. Daarin wordt ook verbinding gemaakt met de sportverenigingen op de Bakenhof om deelname aan de sportverenigingen te stimuleren.

Er is een samenwerking tussen de HAN en diverse partijen in de wijk rond het thema gezonde wijk. De tweede helft van het jaar wordt gebruikt om instrumenten te ontwikkelen om met name met jongeren in gesprek te komen over hun eigen gezondheid.

Gezondheid (T)

Meer Malburgers zijn gezond en maken minder gebruik van specialistische zorg. Meer inwoners en met name jeugdigen bewegen meer en weten beter wat gezonde voeding is en eten en leven gezonder (D)

We zitten op koers. Bij jeugdpartners is een toename van nieuwe unieke deelnemers die gebruik maken van het sport- en beweegaanbod. Daarnaast is het thema gezonde leefstijl onderdeel van de activiteiten van de jeugdpartners in Malburgen, waardoor meer jongeren kennis hebben over dit thema.

Inspanningen 2023 (I)

Er is een samenwerking opgezet tussen kennisinstellingen en organisaties in de wijk om programmatisch te werken aan de gezonde wijk Malburgen. Hierbij hanteren we het model van positieve gezondheid als uitgangspunt. Met inzet van studenten willen we de gezondheidsopgave en het gezondheid bewustzijn van jongeren in beeld brengen.

Het 1e half jaar is het resultaat van de samenwerking met de studenten van de Hogeschool Arnhem Nijmegen minder succesvol dan verwacht omdat dat de uitvoering van de opdracht (welke methode is bij jongeren geschikt om in gesprek te komen over een gezonde leefstijl) kwalitatief onvoldoende was.

De subsidiepartners bieden gezonde voeding aan tijdens activiteiten en passend bij de activiteiten, er is een gezamenlijk begrip onder de subsidiepartners over gezonde levensstijl.

Het is echter te ambitieus gebleken om alle organisatoren, dus ook informele en/of niet gesubsidieerde organisaties, van jeugdactiviteiten gezonde voeding aan te laten bieden. Deze inspanning schuift op naar 2024.

Veiligheid (T)

Minder Malburgers ervaren jeugdoverlast (D)

De jeugdoverlast is beperkt in Malburgen. Er is een goede samenwerking tussen de jeugdpartners en handhavende partners in Malburgen en er is veel kennis over de jongeren in de wijk.

Inspanningen 2023 (I)

Via het wijkveiligheidsoverleg waarin diverse partners zijn aangesloten (waaronder jongerenwerk en straatcoaches) wordt de situatie nauwlettend gevolgd en opgetreden waar nodig of contacten gelegd. Wekelijks monitoren we op cijfers en acteren hier op. Op basis van de meldingen en ingebrachte expertise van veiligheidspartners wordt met de partners bepaald, waar en welke aanpak wordt ingezet op jeugdoverlast.

Ook worden activiteiten voor jongeren georganiseerd die aansluiten bij hun behoeften.

Vanuit Veilig in en om School (VIOS) is aandacht voor veiligheidssituaties rond school.

Bezoekers van De Drieslag ervaren minder overlast (D)

De concrete maatregelen moeten nog genomen worden. We zitten op koers met de uitvoeringsmaatregelen. Het is nog te vroeg om de afname van de overlast te meten.

Inspanningen 2023 (I)

Voor de Drieslag is een projectleider aangesteld die samen met ondernemers, bewoners en gemeente een aanpak ontwikkelt om overlast tegen te gaan en de uitstraling van de Drieslag te verbeteren. Alle wensen en behoeften vanuit ondernemers, bewoners en gemeente zijn geïnventariseerd. Er wordt gewerkt aan een actieplan om de maatregelen gecoördineerd uit te voeren.

Bewoners ervaren meer dat misdaad niet loont en wordt aangepakt (D)

Doel was om via een persoongerichte en projectmatige aanpak de 'wijkconingen en windhappers' in de wijk aan te pakken en de resultaten daarvan breed te delen via de (social) media zodat bewoners in de wijk ervaren dat misdaad niet loont. Dit doel is niet gehaald vanuit het delen van de resultaten van dit project. Voor het overige is het doel wel behaald.

Inspanningen 2023

(I)

Vanuit het project wijkkoningen en windhappers is niet tot een resultaat gekomen, omdat het project afhankelijk is van een convenant tussen politie, Uitkeringsinstituut Werknemersverzekeringen en Werk en Inkomen. Dit convenant is nog niet tot stand gekomen. De verwachting is nu dat dit eind van het jaar kan worden afgesloten. De aanpak gaat dan volgend jaar plaatsvinden.

Resultaten van reguliere handhavingsacties in de wijk worden actief verspreid en gedeeld onder andere op social media door handhaving en politie wat wel bijdraagt aan deze doelstelling.

Openbare ruimte

(T)

Verbeteren inrichting openbare ruimte

(D)

Op tal van plekken is de openbare verbeterd doordat er meer ruimte is gecreëerd voor sporten en ontmoeten. Daarnaast lopen we op koers met de vergroening van de openbare ruimte en het verbeteren van de verkeersveiligheid in Malburgen West.

Inspanningen 2023

(I)

Dit jaar is de 'freerun course' geopend in het toekomstig Olympuskwartier. Ook zijn er plannen in samenwerking met bewoners van de Dragonstraat gemaakt voor nieuwe spel en beweegaanleidingen in hun straat en zijn er plannen voor de vernieuwing van Sportpark de Bakenhof.

De ontwikkeling van het realiseren van een buitenspeellocatie rondom de Malburcht maakt deel uit van de totaalontwikkeling Veerpolderstraat. De procesgang van de ontwikkeling Veerpolderstraat heeft een aantal wendingen gehad. Daardoor is de ontwikkeling van de buitenspeellocatie vertraagd.

We onderzoeken hoe de inrichting van de openbare ruimte rond de pleinen in Immerloo kan bijdragen aan het doel en welke behoeften er bij de bewoners leven. Het zit in de fase van onderzoek naar kansen tussen verschillende gemeentelijke disciplines om de openbare ruimte van Immerloo pleinen aantrekkelijker te maken voor bewegen, sporten, vergroening en ontmoeten.

Vanuit het onderzoek verbeteren verkeersveiligheid in Malburgen-West liggen er de eerste voorstellen voor de aanpak van een aantal straten.

Er is een wijkgroenagenda opgesteld. De uitvoering daarvan wordt de tweede helft van het jaar ter hand genomen.

W6 Schuytgraaf/ Elderveld

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Meer bewoners zijn sociaal zelf- en samenredzaam (er is meer sociale cohesie)		(D)
Bewonersondersteuning speelt een verbindende rol bij activiteiten en jaagt aan. Partners stemmen hun activiteiten met elkaar af en werken samen bij het realiseren van gezamenlijk bepaalde doelen. Op verschillende plekken wordt gewerkt aan ontmoetingsvoorzieningen, zoals bijvoorbeeld rondom het Breezandpad, het plaatsen van Mobiele Ontmoetingsplekken en het realiseren van een jeugdruimte in Schuytgraaf.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • In alle subsidieopdrachten is het leveren van maatwerk, passend bij de wijken en haar doelgroepen, verankerd. Met partners zijn gezamenlijke wijkdoelen en activiteiten bepaald. Activiteiten worden flexibel en verspreid over het jaar ingezet en aan diverse tafels doorlopend afgestemd en bijgesteld. • In Elderveld is bewonersondersteuning en ouderenwerk actief om initiatieven te ondersteunen, te adviseren (bijvoorbeeld met een financiële aanvraag naar het wijkplatform) en te verbinden in de wijk. Hierbij wordt nauw samengewerkt met partners in de wijk, zoals jeugdwerk, Rozet en Sportbedrijf. Bewonersondersteuning is in Schuytgraaf aan het inventariseren op welk vlak initiatieven en bewoners ondersteuning nodig hebben en hoe geïnvesteerd kan worden in sociale cohesie in de wijk. • Het netwerk op gebied van eenzaamheid is verstevigd, men kent elkaar en weet elkaar te vinden. Zo wordt er voor gezorgd dat er tijdens de zomermaanden en rondom de feestdagen aan het einde van het jaar genoeg aandacht is en er extra activiteiten zijn voor eenzame ouderen. • Er is een tijdelijke Mobiele Ontmoetingsplek geplaatst bij sportpark Schuytgraaf. Voor de realisatie van een jeugdruimte voor 10 jaar is een voorstel opgesteld. Daarnaast is een Mobiele Ontmoetingsplek bij skatebaan Schuytgraaf vervangen door een grotere en wordt er een extra geplaatst in de wijk. In verschillende andere projecten, zoals de herinrichting van de openbare ruimte rondom de scholen en sporthal aan het Breezandpad en de aanleg van een multifunctioneel sport- en spelveld in Schuytgraaf wordt ruimte voor ontmoeting ingepast.		
Meer jongeren tot 27 jaar en alleenstaande ouders kunnen zichzelf financieel redden		(D)
Het Goed Geregeld Loket in Elderveld wordt goed gevonden en er zijn contact- en spreekmogelijkheden. Werk en Inkomen heeft focus op de doelgroepen jongeren tot 27 jaar en ouders met kinderen.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • De aanpak die achter de voordeur gaat bij bewoners aan het Schipholplein is in volle gang, inmiddels is de helft van de bewoners gesproken. Jongeren die behoefte hebben aan ondersteuning en participatiebegeleiding hebben een traject toegewezen gekregen vanuit een integrale aanpak vanuit de gemeente en in samenwerking met andere partners. • Vanuit Werk en Inkomen wordt er extra ingezet op begeleiding van alleenstaande ouders met kinderen, onder andere met kinderopvang en optimalisatie van inkomensregelingen. • In Elderveld is het Goed Geregeld Arnhem loket, waar bewoners de weg naartoe goed weten te vinden. Ook zijn hier spreeklocaties. Bewoners van Schuytgraaf kunnen van deze locatie gebruik maken. Wens is nog om ook mogelijkheden in Schuytgraaf te creëren.		
Meer 55+ers wonen zo lang mogelijk prettig en zelfstandig		(D)
De tien actiepunten uit het 'prettig oud worden in Elderveld' plan zijn uitgevoerd of belegd.		
Inspanningen 2023		(I)
Korte termijn acties zijn uitgevoerd en middellange- en lange termijn acties zijn belegd bij partners.		
Kansengelijkheid		(T)
Meer ouders zijn in staat om hun rol en verantwoordelijkheid te nemen als het gaat om opvoedingsvraagstukken		(D)
Er worden ontmoetingsactiviteiten met en voor ouders georganiseerd. Zij worden betrokken bij activiteiten voor hun kinderen en er wordt actief ingezet op het bekend maken van plekken waar ouders informatie en advies kunnen krijgen.		

Inspanningen 2023

(I)

- In beide wijken is een speelmorgen actief. Daarnaast heeft bewonersondersteuning en jeugdwerk de opdracht om te inventariseren waar ouders verder nog behoefte aan hebben.
- Samenwerking met ouders wordt standaard in subsidiebeschikkingen opgenomen en gemonitord in kwartaalgesprekken.
- Samen met het Sociaal wijkteam wordt bekeken hoe ouders via bijvoorbeeld de basisscholen sneller en laagdrempeliger bereikt kunnen worden. Het lukt nog niet altijd goede afspraken met scholen te maken en/of zichtbaar genoeg te zijn voor ouders.

Meer jeugd van 0-18 jaar kan zich op cognitief, motorisch en sociaal-emotioneel vlak ontwikkelen tot gezonde en zelfredzame burgers

(D)

We zetten in op dat kinderen en jongeren weten waar hun talenten liggen en die kunnen ontwikkelen. Kinderen en jongeren weten waar ze terecht kunnen voor informatie en advies.

Inspanningen 2023

(I)

- Er ligt een voorstel voor realisatie van een jongerenruimte op de parkeerplaats van sportpark Schuytgraaf.
- Op vier scholen zijn doorlopende programma's na school, die steeds geëvalueerd en bijgesteld worden. Met de andere scholen worden gesprekken gevoerd over waar behoefte aan is.
- In de welzijnsactiviteiten in de wijk zijn het ontwikkelen van talenten, gezonde leefstijl, omgaan met sociaal media, weerbaarheid en identiteitsontwikkeling prominente onderwerpen in de programmering. Jeugdwerkers zijn een belangrijke toegang tot informatie en advies voor kinderen en jongeren.
- Met de keuze om jongerenwerk opnieuw in te gaan richten, is het inzetten op de online leefwereld en op social media proactief zijn nog beperkt opgepakt.

Openbare Ruimte

(T)

Bewoners zijn meer tevreden over de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte

(D)

Bewonersvragen en –initiatieven worden waar nodig opgepakt en ondersteund.

Inspanningen 2023

(I)

- Er is regelmatig contact met bewonersinitiatieven in de openbare ruimte en waar nodig worden bewoners ondersteund bij het beantwoord krijgen van hun vragen en het uitvoeren van hun initiatieven.
- Op vraag van bewoners of wijkpartners worden schouwen georganiseerd, bijvoorbeeld bij winkelcentrum Eldershof en winkelcentrum Schuytgraaf.
- Voor de omgeving van het Breezandpad wordt een definitief ontwerp gemaakt op basis van overleg met alle belanghebbenden. Het plan zal, afhankelijk van beschikbare financiën, in fases worden uitgevoerd. Voor het multifunctioneel sport- en spelveld ligt er een definitief ontwerp en wordt nu overgegaan tot realisatie.

Veiligheid

(T)

Bewoners ervaren minder last van fysieke verloedering

(D)

Er zijn veel bewonersinitiatieven in de openbare ruimte rondom bijvoorbeeld groenonderhoud en zwerfafval ruimen. Met partners zetten we in op het tegengaan en zo spoedig mogelijk verminderen van (jeugd)overlast.

Inspanningen 2023

(I)

- In het wijkveiligheidsoverleg worden acties met betrekking tot (sociale) veiligheid afgesproken en uitvoering gemonitord. Met de partners van het overleg is het wijkveiligheidsplan geactualiseerd.
- Jongeren die elkaar in de openbare ruimte ontmoeten worden aangesproken op hun houding en gedrag. In het wijkveiligheidsoverleg worden groepen gemonitord en afspraken gemaakt over uit te voeren acties bij overlast.
- Er is nagedacht over het samen met Vivare aanpakken van een straat in Elderveld, daar is ook een enquête gehouden onder bewoners door Vivare. Onze partners sluiten aan bij deze aanpak.

Bewoners ervaren minder woonoverlast

(D)

Er melden zich (nieuwe) bewoners die zich actief in willen zetten en andere bewoners willen aanspreken. Veel jongerengroepen in de openbare ruimte zijn goed aanspreekbaar, niet alle bewoners durven dit te doen.

- Het team Leefomgeving en partners zijn actief op social media en wijzen bewoners in persoonlijke gesprekken op meldmogelijkheden en wat zij zelf kunnen doen.
- Het team Leefomgeving zorgt in samenwerking met partners voor een snelle signalering en afhandeling van overlastmeldingen.

W7 De Laar/ Elden

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Bewoners voelen zich prettig en kunnen meedoen in hun omgeving (sociaal zelfredzaam)		(D)
De samenwerkingslocaties worden verder ontwikkeld en versterkt. Het aanbod wordt beter afgestemd en er wordt geïnvesteerd op wijkcommunicatie.		
Inspanningen 2023		(I)
<ul style="list-style-type: none"> • Het aanbod bij ontmoetingslocaties wordt op elkaar afgestemd en geborgd. Bewonersinitiatieven krijgen een maximale rol bij de programmering en uitvoering. • Er worden samen met bewoners plannen ontwikkeld die buitenruimtes aantrekkelijker maken voor intensiever gebruik. • Vanuit de nieuwe wijkvisie op spelen en bewegen worden de speel- en beweeglocaties in de wijk indien nodig aangepakt en verbonden. • Werkgroepen en bewonersinitiatieven worden waar nodig ondersteund. Er wordt gewerkt aan een goede onderlinge verbinding tussen de actieve groepen en meer betrokkenheid op de wijk als geheel. • In samenwerking met het Sociaal wijkteam en andere wijkpartners worden kansen in de eigen omgeving vergroot door het versterken van het aanbod van voorliggende voorzieningen.		
Sterker zelforganiserend vermogen van bewoners (financieel zelfredzaam)		(D)
De partijen weten elkaar op uitvoeringsniveau inmiddels goed te vinden. Door bezettingsproblemen en andere prioriteiten bij zowel Sociaal wijkteam als Werk en Inkomen is een intensievere gebiedssamenwerking met wijkpartners dit jaar niet haalbaar.		
Inspanningen 2023		(I)
Aansluiting op gebiedsnetwerken door de gemeente is in ontwikkeling. Voor het opzetten van informatie- en adviespunten is stedelijke regievoering randvoorwaardelijk. Zodra dit start zullen we vanuit het gebied hierop aanhaken.		
Kansengelijkheid		(T)
Bewoners de mogelijkheid bieden om zelfstandiger en steviger in de maatschappij te staan en indien nodig meer zelf de regie te kunnen voeren over hun leven		(D)
Voor een substantiële verbetering op dit thema is een intensievere samenwerking en integrale en gebiedsgerichte aanpak randvoorwaardelijk. Door bezettingsproblemen en andere prioriteiten bij partners is een intensievere gebiedssamenwerking met wijkpartners dit jaar helaas niet haalbaar.		
Inspanningen 2023		(I)
Dit jaar zijn al stappen gemaakt rondom de integrale aanpak per inwoner. Er zijn stappen gezet om toe te werken naar de ambitie om een meer gebiedsgerichte participatieaanpak op te zetten in intensieve samenwerking met de andere gebiedspartners. Dit met als doel om beter aan te sluiten op de behoeften en (participatie) kansen van de inwoner. Zo worden trajecten vanuit Scalabor al dichterbij in de wijk georganiseerd.		
Meer kinderen bereiken die extra ondersteuning kunnen gebruiken in hun ontwikkeling en hier een goed en passend programma voor aan te bieden		(D)
Door extra aandacht binnen het programma Kansrijk opgroeien voor de overgang tussen basis- naar voortgezet onderwijs en de koppeling met het jongerenwerk wordt de doorgaande lijn verder verstevigd. De ontwikkeling van het nieuwe jongerenwerk in afstemming met de omliggende gebieden krijgt verder vorm.		
Inspanningen 2023		(I)
De uitvoering van het programma 2023 en de samenwerking tussen de partners loopt voorspoedig. Met de wijkpartners werken we aan een toename van deelnemers uit de doelgroep, verhoging van het gebruik, verhoging van de ouderbetrokkenheid en de aansluiting met de wijkpartners en het voortgezet onderwijs.		

Openbare ruimte (T)

Bewoners zijn tevreden over hun leefomgeving (D)

De verbetering en verbinding van de verschillende speellocaties en het versterken van mogelijkheden voor ontmoeten krijgt steeds meer vorm. Het ondersteunen van de bewonersinitiatieven wordt voortgezet.

Inspanningen 2023 (I)

We zijn gestart op twee hotspots in De Laar en het Winkelcentrum Oostburgwal. Samen met wijkpartners werken we aan een integrale (preventieve) aanpak ter verbetering van de leefbaarheid. De volgende hotspots voor een vergelijkbare aanpak zijn al in kaart gebracht. We hebben aanpassingen gedaan in de openbare ruimte, gericht op bewegen, spelen en ontmoeten, zoals aan speellocaties, bankjes, jeu de boules baan en een schaaktafel.

Veiligheid (T)

Bewoners voelen zich veilig en zijn betrokken in hun buurt (D)

Samen met de partners worden overlast locaties tijdig en steeds vaker preventief aangepakt.

Inspanningen 2023 (I)

Een brede preventieve aanpak is het uitgangspunt voor het nieuw vorm te geven jongerenwerk in de wijk. We zijn gestart op twee hotspots samen met Vivare in De Laar en het winkelcentrum Oostburgwal. We zijn gekomen tot een verbeterplan, dat al gedeeltelijk is gerealiseerd. Samen met wijkpartners werken we aan een integrale (preventieve) aanpak ter verbetering van de leefbaarheid. We zijn met verschillende verkeerswerkgroepen en actieve wijkbewoners in gesprek om verkeersknelpunten aan te pakken.

W8 Rijkerswoerd, Kronenburg, Vredenburg

Thema's (T)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Meedoen		(T)
Meer ontmoetingsplekken		(D)
<p>In alle drie de wijken wordt gekeken naar mogelijkheden om bestaande ontmoetingsplekken te optimaliseren en daar waar nodig nieuwe ontmoetingsplekken te realiseren.</p> <p>Daarnaast activeren we het netwerk van partners (vrijwillig en professioneel) via netwerkbijeenkomsten. Om op deze wijze de verbinding te versterken en zo voor bewoners meer kansen tot ontmoeten te creëren.</p>		
Inspanningen 2023		(I)
<p>De Fontein kent steeds ruimere openingstijden en is inmiddels 6 dagen in de week open.</p> <p>In samenwerking met de cultuuracademy wordt er gekeken naar mogelijkheden om bewoners die nog niet vanzelfsprekend de weg naar de Fontein weten te vinden toch te verleiden om te komen.</p> <p>De Stichting Immerloopark buigt zich over de alternatieven in het Immerloopark. Dat heeft nog geen alternatief plan opgeleverd dat met de gemeente gedeeld is.</p> <p>Er worden gesprekken gevoerd met verschillende partijen voor ontmoetingsplekken in RKV. Deze richten zich niet alleen op Rijkerswoerd. In Rijkerswoerd is een ontmoetingsplek voor jongeren gerealiseerd.</p> <p>In de eerste helft van 2023 is er een netwerkbijeenkomst geweest voor vrijwilligers en professionals in de wijk. Dit wordt in de tweede helft van het jaar herhaald. Het verbinden van bestaande ontmoetingsplekken krijgt hier ook een plek in.</p>		
Meer ommetjes		(D)
<p>In RKV loopt nu een project om de mogelijkheden voor looproutes in kaart te brengen. Onlangs is er een boekje met cultuurroutes in Kronenburg en Vredenburg uitgebracht.</p> <p>In het ontwikkelperspectief Kronenburg wordt gekeken naar de looproutes in de wijk.</p> <p>In Rijkerswoerd wordt onderzocht of het Zeegbos mogelijkheden kan bieden voor ommetjes.</p>		
Inspanningen 2023		(I)
<p>Er zijn geen bankjes gerealiseerd, omdat de - door bewoners - aan te leveren informatie daaromtrent nog niet beschikbaar is.</p> <p>De partners in de wijk zijn gestimuleerd om gezamenlijk een programma te ontwikkelen in de openbare ruimte. Na het boekje met kunstroutes in Rijkerswoerd heeft Rozet in samenwerking met bewoners een boekje met kunstroutes in Kronenburg en Vredenburg uitgebracht.</p>		
Kanselijkheid		(T)
Bevorderen kanselijkheid		(D)
<p>Jeugd in Rijkerswoerd, Kronenburg en Vredenburg heeft de mogelijkheid gekregen om zich persoonlijk te ontwikkelen op het vlak van cultuur, sport, zelfstandigheid en weerbaarheid. De jeugd staat steviger in de schoenen en is beter voorbereid op volgende stappen in hun leven.</p>		

Inspanningen 2023

(I)

Binnen het programma Kansrijk Opgroeien is er met de scholen gewerkt aan naschoolse programma's op het gebied van sport, cultuur, weerbaarheid, ontwikkeling et cetera. Inmiddels zijn daar bijna alle basisscholen uit het gebied bij aangesloten. In aansluiting daarop heeft er tijdelijk een schaatsbaan in de wijk gestaan, The Big Draw in Kronenburg, social mediatraining, Vitesse Hattrick, Run4Fun en het vakantiecamp hebben plaatsgevonden. Via de scholen is voor individuele kinderen budget beschikbaar gesteld voor kleding, schoeisel, persoonlijke hygiëne en is sinterklaasviering voor kinderen in armoede mogelijk gemaakt. Een beurs voor tweedehands schoolspullen, sportartikelen en buitenspeelartikelen heeft plaatsgevonden. Voor de kinderen van het voortgezet onderwijs is via PowerPlug Academy de mogelijkheid geboden voor huiswerkbegeleiding, persoonlijke ontwikkeling en loopbaanonderzoek. Vanuit Rijnstad en The Point worden jongeren vaardigheden aangeleerd om zich in de huidige maatschappij te redden. Powerplug en Rijnstad zijn in contact gebracht met Prospect4Cash. Deze partij helpt jongeren aan werk en begeleidt ze daar langdurig in. Het netwerk voor opvoedondersteuning wordt in kaart gebracht en zal in 2023 afgerond worden. Dit zal gedeeld worden met de scholen.

Het project Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is afgerond en krijgt een vervolg in de opvoedondersteuning plan Nieuw-Zuid.

De regisseurs van Werk en Inkomen hebben op woensdagochtend een locatie in de Fontein tot hun beschikking en op donderdag bij het Sociaal wijkteam. Mogelijkheden tot uitbreiding worden nog onderzocht.

Er is extra inzet geweest op de jonge-moedergroep. Dit heeft plaatsgevonden in de vorm van een verdiepende training op het gebied van opvoedondersteuning.

Naast het programma voor de jeugd hebben wij in 2022 een opdracht verstrekt voor kansengelijkheid voor volwassenen. Hier wordt met name ingezet op kansengelijkheid voor (allochtone) vrouwen. Deze opdracht wordt door Rijnbrugcoaching uitgevoerd. In september zal een evaluatie plaatsvinden.

Openbare ruimte

(T)

Vergroenen van de wijk

(D)

Dit doel blijft onverminderd van kracht. Met bewoners en professionals is gesproken over de mogelijkheden om de wijk te vergroenen. Daar waar mogelijk is er ook al uitvoering aan gegeven (een opsomming van de concrete resultaten is hieronder bij de inspanningen weergegeven). Daarbij zijn het tegengaan van wateroverlast en hittestress belangrijke onderwerpen.

In Rijkerswoerd is een werkgroep Groen actief en een werkgroep Duurzaamheid in oprichting.

Inspanningen 2023

(I)

- Boomspiegels Schepen te Boeckoppad zijn vergroot.
- Aan de Schepen van Hemertstraat zijn stenen verwijderd en is groen aangebracht.
- De herinrichting van de Heiligerleeplaats is gerealiseerd.
- Adorppad, de gesprekken met bewoners zijn gestart, met als doel het plein te verbeteren. Minder steen, meer groen is de insteek.
- Bronsveen Hof, de gesprekken met bewoners zijn gestart, met als doel het plein te verbeteren. Minder steen, meer groen is de insteek.
- Groningerpark is uitgebreid. Het versteende plein van de scholen is met de nieuwbouw verkleind. Het overgebleven gedeelte is vergroend en samengevoegd met het achterliggende Groningerpark. Hierdoor is een mooiere speelruimte voor de jeugd ontstaan.
- Allerlei kleine vergroeningsprojecten in het gebied tussen de busbaan en de Huissensedijk zijn in ontwikkeling.
- In Rijkerswoerd is een zeer actieve werkgroep Groen.
- In een groot stuk weide aan de Mooieweg worden bomen geplant.

Er wordt nauw samengewerkt tussen de projectgroep Ontwikkelperspectief Kronenburg en het team Leefomgeving RKV. Dit zorgt er mede voor dat projecten in zicht blijven als deze wel/niet binnen het ontwikkelperspectief vallen.

We ondersteunen de werkgroep Groen in Rijkerswoerd. Hier vindt nauwe samenwerking plaats. De werkgroep Groen heeft een uitgebreid plan ingediend met kansrijke plekken om te vergroenen. Een selectie van deze plekken, die in overleg met de werkgroep Groen tot stand is gekomen, is opgenomen in de wijkgroenagenda.

We zijn bezig met het opzetten van een programma voor ontmoeting in het Groen. Er is inmiddels subsidie verleend voor drie pilot activiteiten.

De gesprekken rondom de verplaatsing van de Tuinmaat lopen. Vanuit het team Leefomgeving zijn, naast formatieve inzet, middelen beschikbaar gesteld voor een eventuele verhuizing.

Verbeteren algehele gesteldheid van de wijk

(D)

Dit onderwerp blijft voor bewoners onverminderd belangrijk. Helaas zien we dat sommige bewoners er voor kiezen hun huisraad naast containers te zetten. Ook verwaarloosde achtertuinen vormen regelmatig een ergernis bij bewoners in de wijk.

Opschoondag met wijkpartners staat op de planning voor het gebied rondom het Stedumhof in Vredenburg.

Inspanningen 2023

(I)

- In Kronenburg wordt een wijkschouw gehouden.
- In Rijkerswoerd heeft de werkgroep Groen een uitgebreid overzicht van kansrijke vergroeningsplekken opgesteld, een selectie van deze plekken is opgenomen in de wijkgroenagenda.
- De ongediertebestrijder in het gebied heeft het verzoek gekregen om meer inzet te plegen in Kronenburg ten aanzien van de overlast van ratten en andere ongedierte. Er wordt gewerkt aan een risico-inventarisatieplan voor Kronenburg.

Betere balans in het speelaanbod

(D)

Spelen is een belangrijk onderdeel van de ontwikkeling van kinderen. Op dit moment concentreren we ons op de speelplekken die onderhoud nodig hebben of waar bewoners zelf initiatief nemen en aangeven dat ze graag verandering willen.

Daarnaast houden we bij het aanpassen of aanleggen van speelplekken rekening met inclusief spelen.

Het natuurcentrum heeft een plan ingediend voor het aanpassen en inclusief maken van de stadsboerderij in Rijkerswoerd.

Inspanningen 2023

(I)

Op basis van de vraag vanuit bewoners worden speelplekken aangepast. Dit kan het vervangen of aanpassen aan de leeftijdscategorie van speeltoestellen zijn.

Los van de fysieke plekken kijken we ook naar het aanbod op de verschillende speellocaties. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van de spelcontainers, Run4Fun en het programma op de skatebaan.

In samenwerking met het Sportbedrijf, maar ook met input van Rijnstad, is gekeken naar de ontwikkeling van het sportaanbod. Denk bijvoorbeeld aan het pimpen van helmen om het belang van veilig sporten te benadrukken.

Adorppad en Bronsveen: er is ter plaatse een uitvraag geweest en momenteel wordt er gewerkt aan de hand van input door ouders, bewoners en kinderen aan het verbeteren van deze speelplek.

Parkeerkrapte en foutparkeren

(D)

Samen met de bewoners wordt gekeken wat de mogelijkheden zijn om parkeerkrapte en -overlast aan te pakken. Het is lastig om een balans te vinden tussen de verschillende ambities (vergroening) en belangen (parkeerbehoefte). Vooralsnog weten we de parkeerkrapte en foutparkeren onvoldoende terug te dringen

Inspanningen 2023

(I)

Naar aanleiding van een parkeeronderzoek in Rijkerswoerd is gebleken dat in bepaalde gebieden de parkeerdruk hoog is (soms meer dan 100%). Aan de hand hiervan is er getoetst of er mogelijkheden zijn om parkeerplekken te realiseren zonder af te doen aan het groen.

Dit is een zeer lastig probleem om op te lossen. Vooralsnog is er geen zicht op een passende oplossing.

Meer handhaving en stimuleren eigen verantwoordelijkheid

(D)

Met bewoners in de wijk wordt samengewerkt aan de overlast van hondenbezit. Met de resultaten van deze werkgroep gaan we ook kijken of dit toepasbaar is in de andere wijken.

De mogelijkheid om reclassering in te zetten voor extra opruimacties is helaas niet gelukt.

Inspanningen 2023

(I)

Er zijn depodag-uitgiftepunten geplaatst in Rijkerswoerd. Bewoners hebben zich gecommitteerd om deze regelmatig te controleren en van zakjes te voorzien.

De mogelijkheden voor een omheind hondenloopveld worden kleiner nu blijkt dat bij een kansrijke plek afspraken gemaakt zijn met de aangrenzende ondernemer.

Op het gebied van handhaving wordt gestuurd op de inzet van de huidige handhavers. Via het veiligheidsoverleg wordt gekeken welke prioriteiten er gesteld moeten worden.

Veiligheid

(T)

Minder overlast

(D)

Voor de reguliere handhaving is een proces tot stand gekomen om beter richting te geven aan de prioriteiten van de handhavers, in de vorm van een jaarplanning en het bepalen van de prioriteiten in het wijkveiligheidsoverleg. De uitvoering hiervan is gestart. Hoewel veiligheid objectief moeilijk meetbaar is hebben we de indruk dat de hotspots goed in beeld zijn en dat er door gerichte inzet minder klachten over komen. Daar waar klachten zijn wordt de inzet hierop besproken in het maandelijkse wijkveiligheidsoverleg. Klachten over overlast bij de skatebaan doen zich niet meer voor.

Inspanningen 2023

(I)

Het jeugdpreventieplan staat volop in de aandacht. Er wordt door de drie gebieden in Zuid die er bij betrokken zijn hard aan gewerkt.

De aanpak voor de plekken waar drugshandel plaatsvindt is in het recent opgestelde veiligheidsplan opgenomen en geborgd in de wijkveiligheidsoverleggen.

Meer verkeersveiligheid

(D)

Veiligheid in de wijk is heel belangrijk. In Rijkerswoerd is een werkgroep actief die dit onderwerp in kaart brengt en met het team Leefomgeving bespreekt.

Oversteekplaatsen zijn niet de enige optie (en creëren schijnveiligheid) om een straat veiliger te maken. Er is en wordt blijvend breder gekeken naar mogelijkheden om de Marga Klompélaan veiliger te maken.

Inspanningen 2023

(I)

Het aanbrengen van de oversteekplaatsen blijkt op de Marga Klompélaan niet de oplossing voor de ervaren onveiligheid te zijn. Dit is met de bewoners besproken.

We kijken verder naar mogelijkheden om de veiligheid te verhogen. Hierbij valt onder andere te denken aan het periodiek plaatsen van matrixborden. Vooralsnog is er nog geen extra handhavingscapaciteit beschikbaar om de onveiligheid te kunnen bestrijden.

In 2022 zijn de voorbereidingen gestart voor de aanpassing van de Groningensingel en de Kruisstraat (RijnWaalpad). De uitvoering van beide projecten is gestart.

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

Arnhem is een dienstverlenende en herkenbare netwerkgemeente, die open staat voor maatschappelijke initiatieven in het publieke domein zowel vanuit de stad als vanuit de wijken (A)

Samen met de stad - Arnhem heeft een transparant, democratisch bestuur dat zich richt op samenwerking met inwoners en bedrijven (D)

Zie onderstaande toelichtingen.

Rekenkamer: Uitvoeren onderzoeksprogramma (I)

De rekenkamer heeft in eind 2022 het vooronderzoek naar armoede afgerond en het vervolgonderzoek opgestart. Daarbij heeft de rekenkamer onder andere uitvoerige gesprekken gevoerd met klanten van de Voedselbank. De beschouwingen uit het vooronderzoek zijn gedeeld met de raadsfracties. Het vooronderzoek diende als basis voor het hoofdonderzoek naar generatiearmoede. Het hoofdonderzoek is begin 2023 opgestart. In het kader van dit hoofdonderzoek is onder andere gesproken met vijftien gezinnen, netwerkpartners en betrokken ambtenaren. De nota van bevindingen zal in de loop van augustus worden aangeboden voor ambtelijk wederhoor. In september is een expertsessie gepland, in oktober zal bestuurlijk wederhoor plaatsvinden waarna het rapport aan de raad kan worden aangeboden.

Sinds de start van het onderzoek is er, onder andere door het uitvallen van medewerkers van de rekenkamer, het vertrek van betrokken ambtenaren en een wisseling van de wacht bij de onderzoekers enige vertraging opgetreden.

Odra

In het voorjaar van 2023 heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de Odra (omgevingsdienst). De resultaten worden kort na de zomer aangeboden.

Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV)

De rijksoverheid heeft een programma opgezet voor een langjarige inzet van het Rijk om samen met gemeenten en andere lokale partijen de leefbaarheid en veiligheid in 20 focusgebieden in 19 steden weer op orde te krijgen en de bewoners weer perspectief te bieden. De rekenkamers van Heerlen, Arnhem en Groningen hebben besloten om dit grote programma in hun gemeente (Arnhem-Oost) langjarig met onderzoek te gaan volgen. In een dergelijk lange periode van twintig jaar zullen er naar verwachting veel wisselingen in de raad en het lokale bestuur plaatsvinden, waardoor de raad niet altijd meer de kennis heeft over in het verleden gemaakte keuzes. De rekenkamer kan ten behoeve van de raad het historisch overzicht bewaren en bewaken.

Na de gemeenteraadsverkiezingen heeft de rekenkamer met een groot deel van de fracties gesproken over het onderzoeksprogramma 2023-2024.

College: De kracht, kennis en kunde van inwoners en ondernemers benutten (I)

Het jaar van de eerste kinderburgemeester zit er bijna op. De tussenevaluatie hiervan laat de voortgang zien, maar geeft ook punten voor verbetering. Deze zijn benoemd in aanbevelingen op korte en lange termijn. Waar mogelijk nemen we een deel van deze aanbevelingen mee in het proces van het volgend jaar. Voor het volgend jaar van de tweede Arnhemse kinderburgemeester zijn de voorbereidingen in volle gang.

De pilot digitale wijkpanels draait in twee wijken: Presikhaaf en de Laar. In beide wijken is eerste enquête uitgezet en zijn de resultaten inmiddels binnen. Het ultieme resultaat is een permanent digitaal wijkpanel waar inwoners eigenaar zijn van het wijkpanel en gevraagd en ongevraagd (wijk)wethouder, college en raad adviseren over onderwerpen die spelen in de wijk.

Het proces rond het organiseren van het eerste Arnhemse burgerberaad met als onderwerp afval is in volle gang. Via een proces van bijeenkomsten en discussies zal het burgerberaad adviezen formuleren. Burgerberaden zijn bedoeld om te laten zien wat er leeft in de samenleving en welke ideeën door mensen uit de samenleving kunnen worden ontwikkeld. Voor de organisatie van een burgerberaad wordt een (of meerdere) externe partij(en) aangetrokken, die ervaring heeft met het in goede banen leiden van het proces en een groot deel van de organisatie op zich kan nemen.

College: Eenduidige werkwijze leveren

(I)

We blijven leren van onze participatie met inwoners en andere belanghebbenden. Bij de jaarlijkse evaluatie zijn drie projecten geëvalueerd. Er wordt intern bij gemeentelijke plannen, projecten en beleid gewerkt met het stappenplan Participatie. Dit beleidskader helpt om voorafgaand van een project of bij de start van nieuw beleid (plan) helder te maken wat het doel is van de participatie, wie meepraten, wie welke rol heeft, binnen welke kaders er participatie mogelijk is er wat er gebeurt met de opbrengsten. De essentie is dat we het participatieproces goed inrichten en het speelveld helder maken: waar zit wel of geen ruimte tot participatie. Verwachtingsmanagement is essentieel. Medewerkers van onze gemeente worden getraind op inzet van effectieve burgerparticipatie door hen leren te laten werken met het Arnhems stappenplan participatie en te oefenen met verschillende casussen.

Samen met de regio - Arnhem speelt een relevante en betekenisvolle rol in de regionale, landelijke en grensoverschrijdende netwerken

(D)

De samenwerking en partnerschappen liggen op koers. Tussentijdse resultaten voor de GMR, de VNG en G40 en de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio en grote steden in Noordrijn-Westfalen zijn hieronder per onderdeel aangegeven.

Arnhem werkt in de Groene Metropoolregio samen aan maatschappelijke opgaven die om een regionale aanpak vragen

(I)

Arnhem geeft in 2023 samen met de Groene Metropoolregio mede uitvoering aan de opgaven in de regionale agenda en de hiermee samenhangende lobbyagenda. In de eerste helft van het jaar zijn op alle vijf de opgaven in de regionale agenda 2023-2024 resultaten geboekt. Het [eerste](#) en [tweede](#) kwartaalbericht geven hier een goede indruk van. Onder meer is vanuit de opgave verbonden regio een startnotitie verschenen voor het regionale mobiliteitsplan dat samen met de provincie wordt opgesteld. In de context van de productieve regio vond tussen de GMR, The Economic Board en de provincie op 13 april de ondertekening van het Human Capital Akkoord plaats. Dit moet ondernemers, onderwijsinstellingen en overheden gaan helpen bij het arbeidsmarkt-vraagstuk. Vanuit de opgave circulaire regio is het Uitvoeringsprogramma RES 2024-2030 verschenen. In dit plan is beschreven wat de RES-organisatie gaat leveren en welke middelen hiermee gemoeid zijn. Dit wordt structureel verwerkt in de begroting van de GMR voor de jaren 2024 en verder.

In februari 2023 is bekend geworden dat het Rijk met de regio Arnhem-Nijmegen een Regio Deal wil sluiten naar aanleiding van de ingediende propositie Gezonde Groene Groei. Het Rijk heeft hiervoor een bedrag gereserveerd van € 15 miljoen. Er wordt nu toegewerkt naar een convenant met het Rijk. De Regio Deal is opgezet rond de thema's die aansluiten bij de regionale agenda: gezond leven, toekomstbestendig wonen, sterke bedrijvigheid, werkende arbeidsmarkt, grenzeloos samenwerken en wijk en dorpsgericht werken. De inzet is om op deze thema's transities te stimuleren, door, aanvullende aan al geplande investeringen, vernieuwende oplossingen te ontwikkelen, de uitvoeringskracht te versterken en initiatieven te versnellen, verbinden en op te schalen.

In juni 2023 is bekend geworden dat er geld vanuit Den Haag is toegekend om de leefomgeving in de regio te verbeteren. Met dit geld kunnen er in de regio tot en met 2030 betaalbare woningen worden gebouwd en kunnen de gebieden klimaat adaptief worden ingericht. De nieuwe Rijksgelden komen voort uit de samenwerking via de Woondeal regio Arnhem-Nijmegen en nieuwe afspraken die staan in de Verstedelijkingsstrategie Arnhem Nijmegen Foodvalley. Arnhem ontvangt € 54,4 miljoen van het Rijk voor de ontwikkeling van Spoorzone Arnhem-Oost. Dit geldt komt bovenop de € 72 miljoen euro die de gemeente in november ontving.

Arnhem werkt in netwerken van steden in Nederland en de Euregio én in belangenorganisaties als VNG en G40 samen aan beleidsafstemming en -beïnvloeding en draagt bij aan lobbydossiers richting het Rijk en Europa

(I)

Na de bestuurswisseling zijn portefeuillehouders Smeulders en Van de Geijn lid geworden van een landelijke VNG-commissie, namelijk de commissie Financiën respectievelijk Informatiesamenleving.

Arnhem versterkt de grensoverschrijdende samenwerking in de Euregio en met steden in Noordrijn-Westfalen (NRW)

(I)

In februari 2023 werd samen met the Economic Board en het DNBC een werkbezoek aan Duisburg georganiseerd. Daar werd een samenwerkingsovereenkomst met Duisburgse partners ondertekend. Voor het eerst na de coronaperiode ontmoetten de burgemeesters van het 100.000-plus steden netwerk elkaar weer. Zij spraken over vervolgstappen in hun onderlinge samenwerking.

Uitbreiding structurele buitenlandse relaties (Amendement 22A82 Uitbreiding structurele buitenlandse relaties)

(I)

Door gebrek aan personele capaciteit kon het raadsbesluit niet direct ter hand genomen worden. Inmiddels is er een inventarisatie gedaan en wordt een onderzoek voorbereid.

Arnhem: dienstverlenend en herkenbaar - Arnhem blijft zich inzetten voor verbetering van de (digitale) dienstverlening aan haar inwoners en ondernemers

(D)

We hebben ingezet op een versnelling van de digitalisering van de afdeling Burgerzaken. Tegelijk blijven we ook inzetten op dienstverlening via persoonlijk contact. In Loket Zuid is vorig jaar bij wijze van proef gestart met een informatiebalie, bemenst door medewerkers van de afdeling Klantenservice. Inwoners kunnen hier spontaan binnenlopen wanneer zij vragen hebben over gemeentelijke producten of diensten, of om hun aangevraagde product op te halen. Naar aanleiding van de positieve ervaringen zetten wij deze dienstverlening voort. De telefonische bereikbaarheid van de klantenservice kan beter. Er wordt een analyse gemaakt van de bereikbaarheid, de knelpunten die hierbij spelen en de manier waarop deze verbeterd kan worden. Deze analyse wordt begin oktober verwacht. Om de bereikbaarheid op korte termijn te verhogen worden extra medewerkers ingezet en wordt ingezet op verbeteren kwaliteit en procesoptimalisatie.

In het daklozenloket kunnen mensen die dak- en thuisloos zijn geraakt binnenlopen voor ondersteuning. Inmiddels is hier, naast de inzet van Werk en Inkomen en de VGGM, ook een medewerker van Burgerzaken op aangesloten voor informatie en hulp bij het aanvragen van het briefadres.

De capaciteit in de BRP-sstraat Zevenaar voor de inschrijving van asielzoekers en statushouders is uitgebreid. In 2022 is het aantal inschrijvingen toegenomen met 11% ten opzichte van 2021. In 2023 rekenen we op een verdere toename van 23% ten opzichte van 2022. Ondanks de uitbreiding blijft opschaling een aandachtspunt. De vraag om inschrijvingen is groot, terwijl de capaciteit en de financiering vanuit het Rijk achterblijft.

Ruim 1.000 klanten gaven in de eerste helft van 2023 bij de smileyzuilen bij de balies een rapportcijfer voor de dienstverlening. De gemiddelde cijfers per maand lagen tussen de 8,1 en 8,6.

Naast de directe dienstverlening aan de burger, gaat ook tijd en aandacht uit naar de vele wetwijzigingen die zijn of worden doorgevoerd op het gebied van Burgerzaken. Ook bereiden we ons voor op de periodieke piek (2024-2028) in de aanvragen voor reisdocumenten. Voor 2024 komt dit neer op een verdubbeling van het aantal te verwachten aanvragen, van 15.000 in 2023 naar 30.000 in 2024, wat vervolgens oploopt naar 37.000 in het piekjaar 2027. Hiervoor zetten we nu al in op de werving en het opleiden van nieuwe medewerkers.

Veel vast werk is de laatste jaren ingevuld door inhuur. Dit zijn wettelijke taken. Er is uitstroom door collega's die met pensioen gaan. Hiermee verdwijnt veel vakkennis. De opvulling hiervan kost tijd en geld. Deze posities zijn slecht in te vullen door gekwalificeerd personeel. We investeren daarom in het opleiden van nieuwe onervaren mensen. Om het vakgebied burgerzaken eigen te maken vraagt dat een opleidingstraject van minimaal twee jaar voor de basiswerkzaamheden en minimaal vijf jaar voor specialistische werkzaamheden. De rijksoverheid wil toe naar verplichte certificering van alle burgerzakenmedewerkers en opname in een landelijk register in het kader van fraudebestrijding en ondermijning. Dit maakt deze opleidingstrajecten des te belangrijker en het werk complexer en tijdrovender. We investeren ook in het digitaliseren van werk en van aanvraagprocessen voor inwoners. Zo zijn we als afdeling toekomstbestendig en toekomstgericht.

Optimale dienstverlening

(I)

De verkiezingen voor de waterschappen en de Provinciale Staten zijn veilig en zonder noemenswaardige incidenten verlopen. We hebben volop ingezet op toegankelijkheid zodat iedere Arnhemmer die mocht stemmen, kon stemmen. Hiervoor werkten we onder andere samen met het Arnhems Platform Chronisch Ziek & Gehandicapt (APCG).

Zo was er de stemmal ter ondersteuning voor visueel beperkte kiezers, een gebarentalig stembureau voor mensen met een auditieve beperking en konden kiezers die moeilijk ter been zijn, en mensen met een lichamelijke- of visuele beperking gebruik maken van de stemtaxi. Ook konden mensen in het proefstembureau vooruitlopend op de verkiezingen bekend raken met het stemmen. Voor het eerst was er een stembureau ingericht in een moskee.

Als gemeente Arnhem waren we aangesloten op de landelijke pilot om inwoners ondersteuning te geven bij het verhogen van het beveiligingsniveau van hun DigiD. Hiervoor wordt het DigiD gekoppeld aan het identiteitsbewijs. Burgers kunnen dit in principe zelf regelen. Voor wie minder digitaal vaardig is, is op initiatief van de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens een pilot gestart om inwoners hierbij te helpen. Helaas is de pilot eind 2022 door technische problemen op landelijk niveau gestopt. Hierdoor is het voor Arnhem niet meer mogelijk om de beoogde ondersteuning aan te bieden aan inwoners. We hebben op landelijk niveau kenbaar gemaakt dat de gemeente Arnhem bereid is om weer aan te haken, mocht besloten worden om een doorstart te maken.

Via de smileyzuilen bij de balies monitoren we voortdurend de klanttevredenheid. In aanvulling daarop gaan we ook een geautomatiseerd en structureel klanttevredenheidsonderzoek (KTO) invoeren. De voorbereidingen zijn hiervoor getroffen. Zodra de testfase is afgerond, wordt het KTO uitgerold. Daarnaast hebben we ook contact met het Informatiepunt Digitale Overheid om op te halen welke signalen zij van inwoners binnenkrijgen met betrekking tot de dienstverlening van de gemeente.

In 2022 is een convenant getekend door de gemeente Arnhem en de HAN, academie IT en Mediadesign. In het convenant is afgesproken om voor de duur van drie jaar samen te werken en kennis te delen, waaronder op het

gebied van inclusieve digitale dienstverlening. In dit kader hebben studenten onder meer meegekeken in het proces rond het briefadres.

Digitaliseren van het klantproces

(I)

In 2023 zijn en worden verschillende eDiensten uitgerold. Zoals de digitale aangifte overlijden, uittreksel BRP en aangifte verhuizing. Dit maakt deel uit van een meerjarenprogramma voor de doorontwikkeling van de afdeling Burgerzaken, waarin we over de hele linie van de burgerzakendienstverlening volle aandacht geven aan optimalisatie van de klantreis en de achterliggende processen. We hebben het eerste half jaar meerdere stappen gezet. Daarmee is de achterstand die in voorgaande jaren is ontstaan wat ingelopen, maar nog niet volledig weggewerkt. Dit en zal de komende periode nog aandacht vragen.

Meer eDiensten en zaakgericht werken moeten op den duur gaan leiden tot meer gemak en meer mogelijkheden voor de inwoner en een snellere afhandeling van aanvragen en aangiften. In 2024 gaat het digitaliseren verder. We investeren in meer eDiensten en meer zaakgericht werken. Dit voeren we door met een consequente projectmatige aanpak.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	92.993	8.406	101.399
Baten	571.703	9.086	580.789
Saldo lasten en baten	478.710	680	479.390
Toevoegingen aan reserves	4.942	-3.397	1.545
Onttrekkingen aan reserves	59.236	-135	59.101
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	54.294	3.262	57.556
Prognose resultaat	533.004	3.942	536.946

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	8.406	N					
Financiën	1.821	N	CAO ambtelijke organisatie	J	S	AR	J
Bedrijfsvoering en PenO	1.755	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Financiën	1.465	N	Lokale heffingen	N	I	AR	J
Digitalisering en automatisering	1.253	N	Loon- en prijsontwikkelingen De Connectie	N	I	AR	J
Publieke dienstverlening	526	N	Burgerzaken extra inzet formatie voor met name reisdocumenten	N	I	AR	J
Publieke dienstverlening	466	N	Verkiezingen	N	I	AR	J
Bedrijfsvoering en PenO	465	N	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Bedrijfsvoering en PenO	432	N	Huisvesting gemeentelijke organisatie	N	S	AR	J
Bedrijfsvoering en PenO	200	N	Lokale heffingen	N	I	AR	J
Bedrijfsvoering en PenO	200	N	eHRM	N	I	AR	J
Financiën	192	N	Actualisatie MIP	N	I	AR	J
Publieke dienstverlening	150	N	Klantenservice	N	I	AR	J
Publieke dienstverlening	68	N	Uitvoering moties 23M09gg en 21M218	N	S	AR	J
Publieke dienstverlening	39	N	Loket Zuid	N	S	AR	J
Publieke dienstverlening	28	N	TM Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslag	N	S	AR	J

Bedrijfsvoering en PenO	8	N	OZB indexatie	J	S	AR	J
Wijken en wijkgericht werken	-135	V	Burgerparticipatie	N	I	BR	J
Financiën	-527	V	Vermindering op basis van de aangifte Venootschapsbelasting over 2021	N	I	AR	J

Baten	9.086	V					
Financiën	4.980	V	Gemeentefonds: verwacht extra accres nacalculatie	N	I	AR	J
Financiën	3.601	V	Gemeentefonds: meicirculaire	J	I	AR	J
Publieke dienstverlening	474	V	Leges	N	I	AR	J
Financiën	395	V	Compensatie minimumloon WSW in septembercirculaire	N	I	AR	J
Bedrijfsvoering en PenO	46	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Bedrijfsvoering en PenO	-90	N	Huisvesting gemeentelijke organisatie	N	S	AR	J
Financiën	-320	N	Lokale heffingen	N	I	AR	J

Toevoegingen aan reserves	-3.397	V					
Financiën	-897	V	Actualisatie MIP	J	I	AR	J
Bedrijfsvoering	-2.500	V	Verduurzaming vastgoed	N	I	BR	J

Onttrekkingen aan reserves	-135	N					
Wijken en wijkgericht werken	-135	N	Burgerparticipatie	N	I	BR	J

CAO ambtelijke organisatie

De loonontwikkeling van de ambtelijke organisatie volgt uit de cao-afspraken. Op 22 februari jl. is een principeakkoord gesloten voor de cao van gemeenten. Deze cao loopt tot en met 31 december 2023. De effecten hiervan voor 2023 worden in deze Turap verwerkt. Daarnaast ontstaan er wijzigingen in diverse premies op basis van actualisaties per 1 januari, dit leidt tot een voordeel. Per saldo ontstaat een negatief effect van € 1,8 miljoen in 2023 voor de algemene middelen.

Energieprijzen eigen gebruik

Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

Lokale heffingen

Met betrekking tot de lokale heffingen worden over 2023 de volgende afwijkingen verwacht. Onder de tabel is een toelichting op de afwijkingen opgenomen.

	Afwijking 2023
Baten	
Toeristenbelasting	540.000
Rioolheffing	0
	(-380.000)
OZB	-320.000
Effecten toename WOZ-bezwaren (lasten)	
Proceskostenvergoedingen bezwaarfase	-895.000
Proceskostenvergoedingen beroepsfase	-200.000
Extra capaciteit bezwaarafhandeling bij de Connectie	-570.000
Totaal	-1.445.000

Toeristenbelasting

De opbrengsten uit toeristenbelasting zijn naar verwachting € 540.000 hoger dan begroot, te verklaren door meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2022. Voor 2022 waren de begrote opbrengsten naar beneden bijgesteld vanwege de beperkingen door corona. Nu blijkt dat het aantal overnachtingen in 2022 hoger

uit is gevallen dan verwacht, waardoor een meeropbrengst ontstaat. Daarnaast heeft er een optimalisatie plaatsgevonden, waardoor een aantal nieuwe locaties in de aanslagoplegging is betrokken.

Rioolheffing

De opbrengsten uit rioolheffing vallen naar verwachting € 380.000 lager uit dan begroot. Deze minderopbrengsten zijn het gevolg van:

- Leegstand. Bij objecten met leegstand kan het gebruikersdeel van de rioolheffing niet worden opgelegd.
- Bij de woningen heeft de WOZ-waarde zich negatiever ontwikkeld dan waarmee bij de tariefberekening rekening is gehouden.

De minderopbrengsten door leegstand en een afwijkende waardeontwikkeling bij woningen worden deels gecompenseerd met meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2021 en 2022.

Het tekort dat naar verwachting op het product riolering ontstaat kan gedekt worden uit de voorziening rioolheffing die bij de jaarrekening 2021 op grond van BBV artikel 44 lid 2 is gevormd, omdat de opbrengsten uit rioolheffing in 2021 hoger waren dan de kosten van het product riolering. De middelen uit deze voorziening worden aangewend voor toekomstige kosten van het product riolering die niet gedekt kunnen worden uit de opbrengsten rioolheffing. Het effect op de algemene middelen van de verwachte minderopbrengsten 2023 is daarom per saldo neutraal.

OZB

De opbrengsten uit OZB zijn naar verwachting € 320.000 lager dan begroot. Bij de woningen heeft de WOZ-waarde zich negatiever ontwikkeld dan waarmee bij de tariefberekening rekening is gehouden. De minderopbrengsten die hierdoor zijn ontstaan, worden echter meer dan gecompenseerd door meeropbrengsten uit nog opgelegde aanslagen over 2021 en 2022, voornamelijk bij niet-woningen. Dat er per saldo naar verwachting toch een negatief resultaat wordt gerealiseerd, is te verklaren door een bij de begroting 2011 opgenomen structureel begrote meeropbrengst van € 860.000, die losstaat van de jaarlijkse tariefberekening. De reden voor het opnemen van deze stelpost was dat destijds elk jaar bleek dat er op de OZB een positief resultaat werd behaald. De afgelopen jaren laten zien dat de realisatie van deze meeropbrengsten onder druk staat. De verschillen tussen de feitelijke waardeontwikkeling en de bij de tariefberekening gehanteerde te verwachten waardeontwikkeling zijn beperkt, waardoor ook afwijkingen op de op basis van de tariefberekening begrote opbrengsten minder te verwachten zijn en de stelpost minder realistisch is. We bekijken welke mogelijkheden er zijn om deze stelpost af te bouwen.

Effecten toename WOZ-bezwaren

Door de sterke toename in het aantal ontvangen bezwaren tegen de WOZ-waarde ontstaat er naar verwachting een nadeel op de aan no cure no pay bureaus te betalen proceskostenvergoedingen en op de uitvoeringskosten voor afhandelen van de bezwaren. Er zijn door de staatssecretaris maatregelen aangekondigd om de rol van de no cure no pay bureaus in te perken, die waarschijnlijk al vanaf 2024 van kracht zijn. Daarnaast geldt dat de sterke waardevermindering van woningen die voor belastingjaar 2023 zichtbaar was zich niet door zal zetten, wat waarschijnlijk een dempend effect heeft op het aantal te ontvangen bezwaren. De genoemde nadelen zijn naar verwachting dan ook incidenteel van aard.

Ondanks de toename in het aantal bezwaren is de verwachting dat het in de begroting opgenomen bedrag ter dekking van kosten voor verminderingen OZB en rioolheffing toereikend is. Er heeft namelijk tegelijkertijd een verschuiving plaatsgevonden van bezwaren bij niet-woningen naar woningen. Bij de laatste groep is het bedrag dat verminderd wordt over het algemeen lager.

Het totale nadeel is verwerkt op de begrotingsprogramma's S00 Bestuur, dienstverlening en financiën (€1.985.000), S03 Economie en S12 Wonen en leefomgeving.

Loon- en prijsontwikkelingen de Connectie

Op 5 april 2023 is de nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst (CAO) voor Samenwerkende Gemeentelijke Organisaties definitief goedgekeurd. Deze nieuwe CAO gaat met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2023 in. De brutosalarissen stijgen met € 240 op basis van een 36-urige werkweek en vervolgens met 2% over het nieuwe totaal. De gemeentelijke bijdrage wordt op deze ontwikkeling aangepast.

In de eerste bestuursrapportage 2023 van de Connectie is voorgesteld om de autonome prijsontwikkelingen te corrigeren op basis van de meest recente raming uit het Sociaal Economisch plan (CEP) van het CPB van respectievelijk augustus 2022 en maart 2023. Hiermee is gehandeld naar de uitgangspunten voor de begroting

zoals deze door het bestuur zijn vastgesteld. Niettemin is geconstateerd dat per abuis niet de prijsindexatie voor de materiële overheidsconsumptie is gehanteerd (IMOC), maar voor de inflatie geharmoniseerde consumentenprijsindex (HICP). De oorzaak hiervan is gelegen in het feit dat de percentages tot voor kort gelijk op liepen. Daarnaast is De Connectie in de primitieve begroting 2023-2026 gecompenseerd voor bovengemiddelde kostenontwikkelingen bij ICT ten opzichte van de prijsindexatie voor de materiële overheidsconsumptie. Het CPB heeft haar ramingen bijgesteld en nadere analyse heeft uitgewezen dat deze bijstelling voldoende is om de meerkosten bij ICT, als gevolg van autonome prijsontwikkelingen, hieruit te kunnen dekken.

In financiële zin worden de hierboven geschetste effecten van de nieuwe CAO en de prijsontwikkelingen structureel verwerkt in de begroting 2024. Voor 2023 levert dit een nadelig resultaat op van € 1,2 mln. Een eerste voorzichtige prognose van de Connectie laat over 2023 een voordelig resultaat zien. Op dit moment is het nog te prematuur om dit te verwerken in deze turap. Het eventuele voordelige resultaat wordt bij de jaarrekening inzichtelijk gemaakt.

Burgerzaken extra inzet formatie voor met name reisdocumenten

In de begroting was geen rekening gehouden met formatie betreffende het hoger aantal uit (te) geven (reis)documenten. De overschrijding van € 526.000 in de lasten staat in relatie tot de hogere baten uit de leges (reis)documenten van € 474.000.

Verkiezingen

De organisatielasten van de provinciale- en waterschapsverkiezingen van 2023 laten een overschrijding zien van € 86.500 in verband met hogere kosten stembureau/leden en logistieke kosten. Deze hogere kosten hebben hun oorsprong in de prijsverhogingen die met name afgelopen jaar zijn ontstaan als gevolg van de inflatie. Daarbovenop zullen er aanstaande november Tweede Kamer verkiezingen plaatsvinden, waarmee in 2023 geen rekening is gehouden. Vooralsnog geeft het ministerie van Binnenlandse Zaken aan dat gemeenten niet gecompenseerd worden voor deze extra kosten. Dat betekent een extra last van € 379.000.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

Zie toelichting op wijken algemeen.

Huisvesting gemeentelijke organisatie

Met ingang van 1 juli 2023 is de overeengekomen tijdelijke huurkorting van het Stadskantoor geëindigd. Omdat hier in de begroting geen rekening mee is gehouden, heeft dit in 2023 een nadelig resultaat tot gevolg van € 432.000. Daarnaast ontstaat een nadeel van € 90.000 aan verhuuropbrengsten omdat een onderhuurder per 1 juli is vertrokken.

E-HRM

Het project E-HRM heeft vertraging opgelopen en de scope van het project is uitgebreid. Dit leidt in 2023 tot een incidenteel nadelig resultaat van € 200.000. De vertraging is opgelopen doordat harmoniseren meer tijd kost dan verwacht. Er is gekozen om de harmonisatieproblemen goed op te pakken. Ten tijde van de aanbesteding was de intentie om voor het grootste deel van de processen uit te gaan van best practices. In de praktijk is dat niet haalbaar gebleken doordat de wensen en processen van de gemeenten verder uit elkaar liggen dan verwacht. De scope van het project is daarnaast onder andere uitgebreid met een applicatie die personeelsdossiers zodanig kan digitaliseren dat aan de vernieuwde archiefwet wordt voldaan.

Actualisatie MIP

Jaarlijks worden de kapitaallasten voor het lopende jaar geactualiseerd aan de hand van de realisatie van het MIP van het jaar daarvoor. De verschillen tussen de begrote en de werkelijke kapitaallasten worden in principe met de algemene reserve verrekend, echter voor een tweetal investeringsgebieden (Parkeren en Onderwijs) vindt hiervoor verrekening plaats met een bestemmingsreserve. Op basis van de realisatie is de planning van diverse investeringen aangepast. Dit leidt per saldo tot een voordeel van € 0,6 miljoen voor de algemene middelen. In Verzamelbesluit 2 is € 0,9 miljoen verwerkt, welke aan de algemene reserve is toegevoegd, waardoor er nog een correctie van € 0,3 miljoen bij deze turap gemaakt zal worden. Deze € 0,3 miljoen is verdeeld over de begrotingsprogramma's S00 Bestuur, dienstverlening en financiën (€ 192.000), S05 Cultuur en S12 Wonen en leefomgeving.

Omdat vanaf voorgaand jaar de keuze is gemaakt om tussentijdse afwijkingen uit de turap niet meer in de algemene reserve toe te voegen om het inzicht in het financiële resultaat te vergroten, wordt eveneens in deze

turap de toevoeging aan de algemene reserve uit verzamelbesluit 2 van € 0,9 miljoen teruggedraaid. Hierdoor is in deze turap het totaal voordeel van het MIP van €0,6 miljoen verwerkt.

Klantenservice

Om de bereikbaarheid te verhogen en de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren wordt hiervoor in de Begroting 2024 voor de jaren 2024 en 2025 voorgesteld incidenteel rekening te houden met een extra jaarlijkse last van € 328.000. Dit is nodig om het huidige aantal FTE in overeenstemming te brengen met het huidige werkaanbod. Vooruitlopend op de uitkomsten van een onderzoek naar de precieze oorzaken van de lage bereikbaarheid is geconstateerd dat directe actie nu nodig is. De hiervoor extra benodigde inzet betekent voor het komende half jaar, een extra last van € 150.000.

Uitvoering moties 23M09gg en 21M218

De gemeente Arnhem vindt het belangrijk om inwoners te ondersteunen die hun geslachtsregistratie willen aanpassen of hun naam vanwege zwaarwegende redenen willen veranderen. Voor hen is de uiteindelijke formele wijziging van geslacht of naam een belangrijke erkenning van hun identiteit. Om hen daarin tegemoet te komen, heeft de gemeenteraad de moties 'Vergoeding extra kosten aanpassing paspoort of identiteitsbewijs en rijbewijs in uitzonderlijk zwaarwegende gevallen' (23M09gg) en motie 'Kosteloze naamsverandering van nakomelingen van tot slaaf gemaakte mensen' (21M218) aangenomen. Er wordt een subsidieregeling ingesteld met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2023, indien de raad daartoe besluit. De regeling kent een subsidieplafond. Er is € 68.500 per jaar voor nodig.

Loket Zuid

Met de heropening van Loket Zuid in september 2022 is bij wijze van proef gestart met een informatiebalie. Deze balie is in april 2023 geëvalueerd en continuïteit wordt noodzakelijk geacht. In de Begroting 2024 wordt voorgesteld rekening te houden met een structurele extra last van € 72.000 ten behoeve van 1,2 FTE voor medewerker(s) receptie. Voor 2023 betekent dit dat voor de helft van dit jaarlijkse bedrag een extra last van € 39.000 nodig zal zijn.

Taakmutatie Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslag

In het gemeentefonds worden vanaf 2023 structureel extra middelen toegekend voor de financiële gevolgen van de Wet nieuwe procedure vaststelling verkiezingsuitslagen. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval ook programma Bestuur, dienstverlening en financiën.

OZB indexatie

In de begroting is besloten dat de opbrengst OZB jaarlijks met 5% wordt geïndexeerd. Dat heeft ook gevolgen voor de panden die in het bezit zijn van de gemeente zelf. In de meeste gevallen wordt dit gecompenseerd door een verhoging van de door de gemeente te ontvangen huur. Voor een beperkt aantal panden is er echter geen sprake van een huurrelatie. Bij de onderwijspanden en de panden in gebruik voor de eigen ambtelijke organisatie is er geen huurrelatie en leidt de verhoging van de OZB tot een verhoging van de exploitatielasten.

Dit effect wordt in meerdere begrotingsprogramma's (S00 Bestuur, dienstverlening en financiën (€ 8.000) en S04 Onderwijs) zichtbaar als gevolg van de verdeling van de gemeentelijke panden over deze programma's.

Burgerparticipatie

Het blijkt door de beperkte omvang van het team niet mogelijk om dit jaar alle voorgenomen activiteiten van het actieprogramma 'Samen maken we Arnhem' inclusief kinderburgermeester, digitale wijkpanels en burgerberaden uit te voeren. Van de voor dit jaar begrote lasten van € 165.000 verwachten we daarom maximaal € 30.000 te besteden. We moeten onze ambities bijstellen, de overige activiteiten worden naar verwachting in de jaren 2024 en 2025 uitgevoerd. Daarom wordt voorgesteld het budget dat niet in 2023 wordt besteed (€ 135.000) ook niet te onttrekken aan de reserve Burgerparticipatie zodat deze middelen beschikbaar blijven voor de toekomst.

Vermindering op basis van de aangifte Vennootschapsbelasting over 2021

De belastingdienst heeft, conform de ingediende aangifte Vennootschapsbelasting 2021 een vermindering van de voorlopige aanslag Vennootschapsbelasting 2021 opgelegd. Over het jaar 2021 is op basis van deze vermindering geen Vennootschapsbelasting verschuldigd.

Op grond van eerder opgelegde voorlopige aanslagen had de gemeente Arnhem reeds een bedrag van

€ 527.060 voldaan. Dit bedrag zal door de Belastingdienst worden teruggestort.

Volledigheidshalve benadrukken wij dat het een voorlopige aanslag betreft. De Belastingdienst kan bij het opleggen van de (uiteindelijke) definitieve aanslag afwijken van de ingediende aangifte en opgelegde aanslagen.

Gemeentefonds: meicirculaire

Het voordeel op het gemeentefonds ontstaat voornamelijk door een hoger accres als gevolg van hogere loon- en prijscompensatie dan waarmee in de voorgaande circulaire is gerekend. In 2023 gaat het om circa € 6 miljoen. Daarnaast ontstaat er een nadeel van circa € 5 ton als gevolg van actualisatie van maatstaven (voornamelijk hogere WOZ-waarde die tot een lagere algemene uitkering leidt). Zoals gebruikelijk worden in de meicirculaire ook nieuwe middelen toegekend in de vorm van decentralisatie-uitkeringen en/of taakmutaties (in totaal circa € 3 miljoen). Deze middelen dienen ter dekking van lasten die op andere programma's worden voorzien. In deze Turap zijn bij de betreffende programma's deze lasten nader toegelicht.

Leges

Het aantal verwachte reisdocumenten zal ten opzichte van de huidige begroting hoger zijn en zorgt voor extra baten van € 474.000. De aantallen zijn berekend op basis van het beschikbare model van de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken. Om het aantal verwachte aanvragen van reisdocumenten te kunnen afhandelen is ook extra personeel ingezet (zie genoemde afwijking bij lasten).

Compensatie minimumloon WSW in septembercirculaire

In de meicirculaire is een structurele integratie uitkering van € 26,6 miljoen (landelijk) Participatie aangekondigd. Dit bedrag is ter compensatie van de verhoging van het minimumloon voor de SW lonen die onder het verhoogde minimumloon uitkomen. De geplande verhoging is doorgeschoven naar de septembercirculaire. Op basis van het verdeelmodel van de meicirculaire zijn de bedragen voor Arnhem berekend.

Verduurzamen vastgoed

In de Begroting 2023 zijn middelen vrijgemaakt voor de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed. Totaal € 8,0 miljoen van deze middelen is bestemd voor investeringen. Dit investeringsbudget is incidenteel in 2023 (€ 2,5 miljoen), 2024 (€ 2,5 miljoen) en 2025 (€ 3,0 miljoen) aan de bestemmingsreserve Kapitaallasten toegevoegd. In de Begroting 2024 wordt de lijn gevolgd om de beleidsontwikkelingen die een investering betreffen zoveel mogelijk op te nemen in de meerjareninvesteringsplanning en de bijbehorende kapitaallasten in de (exploitatie)begroting te verwerken. De investering in verduurzaming vastgoed wordt in deze begroting dan ook als investering met kapitaallasten verwerkt. Met deze wijziging in de Turap wordt ook de Begroting 2023 volgens deze methode aangepast. Hiermee hanteren we een consistente gedragslijn.

S01 Veiligheid

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Arnhem: een veilige stad!		(A)
Criminaliteit maakt geen kans		(D)
<p>Het aantal misdrijven per 1.000 inwoners kwam in 2022 nog steeds meer in de buurt van een gemeente van 300.000+ dan van een gemeente met 100.000-300.000 inwoners, maar zat er meer tussenin dan daarvoor. In het eerste kwartaal van 2023 komt het cijfer zelfs dichterbij dat van een gemeente met 100.000-300.000 inwoners. Het is te vroeg om hieruit conclusies te trekken. De wet Bibob wordt veelvuldig toegepast; een evaluatie leert dat het beleid in Arnhem goed staat en uitbreiding verdient. Het Arnheems interventieteam controleert en voert speciale acties uit naar aanleiding van signalen en onderzoek. De handhavingscapaciteit op straat is versterkt tot het ambitieniveau van de benchmark handhaving (29 fte).</p>		
Omvang criminaliteit in verhouding tot centrumstad van 100.000+		(I)
<p>Het Arnheems misdaadcijfer lijkt meer op te schuiven richting het gemiddelde van gemeenten met 100.000-300.000 inwoners, al is het te vroeg om conclusies te trekken. High Impact Crimes blijven de aandacht krijgen. Uit een recente evaluatie, die wordt gedeeld met de raad, blijkt dat cameratoezicht blijft voorzien in een veiligheidsbehoefte.</p>		
Misdaad mag niet lonen		(I)
<p>Conform het plan van aanpak bestrijden we de ondermijnende criminaliteit in Arnhem. Een recente evaluatie van het Arnheems gebruik van de Wet Bibob wijst uit dat uitbreiding van het domein moet worden overwogen. Dit wordt uitgewerkt in een voorstel. Dankzij de bibob-toetsing en de activiteiten van het Arnheems interventieteam worden criminele ondernemers geweerd uit Arnhem. De raad heeft de APV gewijzigd, zodat het mogelijk is om, concreet onderbouwd, een branche of gebied of gebouw vergunningsplichtig te maken en daarmee onder het Bibob-domein te brengen. We werken door aan het opzetten van het digitale informatieknooppunt. De aanpak Preventie met Gezag wordt op alle fronten uitgevoerd. Het experiment gesloten coffeeshopketen bevindt zich helaas nog steeds in de voorbereidingsfase. We houden rekening met een start volgend jaar en hebben capaciteit geworven die ter voorbereiding extra preventieve en controlerende activiteiten uitvoert ten aanzien van deze sector. Conform planning zijn alle coffeeshops onderworpen aan een Bibob-toetsing.</p>		
Online criminaliteit voorkomen		(I)
<p>Ook de afgelopen tijd zijn jongeren bewust gemaakt van de gevaren van digitale criminaliteit. We hebben evenwel meer ambitie dan we nu kunnen waarmaken. Zo is nodig dat ook andere (kwetsbare) groepen, zoals ouderen en het MKB, goede voorlichting krijgen en dient te worden geïnvesteerd in een netwerk dat zich kan weren tegen cybercriminaliteit. In het Integraal Veiligheidsplan (IVP) is deze ambitie verwoord, de komende tijd wordt gebruikt voor de verdere planvorming.</p>		
Crisisbeheersing op orde		(D)
<p>Dankzij de incidentele versterking is de gemeentelijke coördinatie ten aanzien van de veiligheid van evenementen, manifestaties en demonstraties versterkt. De crisisorganisatie wordt versterkt en toekomstbestendig gemaakt mede door de verhoging van de Arnhemse bijdrage aan VGGM.</p>		
Beschermd tegen calamiteiten en rampen		(I)
<p>Via de VGGM is de bescherming tegen en de inzet bij rampen en calamiteiten voor Arnhem geborgd. De bijdrage van Arnhem aan de middelen van de VGGM is verhoogd zodat ook in de toekomst deze inzet gewaarborgd blijft.</p>		
Veiligheid voor de wijk en als persoon		(D)
<p>We werken aan een interventieplan voor personen met verward gedrag die een veiligheidsrisico vormen. De handhavingscapaciteit op straat is versterkt. De aanpak Preventie met Gezag loopt. De aanpak Veilig In en Om School (VIOS) is succesvol overgedragen aan de Stichting Arnhemse Straatcoaches (SAS), vanaf nu dan ook de Stichting Aanpak School en Straat veiligheid (SASS).</p>		

Steun bij aanpak woonoverlast

(I)

Dankzij de incidentele toekenning van middelen wordt de aanpak van woonoverlast onverminderd voortgezet. Arnhemmers weten het meldpunt goed te vinden: zo werden in de eerste helft van 2023 al bijna evenveel meldingen gedaan als het hele jaar daarvoor. Het overgrote deel van deze meldingen kunnen we succesvol voorzien van een aanpak. Het aanpakken van woonoverlast is maatwerk.

Veiligheid als basis voor persoonlijke ontwikkeling

(I)

Het bestrijden van discriminatie, radicalisering en extremisme gaat onverminderd voort. De aanpak van radicalisering en extremisme is vervat in het Integraal Veiligheidsplan (IVP), dat in de zomer is verzonden aan de raad. Criminele jeugdgroepen, risicojeugd en High Impact Crime blijven aandacht krijgen. Ten aanzien van de aanpak personen met verward gedrag wordt gewerkt aan het beter sluiten van het netwerk van veiligheids- en zorgpartners.

Iedere wijk heeft evenveel recht op veiligheid

(I)

We hebben voor iedere wijk een wijkveiligheidsplan opgesteld, waarin we de aanpak neerzetten om te komen tot een veiliger en leefbaarder wijk. We hebben hiertoe een beeld gemaakt op basis van beschikbare data uit de radar/sonar-methodiek, schouw en/of de duiding van de wijkprofessionals. De wijkveiligheidsplannen beschrijven concreet de plekken waar (fysieke) verbeteringen nodig zijn en de (categorieën) personen die voor overlast en criminaliteit zorgen en moeten worden aangepakt. De plannen bevatten prioriteiten, waaraan we de komende maanden met alle partners een extra inspanning op willen plegen.

Het Actieplan Overlast heeft onder meer vanwege het opstellen van deze wijkveiligheidsplannen vertraging opgelopen, maar zal deze zomer worden verzonden aan de raad.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting	Afwijking	Prognose
	Stand Juli	Turap 2	Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	26.887	816	27.703
Baten	5.890	58	5.948
Saldo lasten en baten	-20.997	-758	-21.755
Toevoegingen aan reserves	78	0	78
Onttrekkingen aan reserves	1.084	0	1.084
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.006	0	1.006
Prognose resultaat	-19.991	-758	-20.749

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	816	N					
Openbare orde en veiligheid	861	N	VGGM: extra loon- en prijsstijgingen	J	S	AR	J
Openbare orde en veiligheid	-45	V	VGGM: Incidenteel resultaat 2022	N	I	AR	J
Baten	58	V					
Openbare orde en veiligheid	58	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

VGGM: Extra loon- en prijsstijgingen

Ondanks de reeds opgenomen loon- en prijsindex in de Begroting 2023 ontstaat bij de VGGM een tekort als gevolg van de fors hogere prijsontwikkeling ten opzichte van deze toegekende indexatie over 2023. De impact is niet op te vangen met het weerstandsvermogen van VGGM. Dit leidt tot een structurele verhoging van de gemeentelijke bijdragen aan de VGGM van in totaal € 1,2 miljoen vanaf 2023, voor de onderdelen gezondheidszorg en brandweer gezamenlijk. Voor het onderdeel brandweer is dit € 861.000.

VGGM: Incidenteel resultaat 2022

Dit betreft het resultaat van de gemeenschappelijke regeling VGGM over het jaar 2022 dat in het boekjaar 2023 wordt ontvangen. Het voordeel valt zowel op begrotingsprogramma S01 Veiligheid (€ 45.000) als op S09 Gezondheid en sport.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

Zie toelichting op wijken algemeen.

S02 Bereikbaarheid

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Een duurzaam bereikbare stad (A)		
Bewerkstellingen van een mobiliteitstransitie: eerst de voetganger, dan de fietser, dan het OV en dan pas de auto. (D)		
Om de afhankelijkheid van de auto te verkleinen, zetten we in op een mobiliteitstransitie, waarbij eerst de voetganger komt, dan de fietser en vervolgens het OV en tot slot de auto. Het nieuwe mobiliteitsbeleid vormt de basis voor verdere inspanningen om de gewenste mobiliteitstransitie te bewerkstelligen.		
Opstellen mobiliteitsbeleid (I)		
In het opstellen van het duurzaam mobiliteitsplan zijn goede stappen gezet. De startnotitie participatie duurzaam mobiliteitsplan en parkeerbeleid is vastgesteld en het participatieplan is met de gemeenteraad gedeeld. Voor de zomer is de eerste participatieronde uitgevoerd en is er ook in de interne organisatie veel informatie opgehaald. Op basis van de intern en extern opgehaalde input zijn scenario's ontwikkeld. Deze scenario's zullen nog worden doorgerekend op hun verkeerskundige en milieueffecten. Daarna volgt verdere uitwerking richting één voorstel/scenario (inclusief een tweede participatieronde). Verwachting is nog steeds dat het duurzaam mobiliteitsplan in 2023 aan de raad wordt voorgelegd ter goedkeuring.		
Vergroten van het aandeel fiets om de stad duurzaam bereikbaar te maken (D)		
We werken er aan meer mensen de fiets laten nemen door dit alternatief aantrekkelijker te maken. We blijven fietsprojecten verkennen en voorbereiden. Het gaat daarbij zowel om fietspaden en -straten als voorzieningen om de fiets te parkeren.		
Verbeteren/uitbreiden stedelijk fietspadennetwerk, waaronder regionale snelfietsroutes (I)		
We blijven stappen zetten in de verbetering en uitbreiding van ons stedelijk fietsnetwerk, met nadruk op hoogwaardige doorfietsroutes. <ul style="list-style-type: none"> • Momenteel zijn de laatste delen van de snelfietsroute Arnhem - Velp in uitvoering. Met realisatie van de ontbrekende schakel naar Velp ontstaat een nieuwe verbinding door het groen. • Uitvoeren fietspaden Onderlangs als onderdeel van de SFR Wageningen start later, met inbegrip van radicaal vergroenen. • Voorbereiding voor de herinrichting van de Hommelseweg als fietsstraat (uitvoering 2024). • Voorbereiding van de verbreding van de fietspaden Grote Griet (verkeersveiligheid) start 1e helft 2024. • Verbeterplan RijnWaalpad start eind 2023, begin 2024. • Voorzien van bestaande fietspaden met comfortabele asfaltverharding zoals Velperweg is in uitvoering. • Voorbereidingen zijn gestart voor de nieuwe regionale doorfietsroutes Arnhem Huissen en VeluweWaalpad (Arnhem - Elst- Nijmegen).		
Vergroten van het aandeel voetgangers om de stad duurzaam bereikbaar te maken (I)		
Er is goede voortgang geboekt in het opstellen van het hoofdnetwerk voor voetgangers. Er is bepaald welke locaties verbonden moeten zijn met dit hoofdnetwerk en er zijn conceptroutes vastgesteld. Tegelijkertijd is er een analyse van het bestaande voetgangersnetwerk uitgevoerd. Daarin is bepaald wat de kenmerken (met name breedte) van onze voetgangersvoorzieningen zijn. Beide analyses zullen input vormen voor het duurzaam mobiliteitsplan. Afhankelijk van exacte vormgeving van het hoofdnetwerk en de inventarisatie zullen we de komende periode verbeterlocaties inzichtelijk gaan maken.		
Realiseren maatregelen uit het fietsparkeerplan (I)		
De focus heeft de afgelopen periode voornamelijk gelegen op het verbeteren van het fietsruimen (weesfietsenactie). Hierna zullen de overige maatregelen worden opgepakt.		

Verkennen mogelijkheden van nieuwe fietsbruggen over de Rijn

(I)

Er wordt momenteel nader onderzoek gedaan om meer inzicht te krijgen in het aantal gebruikers van een fietsbrug tussen Malburgen en Arnhem Oost. Dit in het kader van alle verkeerskundige onderzoeken voor de Spoorzone Arnhem Oost. Daarbij wordt ook nagedacht over de aanlanding van de brug in bestaand stedelijk gebied. De brug is onderdeel van de regionale doorfietsroute naar Huissen.

Aan de westkant van de stad is de beoogde fietsbrug bij Arnhem West onderdeel van het VeluweWaalpad, de hoogwaardige doorfietsroute vanuit Elst e.v. naar Arnhem. Uit onderzoek blijken de kansen en betekenis van deze nieuwe verbinding voor de mobiliteitstransitie in Arnhem en de regio.

Zowel regionaal als landelijk voeren we lobby voor beide fietsbruggen.

Vergroten van het aandeel van het openbaar vervoer om de stad om de stad duurzaam bereikbaar te maken

(D)

We werken er aan meer mensen de bus laten nemen door dit alternatief aantrekkelijker te maken. We blijven openbaarvervoerprojecten verkennen en voorbereiden.

Uitvoeren van concrete hoogwaardig openbaar vervoer projecten

(I)

De uitvoering van de projecten Velperweg en Westervoortsedijk - Lelyweg is nog niet gestart in 2023. Er zijn wel veel positieve ontwikkelingen geweest voor deze beide projecten. Voor de Westervoortsedijk is een subsidieaanvraag ingediend bij de provincie. De uitvoering is gepland voor de zomer van 2024. De uitvoering van de Velperweg heeft vertraging opgelopen door een tekort aan personeel bij Connexxion. De start van de uitvoering staat nu gepland voor 2024.

Tegelijkertijd zijn ook diverse openbaar vervoer projecten afgerond in 2023:

- HOV-Bushalte Rijnstraat;
- Oude Zevenaarseweg;
- Westervoortsedijk ter hoogte van IPKW;
- Kruising Hollandweg-Brabantweg-Burg. Matsersingel;
- Trolleyficering van Oosterbeek als voorbereiding op de Trolley 2.0 richting Wageningen.

Arnhem beschikt over goed openbaar vervoer in de stad, de regio en naar de Randstad en Duitsland

(D)

Het openbaar vervoer in de stad en in (en naar) de regio moet worden verbeterd. Ook willen we het reizen per openbaar vervoer richting de Randstad en internationale bestemmingen aantrekkelijker maken.

Lobbyen met betrekking tot het spoordossier en het lokale en regionale openbaar vervoer

(I)

Mede door ons lobbywerk zijn er enkele belangrijke besluiten genomen over het spoordossier:

- Er wordt een vervolg gegeven aan het uitplaatsen van het spooreplacement door een procesmanager aan te stellen.
- Het plan van aanpak met betrekking tot het MIRT onderzoek naar de vrije spoor kruising is vastgesteld.
- Voordat nader onderzoek wordt gedaan naar een goederenrouting door Oost-Nederland wordt eerst een onderzoek naar nut en noodzaak gedaan.

Op de andere dossiers, zoals het verbeteren van de ICE naar Frankfurt, is nu geen voortgang geboekt. Ook op die dossiers blijven we echter lobbyen.

Voor het regionale openbaar vervoer hebben we intensief contact gehad met de provincie Gelderland. Dit lobbywerk heeft eraan bijgedragen dat de Provinciale Staten van Gelderland besloten hebben om voor 2023 €13 miljoen extra te investeren in het openbaar vervoer, zodat het huidige vervoersaanbod kan blijven bestaan.

Met behulp van parkeerbeleid het bouwen in en rond de binnenstad en op OV-locaties makkelijker maken en daarbij de auto-afhankelijkheid verminderen en de overlast van geparkeerde auto's verminderen

(D)

We willen binnen de stad, bij voorkeur op en rond OV-knooppunten zoveel mogelijk woningen bouwen, met daarbij zo min mogelijk parkeerplaatsen en dus lagere parkeernormen. Om overlast in de omliggende gebieden te voorkomen willen we het gebied met parkeerregulering uitbreiden.

Ontwikkeling stedelijk parkeerbeleid

(I)

Ontwikkeling van het parkeerbeleid volgt op het duurzaam mobiliteitsplan. Er zijn eerste stappen gezet. Ontwikkeling van het parkeerbeleid zal echter pas echt uitgewerkt kunnen worden zodra de contouren van het duurzaam mobiliteitsplan bekend zijn.

Verhoging parkeertarieven (I)

De parkeertarieven zijn aangepast.

Tegengaan verkeersoverlast (A)

Tot een nieuwe verdeling van de ruimte voor de voetganger, fietser het OV en de auto komen (D)

De ruimte in de stad is schaars. We gaan op zoek naar een nieuwe verdeling van die schaarse ruimte waarbij eerst de voetganger, dan de fietser, dan het openbaar vervoer en vervolgens de auto komt.

Verkeersstructuurplan opstellen (I)

In het kader van het duurzaam mobiliteitsplan wordt nagedacht over de nieuwe verkeersstructuur. Dit kan echter pas na vaststelling van het duurzaam mobiliteitsplan worden uitgewerkt.

Aanpassen wegenstructuur (I)

Op verzoek van de gemeenteraad wordt er met grote aanpassingen aan de wegenstructuur gewacht totdat het duurzaam mobiliteitsplan is vastgesteld. Ondertussen zijn echter al wel analyses uitgevoerd op welke wegen de snelheid kan worden aangepast, of de hoeveelheid asfalt kan worden verminderd.

De ruimte voor de auto in en rond de binnenstad beperken (D)

In de hele stad is de ruimte schaars, maar dat geldt zeker voor de binnenstad. De auto neemt relatief veel ruimte in de binnenstad in. Zowel door de wegen waarover de auto's rijden als door de ruimte die nodig is om deze auto's te parkeren. We willen de ruimte die de auto in de binnenstad inneemt beperken.

Opheffen flitsparkeren (I)

Het ambtelijk voorstel is gereed. Momenteel wordt een laatste afstemronde uitgevoerd over de exacte invulling van de flitsparkeerplaatsen. Daarna zal het flitsparkeren worden opgeheven.

Verminderen van het aantal straatparkeerplaatsen (I)

Het verminderen van het aantal straatparkeerplaatsen in de binnenstad dient gestructureerd vanuit parkeerbeleid te gebeuren. Dit is dus een inspanning die volgt uit het parkeerbeleid (zie ontwikkeling stedelijk parkeerbeleid).

Inrichting Rijnkade als wandel- en fietspromenade (I)

Het ontwerp van de Rijnkade, zoals dat door het waterschap is gemaakt en door een aannemer zal worden gebouwd, is vrijwel volledig gebaseerd op input die wij hebben geleverd. Uitgangspunt daarbij was een inrichting als wandel- en fietspromenade van de hoge kade. Hiermee wordt dus al een flinke stap gezet richting de inrichting als wandel- en fietspromenade. Dit ontwerp zal de komende jaren worden gerealiseerd.

Indien nodig kunnen en zullen dan nog enkele aanvullende maatregelen worden genomen om de Rijnkade nog fiets- en wandelvriendelijker te maken, dan dat deze al wordt gemaakt door het waterschap. Naar verwachting gaat het dan echter om beperkte wijzigingen ten opzichte van hetgeen nu gaat worden aangelegd.

Verbeteren verkeersveiligheid (D)

Het verkeersveiligheidsgevoel op de weg en in het openbaar vervoer moet omhoog. We gaan voor 'nul' verkeersslachtoffers, onder andere door het aanpakken van plekken waar veel ongelukken gebeuren. Ook willen we dat scholieren veilig naar school kunnen fietsen.

Aanpak verkeersonveilige locaties

(I)

De volgende verkeersonveilige locaties zijn of worden momenteel aangepast:

- Ir. J.P. van Muijwijkstraat (diverse kruispunten);
- Groningensingel (diverse kruispunten);
- Minervasingel- Vakwerkbrug;
- RijnWaalpad - Rijkerswoerdsestraat.

Daarnaast worden de aanpassing van de volgende verkeersonveilige situaties voorbereid:

- Fietsoversteek Onderlangs, ter hoogte van de Boterdijk;
- Fietsoversteek Onderlangs, ter hoogte van het Rijnhotel;
- Graaf Lodewijkstraat - J.P. Heijestraat - Hommelseweg;
- Hommelseweg - Agnietenstraat;
- Marga Klompélaan – Hoogwaardige fietsroute RijnWaalpad (F325);
- Metamorfoseallee – Marasingel – Minervasingel (rotonde met fietsoversteek);
- Velperweg (diverse kruispunten).

Daarnaast zijn we diverse diepte analyses aan het uitvoeren om tot goede verbetervoorstellen voor de top-10 meest verkeersonveilige punten op het Arnhemse wegennet te komen.

Naast de aanpak van verkeersonveilige locaties werken we aan het verbeteren van de verkeersveiligheid door de aanleg van schoolzones. De volgende schoolzones zijn uitgevoerd en/of in uitvoering:

- Bethanienstraat;
- Callunastraat – Gentiaan (Heijenoordschool);
- Rijksweg-West (Jozefschool);
- Brabantweg (De laarakker en De Expeditie);
- Bauwerstraat (Pieter Breughelschool).

Beter en schoner taxivervoer

(D)

Taxivervoer is voor sommige bezoekers van de stad het visitekaartje van onze stad. We willen de kwaliteit van het taxivervoer in onze stad verbeteren en verschoneren.

Maatregelen uitvoeren uit taxiverordening

(I)

Er is geconstateerd dat implementatie van de taxiverordening nu niet zinvol is. Eerst dient het Rijk wetgeving op te stellen voor de volledige taxibranche (bel en opstapmarkt). Implementatie is dus tot nadere orde uitgesteld. We zijn contact blijven houden met de taxibranche om het taxivervoer te verbeteren en schoner te maken. Enerzijds in algemene zin, maar ook in het kader van concrete projecten zoals het Willemsplein.

Schonere lucht in de stad

(A)

Doorgaand verkeer door de stad beperken

(D)

Er rijdt relatief veel doorgaand verkeer in de stad (verkeer dat geen herkomst of bestemming in Arnhem heeft, maar alleen maar door de stad rijdt, omdat dit de kortste en/of snelste route is). Deze voertuigen leiden tot overlast en horen hier niet te rijden. Doel is om dat verkeer zoveel mogelijk te beperken en idealiter helemaal niet meer te hebben in de stad.

Plan weren doorgaand verkeer

(I)

Nadat we het duurzaam mobiliteitsplan hebben opgesteld stellen we een plan op om het (onnodig) doorgaand autoverkeer uit Arnhem te weren. We kijken daarbij naar een breed palet van maatregelen, van verkeersmanagement tot infrastructurele maatregelen. Het duurzaam mobiliteitsplan is nog niet gereed en daarom wordt hiermee nog niet gestart.

Beter benutten van stations en realisatie transferia/stadsrandhubs

(D)

Een goede aansluiting van de verschillende vormen van mobiliteit (auto, trein, bus en (deel)fiets) op elkaar wordt steeds belangrijker. Hubs spelen bij deze overgang een belangrijke rol. Op deze manier kan een volwaardig en duurzaam alternatief voor de (privé)auto worden geboden. Een (mobiliteits)hub kan het beste worden gedefinieerd als een fysieke plek waar verschillende vormen van vervoer en vervoersaanbod samenkomen.

Opstellen visie op Arnhemse hubs (I)

De hubvisie is in concept vastgesteld door het college en er worden verkenningen gedaan naar enkele locaties. Pas nadat het duurzaam mobiliteitsplan is vastgesteld kan hiermee echt verder worden gegaan. Er ligt dan dus al een stevige basis om snel tot een definitieve visie te komen en verdere uitrol.

Uitvoeren van de visie Arnhemse hubs (I)

Er is gewerkt aan de verkenning, voorbereiding, uitwerking en realisatie van de volgende locaties:

- Rozet: voorbereiding;
- Kronenburg: realisatie;
- Gelredome: verkenning;
- IPKW: verkenning;
- Station Zuid: voorbereiding.

Minder vervuilende voertuigen in de binnenstad (D)

Zie toelichtingen bij de inspanningen hieronder.

Handhaven van de milieuzone en waar mogelijk strengere normering en uitbreiding (I)

We hebben in 2023 de milieuzone in stand gehouden en bereiden ons voor op de volgende stap in 2025.

Stimuleren en faciliteren van duurzame stadsdistributie, met name in de binnenstad (I)

De invoering van de Zero Emissie-zone voor stadslogistiek vanaf juni 206 is aangekondigd. De ambitie is gericht op het verminderen, veranderen en verschonen van de stadslogistiek in de binnenstad van Arnhem.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	31.366	-249	31.117
Baten	9.532	778	10.310
Saldo lasten en baten	-21.834	1.027	-20.807
Toevoegingen aan reserves	15.162	204	15.366
Onttrekkingen aan reserves	15.658	0	15.658
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	496	-204	292
Prognose resultaat	-21.338	823	-20.515

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	-249	V					
Mobiliteit	3.150	N	Energieprijzen eigen gebruik (openbare ruimte)	J	I	AR	J
Mobiliteit	572	N	Jaarlijkse indexatie parkeerexploitatie	N	S	BR	J
Mobiliteit	280	N	Hogere beheerskosten transferhal Arnhem Centraal	J	S	AR	J
Mobiliteit	197	N	Indexatie contracten parkeergarages	J	S	AR	J
Mobiliteit	52	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Mobiliteit	-4.500	V	Omzetten exploitatiebudgetten naar investeringskredieten mobiliteitsprojecten	N	I	AR	J

Baten	778	V					
Mobiliteit	776	V	Jaarlijkse indexatie parkeerexploitatie	N	S	BR	J
Mobiliteit	2	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	204	N					
Mobiliteit	204	N	Jaarlijkse indexatie parkeerexploitatie	N	S	BR	J
Onttrekkingen aan reserves	0						

Energieprijzen eigen gebruik

Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

Jaarlijkse indexatie parkeerexploitatie

Jaarlijks worden de baten en lasten van de parkeerexploitatie geactualiseerd ten opzichte van de begroting en wordt het saldo hiervan verwerkt via de bestemmingsreserve bereikbaarheid.

Voor het jaar 2023 leidt dit tot € 776.000 hogere baten, € 572.000 hogere lasten en per saldo daarmee een hogere dotatie aan de bestemmingsreserve bereikbaarheid van € 204.000.

Hierin zit een budgetneutrale correctie van € 303.000 hogere baten en lasten doordat kosten voor invordering van de naheffingsaanslagen vanaf 2023 niet meer gesaldeerd worden met de baten, maar separaat als last worden geboekt.

Er worden meer naheffingsaanslagen parkeerbelasting opgelegd dan geraamd waardoor we de parkeeropbrengsten straatparkeren zien stijgen. Daartegenover zien we dat er minder parkeerabbonementen door bedrijven worden aangeschaft en dat er minder zakelijke kort parkeerders zijn in de parkeergarages. Bedrijven stimuleren het thuiswerken en passen hun intern mobiliteitsplan aan waardoor er minder behoefte is aan parkeerabbonementen. Het is nog niet duidelijk of deze ontwikkeling zich verder doorzet of niet.

Aan de lastenzijde maken we meer kosten onder meer voor schoonmaak- en extra beveiligingskosten bij de parkeergarages, dit vooral door overlast van daklozen in de parkeergarages

Hogere beheerkosten transferhal Arnhem Centraal

De gemeente onderhoudt samen met Prorail en de NS de transferhal van Arnhem Centraal. De uitvoeringsorganisatie die het beheer uitvoert heeft aangegeven dat de kosten van het beheer van de transferhal voor de gemeente zullen stijgen. De stijging heeft voornamelijk betrekking op energie, schoonmaakkosten en procesmatig onderhoud. Op basis van begroting en tussenrapportages 2023 van de uitvoeringsorganisaties is het nadeel € 280.000.

Indexatie contracten parkeergarages

Zie toelichting op wijken algemeen.

Omzetten exploitatiebudgetten naar investeringskredieten mobiliteitsprojecten

In de Begroting 2023 zijn middelen vrijgemaakt voor diverse mobiliteitsonderwerpen. Voor drie van deze onderwerpen, te weten maximum snelheid, verminderen aantal rijbanen en wandel- en fietspromenade Rijnkade, is een groot deel van deze middelen bestemd voor investeringen. Deze investeringsbudgetten zijn incidenteel (€ 4,5 mln in 2023 en 2024 en € 3,6 mln in 2025 en 2026) aan de bestemmingsreserve Kapitaallasten toegevoegd. In de Begroting 2024 wordt de lijn gevolgd om de beleidsontwikkelingen die een investering betreffen zoveel mogelijk op te nemen in de meerjareninvesteringsplanning en de bijbehorende kapitaallasten in de (exploitatie)begroting te verwerken. De investeringen in mobiliteitsprojecten worden in deze begroting dan ook als investeringen met kapitaallasten verwerkt. Met deze wijziging in de Turap wordt ook de Begroting 2023 volgens deze methode aangepast. Hiermee hanteren we een consistente gedragslijn.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

Zie toelichting op wijken algemeen.

S03 Economie

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

Vol energie zetten wij in op een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat om maximale werkgelegenheid in Arnhem en de regio te creëren, waarbij iedereen zijn talenten benut (A)

Toekomstgericht ondernemerschap (D)

In samenwerkingsverband genaamd energieke coalities (onderwijs-overheid-ondernemers) dragen we bij aan het versterken van het ondernemersklimaat. Ondernemerschap en ondernemers zijn van belangrijke waarde voor onze stad. Zij zorgen voor werkgelegenheid en innovatie.

Professionalisering dienstverlening aan ondernemers en optimale informatievoorziening (I)

De ondernemersdienstverlening van de gemeente werkt integraal en vanuit een één-loket gedachte, waarbij de ondernemer ervaart dat vraagstukken efficiënt worden opgepakt en de informatievoorziening van de gemeente aansluit op de behoeftes. De gedachte 'van aanbod gericht naar vraaggericht.'

Dit betekent onder andere dat de ondernemersdesk verder geoptimaliseerd is in samenwerking met de klantenservice, dat het Multi Disciplinaire Team (met gemeentebrede vertegenwoordiging) complexe vraagstukken van ondernemers heeft opgepakt en dat de bestaande informatievoorziening naar ondernemers verder is uitgebouwd.

Op basis van gesprekken met ondernemers en ondernemersnetwerken zijn de wensen en behoeften van ondernemers op het gebied van gemeentelijke dienstverlening opgehaald. Deze input is meegenomen in de visie op ondernemersdienstverlening, vanuit deze visie zijn ambities en doelstellingen geformuleerd waar in de aankomende periode verder invulling aan gegeven wordt. De accountmanagers zorgen ervoor dat alle collega's die met ondernemers werken hen te allen tijde centraal stellen en gastvrij behandelen.

De website van de gemeente Arnhem voor ondernemers is verder geprofessionaliseerd en geoptimaliseerd. Iedere maand wordt er een nieuwsbrief verstuurd naar ondernemers met waardevolle informatie en evenementen.

Vanuit het gedachtegoed van 'Van Bedrijven Weten' is de ondernemersdesk verder geprofessionaliseerd en is de samenwerking tussen beleid en uitvoering verder geïntensiveerd.

Ondersteunen en stimuleren van (nieuw) ondernemerschap bij starters en mkb'ers (I)

De Midden-klein bedrijf (MKB SMART) Together Deal is gecontinueerd. Dit samenwerkingsverband helpt bedrijven in de regio Arnhem en Nijmegen een digitaliseringslag te maken.

Diverse projecten onder de MKB Smart Together deal:

- Het 'Zelfscan programma' is een online vragenlijst die de huidige situatie in het kader van de mate van digitalisering bepaalt van jouw bedrijf. Na het invullen van deze vragenlijst ontvangt de ondernemer direct een adviesrapport. Reeds 42 ondernemers hebben hiervan gebruik gemaakt, wat in lijn is met de gestelde doelstelling. Via samenwerkingspartners wordt nu tijd en aandacht besteed aan het vergroten van het bereik.
- Het 'MKB programma' gericht op MKB-ers tussen de 10-100 medewerkers, (waarvoor een programma van vijf middagen georganiseerd die in het teken staan van netwerken en verbinden, gericht op het vergroten van business) gestelde doelstelling is hierin niet behaald, target is teruggebracht naar aansluiten van 60 ondernemers.
- Van de voucher-regeling' waarmee we het versneld te kunnen digitaliseren een steuntje in de rug te geven, hebben tot op heden 178 bedrijven gebruik gemaakt. Dit is in lijn met de gestelde doelstellingen.

De startclub Arnhem blijft haar netwerk verder uitbreiden, de stijgende lijn van starters die zich verbinden aan de startclub zet zich voort. Ook het aantal evenementen die zij integraal met de gemeente Arnhem en kennisinstellingen organiseren is uitgebreid.

Startclub Arnhem heeft vanuit de economische uitvoeringsagenda 2023 de informele opdracht gekregen om te verkennen welke behoefte er leeft bij de kennisinstellingen voor het gezamenlijk opzetten van een incubator programma. Deze verkenning wordt momenteel uitgevoerd door de startclub Arnhem.

Tevens stimuleren we op allerlei manieren, onder andere via het netwerk van ondernemers in de stad lokaal, sociaal en duurzaam inkopen. We bevorderen dit door in gesprek met ondernemersverenigingen activiteiten te organiseren voor de stad wat bijdraagt aan vergroten van lokaal inkopen in Arnhem.

Verbeteren en verbinden van (ondernemers)netwerken

(I)

Het belang van een goed functionerend netwerk tussen de verschillende ondernemersnetwerken onderling én met de gemeente is groot. Als ondernemers elkaar goed kennen, werken ze samen en gunnen ze elkaar opdrachten waarmee ze van grote toegevoegde waarde zijn voor de (circulaire) economie van de stad. Netwerken dragen bij aan het laten bloeien van (circulaire) economie, en een belangrijk aspect hierbij is een 'sterke organisatiegraad'. Dit stimuleren en faciliteren wij vanuit de gemeente waar mogelijk. Dat bevordert ook de bestaande samenwerking met ondernemersverenigingen zoals Ondernemers Kontakt Arnhem (OKA), Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen (StAB) en Verenigd Creatief Arnhem. We nemen daarbij actief deel aan netwerkbijeenkomsten en organiseren zelf ook netwerkbijeenkomsten met voor ondernemers relevante en actuele thema's, zoals (circulaire) economie, duurzaamheid en werkgelegenheid/aanpak krapte op de arbeidsmarkt. Voorbeelden van dit jaar zijn het Arnhems Ondernemersevent, The Power of Connecting, over het energiecluster, Arnhem Bedrijft en het jaarlijkse Citymarketing event.

In samenwerking met Pre Zero is er een succesvol exclusief directienetwerk (DNA) in het teken van circulariteit georganiseerd, waar toonaangevende ondernemers in thematafels gesproken hebben over circulariteit en afvalstromen. Evenals een zeer succesvol ondernemersevenement (200 deelnemers) georganiseerd door de gemeente Arnhem in samenwerking met partijen uit de stad, waar het thema verbinden centraal stond. Ook hier zijn ondernemers middels themasessies geïnspireerd en is de gemeente faciliterend geweest in het verspreiden van kennis.

Vanuit de Economische Agenda 2022-2025 is er ook dit jaar een uitvoeringsagenda voor 2023 samengesteld met en door ondernemers uit de stad, in samenwerking met de gemeente Arnhem. Integraal wordt er gewerkt aan een aantal (maatschappelijke) opgaven in en voor de stad.

Gericht acquisitie en accountmanagement

(I)

Bedrijven moeten het gevoel hebben welkom te zijn in Arnhem en goed bediend te worden als het gaat om hun vraagstukken over onder andere huisvesting, financieringsmogelijkheden, vergunningen en contacten/netwerken. Ons accountmanagement is grotendeels gericht op een proactieve houding (dienstverlenend), meedenken, duidelijkheid, integraliteit en voortgang. Daarbij zetten we in op het verbinden van bedrijven, instellingen en organisaties onderling maar ook aan de doelstellingen van de gemeente Arnhem. Een van deze doelstellingen is 'De gemeente Arnhem koopt bij voorkeur lokaal in'. De accountmanagers kennen veel bedrijven en verbinden hen proactief aan andere bedrijven en organisaties die van toegevoegde waarde zijn voor deze ondernemer. Tevens verwijst de accountmanager proactief op het inschrijven bij het ondernemersregister.

De acquisitie-inspanningen zijn gericht op nieuwe (duurzame) bedrijvigheid naar Arnhem halen, waarbij Energy een belangrijke focussector is. We zijn actief door bijvoorbeeld ons te presenteren op een beurs in Rotterdam en door intensief op te trekken met Oost NL en IPKW als zich kansen voordoen. De bedrijven, ook buiten de Energy-sector, waarop de inspanningen gericht zijn moeten aansluiten op de Arnhemse sectoren en arbeidsmarkt. In onze zoektocht naar nieuwe bedrijven houden we rekening met het feit dat we zoveel mogelijk banen willen genereren voor alle scholingsniveaus. Daarbij wordt ook de verbinding gelegd met bestaande initiatieven uit het sociaal domein om het invullen en creëren van arbeidsplaatsen bij Arnhemse bedrijven te ondersteunen.

Data-gestuurde economische vernieuwing

(I)

Door ondernemers mee te laten denken of te laten reflecteren op beoogd beleid en de uitvoering ervan, kan het beoogd beleid getoetst en aangescherpt worden. Dit krijgt vorm met het opzetten van een ondernemerspanel, een MKB-toets waarin (een selectie van) bedrijven gericht meedenken over vraagstukken die spelen, en bij het opstellen/evalueren van gemeentelijk beleid. Het organiseren van ondernemersenquêtes is een gerichte manier om breed op te halen in de stad welke vraagstukken leven bij ondernemers, hoe men ondernemersdienstverlening ervaart en hoe men het vestigingsklimaat van Arnhem beoordeelt. We streven naar een toename van de ondernemerstevredenheid, die we meten via een jaarlijkse ondernemersenquête. We reflecteren kritisch op de uitkomsten van deze enquête en stellen waar nodig beleid bij. Voor het uitbrengen van de jaarlijkse ondernemersenquête zijn de nodige voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd. De volgende stap in het uitbrengen van een ondernemersenquête zal eind 2023 worden gerealiseerd. En als vervolg in het eerste kwartaal van 2024 de verdere implementatie van de MKB-toets evenals het ondernemerspanel.

Toekomstbestendiger vestigingsklimaat

(D)

Op de diverse werklocaties in Arnhem wordt in samenwerking met vastgoedeigenaren en ondernemers gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van de betreffende werklocatie. Zo worden op enkele terreinen Greendeals opgesteld waarmee men gezamenlijk wil gaan werken aan verduurzamen en circulariteit. op andere terreinen wordt gewerkt aan toekomstperspectieven in het kader van slim en efficiënt ruimtegebruik.

Voldoende en kwalitatief aanbod van werklocaties

(I)

De visie Werklocaties Arnhem 2040 is door de gemeenteraad vastgesteld, even als de Kantorennota 2022-2030. Uit de Visie Werklocaties kwam onder andere naar voren dat wij aan de slag gaan met herstructurering van bedrijventerrein Het Broek. Hiertoe is inmiddels met Stichting Arnhemse Bedrijventerreinen (StAB) een start gemaakt voor gezamenlijk een ambitiesdocument op te gaan stellen met horizon 2040.

Betere bereikbaarheid van werklocaties

(I)

- In het kader van duurzaam mobiliteitsplan zijn we gesprek aan over werklocaties (expertmeetings werklocaties, maar ook expertmeetings centra (Centrum, Kronenburg).
- De werkgeversaanpak is vertraagd doordat opdracht mobiliteitsmakelaars vertraagd is (opdrachtgeverschap ligt in de regio). Lokaal staat alles voor klaar om zo snel mogelijk aan de slag te gaan in het najaar van 2023.

Aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor werkgevers en werknemers

(I)

Er wordt gewerkt aan continuering en professionalisering van het samenwerkingsverband Arnhem Studiestad, evenals de ontwikkelen met CityMarketing op energiegebied ten behoeve van studenten. Vanuit Arnhem Studiestad wordt steeds intensiever samengewerkt met CityMarketing over hoe we CityMarketing van Arnhem nog efficiënter ingezet kan worden ten behoeve van het behoud van studenten voor de stad. En op welke manier we hen in een vroeg stadium van hun studie kunnen verbinden aan Arnhemse bedrijven (diverse initiatieven lopen en worden verder ontwikkeld).

In woningbouwontwikkelingen wordt nadrukkelijk gekeken naar een divers en gevarieerd aanbod, dat ook past bij de doelgroepen starters, expats en studenten. Op basis van de resultaten van een woonbehoefte onderzoek dat in het derde kwartaal wordt opgestart, wordt dit concreter gemaakt.

Levendige stad in en voor de regio

(D)

Arnhem is een stad waar bewoners en bezoekers kunnen genieten van een levendige, creatieve stad in een prachtige groene omgeving. In samenwerking met onze partners versterken we aanbod, (recreatieve) voorzieningen, en werken we aan een bruisende binnenstad.

Onze bruisende binnenstad koesteren en versterken

(I)

Op diverse plekken in de binnenstad ondersteunen en stimuleren we transformaties op vastgoed- en gebiedsniveau. De Varkensstraat is daar een goed voorbeeld van. Hier verwerft de gemeente zelf eigendommen om vervolgens de bestaande horecafunctie in te wisselen voor creatieve bedrijvigheid. Ook faciliteert de gemeente in die straat transformaties van nachthoreca naar wonen, ook op de begane grond. Het vastgestelde Omgevingsplan binnenstad helpt daarbij net als de inzet van de transitie-manager. Met het Omgevingsplan kan ingespeeld worden op nieuwe transformatie ontwikkelingen die bijdragen aan een vitale en leefbare binnenstad met een compact winkelhart. De transitie-manager zorgt in de aanjaagrol er voor dat de gemeente en betrokken partijen adviezen en waar mogelijk ondersteuning krijgen bij transformatiekansen. De goede samenwerking met Platform Binnenstad Arnhem (PBA) wordt verder gecontinueerd, onder andere via de PBA-werkgroepen Transformatie binnenstad, Mobiliteit en Bruisende binnenstad. Hierin leveren stakeholders gezamenlijk een bijdrage aan het aanpakken van opgaven en uitdagingen van de binnenstad. Op de Korenmarkt wordt op dit moment het achterplein (westzijde Korenmarkt) aangepakt en verfraait. Daarnaast is in het gebied de BIZ Korenkwartier in werking getreden wat zorgt voor een financiële impuls. We stellen ons tot doel de gemiddelde tijd die bezoekers in de binnenstad van Arnhem doorbrengen te vergroten. We meten dit nu nog niet, maar gaan op zoek naar de juiste manier om dit inzichtelijk te maken. Met Bestemming Arnhem (samenwerking tussen Platform binnenstad Arnhem, Citymarketing Arnhem en Toerisme Veluwe Arnhem Nijmegen) is de eerste campagne uitgevoerd met als doel om meerdaags bezoek aan Arnhem te stimuleren (Arnhem als citytrip).

Laagdrempelige evenementen voor iedereen

(I)

De locatieprofielen worden eind dit jaar door het college vastgesteld en hierover wordt de raad geïnformeerd. De subsidieregeling voor evenementen en festivals is aangepast om meer ruimte te bieden aan laagdrempelige publiekevenementen: organisatoren kunnen voortaan 40% van de begroting als subsidie aan de gemeente vragen.

In 2023 heeft de kopgroep de rest van het veld geïnformeerd en geïnspireerd hoe Arnhemse evenementen en festivals toegankelijker worden voor mensen met een beperking. Er is samen met de APCG en het veld verder gewerkt aan de Arnhemse Standaard voor Toegankelijke evenementen (AST).

Eind dit jaar is er voor het eerst een centrale vuurwerk- en lichtshow in Arnhem als alternatief voor het zelf afsteken van vuurwerk.

Genieten van onze groene stad en omgeving

(I)

We maken actief deel uit van regionale samenwerking op het gebied van toerisme en recreatie. Om bezoekers meer naar Arnhem-Zuid te trekken investeren we in het wandelnetwerk Zuid. We bevinden ons op dit moment in de ontwerpfase. De aanleg is gepland in 2024. Ook sluiten we aan bij de verhaallijn over de Romeinen vanuit de Groene Metropoolregio. Er wordt een regiobreed masterplan Romeins verleden opgesteld in opdracht van Nijmegen & GMR. Arnhem maakt hier onderdeel van uit met onder andere aandacht voor publieksbereik, aanbodontwikkeling, beheer en conservatie en kennisdeling (= Unesco verplichtingen). Het masterplan wordt eind 2023 opgeleverd.

De Arnhemse acties binnen de Airborne Region worden verder uitgewerkt. De projectleider voor het kroonjaar (80 jaar Airborne) is gestart. Ook is een onderzoek gestart door een adviesbureau naar wat we mee willen geven aan nieuwe generaties en het Montessori college laat leerlingen een advies opstellen hoe we jongeren beter kunnen betrekken bij het levend houden van de Slag om Arnhem en de herdenking.

Arnhem Hotspot Energy

(D)

We werken aan een sterk energiecluster dat een bijdrage levert aan de maatschappelijke opgave van de energietransitie. Dit geeft de stad in economisch opzicht een onderscheidende positie in de regio, nationaal en internationaal. Dit doen we door in energieke coalities te bouwen aan de versterking van onze innovatieve campussen zoals Kenniscampus regio Arnhem en IPKW en door het toepassen en zichtbaar maken van Arnhemse innovaties en het verbeteren van de onderlinge samenwerking in het energiecluster. Ook werken we met onze partners aan het (inter)nationaal zichtbaar maken van onze onderscheidende positie op het gebied van energie.

Bouwen aan energie-innovatiecampussen

(I)

We hebben een ambitiedocument gemaakt en samenwerkingsovereenkomst gesloten met onze partners voor de verdere ontwikkeling van de kenniscampus regio Arnhem. Daarnaast werken we samen met de IPKW aan een ambitiedocument om IPKW op een goede wijze te laten aansluiten op de ontwikkelingen op bedrijventerrein De Nieuwe Haven en spoorzone Arnhem-oost.

Stimuleren Arnhemse energie-innovaties

(I)

Ook in 2023 hebben we de energievouchers waarmee we nieuwe haalbaarheidsstudies mogelijk maken voor een drietal speerpunten van de Arnhemse energie-innovaties die vallen binnen het innovatieprogramma van Connectr: elektrische energietechniek, elektrochemische energieopslag en duurzame aandrijfsystemen. Er zijn dit jaar tot dusverre drie energievouchers verstrekt.

Op ons initiatief hebben netwerkorganisatie Kiemt, Connectr samen met The Economic Board een overzicht gemaakt van alle innovaties op energiegebied in de regio Arnhem Nijmegen. Het overzicht is vanaf nu online beschikbaar. Hiermee willen we innovaties uit onze regio zichtbaar maken en meer toegepast krijgen. Deze actie is onderdeel van de economische uitvoeringsagenda 2023.

Versterken van de onderlinge relaties en samenwerking binnen het energiecluster

(I)

We hebben in samenwerking met OostNL een onderzoek laten uitvoeren naar hoe we de groei van Arnhem als Hotspot Energy kunnen verstevigen, versterken en organiseren. Hiervoor zijn twintig stakeholders geïnterviewd en twee brainstormmiddagen met het betrokkenen uit het cluster georganiseerd. Hiermee willen we een door het cluster gedragen ambitie met concrete publiek-private acties die we kunnen uitvoeren de komende jaren.

Betere (inter)nationale positionering van Arnhem als Hotspot Energy

(I)

Dit jaar heeft een energieke coalitie met als trekker de stichting Citymarketing het evenement 'The power of connecting' georganiseerd. Dit bestond uit rondetafelgesprekken op IPKW en Arnhems Buiten georganiseerd door het cluster zelf en de internationale 'Access to Energy dialogue' in de Eusebiuskerk met Tennet en de OECD als sprekers. Hiermee hebben we Arnhem verder gepositioneerd als Energy Hotspot.

Daarnaast zijn we zoals opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2023 van de Economische Agenda samen met OostNL, Connectr en de NFIA bezig een internationale routekaart te maken voor de komende jaren om te bepalen op welke momenten Arnhem kan aansluiten bij de internationale activiteiten van de NFIA en OostNL.

Voldoende gekwalificeerd talent energietransitie

(I)

Onder regie van Connectr wordt gewerkt aan Plug in & Play. Dit is een publiek-privaat samenwerkingsverband (PPS). Een structureel verband waarin mensen van allerlei niveaus worden opgeleid om aan de slag te gaan in de laadinfrastructuur. Hierbij worden ook nieuwe opleidingsmodules ontwikkeld. Daarnaast organiseert Connectr in 2023 diverse masterclasses ten behoeve van de talentontwikkeling in de energietransitie. Wij nemen vanuit de gemeente deel aan de werkgroep leven lang ontwikkelen energie binnen de regionale human capital agenda.

Voldoende gekwalificeerd personeel aanwezig voor werkgevers

(D)

Aantrekkelijk, excellent onderwijs én een aantrekkelijke stad zorgen ervoor dat de kennisinstellingen nieuwe (internationale) studenten blijven aantrekken om er te studeren. Waarna ze mogelijk ook blijven om te wonen, werken en ondernemen. Goed opgeleid sociaal kapitaal en aanwezigheid van kennis die aansluit op wat werkgevers nodig hebben, maakt de regio Arnhem aantrekkelijk voor bedrijven om zich hier te vestigen. We willen de zichtbaarheid in de regio voor studenten vergroten wat de (economische) ontwikkeling en werkgelegenheid in stad en regio ten goede komt.

Het aantrekken en binden van studenten

(I)

Aantrekkelijk, excellent onderwijs én een aantrekkelijke stad zorgen ervoor dat de kennisinstellingen nieuwe (internationale) studenten blijven aantrekken om er te studeren. Waarna ze mogelijk ook blijven om te wonen, werken en ondernemen. Goed opgeleid sociaal kapitaal en aanwezigheid van kennis die aansluit op wat werkgevers nodig hebben, maakt de regio Arnhem aantrekkelijk voor bedrijven om zich hier te vestigen. We willen de zichtbaarheid in de regio voor studenten vergroten wat de (economische) ontwikkeling en werkgelegenheid in stad en regio ten goede komt.

Via het samenwerkingsverband 'Arnhem studiestad' werken we aan het aantrekken en binden van studenten aan de stad. Daarnaast dragen we via evenementen voor scholieren en studenten bij aan het interesseren van jongeren voor opleidingen in Arnhem. We zoeken en selecteren innovatieve projecten die bijdrage aan het behoud van talent in deze regio. Zo verkennen we talentlabs en bouwen we de samenwerking met partners in de stad zoals het bedrijfsleven en Connectr steeds verder uit. Middels de samenwerking Arnhem Studiestad organiseren we met studentambassadeurs voor studenten diverse activiteiten gedurende het gehele studiejaar die gericht zijn op het welkom heten in Arnhem. Deze activiteiten zijn dan ook gelinkt aan onze kernwaarden; groen, vrij en creatief en worden in samenwerking met diverse partners in de stad georganiseerd. Een concreet voorbeeld van een geslaagd project is project the Nature, waar studenten samen met de boswachter een bijdrage leveren aan het onderhouden van een stuk bos in Arnhem.

Daarnaast professionaliseren we continue de informatievoorziening voor studenten, middels de website van Arnhem Studiestad en socials. Er is gewerkt volgens een jaarkalender waar diverse activiteiten in opgenomen zijn en georganiseerd worden met, voor en door studenten.

Daarnaast willen we het onderwijs aantrekkelijker maken door steeds meer onderwijs te verbinden aan maatschappelijke opgaven. Hiervoor wordt samengewerkt door de Arnhemse kennisinstellingen binnen de City Deal Kennis Maken. Daarnaast maken we onderdeel uit van een nauwe samenwerking met de grote onderwijsinstellingen in Arnhem; Hogeschool Arnhem en Nijmegen (HAN), Van Hall Larenstein (VHL) en ROC Rijn IJssel. De Arnhemse Leeragenda is bedacht om studenten te laten samenwerken vanuit verschillende kennisinstellingen aan maatschappelijke opgaven in de wijken, die bijdragen aan gezondheid, leefbaarheid en veiligheid en duurzaamheid.

Reeds zijn we succesvol geweest in het binnenhalen van een subsidie (City Deal Kennis Maken) om de Arnhemse leeragenda en het samen leren en onderzoeken verder te professionaliseren en uit te bouwen.

Tevens zoeken we de verbinding met Stichting Studentenhuisvesting (SSH&) en de wijkteams om de studenten een thuisgevoel te geven tijdens hun studententijd.

De samenwerking met CityMarketing Arnhem wordt verder geïntensiveerd voor de gezamenlijke doelstelling ook talent in Arnhem aan te trekken en te behouden. De Citymarketing van Arnhem speelt hierin een belangrijke rol. Daarnaast wordt er met partners in de stad gewerkt aan het organiseren van een Student City Challenge. Waar studenten vanuit diverse kennisinstellingen voor opdrachtgevers uit de stad middels de hackathon, waar studenten een x aantal uur in multidisciplinaire teams samenwerken en ideeën uitwerken die bijdrage aan maatschappelijke opgaven uit de stad. Die vervolgens ook direct toepasbaar zijn en bijdrage aan de leefbaarheid in Arnhem.

Het participeren in de werktafel 'aantrekken en behoud talent' in de regio wordt voorgezet.

Leven lang ontwikkelen

(I)

Stimuleren en faciliteren van bijscholing voor iedereen om competenties en vaardigheden te laten aansluiten bij de arbeidsmarkt nu en in de toekomst. We trekken intensiever op met het bedrijfsleven om omscholing van werkende en werkzoekende naar kansrijke beroepen te organiseren. We werken regionaal en lokaal samen met diverse partners en zoeken naar waardevolle projecten die bijdrage aan een leven lang ontwikkelen. We begeleiden ondernemers en werkgevers om op een creatieve manier te kijken naar (nieuw) talent en ondersteunen bij bijvoorbeeld competentiegericht werven.

Daarnaast verkennen we hoe we de 'Beroepentuin', wat een zeer succesvol initiatief is in diverse grote steden ook in Arnhem kunnen implementeren.

Door middel van een fysieke locatie waar diverse handelingen uit bepaalde sectoren en beroepen uitgevoerd kunnen worden, krijgt een ieder de kans om te ervaren welke skills, competenties en vaardigheden er nodig zijn voor diverse beroepen in de Energysector.

Met onderwijs, overheid en ondernemers schrijven we momenteel een projectplan en zoeken we de verbinding met het programma Arnhem-Oost.

Inzicht op sectorspecifieke human capital uitdagingen om de krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan

(I)

De stijging van de vraag naar arbeid richting 2030 is het grootst in de sectoren Energy, Health en Hightech. Er worden blijvende tekorten voorzien in deze beroepssectoren.

Vanuit het energiecluster in (regio) Arnhem zetten wij onder de noemer Hotspot Energy in op onderwijsinnovatie, praktijkgericht onderzoek en kennisontwikkeling in de driehoek van onderwijs, ondernemers en overheid.

In de regionale Human Capital agenda is Energy voor Arnhem één van de speerpunten. Een toonaangevend project is Plug in & Play op initiatief van Connectr. In trippel helix verband (onderwijs, overheid en bedrijfsleven) met onder andere; HAN, Industriepark kleefsewaard, Kiemt, Oost NL, provincie en gemeente Arnhem werken we samen op het aantrekken en behoud van talent, in dit project specifiek voor de laad-infra.

Ook het omscholen van werkende en tevens werkzoekende naar kansrijke beroepen in de Energysector is een belangrijk speerpunt in de regionale Human Capital agenda.

Er liggen relaties met de Hotspot Energy aanpak, en de wijkgerichte energietransitie/ aardgasvrije wijken vanuit New Energy Made in Arnhem (NemiA). Daar leggen we de verbinding en werken we nauw samen met de Groene Metropoolregio (GMR), provincie en The Economic Board (TEB).

Het participeren in de diverse werkgroepen vanuit de regionale Human Capital agenda is gecontinueerd.

Vanuit de Arnhemse aanpak krapte op de arbeidsmarkt zijn er een drietal speerpunten aangemerkt waar in trippel helix verband gewerkt wordt aan concrete projecten in de regio die het verschil maken in de uitdagingen die er zijn als het gaat om de krapte op de arbeidsmarkt:

1. Leven Lang ontwikkelen;
2. Aantrekken en behoud talent in de regio;
3. Activeren onbenut arbeidspotentieel.

Het beleidsdocument de 'Arnhemse aanpak krapte' dat door het college is goedgekeurd heeft een uitvoeringsagenda voor 2023. Vanuit deze uitvoeringsagenda is er een versnellingstafel geïmplementeerd. Deze versnellingstafel bestaat uit bestuursadviseurs uit diverse afdelingen en samenwerkingspartners uit de stad.

Hier wordt gewerkt aan twee concrete projecten:

- Beroepentuin - Kandidaten oriënteren zich in korte tijd op een aantal geselecteerde beroepen in de energiesector. Via deze laagdrempelige manier van kennismaken met de inhoud van een aantal beroepen komen zij er al snel achter wat hen aanspreekt. In samenwerking met Move To Match zal een passend opleidingsaanbod samengesteld worden om deze kandidaat ook op te leiden voor een baan in het betreffende beroep.
- Kinderopvang - Wegnemen van de (financiële) drempel bij ouders voor het organiseren van kinderopvang (activeren onbenut potentieel). Enthousiasmeren van onbenut arbeidspotentieel (doelgroep die wij niet in beeld hebben) voor het werken in de kinderopvang, aanbieden van trajecten die kosteloos kunnen worden doorlopen.

Circulaire economie

(D)

Onze gemeentelijke doelstelling is 50 % circulariteit in 2030 en 100 % in 2050. Of we op schema zitten is op dit moment nog onduidelijk omdat er nog niet gemonitord wordt. Op basis van landelijke cijfers, zoals bijgehouden door het PBL in de ICER 2023, is er weinig reden tot optimisme. Hierin wordt niet tot nauwelijks een afname van primair grondstoffengebruik gemeld. Om hier meer helderheid in te krijgen wordt het uitvoeringsprogramma circulaire economie 2022-2023 geëvalueerd. Deze evaluatie wordt zowel intern als extern, en kwalitatief als kwantitatief uitgevoerd. De kwantitatieve analyse betreft een circulariteitsscan of 'nulmeting' waarin uitgezocht wordt hoe circulair onze eigen organisatie is, en hoe ver de stad is. Deze nulmeting dient direct als startpunt voor een jaarlijkse monitoring.

De kwalitatieve analyse focust op de manier waarop onze rol als gemeente wordt ervaren door partners in de stad, en in hoeverre circulariteit geborgd is in onze eigen gemeentelijk werkzaamheden zoals gebiedsontwikkeling en inkoop.

De rapportage van de evaluatie wordt meegeleverd met het nog te ontwikkelen nieuwe plan van aanpak voor 2024 en verder. Deze documenten worden naar verwachting in het vierde kwartaal van 2023 opgeleverd en naar de raad gestuurd.

Inspanningen circulaire economie

(I)

De uitvoering van de acties zoals opgenomen in het uitvoeringsprogramma circulaire economie 2022-2023 verloopt op schema. Verwacht wordt dat we vrijwel alle acties, zoals in het programma beschreven, eind 2023 ingevuld zullen hebben.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	10.664	118	10.782
Baten	1.257	540	1.797
Saldo lasten en baten	-9.407	422	-8.985
Toevoegingen aan reserves	50	0	50
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-50	0	-50
Prognose resultaat	-9.457	422	-9.035

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	118	N					
Economische zaken	100	N	Kwaliteitsimpuls overige locaties	N	S	AR	J
Toerisme en recreatie	18	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Baten	540	V					
Toerisme en recreatie	540	V	Lokale heffingen	N	I	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Kwaliteitsimpuls overige locaties

Voor de ontwikkeling van specifieke Arnhemse werklocaties zoals Rijnpark en Het Broek is een jaarlijks (structureel) bedrag beschikbaar. Dit is echter niet toereikend om ook een kwaliteitsimpuls te geven aan overige werklocaties zoals Bakenhof en Overmaat / Rijkerswoerd. Dit leidt tot een knelpunt van € 100.000.

Energieprijzen eigen gebruik

Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

Lokale heffingen

Zie toelichting op S00 Bestuur, dienstverlening en financiën.

S04 Onderwijs

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

Arnhemmers met dezelfde talenten hebben dezelfde kansen (inclusief onderwijshuisvesting) (A)

Een goede startpositie op school (D)

De doelstelling ligt op koers. Er zijn wel extra uitdagingen door personeelstekorten in de kinderopvang en steeds meer zichtbaar worden effecten van corona op kinderen en hebben we te maken met grote wachtlijsten aan de kant van jeugdhulpaanbieders.

Doorontwikkeling passende kinderopvang, ontwikkelrecht en onderwijsachterstandenbeleid (OAB) (I)

De activiteiten liggen op koers. Op alle voorschoolse locaties zijn inclusie en kansengelijkheid (een passend aanbod voor ieder kind) de speerpunten. Er zijn inmiddels wel extra uitdagingen door aan de ene kant de grote personeelstekorten in de kinderopvang (en in het bijzonder in de kwetsbare wijken) en aan de andere kant duidelijk meer kinderen met een ondersteuningsvraag (waarschijnlijk als gevolg van corona), ook hebben we te maken met grote wachtlijsten aan de kant van jeugdhulpaanbieders.

Onderwijsachterstandenbeleid

Corona blijft zichtbaar in de ondersteuningsvraag van de kinderen die nu instromen in het onderwijs. We ondersteunen de scholen door middel van OAB subsidies. De focus ligt naast inzet op taal ook op sociaal emotionele ondersteuning. Er zijn nieuwe procesafspraken gemaakt rondom OAB subsidies met onderwijspartners die OAB subsidies ontvangen. De implementatie van de gehele nieuwe procedure vindt plaats in schooljaar 2024-2025.

Aansluiting passend onderwijs en jeugdhulp (I)

Samen met ketenpartners wordt onderzocht wat er nodig is op het snijvlak van onderwijs en zorg om tot betere maatwerkoplossingen te komen. De samenwerking tussen ketenpartners dient geoptimaliseerd te worden om ervoor te zorgen dat er voor ieder kind een passende plek is. Hierover zijn bestuurlijke afspraken gemaakt en gaan we leren van goede voorbeelden in het land.

Natuurcentrum Arnhem (I)

Zie de toelichting hieronder bij de inspanning 'Elk Arnhemse kind een schoolmoestuin (Amendement 22A53 Elk Arnhemse kind een schoolmoestuin),

Elk Arnhemse kind een schoolmoestuin (Amendement 22A53 Elk Arnhemse kind een schoolmoestuin) (I)

Samen met Natuurcentrum Arnhem is een kernteam gevormd rondom moestuinen voor Arnhemse kinderen. Er is een plan van aanpak opgesteld voor de periode 2023 – 2025. Momenteel worden de wensen en behoeften van schoolbesturen en scholen geïnventariseerd. Met behulp van een enquête en diverse gesprekken met zowel de overkoepelende schoolbesturen van Delta, Flores, Onderwijsspecialisten als overleggen met directeurs van individuele scholen worden de komende maanden de wensen, behoeften, kansen en risico's per school in kaart gebracht. Deze nazomer worden er inspiratiemiddagen en ontwerpessies met de scholen, schoolbesturen en andere betrokkenen georganiseerd.

Aan de hand van deze inventarisatie zal in het najaar 2023 een maatwerkplan worden opgesteld. Deze maatwerkplan bestaat uit maximaal vier varianten die aansluiten bij de behoeften en mogelijkheden van scholen. Dit jaar vindt er een pilot-moestuinlesprogramma bij de Witte Vlinder (Flores Onderwijs) in Arnhem Noord en de Johannes school (Delta Scholengroep) in Arnhem Zuid plaats, dat input biedt voor de maatwerkplan voor andere scholen.

Goede toekomstbestendige (onderwijs)huisvesting

(I)

De projecten bevinden zich in verschillende fasen. De vernieuwbouw van KC Vredenburg (voorheen "De Krakeling") en Ibn-i Sina en Parkschool zijn inmiddels afgerond en opgeleverd. Na de zomervakantie worden deze officieel in gebruik genomen. Voor GSG Guido is het ontwerp in ontwikkeling vooruitlopend op het IHP is de ambitie aanpalend beleid op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijke meerwaarde voor de wijk te verwezenlijken. Voor de nieuwbouw van Kentalis is de definitiefase bijna afgerond, het project is kleiner dan oorspronkelijk voorzien en beperkt zicht vrijwel volledig tot renovatie van de bestaande huisvesting. Verder zijn een aantal vernieuwingsprojecten in bouwvoorbereiding. Dat zijn achtereenvolgens; de Piramide, de Johannes en de Sterrenkring. Andere projecten gaan later in bouwvoorbereiding. Dit zijn Het Mozafiek, de Zyp en de uitbreiding van het Panorama.

Daarnaast is onder verantwoordelijkheid van de schoolbesturen en voor de Multifunctionele centra (MFC's) door de gemeente uitvoering gegeven aan maatregelen ter verbetering van de ventilatie in scholen. Deze maatregelen vallen onder de specifieke uitkering ventilatie scholen (SUVIS). De eerste werkzaamheden in de scholen zijn reeds gestart en de werkzaamheden voor een eerste MFC gaan naar verwachting in 2024 starten.

Verder heeft de raad heeft op 18 mei 2022 de nota "Op weg naar een Integraal Huisvestingsplan voor het voortgezet onderwijs in Arnhem" bestuurlijk vastgesteld. De ambitie is om uiteindelijk te komen tot één integraal beleidsrijk huisvestingsplan waar het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs deel van uitmaken. Hiervoor heeft de raad eind december 2021 een motie aangenomen. Voor de aanpak van dit huisvestingsplan is, na schriftelijke consultatie van de schoolbesturen, een procesvoorstel opgesteld en ter informatie verzonden naar de raad.

Het voorgestelde proces is inmiddels in uitvoering genomen door Twijnstra & Gudde in opdracht van de gemeente Arnhem. Hierbij wordt ook aansluiting gezocht op de onderwijsagenda die onlangs is opgesteld. Daarnaast is er nauwe samenwerking tussen de verschillende schoolbesturen de gemeente om tot een beleidsrijk IHP te komen. De definitieve oplevering van het nieuwe Integraal Huisvestingsplan staat gepland voor eind 2023

Iedereen doet mee

(D)

Voor het welbevinden is het belangrijk dat mensen mee kunnen doen aan de samenleving. Een goede opleiding en voldoende basisvaardigheden zijn daarvoor essentiële uitgangspunten. Ook dragen een goede opleiding en voldoende basisvaardigheden bij aan een goede (start)positie op de arbeidsmarkt.

Minder verzuim en voortijdig schoolverlaters (VSV)

(I)

Bekend is dat het hebben van een startkwalificatie bijdraagt aan een goede start op de arbeidsmarkt, maar ook vermindert het risico op bijvoorbeeld criminaliteit. (Veel) verzuim kan een voorspeller zijn van voortijdig schoolverlaten. Daarom zetten we zoveel mogelijk preventieve acties in om verzuim en vsv tegen te gaan. Dit doen we met het Regionaal Bureau Leerlingzaken Midden-Gelre, dat alle kinderen en jongeren die verzuimen of voortijdig de school verlaten spreken en ondersteunen, door de activiteiten in het regionaal vsv programma en ten slotte zetten we hier vanuit Arnhem nog extra op in door een lokaal vsv programma.

Ons lokaal programma omvat onder andere ondersteuning en financiële bijdragen (co-financiering) aan jongerenwerk/maatschappelijk werk op school, stichting Schoolscool, We-restart, playing for success, en een project van de Onderwijsspecialisten waarbij onderzocht wordt hoe de overstap van vso naar mbo verbeterd kan worden.

Uitvoeren van en sturen op het plan voorkomen voortijdig schoolverlaten (VSV)

(I)

Landelijk is het percentage VSV gestegen in 21-22, zo ook in Arnhem. De stijging in Arnhem is minder groot dan de landelijke trend. In het eerste schooljaar na corona zijn problemen meer zichtbaar geworden, in combinatie met een aantrekkelijke arbeidsmarkt (groenpluk en jongeren die zelf willen werken in plaats van hun schooltraject willen vervolgen).

Vanuit de lokale vsv-regeling wordt ingezet op 13 projecten. Voorbeelden van wat gefinancierd wordt zijn jongerenwerk op school, ondersteuning van Stichting School's Cool en de Wijkaanpak van onder andere Rijn IJssel waar gewerkt wordt in de Point op winkelcentra Presikhaaf en Kronenburg.

Najaar 2023 wordt een netwerkbijeenkomst met alle partijen die een rol hebben in vsv vanuit de lokale regeling. Regionale uitvoering wordt hieraan verbonden om lokale en regionale aanpak meer samen op te laten gaan.

Verstevigen van de basisvaardigheden (volwasseneneducatie)

(I)

In januari is het regionale jaarplan 2023 volwasseneducatie en aanpak laaggeletterdheid vastgesteld in het RPO. Op 4 juli 2023 is er een [raadsbrief](#) over de vorderingen aangeboden aan de raad.

Daarbij aansluitend is in de eerste helft van 2023 gewerkt aan het verstevigen van de positionering het taalhuis, zoals ondersteuning bij het certificeringstraject dat nu loopt. Het convenant voor het taalhuis is ontwikkeld en in de besluitfase (wachtend op ondertekening). In Q3 ontwikkelen de stuurgroep en kernteam taalhuis een passender governance structuur om de taken, rollen en verantwoordelijkheden duidelijker af te bakenen inkv sturing op de doelen.

Een andere concreet project in het kader van 'Een kansrijk Arnhem', is de ophoging in de begroting van € 65.000 per jaar vanaf 2023 tot 2026 voorgesteld, ten gunste van de subsidiëring van Rozet. Zij financieren hiermee de uitbreiding van het gratis lidmaatschap voor de leeftijdscategorie tot 24 jaar (ten opzichte van 18 jaar). Deze is ingegaan op 1 januari 2023 en heeft geleid tot een verhoging van het aantal gratis lidmaatschappen en aantal uitleningen in deze leeftijdscategorie.

Betere uitstroom vanuit het onderwijs naar de arbeidsmarkt

(I)

Er zijn verschillende organisaties die ondersteunen bij de overgang van school naar werk. Veel van deze projecten worden bekostigd vanuit de regionale aanpak jeugdwerkloosheid die loopt t/m 2024. Ook is er bekostiging vanuit het regionaal vsv programma. Zo heeft het RBL midden-Gelre bijvoorbeeld het schakelpunt onderwijs-werk, waarbij uitstroom mbo 1 en 2 naar werk wordt begeleid.

Voor alle jongeren in kwetsbare posities is er een regionaal aanbod. Voorbeeld van aanbod is bijvoorbeeld de combinatiefunctionaris die jongeren vanuit het praktijkonderwijs en vso ondersteunt in een duurzame overgang naar de arbeidsmarkt. Projecten die jongeren helpen om zich te oriënteren zijn onder andere Busses for Jobs en Stage Cupido

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	26.047	131	26.178
Baten	3.681	31	3.712
Saldo lasten en baten	-22.366	-100	-22.466
Toevoegingen aan reserves	9.547	0	9.547
Onttrekkingen aan reserves	8.139	0	8.139
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-1.408	0	-1.408
Prognose resultaat	-23.774	-100	-23.874

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	131	N					
Onderwijs	146	N	Huur- vs subsidie indexatie	N	S	AR	J
Onderwijs	94	N	OZB indexatie	J	S	AR	J
Onderwijs	62	N	Koers molenplaats	N	I	AR	J
Onderwijs	19	N	DU Voorschoolse voorziening peuters	N	I	AR	J
Onderwijs	-190	V	Integraal accommodatiebeleid	N	I	AR	J
Baten	31	V					
Onderwijs	31	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Huur- vs subsidieindexatie

Dit betreft een hogere subsidie voor maatschappelijke partners als compensatie voor stijging van huurbedragen die de gemeente aan hen in rekening brengt

De huurders van onze gebouwen c.q. onze maatschappelijke partners hebben te maken met hoge kostenstijgingen voor goederen, diensten en energie. Dit heeft een flinke negatieve impact op de bedrijfsvoering van veel onze huurders. De (kostprijsdekkende) huur die de gemeente in rekening brengt aan haar huurders stijgt dit jaar met 6,4%. De subsidie die de gemeente aan deze instellingen verstrekt stijgt minder hard, namelijk gemiddeld met 3,1%. Om de maatschappelijke partners hierin tegemoet te komen wordt een extra indexatie op de subsidie toegepast voor het verschil (gemiddeld 3,3% van de huur).

Deze afwijking is verdeeld over de programma's S04, S05, S08 en S09.

OZB indexatie

In de begroting is besloten dat de opbrengst OZB jaarlijks met 5% wordt geïndexeerd. Dat heeft ook gevolgen voor de panden die in het bezit zijn van de gemeente zelf. In de meeste gevallen wordt dit gecompenseerd door een verhoging van de door de gemeente te ontvangen huur. Voor een beperkt aantal panden is er echter geen sprake van een huurrelatie. Bij de onderwijspanden en de panden in gebruik voor de eigen ambtelijke organisatie is er geen huurrelatie en leidt de verhoging van de OZB tot een verhoging van de exploitatielasten. Dit effect wordt in meerdere programma's (S00 Bestuur, dienstverlening en financiën en S04 Onderwijs) zichtbaar als gevolg van de verdeling van de gemeentelijke panden over deze programma's.

Koers molenplaats

In de begrotingssubsidie van Natuurcentrum is het beheer van bezoekerscentrum Molenplaats Sonsbeek en de Witte Watermolen als één van vier brede doelstellingen opgenomen. Zolang Natuurcentrum geen geschikte horeca-uitbater vindt, loopt zij de inkomsten uit huur mis. Daarnaast mist Natuurcentrum door de afwezigheid van een geschikte horeca-uitbater vakbekwaam personeel om de Molenplaats voldoende te bemensen, waardoor de Molenplaats tijdelijk noodgedwongen gesloten was. Met de inkomsten uit huur van de horecapartner hadden zij een sluitende begroting. Daartegenover staat dat ze nu wel zelf de inkomsten uit zaalverhuur ontvangen. Bij ongewijzigde omstandigheden wordt hierdoor per saldo op jaarbasis een tekort verwacht van € 62.000 dat niet was voorzien. De komende periode wordt onderzocht of dit tekort gedekt kan worden uit exploitatiemiddelen.

Decentralisatie-uitkering (DU) Voorschoolse voorziening peuters

Arnhem ontvangt vanaf 2023 jaarlijks extra structurele middelen (€ 19.000) voor de bekostiging van voorschoolse voorzieningen. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meircirculaire opgenomen bij programma

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op programma Onderwijs.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

Zie toelichting op wijken algemeen.

Integraal accommodatiebeleid

Zie toelichting op wijken algemeen.

S05 Cultuur

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Kunst en cultuur verlevendigt de stad en verbindt Arnhemmers met elkaar		(A)
Verbreiding van cultuurbereik en participatie		(D)
Cultuur is van en voor iedereen. We streven ernaar de toegankelijkheid en bereikbaarheid van kunst en cultuur te verbreiden en daarmee actieve en passieve cultuurdeelnemers te stimuleren. Dit komt de persoonlijke ontwikkeling van mensen ten goede, maar is ook voor de ontwikkeling van de lokale en regionale samenleving belangrijk.		
Cultuur is van en voor iedereen		(I)

We zetten in op het vergroten van cultuurdeelnemers van jeugd en ouderen en stimuleren kunstbeoefening op amateurniveau.

Cultuureducatie moet voor elk kind beschikbaar zijn. Hiertoe hebben we in 2015 samen met partners in het primair onderwijs en de culturele sector in Arnhem het lokale Convenant Cultuureducatie Primair Onderwijs 2015 - 2023 afgesloten. Onderdeel van dit convenant is het uitvoering geven aan de landelijke programma's Cultuureducatie met Kwaliteit en Meer Muziek in de Klas. Daarnaast zetten we ons in om cultuureducatie te verbreiden naar het buitenschoolse onderwijs. Hierbij zoeken wij nadrukkelijk verbinding met het Nationaal Programma Arnhem-Oost. In september 2023 is met de partners in het convenant een voortzetting hiervan voor de periode 2023 – 2030 afgesloten, om de behaalde resultaten te borgen en de ingezette lijn om cultuureducatie een vaste plek in het onderwijsprogramma van het Primair Onderwijs door te zetten en te verstevigen.

We werken een voorstel uit voor gratis cultuurdeelnemers door jongeren tot 18 jaar. Daarnaast werken we met culturele partners in de stad samen om een impuls te geven aan initiatieven voor en door jongeren om zich creatief te ontwikkelen. Door culturele initiatieven vanuit de leefwereld van jongeren te stimuleren, willen wij het welbevinden en de ontwikkeling van deze kwetsbare groep versterken.

In het convenant Arnhem Cultuurparticipatie (ACP) 55Plus (een voortzetting van het programma Age Friendly Cultural Cities) werken culturele, welzijns- en zorginstellingen samen om de maatschappelijke betrokkenheid van ouderen door kunst en cultuur te vergroten. Dit convenant zal in het najaar van 2023 voortgezet worden.

Wij benadrukken het belang van de amateur- en breedtekunst als voedingsbodemp voor de culturele sector in Arnhem en voor de ontwikkeling op individueel niveau en de verbondenheid onderling van de Arnhemmers. Wij ondersteunen de sector met de subsidieregeling Amateurkunst. Daarnaast stellen wij met ingang van 2023 extra middelen beschikbaar voor de productie en presentatie van amateurkunst én voor de ontwikkeling van een jaarlijks terugkerend amateurkunstfestival.

Met het Platform Amateurkunst Arnhem zetten wij in op de ontwikkeling van de sector en onderzoeken wij de mogelijkheden voor meer en betere ruimte en faciliteiten voor de beoefening van amateurkunst. Voor dit laatste ondersteunen wij ook Rozet, Huis van Puck en Popcentrum Jacobiberg.

Mediafonds Arnhem

Het Mediafonds heeft tot doel de kwaliteit van de lokale journalistiek in Arnhem een impuls te geven. Bij de aanvangsperiode had het fonds nog te maken met onderbesteding van de beschikbare middelen. In 2023 ontving het Mediafonds dusdanig veel kwalitatief goede aanvragen dat het bij aanvang beschikbaar gestelde fondsbudget inmiddels uitgeput is. De verwachting is dat het aantal aanvragen voor een bijdrage blijft groeien nu het Mediafonds steeds meer bekend raakt. In de begroting is met ingang van 2023 een structureel bedrag van € 65.000 opgenomen voor het Mediafonds.

Een artistiek interessant, divers en veelzijdig cultureel aanbod in de stad

(I)

Het publiek weet gelukkig na de terugval in de coronajaren het culturele aanbod weer te vinden. De meeste culturele instellingen geven aan dat het publieksbereik zich weer op het niveau van 2019 bevindt en soms zelfs daarboven. In de Begroting 2023 zijn extra middelen (€ 250.000 en € 500.000) voor programmabudgetten cultuur vrijgemaakt. In april heeft het college een voorstel gedaan voor de inzet van deze middelen:

- Crossovers en experimenten: deze houden de cultuursector bruisend, levendig en aantrekkelijk.
- Voldoende aanbod op het gebied van literatuur en spoken word.
- We realiseren een herkenbare en neutrale plek waar Arnhemmers elkaar kunnen ontmoeten en in dialoog kunnen treden of in debat kunnen gaan. Zo willen we de toenemende polarisatie in de stad en in de samenleving tegengaan.
- Extra programmabudgetten voor onder andere beginnende makers (ophoging budget regeling Stroomversneller), voor meer gevorderde makers (ophoging budget regeling Producties Evenementen Festivals), en voor initiatieven op het snijvlak met het sociale domein en voor de breedtekunst.
- Herijking van het cultuurbeleid.
- Op dit moment wordt gewerkt aan maatregelen om deze middelen aan de sector toe te laten komen en maken we een start met de herijking van het cultuurbeleid.

Versterking van de culturele infrastructuur

(D)

Arnhem onderscheidt zich van andere steden door een complete keten educatie-productie-presentatie in nagenoeg alle kunstvormen. Daarin blijven we investeren. Dit is een belangrijke randvoorwaarde voor de doorstroming en vernieuwing van talent, van amateur tot professional.

Stimulering van het makersklimaat

(I)

De fusie van Schakel025 met de Cultuur Academy begin 2023 heeft geleid tot een kennisplatform voor zowel makers als mogelijkmakers in Arnhem, Nijmegen en de regio 025.

We geven uitvoering aan het actieplan Kunst in uitvoering. We verstrekken als gemeente opdrachten aan kunstenaars en ondersteunen kunstinitiatieven uit de stad. Zo gaat dit jaar het kunstwerk wat is aangekocht naar aanleiding van de Sonsbeektentoonstelling in 2021 van Jennifer Tee in productie. Via een participatief project is een muurschildering in de Spoorhoek geplaatst. Ook zijn in drie wijken elektriciteitskastjes voorzien van ontwerpen door kunstenaars en gaan we dit uitbreiden naar andere wijken.

Met het project 'Doe je mee', gecoördineerd door de Cultuur Academy, zijn kunstenaars ingezet binnen vier projecten die maatschappelijke impact maken in de wijken die onderdeel zijn van het Nationaal Programma Arnhem-Oost. Dit laat zien dat kunst en creatieve denkkracht bijdragen aan actuele maatschappelijke thema's waar we als stad aan werken. In 2023 kijken we naar een vervolg hiervan in de komende jaren.

Zorg voor voldoende ateliers, oefenruimtes en presentatiemogelijkheden in de stad

(I)

De beschikbaarheid van voldoende ateliers, werk- en oefenruimte is geen vanzelfsprekendheid. Het aantal betaalbare ateliers in de stad staat al zeker tien jaar flink onder druk. Het tijdelijke aanbod neemt af, en de groei van nieuw aanbod vakt af. De ruimte in Arnhem is beperkt en er zijn forse (woningbouw)opgaven. Op basis van het rapport 'Huisvesting Culturele en Creatieve sector Arnhem' is in 2020 het 'Plan van Aanpak Huisvesting Creatieve en Culturele sector 2021-2024' vastgesteld. Hierin wordt ingezet op het tegengaan van een verwacht tekort van op termijn 15.500m² aan werk- en oefenruimten in de stad voor culturele en creatieve makers. Gestelde opgave is om 12.000m² permanente werkruimte te realiseren. Onderdeel hiervan is de toekomstige huisvesting van Popcentrum Jacobiberg aan de Groningensingel in Arnhem-Zuid. Met in totaal 4.000m² voor de toekomstige Jacobiberg aan de Groningensingel wordt een eerste flinke stap gezet in het realiseren van permanente werkruimte. Een technisch programma van eisen wordt nu opgesteld.

Via de subsidieregeling Creatieve Bedrijfsverzamelgebouwen kunnen creatieve makers en cultureel ondernemers in een vroeg stadium worden ondersteund in hun planvorming voor permanente ruimte. Daarvan wordt goed gebruik gemaakt. De verwachting is dat in 2023 het gestelde subsidieplafond van EUR 150.000,- wordt bereikt. Buiten de verhuizing van de Jacobiberg om signaleren we echter dat het langs deze weg nog niet is gelukt permanente werkruimte toe te voegen. Terwijl de urgentie nu dringt en talentvolle makers de stad mogelijk verlaten. We gaan meer regie nemen om extra werkplekken te realiseren. Dat kan door strategische gebouwaankopen te doen en noodzakelijke gebouwaanpassingen te financieren om zo potentiële creatieve broedplaatsen en ateliergebouwen geschikt te maken.

Nieuw cultureel centrum in Arnhem-Zuid

(I)

We versterken het culturele aanbod en de faciliteiten in Arnhem-Zuid voor cultuureducatie, -participatie en -presentatie. We betrekken hier nadrukkelijk de behoeften van bewoners bij: onderzoeksbureau Spectrum voert in opdracht van de gemeente dit najaar een kwalitatief behoefteonderzoek uit. Daarnaast wordt dit najaar, in samenwerking met tal van culturele organisaties en makers, geprogrammeerd in Zuid, op diverse locaties. De coördinatie hiervan ligt bij Ruimtekoers, in opdracht van de gemeente. De uitkomsten van deze testprogrammering en het behoefteonderzoek gelden als opmaat naar een definitieve uitbreiding van het aanbod en de voorzieningen.

Ook de voorgenomen verhuizing van popcentrum Jacobiberg naar de Groningensingel draagt bij aan meer cultuur in Zuid. Dit geldt ook voor de mogelijke verruiming van de openingstijden van Rozet Kronenburg en de uitbreiding van activiteiten die daardoor mogelijk wordt.

Profilering en vitalisering van het culturele klimaat

(D)

We zetten in op het versterken en behouden van de topositie die Arnhem heeft als cultuur- en creatieve stad en dragen zo bij aan werkgelegenheid, innovatie en een aantrekkelijk vestigings- en woonklimaat. Daarbij is ook onze rol, positie en samenwerking in de brede regio van belang.

Toekomstbestendige huisvesting van het Stadstheater en onze Rijksgezelschappen Oostpool en Introdans

(I)

De renovatie van het Stadstheater bevindt zich in de ontwerpfase, in september vindt de laatste voorstelling in het gebouw plaats. Het Stadstheater is dan tot in 2027 gesloten. In deze jaren zal een groot deel van de voorstellingen van het Stadstheater in Muis plaatsvinden, dat hiervoor wordt aangepast. Theater Oostpool en Introdans zijn aan zet om hun eigen nieuwe huisvesting te realiseren. De provincie Gelderland heeft, in navolging van de gemeente, hiervoor een bedrag van € 10 miljoen in het vooruitzicht gesteld. We steunen en ondersteunen de twee gezelschappen in dit project en vinden het logisch als de nieuwe huisvesting in de nabijheid van het Stadstheater zou zijn. Deze twee trajecten worden in nauwe samenhang bekeken.

De Sonsbeektentoonstelling en State of Fashion zijn onze beeldbepalende, internationale culturele events

(I)

Beide evenementen vallen niet meer onder de noemer van één stichting. Bureau BMC is als kwartiermaker aangesteld om de stichting Sonsbeek op te richten. De voorzitter van de Raad van Toezicht is gevonden, overige leden worden dit najaar aangesteld en dan volgt ook de werving voor een directeur-bestuurder. Planning is om in 2025 weer een internationaal beeldbepalende tentoonstelling te organiseren waarbij de samenwerking met Arnhemse instellingen alsmede de inwoners een belangrijk uitgangspunt is. State of Fashion, dat onder de landelijke basisinfrastructuur (BIS) valt, heeft de al bestaande stichting als basis overgenomen en heeft per juni een directeur-bestuurder benoemd. De eerstvolgende editie is in 2024 in samenwerking met internationale partners.

Versterking van de (samenwerking in de) Cultuurregio 025

(I)

De Cultuurregio 025 heeft een stevige positie gekregen binnen de maatschappelijke opgave 'Ontspannen Regio' van de GMR. Op basis van het Transformatievoorstel Cultuurregio 025 is een Uitvoeringsplan opgesteld met de regiogemeenten, dat momenteel wordt gerealiseerd. Belangrijk uitgangspunt is duurzame structuurversterking van de hele culturele keten in de hele regio. Dat betekent dat de acties een regio-breed en blijvend effect moeten hebben op de keten van top- en middensegment, cultuureducatie, kunstvakonderwijs en amateurkunst. De provincie Gelderland draagt € 1,3 miljoen bij. De gemeente Arnhem is penvoerder namens de GMR omdat deze geen subsidies kan verstrekken.

Behoud van werkgelegenheid in de culturele en creatieve sector

(I)

Het aantal mensen dat in de culturele en creatieve sector werkt, is goed voor 4,6 procent van de werkgelegenheid. Onder andere ArtEZ en de vele BIS instellingen die Arnhem rijk is, dragen hieraan bij. Instellingen en makers worden echter geconfronteerd met stijgende lasten op diverse terreinen, zoals huur en energie. Dit kan de werkgelegenheid negatief beïnvloeden als deze lasten hoger worden en de baten niet stijgen. Dit is een van de aandachtspunten bij de herijking van het cultuurbeleid. Ook de via de subsidievoorwaarden verplichte implementatie van de Code Fair Practice (eerlijke betaling en hiermee verbetering van de arbeidsvoorwaarden van werken in de culturele en creatieve sector) is een aandachtspunt om de werkgelegenheid in de sector te behouden.

Erfgoed levert een bijdrage aan een aantrekkelijke stad om in te wonen, te werken, te winkelen en te recreëren (A)

Beschermen, herbestemmen en zichtbaar maken van cultuurhistorisch erfgoed (D)

De gemeente heeft veel hoogwaardig erfgoed. Ook merken we dat de vraag naar advisering over ons erfgoed toeneemt. Dit legt een druk op het erfgoedteam en de beperkte middelen. Ondanks deze kwetsbaarheid hebben we het afgelopen jaar wel invulling kunnen geven aan onze doelen. Wel wordt een knelpunt ervaren als het gaat om naar buiten toe te treden met het erfgoed en beschikbare middelen en capaciteit.

Arnhem is een voorbeeld als het gaat om de combinatie groen erfgoed, klimaatadaptatie en burgerparticipatie. In het juryrapport dat werd opgesteld in relatie tot de BNG Bank Erfgoedprijs 2023 viel Arnhem samen met andere genomineerden op vanwege de innovatieve en creatieve manieren waarop enerzijds het groene erfgoed wordt hersteld en onderhouden en het anderzijds ook wordt ingezet om de leefomgeving te verbeteren en klimaatbewustzijn te stimuleren.

Er is onderzoek gedaan naar de samenwerking ODRA- erfgoed. Dit heeft geleid tot verbeterde proceswerkafspraken en deze zullen we jaarlijks herijken.

Bescherming en herbestemming van cultuurhistorisch erfgoed (I)

- We hebben op oplossingsgerichte wijze meegedacht met duurzame herbestemming van diverse monumenten in onze stad. In het oog springende voorbeelden van projecten waarin is geparticipeerd zijn: de Koepelgevangenis en Steenfabriek Elden.
- We hebben een Actieplan Verduurzaming Erfgoed opgesteld, waarmee we het verduurzamen van erfgoed de komende tijd willen versoepelen en versnellen. Vanaf januari 2023 wordt gewerkt aan de uitvoering van het actieplan. Zo wordt er gewerkt aan een handboek voor eigenaren en bewoners die hun pand willen verduurzamen en aan een nieuw toetsingskader dat veel meer mogelijkheden biedt aan zonnepanelen op erfgoed. In de Geitenkamp wordt in samenwerking met Portaal een pilot uitgevoerd met rode zonnepanelen. Daarnaast is er sinds januari 2023 een adviseur duurzaam erfgoed beschikbaar die eigenaren/bewoners kosteloos en op een laagdrempelige manier op weg kan helpen.
- We hebben in 2022 een Toekomstverkenning Religieus Erfgoed uitgevoerd. Hierin is in beeld gebracht wat de stand van zaken is van de gebedshuizen in onze gemeente en wat de toekomstverwachting van het huidige gebruik is. In 2023 wordt vanuit deze toekomstverkenning een Actieplan Religieus Erfgoed opgesteld.
- Vanaf januari 2023 wordt gewerkt aan een Cultuurhistorische Waardenkaart, voor wat betreft het thema landschap. De bedoeling is om in 2024 het gebouwd erfgoed aan deze kaart toe te voegen, zodat een compleet beeld ontstaat van de erfgoedwaarden in onze gemeente.
- De archeologische verwachtingskaart is gereed om in de bestuurlijke procedure te brengen.
- We werken aan Erfgoedagenda 2024-2028. Hiervoor is de startnotitie gereed gekomen.

Zichtbaar en beleefbaar maken van erfgoed (I)

- Samen met de Stichting Eusebius Arnhem werken we aan restauratie en beleefbaar maken van de Cuyperskamer van Eusebiuskerk.
- We geven rondleidingen in het stadhuis met Open Monumentendag en staan het Comité Open Monumentendag Arnhem bij met advies.
- Iedere maand wordt de archeologische vondst van de maand in het erfgoedcentrum getoond. En wordt er door een Arnhemse kunstenaar een verbeelding hierover gemaakt

Ontsluiting van kennis over erfgoed (I)

- In voorbereiding op de Omgevingswet en de werkwijze rondom omgevingsplannen is de monumentendatabase van Planon omgezet naar een GIS-database. Dit heeft de monumentendatabase beter te raadplegen en te beheren gemaakt.
- De actuele berichtgeving op social media is opgepakt.
- Er zijn archeologische publicaties gereed gekomen en in de reeks Monuscript is een uitgave verschenen over het Romeinse castellum in Meinerswijk.
- We hebben verschillende presentaties op het gebied van archeologie en erfgoed gegeven, met archeologisch vondstmateriaal bijdragen geleverd aan tentoonstellingen.

Regisseren en uitvoeren van archeologisch onderzoek en archeologisch depotbeheer (I)

- Het archeologiedepot is verhuisd naar de nieuwe locatie in Museum Arnhem. Daarbij is tevens een slag gemaakt in beter beheer van de archeologiecollectie.
- Er zijn systemen in beeld gebracht voor digitale administratie van de collectie.
- Er is regie gevoerd op verschillende archeologische projecten van bedrijven in de stad. Hierbij kan worden gedacht aan de opgravingen op het Cobercoterrein en Coehoorn.

- Er is een nieuwe regio-archeoloog aangetrokken ter vervanging van de vorige regio-archeoloog
- Het handboek voor de regio-archeologie, waar Arnhem ook onderdeel van is, is geupdated.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	44.255	272	44.527
Baten	8.707	648	9.355
Saldo lasten en baten	-35.548	376	-35.172
Toevoegingen aan reserves	3.451	0	3.451
Onttrekkingen aan reserves	4.340	0	4.340
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	889	0	889
Prognose resultaat	-34.659	376	-34.283

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	272	N					
Cultuur	226	N	Huur- vs subsidie indexatie	N	S	AR	J
Cultuur	25	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Cultuur	21	N	Actualisatie MIP	N	I	AR	J
Baten	648	V					
Cultuur	331	V	DU Brede impuls combinatiefuncties (deel Cultuur)	N	S	AR	J
Cultuur	297	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Erfgoed	20	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Huur- vs subsidie indexatie

Zie toelichting op S04 Onderwijs.

Energieprijzen eigen gebruik

Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

Actualisatie MIP

Zie toelichting op S00 Bestuur, dienstverlening en financiën.

Decentralisatie-uitkering (DU) Brede impuls combinatiefuncties (deel Cultuur)

De middelen voor de brede impuls combinatiefuncties worden vanaf 2023 verstrekt via een specifieke uitkering in plaats van via het gemeentefonds. Om die reden worden de baten voortaan begroot op de programma's cultuur en sport en vervallen deze op programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën (gemeentefonds).

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

Zie toelichting op wijken algemeen.

S06 Participatie en armoedebestrijding

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

We willen onze inwoners de zekerheid bieden dat zij een bestaan kunnen opbouwen (A)

Voorkomen en vroeg erbij (D)

In financieel onzekere tijden, waarin veel inwoners geldzorgen hebben door stijgende lasten, willen we zoveel mogelijk voorkomen dat inwoners schulden opbouwen en/of in de armoede terecht komen. We investeren daarvoor in een laagdrempelige ingang voor inwoners met financiële vragen, en in het vergroten van bewustwording en financiële vaardigheden bij vooral jongeren en nieuwkomers.

Zo investeren we samen met ketenpartners in de stad in het voorkomen van schulden, krijgen inwoners met betalingsachterstanden bij vaste lasten een hulpaanbod en werken we intensief samen met het onderwijs om jeugdwerkloosheid te voorkomen.

Aanpak kinderarmoede (I)

Op het gebied van kinderarmoede werken we samen met partners in de stad die met dit thema bezig zijn zoals stichting leergeld, consultatiebureaus, verloskundigen, huisartsen en scholen. We hebben met lokale partners de eerste stappen gezet naar een gezamenlijk te ontwikkelen pact om samen kinderarmoede nog sterker te bestrijden.

De Rekenkamer voert op dit moment een onderzoek uit naar generatiearmoede. De uitkomsten worden aan het einde van het jaar verwacht. De resultaten nemen we mee in de verdere doorontwikkeling van onze visie en beleid op het gebied van (kinder)armoede.

Schuldpreventie (I)

We willen zoveel mogelijk voorkomen dat mensen geldzorgen en/of schulden krijgen. Dat doen we samen met Rijnstad. Er zijn op acht locaties in Arnhem Goed Geregeld Arnhem-loketten actief. Daar krijgt de inwoner laagdrempelig informatie en advies over financiële en juridische zaken. Bij geldzorgen wordt snel geschakeld met de Sociale Wijkteams, Oprécht en Geldzaken en Ondernemers zodat inwoners een beroep kunnen doen op schuldhulpverlening

Daarnaast coördineert (en voert deels ook zelf uit) Rijnstad voor ons preventieactiviteiten in de stad. Om inwoners met financiële vragen te vinden en te helpen, werken we samen met veel ketenpartners. Met de training "Alert op geldzorgen" worden ketenpartners ondersteund in het signaleren en bespreekbaar maken van geldzorgen bij inwoners en bij het doorgeleiden naar ons gemeentelijke hulpaanbod. Om ketenpartners nog beter te kunnen informeren over dit hulpaanbod is de "routekaart Alert op Geldzorgen" vernieuwd in samenwerking met de betrokken instanties.

Verder waren wij in maart actief in het kader van de landelijke Week van het Geld en zijn er door MoneyStart lessen gegeven op de praktijk-, vmbo en mbo-scholen.

(Vroeg) erop af (I)

Om inwoners met geldzorgen snel te bereiken wordt ingezet op vroegsignalering. Bij vroegsignalering ontvangen wij signalen van betalingsachterstanden bij vaste lasten partners. Het aantal signalen stijgt sinds april 2023 met 50% naar 1000 á 1100 per maand. Wij schatten in dat dit deels wordt veroorzaakt door stijgende energiekosten en deels door de landelijke regelingen en verscherpte afspraken met energiebedrijven die gelden sinds 1 april 2023. Ook zorgverzekeraars sturen meer signalen.

Op alle signalen die wij ontvangen volgt een hulpaanbod (huisbezoeken, telefonisch contact, email of brief). Omdat het aantal signalen is gestegen en persoonlijk contact de beste resultaten geeft, wordt vanaf september 2023 nog meer ingezet op telefonisch contact en huisbezoeken. We bereiken hiermee ook inwoners die nog niet bekend zijn met ons hulpaanbod. Met netbeheerder Liander hebben wij de handen ineen geslagen en zijn wij, mede naar aanleiding van een toezegging aan de SP, een samenwerking aangegaan. Hierdoor kunnen wij, samen met de gemeente Amsterdam, ook hulp bieden aan inwoners waarbij het energiecontract toch is beëindigd door de energieleverancier. Voordat de netbeheerder daadwerkelijk tot afsluiting van gas en/of energie overgaat, kunnen wij de inwoner helpen om een nieuw contract af te sluiten bij een andere leverancier.

Jeugdwerkloosheid voorkomen

(I)

Er zijn verschillende lopende initiatieven die jongeren in een kwetsbare positie ondersteunen en werkloosheid onder deze jongeren voorkomen. Het aanbod voor deze doelgroep is steeds beter geworden en beter in beeld bij professionals. Het is de verwachting dat we dit najaar starten met een pilot waarbij we ons richten op jongeren tussen de 23 en 27 jaar die (nog) niet bij ons of bij onze ketenpartners in beeld zijn. In de tweede helft van 2023 gaan we met onze ketenpartners goed lopende initiatieven borgen die zich richten op het bieden van extra begeleiding aan kwetsbare jongeren van school naar werk. Voor jongeren die bijstand aanvragen wordt er sinds juni van dit jaar niet langer gewerkt met een zoekperiode van 4 weken. Door de gemeente kan er zo meteen gestart worden met de begeleiding naar werk of een opleiding.

Arnhemmers kunnen rondkomen

(D)

Om Arnhemmers perspectief te bieden op een schuldenvrij bestaan, of naar financiële zelfredzaamheid is een belangrijke randvoorwaarde dat zij maandelijks kunnen rondkomen met hun inkomsten. De bestaanszekerheid vormt een essentiële randvoorwaarde om stappen te kunnen zetten richting activering, (gezondheids-/psychische) problemen oplossen en werk. Een deel van deze bestaanszekerheid wordt landelijk bepaald (Participatiewet), denk aan de hoogte van het minimumloon en hoogte van de bijstandsuitkering. Als gemeente hebben we daar nu weinig invloed op.

Waar we wel invloed op hebben is de toegankelijkheid van onze gemeentelijke inkomensregelingen en het aanbieden van een aantal extra mogelijkheden. Zo is besloten dat inwoners met een Gelrepass per 1 mei 2023 goedkoop kunnen reizen met het openbaar vervoer en kunnen 600 Arnhemmers sinds eind maart subsidie aanvragen voor een energiezuinige koelkast, wasmachine of vriezer. Aanvullend zijn de regels voor bijzondere bijstand voor de aanschaf van energiezuinig witgoed dit jaar verruimd. Daarnaast onderzoeken we momenteel op welke manier onze gemeentelijke inkomensregelingen op een eenvoudigere manier zijn aan te vragen/toe te kennen.

Ook ondersteunen wij financieel een aantal ketenpartners, die er samen met ons voor zorgen dat er een vangnet is voor Arnhemmers met weinig financiële middelen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het Jeugdfonds Sport en cultuur, Stichting Leergeld, Ecovrede, de Voedselbank en kledingbank.

Inkomenszekerheid (zie spoor 1a en 1b nieuwe Participatiewet, bijverdienpremie)

(I)

Het wetsvoorstel Participatiewet in Balans treedt naar verwachting 1 januari 2025 in werking. Het uitgangspunt in de hervorming van de Participatiewet is dat niet de regels, maar de mens centraal wordt gesteld. Arnhem laat de zoekperiode voor jongeren buiten toepassing. Dus niet alleen voor kwetsbare jongeren, maar alle jongeren tot 27 jaar. De "pauzeknop" wordt op basis van maatwerk ingezet om te voorkomen dat Arnhemmer financieel verder in de knel komen. Daarnaast heeft Arnhem de ruimte voor giften voor inwoners in de bijstand verruimd tot een bedrag van € 1.800,-

Met ingang van 1 juli 2023 start de proef Bijverdienbeloning, voor de duur van 2 jaar. De bijverdienbeloning is een extra beloning en stimulans voor inwoners die op dit moment vanuit de bijstand in deeltijd werken of Arnhemmers die vanuit de bijstand in deeltijd gaan werken.

Schulddienstverlening

(I)

De dienstverlening van Plangroep is sinds begin 2022 weer op orde en er zijn nieuwe samenwerkingsafspraken gemaakt met de Sociale Wijkteams over snelle en warme overdracht van inwoners met schulden en begeleiding gedurende het schuldtraject. Jongeren met schulden worden geholpen en hierbij bieden we hen perspectief op activering of werk. De schuldhulpverlening voor ondernemers is geborgd binnen het cluster Werk en Inkomen.

In het najaar van 2023 vindt besluitvorming plaats rondom het in eigen beheer nemen van de Vroegsignalering en een aantal onderdelen van de Schuldhulpverlening. Na besluitvorming kan gestart worden met de implementatie. De planning is om in januari 2025 deze onderdelen weer in eigen beheer uit te voeren.

Via het Nationaal Programma Arnhem-Oost werken we een innovatieve manier van schuldhulp uit. We selecteren in Immerloo (een gebied dat één van de armste postcodegebieden van Nederland is), een groep inwoners die te maken heeft met problematische schulden en creëren rust door schulden in één keer op te kopen en daarna de doorbraakmethode in te zetten. Omdat we weten dat deze groep ook vaak te maken heeft met multi-problematiek verwachten we besparingen op voorliggende voorzieningen. Via een pilot kijken we naar het maatschappelijk rendement daarvan en naar de mogelijkheden om dit verder over Arnhem uit te rollen.

De samenwerking met aangesloten Bewindvoerders rondom het Convenant "Samen Sterker" is geëvalueerd. Zowel gemeente, bewindvoerders als Sociale Wijkteams en Plangroep zijn blij met de samenwerking. We maken met onder andere de Sociale Wijkteams nieuwe afspraken over de nazorg en uitstroom van inwoners onder bewind na een schuldtraject. Hiervoor starten we eind 2023 met een pilot om ervaring op te doen welke begeleiding een inwoner nodig heeft om stappen richting financiële zelfredzaamheid te zetten.

Energiearmoede

(I)

Het maatwerkbudget bij Goed Geregeld Arnhem voor hoge energiekosten is per 1 mei 2023 vervangen door de mogelijkheid om individuele bijzondere bijstand aan te vragen bij de gemeente Arnhem. Dit is besloten nadat landelijk duidelijk werd dat individuele bijzondere bijstand hiervoor het geëigende middel is. Het omzetten is volgens planning verlopen. Wanneer inwoners geconfronteerd worden met (te) hoge energiekosten, kan een aanvraag ingediend worden.

De landelijke energietoeslag 2023 laat op zich wachten. De gemeente Arnhem is nauw aangesloten op deze de landelijke ontwikkelingen en heeft goed voorgesorteerd om direct in actie te kunnen komen zodra de wetswijziging Energietoeslag 2023 een feit is. Ook dit jaar is er Lokale Wintertoeslag om onze inwoners met een laag inkomen tegemoet te komen in de energiekosten.

De verbinding met het verduurzamen en isoleren van de woning wordt steeds gelegd; er wordt samengewerkt met en verwezen naar de energiecoaches. Vanuit de energiecoaches wordt vanaf eind maart 2023 ook de tijdelijke subsidieregeling energiezuinig witgoed geboden.

Arnhemmers doen mee

(D)

Arnhemmers die een beroep doen op de ondersteuning vanuit de Participatiewet willen we zo snel mogelijk op weg helpen naar grip op hun eigen leven en perspectief. We zetten in op ontwikkeling en begeleiding naar vermogen volgens de participatiewaaier. Waar mogelijk leidt dat tot betaald werk. Elke stap op het gebied van participatie beschouwen we als een resultaat, omdat we weten dat betaald werk niet voor iedereen mogelijk is. In dat kader ondersteunen we sociaal ondernemende wijkinitiatieven waar inwoners op een laagdrempelige manier kunnen participeren en zetten we met ketenpartners in op cultuurparticipatie als alternatieve manier om mensen te activeren.

Ontwikkeling/ begeleiding inwoners naar vermogen op de participatieladder

(I)

Steeds minder Arnhemmers zijn afhankelijk van een bijstandsuitkering. Het aantal Arnhemmers met een uitkering daalt met enkele procenten meer dan bij gemeenten van vergelijkbare grootte. We gaan met onze inwoners in gesprek om samen te beslissen wat het best passende traject is. Inmiddels zijn bijna alle inwoners met een uitkering gesproken. We zien, ondanks de krapte op de arbeidsmarkt, dat een deel van de inwoners meer ondersteuning nodig heeft om uit te stromen naar betaald werk, dan wel voor wie deze stap niet haalbaar blijkt. Voor deze groep moeten we blijvend een beroep doen op het re-integratiebudget voor ondersteuning. De inzet van instrumentarium om passende ondersteuning aan te bieden neemt toe. Ter ondersteuning hiervan intensiveren we de ketensamenwerking met partners in het werkveld. Het aantal inwoners dat via de loonkostensubsidie en jobcoaching kan deelnemen aan arbeidsmarkt stijgt hierdoor. We zien daarom ook een toename in onze uitgaven voor loonkostensubsidie en jobcoaching. Daar waar nodig zoeken we samenwerking met het Sociaal Wijkteam en zetten we maatwerk of de doorbraakmethode in indien bredere ondersteuning nodig is, ook op andere leefgebieden.

Vanuit het werkinvesteringsfonds ondersteunen we initiatieven die toezien op uitbreiding en ontwikkeling van ondersteuningstrajecten of instrumentarium, zoals buurtconciërges, sociaal ondernemende wijkinitiatieven, buurtbaanbureaus, buurtklus- en buurtgroenteams, het partnerschap van jongerenwerk en ondernemers in de winkelcentra Presikhaaf en Kronenburg en het bewonersinitiatief Collectief Kapitaal.

Ondersteuning doelgroepen: statushouders en jongeren

(I)

In 2023 hebben we een Europese subsidie (AMIF) toegekend gekregen om statushouders, die onder de oude wet inburgering vallen, extra te ondersteunen in hun integratie. Met meerdere externe partners en collega's samen ontwikkelen we een aanpak waarbij er een breed aanbod wordt ontwikkeld op meerdere leefdomeinen zoals gezondheid, sport en werk. Dit doen we door sleutelfiguren uit de wijk in te zetten en de binding tussen werkgever en werknemer te versterken.

We hebben aandacht voor de doelgroep jongeren. Binnen het cluster Werk en Inkomen wordt gewerkt met aandachtsfunctionarissen jongeren die het contact met en kennis over deze doelgroep warm houden. Voor jongeren waarbij betaald werk (nog) niet haalbaar is wordt gekeken naar andere vormen van participatie zoals activerend werk of het volgen van een opleiding.

Passende werkplekken

(I)

Het Werkgeversservicepunt Midden Gelderland, UWV, Scalabor, het Centrum Activerend werk en de Stichting Inclusief Midden Gelderland zijn voor de gemeente belangrijke partners om inclusief werkgeverschap te stimuleren. Met hen komen we tot steeds betere afspraken wie wat doet in het passend maken van werkplekken voor onze inwoners en de ondersteuning hierbij voor werkgevers. Daarnaast ondersteunen we sociaal ondernemende wijkinitiatieven waar inwoners werkervaring op kunnen doen en stappen kunnen zetten richting betaald werk. Zo zijn er inwoners als buurtconciërge, buurtklusser en energiecoach aan de slag gegaan. In de regio werken we samen met onze partners in de arbeidsmarkt. Zo hebben er in het eerste kwartaal 43 inwoners deelgenomen aan Oriëntatiecarroussels georganiseerd door het LeerWerkLoket. Ook was er veel interesse voor informatiebijeenkomsten voor professionals over praktijkleren en is er in mei gestart met een project rondom praktijkleren. Het Steunpunt Social Return Midden Gelderland is sinds begin dit jaar ondergebracht bij de Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein. In het eerste kwartaal zijn er 9 plaatsingen (dienstverband, opleidings- of werkervaringsplek) gerealiseerd op basis van een Social Return verplichting. We volgen landelijk de gesprekken over de hervorming van de arbeidsmarkt en kijken wat dit voor Arnhem betekent.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	163.897	4.010	167.907
Baten	109.871	470	110.341
Saldo lasten en baten	-54.026	-3.540	-57.566
Toevoegingen aan reserves	554	0	554
Onttrekkingen aan reserves	3.507	0	3.507
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	2.953	0	2.953
Prognose resultaat	-51.073	-3.540	-54.613

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	4.010	N					
Werk en Inkomen	2.509	N	Actualisatie WSW	N	S	AR	J
Werk en Inkomen	1.788	N	Actualisatie BUIG	N	S	AR	J
Werk en Inkomen	350	N	Individuele studietoelage	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	208	N	DU Begeleiding jongeren naar werk	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	5	N	Compensatie MGR	J	S	AR	J
Werk en Inkomen	0		Voordeel WSW	N	I	AR	J
Werk en Inkomen	-850	V	Buurtconciërges	J	I	AR	J
Baten	470	V					
Werk en Inkomen	470	V	Actualisatie BUIG	N	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

Actualisatie WSW

De lasten voor de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (WSW) vallen in 2023 naar verwachting € 2,5 miljoen hoger uit dan begroot. Dit komt door de doorgevoerde structurele looncompensatie van 7% voor de werknemers binnen de Sociale Werkvoorziening.

Actualisatie BUIG

Voor de betaling van de gebundelde uitkeringen ontvangt de gemeente een specifieke uitkering van het Rijk, de BUIG. Begin mei 2023 is het bijgestelde macrobudget bekend geworden (het nader voorlopig budget). Arnhem ontvangt in 2023 € 104,9 miljoen. Het verwachte saldo van baten en lasten BUIG is iets verslechterd, de lasten zijn minder hard gedaald dan werd verwacht. De afgelopen jaren hebben wij vol ingezet op de ondersteuning van Arnhemmers naar betaald werk. Het aantal personen dat afhankelijk is van een bijstandsuitkering is afgenomen en het aantal personen dat met ondersteuning betaald aan het werk is gegaan, is verdubbeld. Ten opzichte van de huidige begroting stijgt het nadeel per saldo van € 1,7 miljoen naar € 3,0 miljoen. Het financieel beeld verslechtert hierdoor met € 1,3 miljoen. Ten opzichte van de totale begrote lasten is dat 1,3%.

Het nadeel van € 1,3 miljoen wordt verrekend met de algemene middelen, in overeenstemming met de afgesproken begrotingssystematiek voor BUIG. Het nadeel is verdeeld over € 1,79 miljoen meer lasten en € 0,47 miljoen meer baten.

Individuele studietoelage

Vanaf april 2022 is de wettelijk regeling individuele studietoelage herzien. Deze regeling is bedoeld voor inwoners die geen inkomen naast hun studie kunnen verdienen door een structurele fysieke beperking. De herziening gaat met terugwerkende kracht in. We verwachten daarom in 2023 € 350.000 extra kosten.

Decentralisatie-uitkering (DU) Begeleiding jongeren naar werk

Arnhem ontvangt in 2023 € 208.000 voor de coördinatie van de regionale aanpak jeugdwerkloosheid, ondersteunen naar werk van kwetsbare aankomend mbo-gediplomeerden en ondersteunen naar werk van voortijdig schoolverlaters. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op het programma Participatie en armoedebestrijding.

Compensatie Modulaire Gemeenschappelijke Regeling Sociaal Domein i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023

Zie toelichting op Wijken algemeen.

Voordeel WSW

Doordat er meer medewerkers van de Sociale Werkvoorziening zijn uitgestroomd dan begroot, heeft de bestuurscommissie participatie afgesproken om de middelen die hierdoor beschikbaar zijn gekomen in te zetten voor een eenmalige vergoeding aan alle medewerkers van de Sociale Werkvoorziening. Het gaat om een bedrag van € 440.000 en het is bedoeld als een financiële tegemoetkoming. De praktijk laat namelijk zien dat ook deze groep inwoners afgelopen jaar kampte met de hoge inflatie en hoge energiekosten. De huidige cao Sociale Werkvoorziening kent echter geen compensatie voor de gestegen kosten als gevolg van de inflatie. De uitbetaling van de tegemoetkoming gebeurt in de tweede helft van 2023. Als voorwaarde heeft de bestuurscommissie aangegeven dat er wel eerst helderheid moet zijn over de huidige cao-aanpassingen voor medewerkers van de Sociale Werkvoorziening. We willen voor alle werknemers die vallen onder de CAO 'Sociale Werkvoorziening' voorwaarden die recht doen aan het werk dat wordt gedaan en ook deze inwoners zekerheid geven om rond te kunnen komen. Daarom hebben wij als gemeente onze steun uitgesproken bij de resolutie van de VNG om de cao open te breken voor een loonsverhoging. De VNG en Cedris hebben onlangs het overleg met de vakbonden hervat over verbetering van de arbeidsvoorwaarden. Het is nog niet tot een akkoord gekomen.

Buurtconciërges

De verlengde pilot van de buurtconciërges loopt nog tot in 2024. Voor de dekking van deze pilot worden de middelen van € 425.000 uit het Werkinvesteringsfonds ingezet die in 2023 in de begroting zijn opgenomen. Om deze middelen in 2024 beschikbaar te maken worden deze in 2023 toegevoegd aan de algemene reserve. In de Begroting 2024 zullen deze middelen in 2024 worden onttrokken aan de algemene reserve, zo is ons voorstel.

De pilot buurtconciërges is begroot in het programma S12 Wonen en leefomgeving. Ook de dekking in 2023 vindt vanuit het werkinvesteringsfonds plaats. Hiervoor wordt deze dekking overgeheveld naar dit programma. Daarvoor worden de lasten in het programma S06 Participatie en armoedebestrijding met € 425.000 verlaagd en in het programma S12 met € 425.000 verhoogd. De totale lastendaling in S06 komt daarmee op € 850.000.

S07 Zorg

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

Arnhem is een inclusieve stad waarin alle inwoners, ook met een beperking of chronische ziekte, zo zelfstandig als mogelijk leven in de wijk en meedoen aan de samenleving (A)

Alle inwoners die hulp nodig hebben om zelfstandig te leven ontvangen de nodige zorg en ondersteuning tijdig, op maat en dicht bij huis (D)

In 2020 zijn beleidsregels in werking getreden, waardoor duidelijker is geworden wat onder passende, effectieve en efficiënte zorg wordt verstaan. Ook zorgaanbieders zijn via de inkoop en met hogere kwaliteitseisen opnieuw geselecteerd om vanaf 1 juli 2020 zorg te verlenen. Binnen deze nieuwe kaders werken Sociale wijkteams en aanbieders samen om passende zorg te verlenen, waardoor kwetsbare inwoners ondersteund worden om zo zelfstandig en zo thuis mogelijk te kunnen leven. Vanuit de inwonerservaringsonderzoeken blijkt dat deze zorg helpt om inwoners zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren en dat de ingezette zorg goed gewaardeerd wordt.

Bij de huishoudelijke ondersteuning hebben we te maken met wachtlijsten in verband met vergrijzing en personeelstekorten. Via wachtlijstbemiddeling borgen we dat de meest kwetsbare inwoners met acute problemen als eerste geholpen worden door direct huishoudelijke ondersteuning in te zetten. Daarnaast onderzoeken we samen met zorgaanbieders hoe we voldoende personeel kunnen inzetten in de huishoudelijke ondersteuning en welke mogelijkheden er zijn om vraag en aanbod in evenwicht te brengen.

We versterken de (veer)kracht van onze inwoners thuis en in instellingen met een integrale aanpak (I)

Bij de inzet van passende zorg wordt beter gekeken of deze er toe leidt dat de eigen kracht en het sociale netwerk van inwoners wordt versterkt en algemene voorzieningen in wijken beter worden benut. Sociale wijkteams spreken inwoners en aanbieders hierop aan. Ook in de nieuwe aanbestedingseisen en beleidsregels staat deze aanpak centraal. Via de ontwikkeling van wijknetwerken, waarin zorgaanbieders en aanbieders van de sociale basis op wijkniveau beter gaan samenwerken, verwachten we de integrale aanpak verder te stimuleren. Daarnaast wordt in complexe (veelal multiprobleem-)situaties samen met het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) de doorbraakmethode toegepast. Waar nodig wordt via onorthodoxe maatwerkoplossingen ervoor gezorgd dat inwoners weer stappen kunnen zetten in hun ontwikkeling. We doen ervaring op met deze aanpak en hebben inmiddels veel inwoners geholpen. De kennis over de doorbraakmethode wordt door het IPW overgebracht naar onze Sociale wijkteams. Een speciaal team wijkcoaches zal vanaf 2023 deze doorbraakmethode gaan uitvoeren.

Ook hebben we dit jaar Arnhemmers ondersteund die door fysieke beperkingen hinder ondervonden in het leiden van een zelfstandig leven. Bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van een hulpmiddel, een aanpassing aan hun woning of het bieden van ondersteuning/advisering aan inwoners die willen doorstromen naar een andere woning die beter past bij hun (fysieke) gezondheid.

We versterken de zorgtoewijzing (I)

De beleidsregels voor zorg zijn in 2020 ingevoerd en zijn in 2022 geëvalueerd. Hierover is de raad geïnformeerd. Sociale wijkteams gebruiken deze beleidsregels om te bepalen welke zorg passend is voor inwoners. Ook zijn nieuwe aanbestedingseisen opgesteld voor aanbieders over de kwaliteit en gewenste transformatie van zorg. In periodieke contractgesprekken wordt besproken welke verbeteringen aanbieders hierin kunnen aanbrengen. Wij voeren deze gesprekken samen met de regionale inkooporganisatie. De Sociale wijkteams worden ondersteund in de zorgtoewijzing. Door gezamenlijk te kijken naar ontwikkelingen in de zorg, via een verbeterde Zorgmonitor, kunnen patronen en trends worden herkend. Deze Zorgmonitor vormt de basis voor de periodieke bestuursrapportage.

In 2022 hebben de Sociale wijkteams in afstemming met de gemeente Arnhem een aanpassing van de organisatie doorgevoerd. Naast Sociale wijkteams met generalistische wijkcoaches zijn stadsteams ingesteld. De coaches in deze stadsteams werken aan de uitvoering en toewijzing van een aantal specifieke zorgtaken. Er zijn stadsteams op het gebied van Wonen-rollen-vervoer-huishoudelijke ondersteuning, onderwijs; veiligheid en beschermd wonen. Daarnaast is de aansturing van de Sociale wijkteams vereenvoudigd door het aanstellen van één directeur/bestuurder die leiding geeft aan een aantal teamleiders. Inmiddels is gestart met een onderzoek of de personeelsformatie (wijkcoaches) van de stichting sociale wijkteams voldoende is om de opdracht van de gemeente Arnhem uit te voeren. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door Significant in opdracht van de gemeente Arnhem en de sociale wijkteams.

We sturen op kwaliteit en resultaat

(I)

Per 1 juli 2020 is de nieuwe aanbesteding ingegaan. Daarbij zijn alle ingeschreven aanbieders getoetst aan de hogere kwaliteitseisen met als gevolg dat het aantal gecontracteerde aanbieders sterk is verminderd. In de aanbesteding zijn ook de eisen bij de verschillende zorgvormen verduidelijkt en aangescherpt. Via periodieke contractgesprekken monitoren we of aanbieders hieraan voldoen en zo nodig spreken we hen hierop aan. We blijven kwaliteits- en rechtmatigheidscontroles uitvoeren, zowel door de VGGM (kwaliteit) als door onze afdeling Handhaving. Daarbij werken we niet alleen signaalgestuurd, maar voeren we ook steekproefsgewijze controles uit en analyses van de jaarrekeningen en andere financiële gegevens. In de raadsbrief van 9 november 2021 is uitgebreid gerapporteerd over het intensiveren van het toezicht op de kwaliteit en rechtmatigheid van de Wmo- en jeugdzorg. In de bestuursrapportage is informatie te vinden over de uitgevoerde kwaliteits- en rechtmatigheidsonderzoeken en het totale bedrag aan onrechtmatig gedeclareerde zorg dat wordt teruggevorderd bij aanbieders.

In de afgelopen periode is gewerkt aan het verbeteren van het PGB-beleid (Persoonsgebonden budget). De verbeteringen zijn onder meer doorgevoerd in de informatievoorziening en communicatie, toerusten van de sociale wijkteams en intensiveren van de kwaliteit van de geleverde zorg. We blijven ook aandacht besteden aan de bewustwording en eigen regie van PGB-houders. Ondertussen werkt het Rijk aan de actieagenda PGB. We blijven deze landelijke ontwikkelingen volgen.

We vergroten het inzicht of passende zorg wordt ingezet (monitoring)

(I)

De raad ontvangt periodiek een bestuursrapportage over de ontwikkelingen in het sociale domein. Op wijkniveau is een dashboard beschikbaar waarin we de zorg(kosten) tot op detail kunnen monitoren. Gemeente en Sociale wijkteams werken met deze data (bijvoorbeeld volumes, producten, duur, kosten, aanbieders, zorgpaden en verwijzers) en bekijken of er aanleiding is om maatregelen te nemen. Daarbij wordt ook gekeken naar ontwikkelingen en resultaten in de wijk en de stad.

In 2022 zijn de beleidsregels geëvalueerd en is vanuit verschillende perspectieven bekeken of passende zorg wordt ingezet. Ook is het inwonerservaringsonderzoek uitgevoerd. Over beide onderzoeken is de raad geïnformeerd.

We ontschotten zorgsystemen en verkrijgen toereikend rijksbudget

(I)

Het Rijk heeft voor de jaren 2021, 2022 en 2023 inmiddels extra middelen toegekend en voor latere jaren wordt verwacht dat het nieuwe kabinet nog extra middelen beschikbaar zal stellen. Ondertussen is in het kader van de hervormingsagenda door het Rijk en VNG gewerkt aan het ontwerpen en toetsen van mogelijk kostenbesparende maatregelen in de jeugdzorg. De rijksmiddelen zullen daarop in de komende jaren worden aangepast.

Het Integraal Zorgakkoord (IZA) is eind 2022 vastgesteld en vraagt inzet van de gemeente. De aanleiding voor het IZA is de toenemende druk op de zorg en het doel van het IZA is om zorgtransformaties in gang te zetten. Vanuit het IZA dienen dit jaar een regiobeeld en een regioplan opgeleverd te worden. Vanuit het IZA krijgt de regio Centraal Gelderland ongeveer € 4 miljoen per jaar via een IZA-SPUK en mag de gemeente met zorgaanbieders aanspraak maken op transformatiemiddelen voor impactvolle zorgtransformaties. Meer informatie over het IZA volgt in het derde kwartaal.

Het nieuwe verdeelmodel voor beschermd wonen is opnieuw met een jaar uitgesteld. Het wetsvoorstel woonplaatsbeginsel (en de daarmee gepaard gaande financiële doordecentralisatie) wordt momenteel door het Rijk voorbereid en het streven is om met ingang van 1 januari 2025 te starten met de invoering van het nieuwe verdeelmodel.

Meer kwetsbare Arnhemmers nemen actief deel aan de maatschappij

(D)

Er wordt in de participatieketen steeds beter samengewerkt ter ondersteuning van de inwoners die willen werken. Ontwikkeling van de inwoner staat centraal. Waar mogelijk is dit gericht op een stapje verder op de participatieladder en op doorstroom of uitstroom naar een vorm van betaald werk. Met de introductie van de basisbanen is er een extra mogelijkheid gekomen om de stap van activerend werk naar betaald werk te maken. Bij de inwoners waarbij doorstroom of uitstroom niet mogelijk is gaat het om het versterken of stabiliseren van de mate van participatie: meedoen naar vermogen. Er is voldoende passend aanbod.

Een rendementsmeting Activerend Werk (AW) laat zien dat deelnemers van een traject Activerend Werk (zowel nieuwe als die al bezig waren met Activerend Werk) in één jaar tijd gemiddeld 1, 2 trede zijn gestegen op de participatieladder. En van deze groep is 16% begeleid naar een vorm van betaald werk.

In de afgelopen periode is het aantal inwoners dat actief aan de slag is met Activerend Werk aan het dalen. Gezien de huidige krappe arbeidsmarkt zijn er meer kansen op betaald werk. Er wordt actief ingezet om inwoners vanuit Activerend Werktrajecten door te laten stromen naar een vorm van betaald werk. Hiervoor wordt intensief samen gewerkt met diverse organisaties in de participatieketen. Daarnaast wordt er nauw samengewerkt op het

grensvlak Onderwijs en Activerend werk om kwetsbare jongeren de juiste ondersteuning te bieden in hun ontwikkeling naar zelfstandigheid.

Zie de inspanningen benoemd bij het doel 'Alle inwoners die hulp nodig hebben om zelfstandig te leven ontvangen de nodige zorg en ondersteuning tijdig, op maat en dicht bij huis' (I)

Meer jeugdigen ontwikkelen zich naar zelfredzaamheid en ontvangen waar nodig passende zorg (A)

Meer jeugdigen kunnen meedoen aan het dagelijks leven (D)

We willen dat kinderen zo veel mogelijk op eigen kracht meedoen aan het dagelijkse leven. Daarvoor hebben zij een goede sociale basis in de buurt nodig waar ze op kunnen terugvallen. Bijvoorbeeld op school, of bij de sport- of cultuurvereniging. Als het netwerk en de sociale basis bij een kind niet toereikend zijn voor de ontwikkeling, dan zetten wij (tijdelijk) specialistische jeugdzorg in.

Versterken eigen kracht van jeugdigen, sociaal netwerk en inzet algemene voorzieningen (I)

- We hebben zes nieuwe matches gemaakt tussen steunouders en vraaggezin. Het is lastig om voldoende steunouders te werven. We hebben de samenwerking met de pleegzorgcampagne geïntensiveerd. Dit zorgt naast aandacht voor pleegzorg ook voor meer aandacht voor de werving van steunouders. 15 kinderen maken gebruik van een steungezin. Dit is lager dan de doelstelling. Dit komt omdat we moeilijk steungezinnen kunnen vinden.
- We hebben afspraken over de inzet van Jeugdhulp Binnen Onderwijs (JBO). Deze afspraken zijn opgesteld in afstemming met de Samenwerkingsverbanden voor Primair Onderwijs en Voortgezet Onderwijs. We hebben met het wijkteam richtlijnen opgesteld over de inzet van Jeugdhulp Binnen Onderwijs (inclusief thuiszitters).
- We hebben een regionale werkwijze ontwikkeld om de inzet van jeugdhulp op Lichtenbeek (speciaal onderwijs) efficiënter en effectiever te organiseren. Deze werkwijze is opgesteld in afstemming met Lichtenbeek, Samenwerkingsband voor Primair Onderwijs, zorgaanbieders, de Regiogemeenten en het sociaal wijkteam. Doel van deze werkwijze is om de inzet van JBO efficiënter en effectiever te organiseren, zodat kinderen zich beter kunnen ontwikkelen.
- We hebben een plan van aanpak hoogbegaafden opgesteld met verschillende partners uit het veld en de betrokken ouders.
- De inspanningen die we gepleegd hebben, zijn conform de doelstellingen. We lopen op koers.

Meer kwetsbare jeugdigen wonen veilig thuis (D)

- We hebben in 2023 in de regio Centraal Gelderland een communicatiecampagne georganiseerd voor het Digitaal Scheidingsloket. Het aantal bezoekers van het Digitaal Scheidingsloket is dankzij deze campagne flink gestegen. De stijging van het aantal bezoekers heeft (nog) niet geleid tot een stijgend aantal inwoners dat gebruik heeft gemaakt van de chatfunctie. We onderzoeken of het Digitaal Scheidingsloket een permanente plek kan krijgen bij een welzijnsorganisatie.
- We voorkomen uithuisplaatsingen vaker door de inzet van Team VAV (Vertrouwd, Aanwezig en Veilig) dat snel en flexibel bij kwetsbare gezinnen thuis ingezet kan worden en escalatie helpt te voorkomen. De evaluatie over kalenderjaar 2022 laat zien dat door de inzet van VAV bij 12 nieuwe gezinnen zwaardere vormen van zorg en uithuisplaatsingen worden voorkomen. Het team VAV wordt uitgebreid zodat 25 gezinnen worden geholpen.
- In de afgelopen twee jaar is het aantal jeugdbeschermingsmaatregelen en het aantal jongeren in verblijf licht afgenomen. We boeken resultaat met de maatregelen die de inzet van jeugdbescherming en verblijf moeten voorkomen. Het verbeteren en versnellen van het veiligheidsnetwerk vergt een lange adem. We hebben in het afgelopen half jaar stappen gezet in de samenwerking tussen de jeugdbescherming en de lokale toegang.
- We versnellen en verbeteren het veiligheidsnetwerk: Veilig Thuis, Sociale wijkteams, jeugdbescherming en de Raad voor de Kinderbescherming. Zodat kinderen en hun ouders sneller passend hulpaanbod krijgen om de veiligheid in het gezin te herstellen. De afspraken vanuit de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming zijn op 1 april 2022 doorgevoerd, waardoor de samenwerking een nieuwe impuls heeft gekregen. We werken aan de inrichting van een toekomststun voor kind- en gezinsbescherming, waarbij medewerkers van Sociale Wijkteams intensief samenwerken met medewerkers van Veilig Thuis, Jeugdbescherming en Raad voor Kinderbescherming.
- We zetten de doorbraakmethode in om te werken aan een beter perspectief voor gezinnen met complexe, meervoudige problemen in een onveilige situatie. De doorbraakmethode is geborgd binnen de Sociale Wijkteams. We hebben afgesproken dat jaarlijks 40 casussen vanuit de doorbraakmethode worden opgepakt.
- Het Regionaal Expert Team (RET) ondersteunt bij het bepalen en tijdig inzetten van passende jeugdhulp en het aanbieden van ambulante alternatieven voor verblijf. Met dit regionale overleg doen we er alles aan om

uithuisplaatsing te voorkomen en zetten we in op betere uitstroom uit de jeugdzorg. Er is sprake van een lichte daling van het aantal Arnhemse jeugdigen in verblijf. In januari 2022 zaten 470 jeugdigen in verblijf en in maart 2023 455 jeugdigen. We zien deze daling voornamelijk bij pleegzorg en verblijf op terrein. Het RET helpt te bepalen welke zorg noodzakelijk. Het is nog niet altijd gelukt om een passende plek voor de jeugdigen te vinden. Om sneller een passende verblijfsplek voor jeugdigen te organiseren wordt in 2023 de 'Samenwerkende Voordeuren' opgezet waarbij een jeugdige op één plek wordt aangemeld waarna in samenwerking met het RET en zorgaanbieders een verblijfsplek wordt gerealiseerd. Deze ontwikkeling sluit aan bij de Gelderse Verbeteragenda Jeugdbescherming en het RET.

- We werven ouders voor pleegzorg en zetten gezinsvormen in als alternatieven voor jeugdhulp met verblijf. In samenwerking met de pleegzorgaanbieders en Steunouder Arnhem is een vernieuwde regionaal pleegzorgcampagne uitgevoerd. Met als doel het werven van meer pleegouders en steunouders, zodat kinderen in onveiligheid zo thuis mogelijk kunnen opgroeien. Niet alleen het werven van nieuwe pleegouders is belangrijk, maar ook het behouden van pleegouders. We organiseren in de week van pleegzorg een aantal activiteiten.

Regionale aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

(I)

Zie de toelichting bij deze inspanning binnen het programma Welzijn en Inclusie.

Minder jeugdigen zijn van zorg afhankelijk

(D)

- In het afgelopen jaar zijn veel inspanningen geleverd om kinderen zo dichtbij huis mogelijk ondersteuning te bieden als zij vastlopen in hun ontwikkeling.
- De doelstelling van het project was het werven en inzetten van de praktijkondersteuner. Deze doelstelling is behaald. Gekeken naar de resultaten zien we dat ten opzichte van 2022 meer kinderen bij de praktijkondersteuner zijn geweest en de ernst van de problematiek toeneemt. 45 procent van de kinderen die bij de praktijkondersteuner kwam, werd verwezen naar specialistische zorg. De rest van de kinderen (55 procent) is geholpen door de praktijkondersteuner of is doorverwezen naar een algemene voorziening. Deze resultaten zijn lager vergeleken met de resultaten in 2022 (75 procent). In het najaar gaan we verder in gesprek met OnzeHuisartsen om te kijken wat de oorzaak is van de daling van het percentage. Daarna is bijsturing wellicht wenselijk.
- De zorgaccounthouder is in februari 2022 gestart met als doel bemiddelen bij de zorgvraag van kinderen op de wachtlijst (behandeling/GGZ), zodat zij sneller kunnen starten met hun zorgtraject. Bemiddelingen waren vrijwel in alle gevallen succesvol: er kon een alternatief worden aangeboden met een kortere wachttijd en in een groot aantal bemiddelingen kon een lichtere vorm van behandeling worden ingezet bij alternatieve aanbieders. Dit heeft tot gevolg dat kinderen die direct hulp nodig hebben deze ook kunnen ontvangen. In 2022 is de wachtlijsten van behandeling/GGZ met 15% gedaald. Dit is conform de doelstelling.
- In februari 2022 hebben we samen met vier zorgaanbieders bijeenkomsten ontwikkeld voor ouders en hun kinderen die op de wachtlijst staan. Tot op heden zijn er vijf aanmeldingen. Eén aanbieder biedt deze groepsbijeenkomsten standaard aan bij de aanmelding van de jeugdigen. We gaan kijken naar een alternatieve oplossing waardoor de groepsbijeenkomsten laagdrempelig worden aangeboden en voor iedere jeugdige toegankelijk is.
- Samen met de wijkteams hebben we een aantal acties ondernomen met als doel inzet van de juiste wet (Jeugdwet, Verlengde Jeugdwet of Wet Langdurige Zorg). We hebben ingezet op deskundigheidsbevordering van de Sociale wijkteams over inzet van de Verlengde Jeugdwet. We kijken of de Verlengde Jeugdwet correct is ingezet door de verwijzers of dat een voorliggende voorziening (WLZ, WMO, Zorgverzekeringswet) van toepassing is. 196 unieke jeugdigen hebben een toewijzing op basis van de verlengde Jeugdwet.

We zorgen voor een wijknetwerk met algemene voorzieningen en zorgaanbod dat aansluit bij de problemen van kinderen en jongeren

(I)

We hebben de afgelopen 2,5 jaar in vier wijken de pilot Begeleiding Jeugd en Wmo uitgevoerd waarbij wijkcoaches zelf begeleiding boden in plaats van te verwijzen naar gecontracteerde aanbieders in de Wmo en Jeugdzorg. In mei 2023 is deze pilot afgerond. Zo is gebleken dat de meerwaarde van de pilot beperkt is. Eén belangrijke doelstelling van de pilot is dat de begeleiding door wijkcoaches er toe zou leiden dat gecontracteerde zorgaanbieders minder begeleiding zouden hoeven te bieden. Dit resultaat is niet gerealiseerd. Tegelijkertijd blijkt ook dat een belangrijke randvoorwaarde nog niet op orde is om de pilot tot een succes te maken. Passende voorliggende voorzieningen ontbreken, waardoor begeleidingstrajecten niet snel kunnen worden afgesloten. We gaan de komende tijd de positieve ervaringen van de pilot (bijvoorbeeld het dichtbij, in de wijk, bieden van zorg) bestendigen in structureel beleid.

In het najaar starten we in de gebieden De Laar, Elderveld, Elden en Schuytgraaf om laagdrempelige opvoedondersteuning aan ouders aan te bieden en daarnaast te zorgen dat ouders elkaar kunnen ontmoeten voor ontspanning en het uitwisselen van ervaringen over opvoeden.

Het uitgangspunt blijft om meer wijkgericht te gaan werken. Dit houdt in dat een beperkt aantal 'begeleidingsaanbieders' in de wijken samenwerken en medeverantwoordelijk zijn voor het bieden van de begeleiding in de wijk.

Een meer inclusief Arnhem, waarbij meer kwetsbare Arnhemmers (blijven) wonen in de wijk (A)

Er zijn voldoende geschikte en betaalbare woningen voor kwetsbare Arnhemmers (D)

Zie de toelichting bij de inspanningen hieronder.

We koppelen zorg(behoeften) aan wonen (I)

In nauwe samenwerking met vier woningbouwcorporaties stromen iedere maand cliënten uit naar een zelfstandige woning. Deze zogenaamde convenantroute is speciaal bedoeld voor cliënten in beschermd wonen of de maatschappelijke opvang, die klaar zijn voor een volgende stap, maar via de reguliere routes niet aan een woning kunnen komen.

De druk op de convenantroute is verder toegenomen doordat cliënten die vanuit intramurale zorg uit wensen te stromen moeilijk via de reguliere routes aan een woning kunnen komen. Naast de aanvragen vanuit beschermd wonen ontvangen we ook aanvragen vanuit de WLZ, ouder-kindhuizen en de instellingen voor jeugdzorg. Vooral deze laatste groep zorgt voor complexe aanvragen omdat er te weinig geschikte woningen zijn. De vraag naar kamerwoningen en goedkope eenpersoonswoningen (zoals studio's) is veel groter dan het aanbod.

Zorggerelateerde woonoverlast wordt minder (I)

Bij het meldpunt woonoverlast kan ook zorggerelateerde overlast worden gemeld. Als er meldingen zijn, worden deze met de betreffende zorgaanbieder besproken om passende maatregelen te treffen. In 2020 is het casusoverleg 'complexe casuïstiek beschermd wonen' gestart en is een werkwijze afgesproken. Naast de primaire bedoeling, het invullen van de zorg voor mensen met een intensieve en complexe zorgvraag, heeft het meerwaarde voor aanbieders, doordat zij meer onderling afstemmen. Regelmatig vindt afstemming over zorgoverlast plaats tussen de gemeente, het Zorgkantoor en de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Hierbij worden signalen van zorgoverlast gedeeld met het verzoek deze op te pakken om maatregelen te treffen.

Meer bewoners met een kwetsbaarheid kunnen in grotere mate in hun eigen woonomgeving zelfstandig (begeleid) wonen (D)

De gemeenten binnen de regio Centraal Gelderland, inclusief Arnhem, sturen samen met de Inkooporganisatie op deze transformatie, waarbij een belangrijke ontwikkelopdracht bij de gecontracteerde zorgaanbieders ligt. De eerste slag hierin is gemaakt met de nieuwe inkoopronde die is ingegaan op 1-7-2020. Met de recente contractverlenging van de aanbieders voor beschermd wonen is een tweede slag gemaakt door diverse verbeteringen in de producten door te voeren. Daarnaast werkt iedere gemeente aan de lokale basisinfrastructuur, zorgt voor voldoende geschikte woningen om de doorstroom mogelijk te maken en stimuleert wooninnovatie: voldoende diversiteit aan woonvoorzieningen die niet locatie-gebonden zijn (wonen-zorg losgekoppeld). In de praktijk is het 'omklappen' van woningen nog niet altijd mogelijk en moet de inwoner bij afschaling verhuizen. Voldoende geschikte woningen en een gevarieerd aanbod in Arnhem en de regio zijn hiervoor noodzakelijk. Dit blijft een belangrijk aandachts- en ontwikkelpunt de komende jaren en is een belangrijk onderdeel van de nieuwe regionale samenwerkingsafspraken.

We ontwikkelen meer preventieve activiteiten (I)

Regionaal (binnen het programma 'Samen aan Zet') is afgesproken dat iedere gemeente in de regio Centraal Gelderland werkt aan het op orde brengen van de lokale basisinfrastructuur. Dat betekent dat we zorgen voor plekken/activiteiten in de buurt waar inwoners die beschermd of begeleid wonen, elkaar kunnen ontmoeten en onderling steun kunnen vinden (zoveel mogelijk verspreid over de stad). We realiseren voldoende aanbod voor een zinvolle daginvulling en zorgen dat de deze doelgroep kan wonen op een passende plek (onder andere door woonafspraken met corporaties). We zorgen voor lokale samenwerking via de ontwikkeling van de wijknetwerken en werken hierbij samen met andere gemeenten, aanbieders, zorgverzekeraars en woningcorporaties. Eén van de huidige activiteiten is de voorziening 'buurtcirkels'. Deze wordt door de Regionale Instelling voor Beschermd Wonen in de regio Arnhem Veluwe Vallei (RIBW AVV) verspreid over de stad aangeboden. Hier kunnen zorgcliënten elkaar ontmoeten en elkaar ondersteunen in de problemen waar zij in het dagelijks leven tegenaan lopen. De gesprekken vinden plaats onder supervisie van een zorgprofessional. Door de buurtcirkels wordt de zelf- en samenredzaamheid vergroot en wordt bijgedragen aan een verantwoorde afschaling van zorg met een verkleinde kans op terugval.

Er zijn regionaal sluitende afspraken Beschermd Thuis

(I)

Vanaf 1-1-2022 is gestart met de inhoudelijke doordecentralisatie van Beschermd Wonen. Dit houdt in dat alle gemeenten zich volledig gaan inzetten om voor hun eigen inwoners beschermd wonen te bieden. Hiervoor worden regionale samenwerkingsafspraken gemaakt. Dit is onder andere vastgelegd in de Kadernota 'Samen aan Zet' (de vervolgoers op het Transformatieplan). Daarnaast wordt gewerkt aan een regionaal uitvoeringsplan en lokale uitvoeringsplannen.

De financiële doordecentralisatie is echter opnieuw uitgesteld. De verwachting is dat deze met ingang van 1-1-2025 plaatsvindt (invoering van het woonplaatsbeginsel en objectief verdeelmodel). Vanaf dat moment zijn de gemeenten zelf verantwoordelijk voor de eigen inwoners die (nieuw) willen instromen in beschermd wonen en ontvangt elke gemeente de bijbehorende middelen.

Deze verdeling van middelen vindt geleidelijk plaats. Als centrumgemeente Arnhem ontvangen wij nu nog alle middelen maar dat wordt straks verdeeld over de regiogemeenten. Bovendien gaat dat gepaard met een vermindering van het huidig budget. De financiële afspraken met de regiogemeenten voor de komende jaren zijn afgerond. Er wordt toegewerkt naar een convenant waarin afspraken worden vastgelegd over de financiën, de regionale besluitvorming hierover, de toegang, contractering, toezicht, de lokale basisvoorzieningen, monitoring en woonafspraken. Hiermee geven we invulling aan de van rijkswege vastgelegde Norm voor Opdrachtgeverschap voor Beschermd Wonen.

Er is een integrale aanpak voor mensen met verward gedrag

(I)

In 2021 is bemoeizorg in de gemeente Arnhem uitgebreid. Naast de al bestaande mogelijkheden die de Regionale Instelling voor Beschermd Wonen in de regio Arnhem Veluwe Vallei (RIBW AVV) biedt voor (dreigend) dak- en thuislozen, zijn het Leger des Heils en Siza gestart met bemoeizorg voor een bredere doelgroep. We zijn aan het onderzoeken of we deze vormen van bemoeizorg kunnen samenvoegen tot een breed bemoeizorgteam. De pilot 'Welkom in je wijk!' is afgerond. De bewustwordingsbijeenkomsten van deze pilot, hadden tot doel stigma van onbegrepen gedrag tegen te gaan en buurtbewoners meer begrip voor psychische kwetsbaarheden te geven. Er zijn weinig mensen bereikt met deze bewustwordingsbijeenkomsten, wellicht mede door de coronacrisis. De pilot 'Noodbed voor mensen met verward gedrag' is in oktober 2021 van start gegaan. De partners hebben met elkaar afgesproken gedurende 2022 deze pilot door te laten lopen. Eind 2022 is een evaluatie geweest. Daaruit blijkt dat er nauwelijks gebruik is gemaakt van het noodbed. In 2023 is met de partners onderzocht of de pilot in gewijzigde vorm voortgezet kan worden. De pilot heeft nu een meer medisch karakter en is per 15 juni 2023 weer opgestart. De medische noodbedden zijn bij Rijnstate en de sociaal domein noodbedden zijn bij Pro Persona.

Onze bestuurders hebben op landelijk niveau aandacht gevraagd voor de uitvoeringsproblemen die we tegen komen in de Wet zorg en dwang. Met onze partners voeren we overleg om op lokaal en regionaal niveau tot verbeteringen te komen in de uitvoering van deze wet.

Met politie, VGGM, Sociaal wijkteam en de Overlast en Zorgoverleg-coördinatoren en IrisZorg werken we preventiever, door politiemeldingen over verward gedrag (waarbij geen strafbare feiten zijn gepleegd) te laten landen in het sociaal domein. Doordat de meldingen bekend zijn bij zorgpartners, kan zorg worden geïntensiveerd. Waar geen zorg wordt geboden kan onderzocht worden of hier een vraag om ondersteuning ligt.

Er zijn in Arnhem diverse aanpakken en interventies om de problematieken rond onbegrepen gedrag aan te pakken. Ondanks de inspanningen blijven de aantallen meldingen hoog en staat in sommige wijken mede door overlast de leefbaarheid onder druk. Om deze reden werken we met verschillende partijen Zorg en Veiligheid aan een interventieplan personen met verward of onbegrepen gedrag. Doel van het interventieplan is om vanuit de verschillende disciplines te komen tot aanvullende interventies binnen de aanpak voor personen met verward of onbegrepen gedrag.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	65.977	195	66.172
Baten	2.898	-308	2.590
Saldo lasten en baten	-63.079	-503	-63.582
Toevoegingen aan reserves	1.082	4.748	5.830
Onttrekkingen aan reserves	996	6.430	7.426
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-86	1.682	1.596
Prognose resultaat	-63.165	1.179	-61.986

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	195	N					
WMO en sociale wijkteams	195	N	Compensatie MGR	J	S	AR	J
Baten	-308	N					
WMO en sociale wijkteams	610	V	Hogere eigen bijdrage WMO	N	S	AR	J
WMO en sociale wijkteams	-918	N	Lagere eigen bijdrage beschermd wonen	N	S	BR	J
Toevoegingen aan reserves	4.748	N					
WMO en sociale wijkteams	4.346	N	Saldo voordeel WMO	N	I	BR	J
WMO en sociale wijkteams	807	N	Toevoeging resultaat doelgroepenvervoer aan BR WMO en Jeugdzorg	N	I	BR	J
WMO en sociale wijkteams	595	N	Toevoeging resultaat beschermd wonen aan BR WMO en Jeugdzorg	N	I	BR	J
Jeugdzorg	-1.000	V	Vrijval dotatie aan BR Jeugdfonds	N	S	AR	J
Onttrekkingen aan reserves	6.430	V					
Jeugdzorg	3.600	V	Restantnadeel Jeugdzorg	J	S	BR	J
Jeugdzorg	800	V	Pluyn tariefsverhoging	J	S	BR	J
WMO en sociale wijkteams	730	V	Kostprijsdekkende tarieven huishoudelijke ondersteuning	J	S	BR	J
WMO en sociale wijkteams	600	V	Aanvullende indexering zorgtarieven	J	S	BR	J
Jeugdzorg	400	V	Aanvullende indexering zorgtarieven	J	S	BR	J
Jeugdzorg	300	V	Verhoging pleegzorgvergoeding	J	S	BR	J

Algemeen

Per onderdeel van de zorgbegroting wordt geprognosticeerd wat de totale kosten 2023 zullen zijn. Hierbij wordt rekening gehouden met verhoogde tarieven en de trends en ontwikkelingen in aantallen cliënten en zorg per cliënt.

Jeugdzorg: stijging tarieven en kosten

Zie toelichting op wijken algemeen.

Wmo-zorg: Kostprijsdekkende tarieven huishoudelijke ondersteuning

Zie toelichting op Wijken algemeen.

Aanvullende indexatie zorgtarieven

Zie toelichting op Wijken algemeen.

Wmo-zorg: doelgroepenvervoer

Zie toelichting op Wijken algemeen.

Beschermd wonen

Zie toelichting op Wijken algemeen.

WMO-zorg: begeleiding- en overige Wmo

Betreft hogere eigen bijdrage WMO en Zorg: Saldo voordeel WMO. Zie hiervoor toelichting op wijken algemeen

Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023

Zie toelichting op Wijken algemeen.

Vrijval dotatie aan BR Jeugdfonds

Actualisatie van de BR Jeugdfonds leidt tot de conclusie dat de begrote dotatie van 3 jaar van € 1 miljoen jaarlijks in beginsel niet noodzakelijk lijkt voor de dekking van de ambities binnen Perspectief op Jeugd. De begrote toevoeging in de jaren 2023, 2024 en 2025 wordt daarom teruggedraaid. Voor dit jaar alsook voor de jaren 2024 en 2025 valt daarmee € 1 miljoen vrij ten gunste van de algemene middelen.

S08 Welzijn en inclusie

Voortgang doelen en inspanningen

Arnhem staat voor een aantal grote uitdagingen die vragen om preventief en flankerend welzijnsbeleid dat onder andere inzet op een sterke sociale basis. Deze uitdagingen zijn bijvoorbeeld een groeiende stad met een grote woonopgave voor onder andere de huisvesting voor bijzondere doelgroepen, het versterken van de leefbaarheid en veiligheid in veerkrachtige wijken, het werken aan een inclusieve samenleving en het voorkomen of verlagen van de hoge (jeugd)zorgvraag van inwoners.

Arnhem wil daarom wijken met voldoende voorzieningen, kinderen en jongeren die gezond en veilig opgroeien en dat Arnhemers zich vrij en veilig kunnen bewegen. Ook voor volwassenen die in hun jeugd hun ontwikkelkansen niet volledig konden benutten is het hebben van perspectief essentieel. Het beschikken over voldoende basisvaardigheden heeft een grote invloed op de kwaliteit van alle domeinen van het leven. Vandaar dat er een divers cursusaanbod is voor volwassenen om bijvoorbeeld laaggeletterdheid tegen te gaan.

Deze ambities die de gemeenteraad in de begroting heeft vastgesteld, vragen om een stevige sociale basis aan welzijn. Dit vraagt om een nieuwe blik op welzijn voor Arnhem, om een transformatie van welzijns(subsidie)beleid naar een betere aansluiting bij de complete opgave.

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
Arnhemers voelen zich thuis en kunnen meedoen in hun stad		(A)
Opvoeden en opgroeien		(D)
We werken volgens de principes van de Pedagogische Wijkaanpak aan het gezond- en veilig opgroeien van kinderen- en jongeren. In samenwerking met onze partners in de stad kijken we per wijk waar de prioritering in het jongerenwerk zit. Zij maken, in afstemming met ons, een programma om op die manier de jongeren te bereiken.		
Sluitende aanpak ketenpartners voor vroegsignalering		(I)
Met het aanbod gezinsprogramma's worden ouders met jonge kinderen ondersteund bij vragen over opvoeden en de (taal)ontwikkeling van hun kind. Dit aanbod is van belang voor vroegsignalering en preventie en leidt toe naar het aanbod peuteropvang dat voor alle kinderen vanaf 2 jaar beschikbaar is. Ook wordt Veilig In en Om School (VIOS) verder voortgezet. De pedagogische driehoek staat daarin centraal: school, thuis, straat. Om deze verbinding goed te kunnen maken worden jongerenwerkers ook ingezet op school. Door op deze manier te werken zijn de lijnen kort, is de informatievoorziening zo actueel en nauwkeurig als mogelijk en worden signalen vroegtijdig opgepakt. Ook andere partners op jeugd- en jongerenwerk, sport, onderwijs, en jeugd(gezondheids)zorg werken goed samen en kunnen elkaar steeds beter vinden, maar dit blijft om aandacht vragen.		
Ontwikkelen van voorliggende voorzieningen		(I)
We vinden het belangrijk om passende ondersteuning te leveren aan onze inwoners, zo licht en dichtbij mogelijk. Daarvoor (door)ontwikkelen we aanbod in het kader van afschalen of het voorkomen van zwaardere zorg. Daar speelt vroegsignalering en doorverwijzing een belangrijk rol in. De vorming van wijknetwerken speelt hier een rol in. Hierin trekken we samen op met het programma zorg en wordt deze preventieve aanpak doorontwikkeld.		

Maatschappelijke verbindingen

(D)

In de eerste helft van 2023 is de Arnhemse Buurthuisvisie 2022-2032 'Buurthuizen, Arnhems Goud!' aan onze gemeenteraad aangeboden.

Deze visie van de samenwerkende Arnhemse buurthuizen is tot stand gekomen in een vorm van cocreatie van de buurthuizen, gemeente Arnhem en maatschappelijke partners, waarbij de gemeente onder meer een faciliterende rol heeft gespeeld door de procesbegeleider te financieren.

Op basis van deze visie worden stappen gezet om de buurthuizen in Arnhem een duurzame toekomst te geven. Hierin wordt de verbinding gezocht met het op te stellen accommodatiebeleid. Accommodaties, waaronder buurthuizen, maken het mogelijk dat ontmoeting en verbinding in de wijk kan plaatsvinden, doordat daar bijvoorbeeld wordt gesport of dat er activiteiten georganiseerd worden. Echter, ruimtes zijn niet altijd geschikt voor elke activiteit of worden door inwoners gezien als prettige plek. In de afgelopen jaren is de wens ontstaan om integraal te kijken naar het gebruik, beheer en exploitatie van maatschappelijke accommodaties.

In het verlengde hiervan zijn de subsidies in het kader van Ontmoeten en Verbinden in 2023 doorgezet, waardoor diverse buurthuizen en ontmoetingsplekken in Arnhem financieel ondersteund worden. Door deze financiële steun kan ontmoeting in de wijk worden gestimuleerd.

Samen werken in en aan de wijk

(I)

We zijn continue in gesprek met de wijk, met partners en bewoners. Dit doen we samen met de wijkmanagers.

Suicidepreventie (amendement 22A70 Suicidepreventie toegankelijk voor iedereen)

(I)

Vanaf juli 2021 tot 1 juli 2023 maakte Arnhem deel uit van het Suicidepreventie Actienetwerk (Supranet). Een stad/regio die deelneemt aan het Actienetwerk doet dat onder regie van 113 Zelfmoordpreventie en met de intentie om het duurzaam een plek te geven. Zoals aangegeven in de [raadsbrief van 23 mei](#), blijven we ook na 1 juli 2023 de aanpak van Supranet volgen. Dat betekent dat we gelijktijdige inzetten op vijf pijlers: publiekscampagne (bespreekbaar maken), risicogroepen benaderen, gatekeepers trainen in het herkennen en bespreekbaar maken, het netwerk versterken en de toegang tot dodelijke middelen beperken. Dit doen we met veel lokale partners en met inzet van ervaringsdeskundigen en naasten. Najaar 2023 is er een publiekscampagne voor de risicogroep jongeren en diverse activiteiten.

Zelf- en samenredzaamheid

(D)

In 2023 starten we met het opzetten van wijknetwerken. Deze wijknetwerken dragen bij aan het langer zelfstandig en zelfredzaam thuis blijven wonen. Deze wijknetwerken bieden toegang tot laagdrempelige ondersteuning die zorg op lange termijn voorkomt. Het vormgeven van deze wijknetwerken doen we samen met onze partners in de stad op het gebied van welzijn en zorg.

Ondersteuning mantelzorgers

(I)

Op 1 maart 2023 is het 'Arnhems jaar van de Mantelzorg' van start gegaan, op het 25 jarig jubileum van MVT (Mantelzorg Vrijwillige Thuishulp). Op communicatievlak is dit jaar sterk ingezet om het belang van mantelzorgers te benadrukken en in te zetten op een mantelzorgvriendelijk klimaat in Arnhem. Er vinden diverse evenementen en gesprekken plaats die de basis vormen van het jaar van de mantelzorg. Begin 2023 is de gemeenteraad hiervan op de hoogte gebracht tijdens een politieke avond.

Samenhangend ouderenbeleid

(I)

Binnen ons ouderenbeleid zetten we in op twee sporen: samenhangend ouderenbeleid en een dementievriendelijk Arnhem. In het proces hieromtrent gaat de raad, middels een rondetafelgesprek, in gesprek met belanghebbenden in Arnhem om door te praten over deze twee sporen. We zien dit als waardevolle input voor het te ontwikkelen beleid. Het beleid wordt participatief ontwikkeld met de verwachting dit in het eerste kwartaal van 2024 op te leveren.

Zo zijn we met diverse belanghebbenden in gesprek om in beeld te krijgen welke maatschappelijke uitdagingen op het gebied van de vergrijzing op ons afkomen. Zo zijn we met het Sportbedrijf Arnhem aan het onderzoeken hoe we bewegen voor ouderen verder kunnen stimuleren. Met Rozet zijn we in gesprek om te bekijken hoe cultuur kan bijdragen aan deze vraagstukken. Uiteraard zijn we ook met partners in gesprek zoals SWOA die hierin zijn gespecialiseerd.

Met andere organisaties, waaronder het Openluchtmuseum Arnhem, onderzoeken we of we kunnen samenwerken in onze ambitie om dementievriendelijk te worden. In het kader van deze ambitie hebben we

inmiddels een GGD scan afgerond, waarmee we op korte termijn inzichtelijk kunnen maken waar we als Arnhem staan en wat er voor nodig is om onze ambitie te verwezenlijken.

Duurzame inburgering

(D)

In Arnhem streven we ernaar dat de nieuwkomer zich vanaf dag één thuis voelt en mee kan doen in de stad, zodat ze sneller een bijdrage kunnen leveren aan de samenleving en eerder een zelfstandig bestaan kunnen opbouwen.

Nieuwkomers doen mee

(I)

Voor de nieuwe wet inburgering is de focus dat taal en participatie, het liefst, worden gecombineerd om een snelle integratie in de Nederlandse samenleving mogelijk te maken. Taal- en participatie aanbieders passen hun aanbod aan daar waar het nodig is, op basis van de ervaringen die zij opdoen. Denk hierbij aan het uitbreiden van het netwerk van werkgevers om vrijwilligerswerk en het liefst betaald werk mogelijk te kunnen maken. Vóór de koppeling met gemeente Arnhem heeft COA de wettelijke taak voor de voorinburgering. Hiermee hebben wij afspraken gemaakt. Nadat de nieuwkomer is gekoppeld aan gemeente Arnhem nemen wij de regie over en is de regisseur inburgering het aanspreekpunt. Hiernaast zetten wij ook in op activiteiten die door asielzoekers en statushouders al vanaf het AZC gevolgd kunnen worden, zodat nieuwkomers vanaf dag één kunnen meedoen. Denk hierbij aan de meedoenbalies, aanbod fiets- en zwemlessen en creëren van een ontmoetingsplek.

Nieuwkomers voelen zich thuis

(I)

Nieuwkomers staan centraal in de gemeentelijke aanpak. Zodra een statushouder aan de gemeente Arnhem wordt gekoppeld, krijgt deze statushouder een regisseur Inburgering toegewezen. Er wordt, vaak al in het AZC, een kennismakingsgesprek gevoerd. Indien mogelijk wordt de brede intake afgenomen op 13 leefgebieden. Hierdoor krijgen wij een goed beeld van de statushouder en wordt er samen met de statushouder een persoonlijk inburgeringsplan (PIP) opgesteld. Aan de hand van dit plan wordt de best passende leerroute, zorg en ondersteuning ingezet. De regisseurs Inburgering spreken zelf meerdere talen en zijn vaak ervaringsdeskundigen. Zij fungeren als cultuurtolken. Via een cultuursensitieve benadering wordt er, samen met de nieuwkomer, een persoonlijk inburgeringsplan (PIP) opgesteld. Samen beslissen is hierin van belang. De keten is inzichtelijk voor de nieuwkomers, waardoor zij de weg sneller weten te vinden in de Nederlandse samenleving. Wij breiden de keten uit als hier behoefte naar is en verstevigen de samenwerking in de keten door onder andere bijeenkomsten te organiseren.

Een passend vangnet

(D)

Deze doelstelling ligt gedeeltelijk op koers, want de realisatie van extra woonplekken voor dak- en thuislozen loopt vertraging op. Een van de oorzaken daarvan is de wooncrisis.

We streven ernaar dat niemand op straat hoeft te slapen of in een onveilige thuissituatie hoeft te leven. Preventie en nazorg hebben structureel de aandacht. Hierop wordt ingezet door onder meer het intensiveren van de ketensamenwerking, de inzet van ervaringsdeskundigen en het bieden van (ambulante) begeleiding voor iedereen die opvang heeft.

Voor de resultaten op de inzet van de transitie van maatschappelijke opvang naar wonen, zie hieronder de inspanning 'Aanpak terugdringing dakloosheid'.

Regionale aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling

(I)

De drie thema's die centraal staan liggen allemaal op koers:

- meer inzetten op vroegsignalering en preventie van huiselijk geweld;
- huiselijk geweld stoppen en duurzaam oplossen;
- aandacht voor specifieke doelgroepen.

Afgelopen half jaar hebben we ingezet op het bereiken van professionals via de leersessies huiselijk geweld en op deskundigheidsbevordering door middel van de subsidieregeling preventie huiselijk geweld en kindermishandeling, welke we onlangs hebben aangepast. We zijn aan het onderzoeken hoe we burgers meer en beter kunnen informeren over signalen van huiselijk geweld en wat daarmee gedaan kan/ moet worden gedaan. Daarnaast hebben we onze nieuwsbrief geëvalueerd om meer aansluiting te zoeken op de kennisbehoeften van professionals. We zijn bezig met de herijking van onze regiovisie in samenwerking met de regiogemeenten. We nemen actief deel aan de ontwikkelingen toekomstscenario Kind en Gezinsbescherming; een 0-100 aanpak voor alle gezinssamenstellingen die te maken hebben met een vorm van huiselijk geweld of problemen op meerdere levensgebieden. En werken nauw samen met partijen die aandacht hebben voor bijzondere doelgroepen zoals slachtoffers van schadelijke praktijken, personen met een licht verstandelijke beperkingen of (dementerende) ouderen en hun mantelzorgers.

We ondersteunen de doorontwikkeling van de Multidisciplinaire Aanpak (MDA++) en beschrijven wat we goed doen en waar we nog verbetering behoeven. In MDA++ werken we aan het duurzaam stoppen van huiselijk geweld/ kindermishandeling. De tweede helft van dit jaar gaan we hiermee verder en sorteren we voor op 2024.

Versterken ketensamenwerking OGGz-partners

(I)

De keten neemt de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het realiseren van een passend vangnet. Met de voorziening het daklozenloket wordt de ketensamenwerking nog meer versterkt. Professionals treffen elkaar en leren elkaar beter kennen, waarmee integraal werken nog meer bevordert wordt. Met ingang van juni 2023 worden periodiek werksessies voor alle betrokken partijen georganiseerd met als doel kennismaking, kennisdeling en samenwerking.

Aanpak terugdringing dakloosheid

(I)

Algemeen

In december 2022 is door VWS het Nationaal Actieplan Dakloosheid: Eerst een Thuis gelanceerd. Dit plan is een doorontwikkeling van de landelijke brede aanpak 'terugdringen dakloosheid'. De ambitie is dat in 2030 dakloosheid is beëindigd en iedereen een thuis heeft. De regio Centraal Gelderland committeert zich aan de uitgangspunten van dit plan. In de afgelopen periode is dit thema regionaal aan de orde geweest in de bestaande overlegstructuren Beschermd Wonen/Beschermd Thuis en is er een werksessie voor alle partners en regiogemeenten georganiseerd. Op deze wijze wordt beoogd om dit jaar te komen tot een regionaal uitvoeringsplan voor de komende jaren.

In de afgelopen periode is de inzet op het terugdringen van dakloosheid langs de drie sporen onverminderd gecontinueerd:

- **Preventie (het voorkomen van dakloosheid)**

In samenwerking met Armoede en Schulden, Werk en Inkomen en Zorg (voorkomen uitval) wordt onverminderd ingezet op preventie. De regelruimte wordt maximaal benut, waaronder het niet meer toepassen van de kostendelersnorm in de Participatiewet en de vier weken zoektermijn voor jongeren. Daarnaast wordt ingezet op het voorkomen van huisuitzettingen en vroegsignalering.

Het daklozenloket wordt continue doorontwikkeld, zo is het multidisciplinair team aan het loket eerder uitgebreid met bemensing vanuit het Sociaal Wijkteam en draait nu ook stichting Barka mee. Dit om de hulp en ondersteuning aan dakloze kwetsbare EU-burgers te intensiveren. Nieuw is ook dat besloten is om het wekelijks verpleegkundig spreekuur van de GGD op het loket te laten plaatsvinden. Het loket is een voorziening met een preventieve werking, waarbij (dreigend) dakloze mensen laagdrempelig, snel en persoonlijk geholpen. Verder heeft de regio Centraal Gelderland besloten om deel te nemen aan de preventiescanner Dakloosheid. Met deelname aan deze preventiescanner krijgen we in beeld waar we als regio, maar ook als gemeente individueel staan als het gaat om onze inzet op het voorkomen van dakloosheid.

- **Vernieuwing van de opvang**

De vernieuwing van de opvang is reeds gerealiseerd, waarmee ook een sluitend gedifferentieerd aanbod is ontstaan. De afbouw van de capaciteit heeft nog niet kunnen plaatsvinden. De belangrijkste redenen hiervoor zijn:

1. Onvoldoende woonplekken beschikbaar door krapte op de woningmarkt;
2. de instroom van de Maatschappelijke opvang blijft doorlopen, echter stagneert door- en uitstroom;
3. steeds meer dakloze personen met 'zwaardere' psychische problematiek en;
4. een toename van dakloze kwetsbare EU-burgers.

Als gevolg van deze ontwikkelingen is de druk op de opvangcapaciteit in het afgelopen jaar toegenomen. Om deze reden is er sprake van een (tijdelijke) uitbreiding van de opvang.

- **Zelfstandig wonen (eventueel met begeleiding)**

De beweging van opvang naar wonen is in 2021 verbonden met de brede gemeentelijke huisvestingsopgave 'Voldoende huisvesting voor aandachtsgroepen' en opgenomen in de onlangs vastgestelde nota Wonen & Zorg, waarbij duidelijk is dat de realisatie van extra woonplekken voor dak- en thuislozen vertraging oploopt. Een van de oorzaken daarvan is de wooncrisis.

Specifiek voor dakloze jongeren zijn de mogelijkheden van een pilot bouwdepot verkend en wordt onderzocht of en hoe dit uitgevoerd kan worden.

Het programma Inclusief Arnhem werkt sinds 2020 met vijf focuspunten:

1. voorkomen en tegengaan van discriminatie;
2. positie inwoners met een beperking versterken;
3. diversiteit in organisaties;
4. inclusieve gemeentelijke organisatie;
5. inclusieve gemeentelijke communicatie.

Op de vijf focuspunten zijn veel inspanningen verricht en die liggen grotendeels op koers, zie daarvoor de toelichting bij de focuspunten. Voor het kunnen beantwoorden van de vraag of we de gestelde doelen van het programma halen, stellen we in 2023 en de eerste helft van 2024 de effectindicatoren vast. Deze indicatoren nemen we op in de begroting van 2025.

Het [uitvoeringsplan Inclusief Arnhem 2020-2022](#) is voor het programma en de vijf focuspunten nog een prima kader voor onze inzet op inclusie en diversiteit. Actualisatie van dat plan schuiven we vooralsnog op. We richten ons dit jaar en ook in 2024 op het uitvoeren van de plannen voor de verschillende focuspunten en het monitoren van de voortgang. Als te zijner tijd blijkt dat evaluatie en actualisatie van het kader nodig is dan geven we daar invulling aan. We volgen dit jaarlijks in de Turap en de Begroting.

Voorkomen en tegengaan van discriminatie en racisme

(I)

Het uitvoeringsplan Vrij zijn in Arnhem is de basis voor de acties die we in gang hebben gezet. Dit doen we op verschillende domeinen, zoals wonen, onderwijs, sport, welzijn en zorg. In de stad doen we dit in samenwerking met partners zoals COC, Vizier, InDifferent en het Comité 30 juni/1 juli. In 2023 zijn we begonnen met de aanpak 'Arnhem tegen Racisme' (zie daarvoor raadsbrief '[Stand van zaken Arnhem tegen Racisme](#)' van 9 mei 2023). In de week van 20 tot en met 24 maart 2023 is de eerste Arnhemse Week tegen Racisme uitgevoerd. Er zijn diverse activiteiten georganiseerd om stil te staan bij de Internationale Dag tegen Racisme (21 maart). De subsidieregeling 'herdenkingsjaar slavernijverleden en antiracisme' is opengesteld. De werkgroep 'Arnhem tegen Racisme' is gestart en we geven een kennisimpuls aan professionals over sub-thema's van racisme. De vele activiteiten rondom de herdenking en viering van Ketu Koti en de inleiding van het herdenkingsjaar afschaffing slavernij hebben op grote aandacht van Arnhemmers kunnen rekenen.

De gemeente heeft in het kader van het herdenkingsjaar het Comité 30 juni/1 juli en de werkgroep Ketu Koti op het vlak van projectmanagement en communicatie ondersteund. Het onderzoek naar de sporen van Slavernijverleden loopt en wordt in maart 2024 opgeleverd.

Bestendigen regenboogaanpak

(I)

De nieuwe regenboogagenda, die we samen met de betrokken partners in de stad opstellen, volgt in het najaar.

Met InDifferent zijn meerdere gesprekken geweest over de 'InDifferent-netwerken'. InDifferent voert diverse activiteiten uit op verschillende VO-scholen en bindt veel vrijwilligers aan zich die bereid zijn daaraan een bijdrage te leveren. Het lukt (nog) niet altijd om duurzame netwerken en relaties op te bouwen met scholen. Dit heeft soms te maken met de druk die scholen ervaren waardoor ze geen tijd hebben voor 'extra' programma's naast het curriculum. Ook zijn er scholen die aangeven dat ze al erg inclusief zijn en daarom geen behoefte hebben aan het programma. Een andere reden is dat sommige scholen geen middelen kunnen vrijmaken voor extra inzet op het bevorderen van inclusie. Het goede nieuws is dat het netwerk van de scholen waar InDifferent mee samenwerkt, gestaag groeit.

Samen met de collega's van de afdeling onderwijs wordt er in het najaar een strategie opgesteld om de VO-scholen nog beter te betrekken bij de Indifferent-netwerken. In dit plan worden haalbare ambities voor het betrekken van VO en MBO scholen bij de Indifferent-netwerken opgenomen.

De organisatie van de 'Liberation pride' heeft zich teruggetrokken en is niet meer actief. De regenboogpartners zijn in overleg om in de toekomst een pride te organiseren met een eigen Arnhemskarakter.

Positie inwoners met een beperking versterken

(I)

Het uitvoeringsplan VN-verdrag Handicap is de basis voor de acties en activiteiten die we inzetten op dit focuspunt. Dit doen we op een reeks aan domeinen, zoals openbare ruimte, vastgoed, burgerzaken, onderwijs en zorg. Het principe 'niets over ons, zonder ons' is hierbij leidend. We werken samen met het Arnhemse platform chronisch zieken en gehandicapten (Apcg) en Bijzonder in Arnhem. Bewustwording vergroten over de positie van inwoners met een beperking binnen de gemeentelijke organisatie en het onderdeel maken van andere opgaves vormt een rode draad door de inspanningen. Zo hebben we bijvoorbeeld het volgende gerealiseerd of gepland voor komend najaar:

- In januari was de bijeenkomst toegankelijke evenementen voor Arnhemse evenementenorganisatoren. De koplopersgroep van evenementenorganisatoren deelde ervaringen en inzichten die ze hebben opgedaan met het werken aan toegankelijkheid en het inzetten van ervaringsdeskundigheid;
- Het eerste deel van de hoofdlooproute van Malburgen is toegankelijk opgeleverd;

- De organisatie Bijzonder in Arnhem heeft in opdracht van de gemeente verschillende organisaties die activiteiten voor kinderen organiseren geadviseerd hoe ze deze activiteiten zo kunnen opzetten dat alle kinderen mee kunnen doen. Dit leidt tot een toegankelijker programma van zomeractiviteiten voor alle kinderen.
- Najaar 2023 organiseert Bijzonder in Arnhem in opdracht van de gemeente een bijeenkomst voor diverse organisaties over toegankelijke en inclusieve activiteiten voor kinderen volgend op de bijeenkomst van 2022 ('Iedereen doet mee').
- Uitwerken van een plan voor de realisatie van de 24 speeltuinen in samenspraak met onder andere het Apco en Bijzonder in Arnhem. Bouwspiegelplaats de Leuke Linde werkt met ondersteuning van de gemeente aan een plan voor het toegankelijk en inclusief maken van de bouwspiegelplaats. Dit najaar wordt er een nieuw ontwerp gemaakt, samen met ouders en kinderen met en zonder een beperking.

Naast het uitvoeringsplan, spelen we ook in op nieuwe ontwikkelingen en signalen van ervaringsdeskundigen. Op een aantal onderdelen (twee van de elf domeinen) van het uitvoeringsplan is meer tijd en inzet nodig dan voorzien, waardoor merkbare resultaten voor inwoners op die onderdelen voorlopig nog achterblijven.

Diversiteit in organisaties

(I)

Onder dit focuspunt valt het netwerk 'Diversiteitsreis' en onze inzet richting verbonden partijen en subsidie- en inkooprelaties.

Voor het netwerk de 'Diversiteitsreis' zijn in de eerste helft van 2023 twee bijeenkomsten geweest en volgen er na de zomer nog twee. Negen nieuwe organisaties hebben zich aangesloten, waaronder een partnerorganisatie (InDifferent) en diverse verbonden partijen en subsidierelaties.

Met het oog op verdere professionalisering van het netwerk Diversiteitsreis is een verkenning gestart naar de mogelijke uitwisseling met het netwerk 'Samen voor een Baan'. Een netwerk dat zich richt op inclusief werkgeverschap en meer werk voor mensen met een beperking/afstand tot de arbeidsmarkt.

In de raadsbrief [Inclusie en diversiteit bij samenwerkingspartners](#) van 14 maart 2023, staat wat we van verbonden partijen en subsidie- en inkooprelaties vragen qua inzet op een inclusieve en diverse organisatie en dienstverlening. In 2023 richten we ons op alle verbonden partijen en een aantal grote subsidiepartners. Deze partijen krijgen daarbij het aanbod deel te nemen aan het netwerk de 'Diversiteitsreis' en dat heeft zoals hiervoor aangegeven geleid tot diverse aanmeldingen.

Inclusieve gemeentelijke organisatie

(I)

In 2023 zijn we verdergegaan met de acties en inspanningen die in het Uitvoeringsplan Inclusieve en Diverse Gemeentelijke Organisatie zijn opgenomen. De volgende voortgang kunnen we melden:

- In het voorjaar is een informele themasessie met raadsleden geweest, waarin is gedeeld wat goed gaat en waar de dilemma's liggen. Hier is het gesprek over gevoerd en zijn inzichten gedeeld en opgehaald;
- Alle clusters hebben een eerste versie clusteractieplan Diversiteit & Inclusie geschreven. Deze plannen hebben nog verdere uitwerking, verdieping en uitvoering nodig;
- Binnen een aantal clusters zijn bewustwordingssessies voor de managementteams georganiseerd;
- Gender: de verdeling van mannen en vrouwen binnen de gemeentelijke organisatie is nog steeds goed in evenwicht. Het is iets verschoven ten opzichte van 2022.
  - 2023: 55% vrouwen en 45% mannen (peildatum 31-08-2023).
  - 2022: 54% vrouwen en 46% mannen (peildatum 1-1-2022)
 In de strategische top is de verdeling:
  - 2023: 56,25% vrouwen en 44% mannen (peildatum 1-8-2023)
  - 2022: 55,6% mannen en 44,4% vrouwen (peildatum 1-1-2022)
- Leeftijd: we zien hier een lichte verjonging. Gemiddelde leeftijd is 48 ten opzichte van 49 vorig jaar;
- Het verzorgen van trainingen voor meer bewustwording op (onbewuste) vooroordelen. Zo hebben de teams Leefomgeving en de afdeling communicatie trainingen gehad en onze partner de Sociale Wijkteams Arnhem;
- We hebben een 'onboardingsprogramma' opgezet, waarvan diversiteit & inclusie een vast onderdeel is in de vorm van een training om ook nieuwe medewerkers hierover bewust te maken;
- Inclusief leiderschap: er zijn twee bijeenkomsten georganiseerd waarbij gewerkt is aan verbinding, bespreken van patronen en verkennen van leiderschapsrol in Arnhem.
- Inclusie: De NIM is medio 2023 uitgezet. Eerste resultaten verwachten we najaar 2023;
- De wervings- en selectieprocedures worden nog steeds oordeelvrij uitgevoerd;
- De doelstellingen op de Wet Banenafspraken lopen kwantitatief op koers wel willen we een kwaliteitsslag maken;
- Bewustwording: er zijn diverse activiteiten en campagnes georganiseerd tijdens onder andere de Diversiteitsweek, de Week tegen racisme en discriminatie en het personeelsevent 'Arnhem Viert';
- Inclusieve interne communicatie: we hebben dit jaar intern online aandacht besteed aan feestdagen van diverse religies. Daarnaast is er een handreiking inclusief communiceren ontwikkeld voor medewerkers.

Afwijkingen:

- We hebben de eerste helft van het jaar volop gewerkt aan de voorbereidingen van de start van de gemeentepool. De werving van de eerste lichter deelnemers start in de tweede helft van 2023. We hebben de start verplaatst van het voorjaar naar het najaar omdat we de randvoorwaarden en begeleiding voor de kandidaten vanaf het begin op een goed niveau willen hebben om direct een succesvolle uitstraling rond de gemeentepool te krijgen;
- We kunnen geen voortgang geven op de kwantitatieve doelstellingen van de culturele diversiteit van 2022. Het CBS heeft medio 2022 de definitie 'westers' en 'niet-westers' gewijzigd en heeft ook een herindeling van de data gemaakt naar 'Nederland, Europa, buiten Europa'. Hierdoor kunnen we de doelstelling niet meten, zoals we dat eerder deden via de CBS-Barometer, omdat deze was gebaseerd op de oude indeling en data (westers en niet-westers);
- Een aantal inspanningen uit het uitvoeringsplan kost meer tijd en/of capaciteit dan ingeschat. Het gaat bijvoorbeeld om vrijwillige uitstroombesprekken, fysieke toegankelijkheid, inclusief doorstroom- en promotiebeleid, medewerkersnetwerk, vertrouwenspersonen, leren en ontwikkelen. We gaan verkennen hoe we deze inspanningen verder kunnen brengen.

Inclusieve gemeentelijke communicatie

(I)

Als gemeente willen we toegankelijk, begrijpelijk en inclusief communiceren. Met de stad en binnen de eigen organisatie. We werken daar op drie manieren aan:

Verbeteren van de toegankelijkheid van de gemeentelijke websites en apps

We werken aan het verbeteren van de toegankelijkheid van de gemeentelijke websites en apps. We pasten huisstijlsjablonen aan en trainden collega's. Onze websites zijn toegankelijker geworden, maar hebben nog niet allemaal het gewenste niveau. Er komt een nieuwe gemeentelijke website waarbij de toegankelijkheid meteen goed is geregeld. Dat doen we samen met (vertegenwoordigers van) de doelgroep. Om het onderwerp te borgen is geregeld dat website-eigenaren rapporteren hoe het staat met de digitale toegankelijkheid én wordt bij iedere wens voor een nieuwe website of app meteen naar de toegankelijkheid gekeken. Ten slotte gaan we dit jaar nog binnen de afdeling Communicatie tijdelijk het takenpakket beleggen voor toezicht, controle en advisering op digitale toegankelijkheid van websites en apps.

Schrijven in begrijpelijke taal

Met het Project Direct Duidelijk (gestart in 2021) stimuleren we dat gemeentelijke medewerkers duidelijke taal gebruiken in hun schriftelijke communicatie. Dat doen we door medewerkers te trainen in het schrijven op taalniveau B1 (de training wordt inmiddels ook via het interne Leerplein aangeboden), door standaardbrieven te herschrijven en door nieuwe teksten voor te leggen aan een Lezerspanel van Arnhemmers. Daarnaast voeren we proeven uit met beeldbrieven en een digitale taaltool.

Communicatie waarin ook Arnhemmers en collega's met een migratieachtergrond, een LHBTIQ+ identiteit of een beperking zich herkennen en erkend voelen.

We investeerden en investeren in deskundigheidsbevordering van de gemeentelijke communicatieprofessionals en bewustwording bij andere collega's. We hebben een handreiking inclusief woord- en beeldgebruik, een kalender met voor het thema inclusie belangrijke (feest)dagen waar we als gemeente aandacht aan besteden. En we formuleerden beleid voor het schriftelijk communiceren in meerdere talen. Bij de nieuwe aanbesteding voor vormgevingsbureaus, is nadrukkelijk stilgestaan bij het belang van inclusie en toegankelijkheid.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting	Afwijking	Prognose
	Stand Juli	Turap 2	Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	52.783	1.983	54.766
Baten	22.854	6	22.860
Saldo lasten en baten	-29.929	-1.977	-31.906
Toevoegingen aan reserves	1.708	0	1.708
Onttrekkingen aan reserves	3.618	250	3.868
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.910	250	2.160
Prognose resultaat	-28.019	-1.727	-29.746

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	1.983	N					
Welzijn	1.203	N	DU actieplan dakloosheid	N	I	AR	J
Welzijn	250	N	Opvang dakloze EU-burgers (motie)	N	S	BR	J
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	200	N	DU leerlingenvervoer Oekraïne	N	I	AR	J
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	145	N	DU Maatschappelijke begeleiding	N	I	AR	J
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	130	N	DU Taal Oekraïne	N	I	AR	J
Sport	21	N	Huur- vs subsidie indexatie	N	S	AR	J
Welzijn	20	N	DU Voorschoolse educatie	N	S	AR	J
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	12	N	DU Einde lening inburgeringsplichtigen	N	I	AR	J
Asiel, Vluchtelingen en inburgering	2	N	Compensatie MGR	J	I	AR	J
Baten	6	V					
Welzijn	6	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	250	V					
Jeugdzorg	250	V	Dekking dakloze EU-burgers uit BR Wmo jeugdzorg	N	S	BR	J

Decentralisatie-uitkering (DU) actieplan dakloosheid

Arnhem ontvangt in 2023 € 1,2 miljoen ter dekking van de kosten in 2023 en 2024 voor het voorkomen van dakloosheid en het realiseren van woonplekken met passende ondersteuning voor (dreigend) dakloze jongeren en volwassenen. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op programma Welzijn en inclusie.

Opvang dakloze EU-burgers (motie)

Bij de vaststelling van de Perspectiefnota is een motie aangenomen voor de opvang van dakloze niet-rechthebbende EU-burgers (23M41). Gevraagd is om met een voorstel te komen om opvangplaatsen te realiseren en dit zo spoedig mogelijk te realiseren. Vooruitlopend daarop is een bedrag van € 250.000 vanuit de BR WMO en Jeugdzorg gereserveerd voor het realiseren van deze opvang. Dit is zichtbaar op programma S07 Zorg.

Decentralisatie-uitkering (DU) Maatschappelijke begeleiding

Arnhem ontvangt in 2023 € 145.000 voor de maatschappelijke begeleiding van inburgeringsplichtige asielmigranten en hun gezinsleden. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op het programma Welzijn en inclusie.

Decentralisatie-uitkering (DU) leerlingenvervoer Oekraïne en DU taal Oekraïne

Arnhem ontvangt in 2023 € 130.000 voor dekking van de kosten voor het leren van de Nederlandse taal aan Oekraïners en € 200.000 voor het leerlingenvervoer aan leerlingen uit Oekraïne. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De

bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op het programma Welzijn en inclusie.

Huur- vs subsidie indexatie

Zie toelichting op S04 Onderwijs.

Decentralisatie-uitkering (DU) Voorschoolse voorziening peuters

In Arnhem willen we alle peuters met 2 jaar in beeld hebben en een passende plek bieden op de peuteropvang. Wanneer ouders geen recht op kinderopvangtoeslag hebben wordt er gezocht naar een oplossing en betekent dit veelal een door de gemeente gesubsidieerde plek. Jonge kinderen met een achterstand in ontwikkeling en met een ondersteuningsbehoefte krijgen ook een passende plek op de gesubsidieerde peuteropvang. Het aantal peuters met een extra ondersteuningsvraag neemt nog steeds toe, waarvoor deze ontvangen middelen ingezet kunnen worden.

Arnhem ontvangt vanaf 2023 jaarlijks extra structurele middelen (€ 19.000) voor de bekostiging van voorschoolse voorzieningen. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op het programma Welzijn en inclusie.

Decentralisatie-uitkering (DU) Einde lening inburgeringsplichtigen

In 2023 ontvangt Arnhem € 12.000 om inburgeraars die nog steeds inburgeringsplichtig zijn, maar waarvan de lening voor inburgering (vrijwel) is uitgeput, hulp en begeleiding te kunnen bieden. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op het programma Welzijn en inclusie.

Compensatie MGR i.v.m. extra loon- en prijsstijgingen 2023

Zie toelichting op Wijken algemeen.

Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

Zie toelichting op Wijken algemeen.

S09 Gezondheid en sport

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

Arnhemmers gezonder en fitter (A)

Gezonde levensstijl (D)

Een goede gezondheid vormt de basis voor een gelukkig leven en is daarmee ook de basis voor deelname van inwoners aan onze samenleving. Alle Arnhemmers moeten gelijke kansen krijgen om hun gezondheidspotentieel optimaal te benutten. Een gezonde leefstijl en een goed ingerichte woonomgeving, met oog voor gezondheid en bewegen, zijn daarvoor belangrijke voorwaarden. Dit is de kern van het plan 'Gezond en Fit; Aanpak voor een gezonde leefstijl in Arnhem' (mei 2020) waarin we als gemeente onze ambities voor gezondere en fittere Arnhemmers presenteren. De aandacht gaat daarbij vooral uit naar die inwoners voor wie een goede gezondheid niet vanzelfsprekend is. Dit sluit aan bij de Arnhem-Oost-aanpak.

Achter een verminderde gezondheid van inwoners gaan vaak problemen schuil die zich manifesteren buiten het gezondheidsdomein. Armoede en schulden, problemen rondom huisvesting, een lage opleiding, werkloosheid en ook de kwaliteit en inrichting van de woonomgeving kunnen van invloed zijn op de gezondheid. Dit vraagt om een aanpak die beleidsdomeinen overstijgt. Om die reden betrekken we bij onze plannen diverse partijen in de stad: beheerders openbare ruimte, zorginstellingen, het Sportbedrijf en sportaanbieders, wijkteams, onderwijs en het bedrijfsleven.

We sluiten aan bij het Nationaal Preventieakkoord en het Nationaal Sportakkoord II (2023) en kiezen ervoor te investeren in preventieve maatregelen, ook omdat dit op lange termijn ertoe kan bijdragen dat minder inwoners gebruik (moeten) maken van zorg. We bouwen voort op de stappen die in het verleden al zijn gezet en continueren de interventies op het vlak van bewegen en publieke gezondheid die effectief zijn gebleken.

We herijken het Arnhems Lokaal Sportakkoord waarmee we inzetten op samenwerking met betrokken partijen om bewegen te stimuleren voor alle Arnhemmers. De uitvoering loopt door in de komende jaren. We sluiten aan bij het GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) en het IZA. We geven invulling aan de extra (financiële) mogelijkheden die deze akkoorden ons bieden op het gebied van valpreventie, gezonde leefomgeving en combinatiefunctionarissen.

Daarnaast blijven we inzetten op Urban Sports. Breder dan voor de doelgroep die Urban Sport interessant vindt (10-30 jaar), zetten we in op het beter benutten van de openbare ruimte voor bewegen.

De komende jaren vervangen we gefaseerd de oude, met SBR- (autobanden)infill, kunstgrasvelden voor duurzamere en milieuvriendelijkere alternatieven. De manier waarop dit het beste uitgevoerd kan worden wordt onderzocht. De technologische ontwikkelingen op dit vlak gaan snel, waardoor we waarschijnlijk met verschillende pilots (organisch materiaal, infill-loze velden) gaan werken.

Kinderen hebben rond en na hun geboorte een kansrijke start (I)

Het werken aan meer kansgelijkheid voor onze allerjongste Arnhemse kinderen vraagt om een integrale en structurele aanpak. Daarom is op 6 maart 2023 door zo'n 15 partners uit de geboortezorg, het sociale domein en de gemeente Arnhem een intentieverklaring Kansrijke Start getekend. Hierin verklaren deze partijen dat zij zich gezamenlijk zullen inspannen om meer Arnhemse kinderen een kansrijke start te bieden. In 2023 geven we samen met deze netwerkpartners uitvoering aan de thema's uit de uitvoeringsagenda Kansrijke Start 2023: het beter signaleren van kwetsbare (aanstaande) ouders, het inzichtelijk en toegankelijk maken van het zorglandschap, het ontwikkelen van een MDO, ouders beter voorbereiden op het ouderschap en het verbeteren van de samenwerking in het netwerk. Intussen hebben in 2023 twee netwerkbijeenkomsten plaatsgevonden. Deze bijeenkomsten zijn waardevolle momenten voor professionals om kennis op te halen en te delen en elkaar beter te leren kennen. Elkaar kennen is een belangrijke voorwaarde om goed met elkaar samen te werken en de zorg rondom 'kwetsbare' gezinnen goed te organiseren. Door acute uitval van de projectleider starten de werkgroepen die aan de thema's uit de uitvoeringsagenda werken helaas pas na de zomer op. Intussen is een nieuwe interim projectleider aangesteld. Vanaf dit najaar wordt alle jeugdgezondheidszorg voor de jongste doelgroep 0 tot 4 jaar weer uitgevoerd conform het 'oude' uitvoeringsniveau van voor de afschaling in 2022. Dit betekent dat de jeugdgezondheidszorg (JGZ) weer volledig inzetbaar is voor Kansrijke Start.

Minder inwoners hebben overgewicht

(I)

Het programma GO! draait volledig in de vijf Arnhem-Oost wijken. Steeds meer kinderen nemen deel aan dit programma en worden samen met het gezin begeleid naar een gezondere leefstijl. In 2022 volgen 98 kinderen het programma GO!. Het streven is dat er in 2023 minimaal 20 kinderen per wijk deelnemen aan GO!, wat neerkomt op minimaal 100 kinderen.

Het programma JOGG draait op volle toeren. Steeds meer sportkantines worden gezond en alle basisscholen in de Arnhem-Oost wijken worden voorzien van schoolfruit voor alle leerlingen. Het aanbod van voedingseducatie op scholen is uitgebreid. De gratis e-learning 'Basiskennis Schijf van Vijf' voorziet alle professionals die met kinderen werken van kennis op het gebied van gezonde voeding. Inmiddels werken alle buurtsportcoaches met het programma ENERGIE. In dit programma leren kinderen spelenderwijs tijdens de gymles of naschools beweegaanbod wat gezonde voeding is. Het streven voor 2023 is dat er bij alle scholen, die een rijke schooldag aanbieden, voedingseducatie in combinatie met bewegen bekend is.

Meer (jonge) Arnhemmers voldoen aan de bewegnorm

(I)

Het 2+1+2 concept (5 uur bewegen op en rondom school) breidt zich nog steeds uit en vindt inmiddels elders in het land ook navolging. Steeds meer scholen doen mee en steeds meer scholen voldoen ook aan de 2 uur bewegingsonderwijs per week. De urban sports voorzieningen in de stad worden nog steeds zeer goed gebruikt, denk hierbij aan de pumptracks bij Olympus en Rijkerswoerd maar ook aan verschillende skateplekken zoals het nieuwe skatepark bij Rosorum. In mei 2023 zijn ook free-run elementen toegevoegd aan het Olympus-kwartier; hiermee voegen wij een extra 'urban' beweegvoorziening toe aan de stad. Ook vordert de planfase voor de groene, beweegvriendelijke invulling rondom Sportpark 't Lange Water gestaag; deze plek zal naar verwachting in 2024 gerealiseerd worden. Al met al wordt de openbare ruimte in Arnhem steeds beweegvriendelijker.

Wij blijven daarnaast inzetten op de groei van padel in Arnhem. Inmiddels liggen er 10 padelbanen in Arnhem en is de populariteit van de sport enorm. We zien dat in Arnhem nog steeds weinig mensen lid zijn van een vereniging. Daarom zetten we stappen om onze sportparken anders te gebruiken (beter te benutten). Met name op sportpark de Bakenhof zijn stappen gezet om het sportpark veel meer een centrale ontmoetingsplek van de wijk te maken, zo is er extra aanbod toegevoegd door de Hockey Foundation en werken de verenigingen op het sportpark goed samen om meer Arnhemmers te laten bewegen. We blijven inzetten op het versterken van verenigingen waar dat kan en daarnaast zetten wij in op aanvullend gebruik van de sportparken door de wijk, welzijnspartijen en het onderwijs.

In begin 2023 is ook de uitvoering van het lokaal sportakkoord 1 afgerond. De resultaten hiervan waren erg positief: [Opbrengsten Sport- en beweegakkoord 1](#). In juli 2023 is het lokaal sport- en beweegakkoord herijkt en is de uitvoering van sportakkoord 2 gestart. Wij gaan ook de komende jaren samen met de Arnhemse sportsector werken aan het in beweging krijgen van de Arnhemmers, aan vitale verenigingen en aan een positief sportklimaat in Arnhem.

Voor ouderen is het aanbod op niveau gehouden, er zijn weer meer wandelgroepen opgericht en verschillende interventies lopen door, zoals soople (cursus om weer te starten met bewegen) en valpreventie. In aansluiting op het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) gaan wij in na de zomer 2023 het aanbod voor ouderen verder uitbreiden. Ook is er steeds meer aandacht voor beweegplekken voor ouderen in de openbare ruimte zoals door middel van het aanleggen jeu-de-boules banen.

Problematisch alcohol- en druggebruik terugdringen/ Kinderen en jongeren kunnen rookvrij opgroeien

(I)

Wij zetten goede stappen richting een rookvrije generatie. Scholen en sportverenigingen zijn rookvrij en de speeltuinen en bushaltes in Arnhem zijn aangeduid als rookvrije zone.

Met het preventieakkoord blijven we aandacht vragen voor een rookvrije generatie en stoppen met roken. Tijdens Stoptober besteden we extra aandacht aan stoppen met roken en roken zal weer één van de aandachtspunten zijn tijdens de gezondheidsmaand in 2024. We streven ernaar om in 2024 aan de slag te gaan met een wijkaanpak voor een rookvrij Presikhaaf. Hiervoor zijn twee subsidieaanvragen ingediend; Kanker Lokaal op de Kaart en een Rookvrij Leven voor Iedereen.

Alcoholgebruik en mentale gezondheid bij onder andere jongeren zijn ook belangrijke thema's in het preventieakkoord. We streven ernaar om in 2023 het programma Helder op School, of een ander integraal preventieprogramma, op alle middelbare scholen in Arnhem te implementeren. Vier middelbare scholen in Arnhem zijn inmiddels aan de slag gegaan met Helder op School en veertien scholen zijn of worden opgeleid in gespreksvaardigheden bij (vermoedens van) middelengebruik en het signaleren van middelengebruik. In de zomer van 2023 vindt de buitententoonstelling KIND VAN plaats in Arnhem. Hiermee richten we ons op kinderen van ouders met psychische problemen of verslaving. Met de tentoonstelling KIND VAN geven we een extra

impuls aan de vindbaarheid van preventieve hulp en dragen we bij aan het bespreekbaar maken van psychische- en verslavingsproblemen.

We besteden ook aandacht aan de mentale gezondheid van scholieren; daarbij zoeken we naar nieuwe vormen om hen te ondersteunen bijvoorbeeld via een podcast en/of een chatfunctie. Daarnaast zorgen we, in samenwerking met zorgaanbieders, dat er aanbod wordt ontwikkeld om jongeren te ondersteunen/adviseren over hun mentale gezondheid.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	25.326	1.022	26.348
Baten	3.578	536	4.114
Saldo lasten en baten	-21.748	-486	-22.234
Toevoegingen aan reserves	431	0	431
Onttrekkingen aan reserves	856	113	969
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	425	113	538
Prognose resultaat	-21.323	-373	-21.696

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	1.022	N					
Sport	422	N	Sportbedrijf tekort begroting	N	S	AR	J
Publieke gezondheid en GGD	342	N	Compensatie VGGM	J	S	AR	J
Sport	166	N	Huur- vs subsidie indexatie	N	S	AR	J
Sport	113	N	Uitbreiding buurtsportcoaches	N	S	BR	J
Sport	104	N	Sportpark Paasberg	N	S	AR	J
Publieke gezondheid en GGD	4	N	Energieprijzen eigen gebruik (vastgoed)	J	I	AR	J
Publieke gezondheid en GGD	-129	V	VGGM: Incidenteel resultaat 2022	N	I	AR	J
Baten	536	V					
Sport	402	V	DU Brede impuls combinatiefuncties (deel Sport)	N	S	AR	J
Gezondheid	134	V	Verschil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed	J	S	AR	J
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	113	V					
Sport	113	V	Uitbreiding buurtsportcoaches	N	S	BR	J

Sportbedrijf tekort begroting

Bij het sportbedrijf is er voor 2023 sprake van problematiek in de begroting. Concreet is er na aanwending van het positieve resultaat 2022 nog een tekort op de begroting 2023 van het Sportbedrijf van € 0,6 miljoen, waarvan € 0,166 miljoen compensatie van huurindexatie betreft. In deze prognose zit wel een inschatting van aanvullende subsidie vanuit het Rijk voor energiekosten, de zogenaamde TEK-regeling en Energiecompensatie voor zwembaden. Deze rijkscompensatie kan anders uitpakken dan nu verwacht, dit zal dan van invloed zijn op het exploitatietekort 2023. We verstrekken daarom €0,422 miljoen aanvullende subsidie aan het sportbedrijf en verrekenen hierop de rijkssteun als deze anders uitpakt dan verwacht

Compensatie VGGM: Extra loon- en prijsstijgingen

Ondanks de reeds opgenomen loon- / prijsindex voor de Begroting 2023 ontstaat een tekort als gevolg van de fors hogere prijsontwikkeling ten opzichte van de indexatie van gemeentelijke bijdrage. Deze impact is niet op te vangen met het weerstandsvermogen van VGGM. Begin 2023 is de loon- en prijsindex voor 2023 bijgesteld en dit leidt tot een structurele verhoging van de/onze gemeentelijke bijdragen van in totaal € 1.200.000. Voor het onderdeel gezondheidszorg bedraagt dit € 342.000.

Huur- vs subsidie indexatie

Zie toelichting op S04 Onderwijs.

Uitbreiding buurtsportcoaches

De gemeente Arnhem werkt al sinds jaren met buurtsportcoaches. Deze professionals in wijken zetten sport als middel in om bij te dragen aan gemeentelijke doelstellingen zoals een gezonde leefstijl, het tegengaan van eenzaamheid onder ouderen en het tegengaan van overlast onder jongeren. In een aantal wijken is er behoefte aan (meer) buurtsportcoaches. De buurtsportcoaches worden voornamelijk ingezet in de in de wijken waarop ook in het kader van de Arnhem Oost aanpak wordt ingezet. Omdat een verschuiving van de inzet van de buurtsportcoaches ten koste gaat van de inzet in die wijken, wordt voor de komende twee jaar het aantal buurtsportcoaches uitgebreid. Hiervoor wordt jaarlijks € 112.500 begroot.

Sportpark Paasberg

De oude (structurele) taakstelling op buitensport van €150.000 is niet geheel gerealiseerd, omdat de oorspronkelijk geplande ontwikkeling van woningbouw op de Paasberg niet doorgaat. Er is één veld afgestoten, daardoor is € 46.000 taakstelling wel gerealiseerd. De overige taakstelling van € 104.000 kan niet gerealiseerd worden omdat de sportvelden in gebruik blijven.

Energieprijzen eigen gebruik

Zie hiervoor de toelichting op wijken algemeen.

VGGM: Incidenteel resultaat 2022

Zie toelichting op S01 Veiligheid.

Decentralisatie-uitkering (DU) Brede impuls combinatiefuncties (deel Sport)

De middelen voor de brede impuls combinatiefuncties worden vanaf 2023 verstrekt via een specifieke uitkering in plaats van het gemeentefonds. Om die reden worden de baten voortaan begroot op de programma's cultuur en sport en vervallen deze op programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën (gemeentefonds).

Verskil huurindexatie en lasten gemeentelijk vastgoed

Zie toelichting op Wijken algemeen.

S10 Klimaat en energie

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
In 2030 61% CO2-reductie t.o.v. 2017, dit is 572 kT CO2, verdeeld: 130 kT autonome ontwikkelingen, 191 kT (in)direct binnen actieprogramma NemiA, 5 kT (in)direct binnen andere programma's Arnhem en 246 kT buiten de gemeentegrens (in de regio) (A)		
Gebouwde omgeving: 77 kT CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017		(D)
De meest recente data over CO2-uitstoot (Landelijke klimaatmonitor) zijn van 2021. Hieruit is een dalende trend voor de gebouwde omgeving (woningen en publieke gebouwen) zichtbaar sinds 2015. Sinds referentiejaar 2017 is 61 kT CO2 gereduceerd. Welk deel hiervan een gevolg is van autonome ontwikkelingen en welk deel van programma-inspanningen is niet te achterhalen, zie ook voortgangsrapportage New energy made in Arnhem . In deze rapportage is van alle doelen en inspanningen aangegeven wat de voortgang is. Ook is duiding gegeven aan de cijfers.		
2.500 huishoudens in energiearmoede geholpen in 2023		(I)
Van 2020 tot en met 2e kwartaal 2023 zijn ruim 2.500 huishoudens geholpen en bereikt, door energiecoaches, buurt-klusteams, via wijkteams en scholen en vanuit de witgoedregeling. De werkzaamheden op energiearmoede gaan op volle kracht door in 2023, 2024 en 2025, met nieuwe middelen en doelen. Hierbij zetten we o.a zwaarder in op buurtklusteams.		
Uitvoeringsplan per wijk opstellen (8 jaar voor aardgasvrij)		(I)
Het opstellen van uitvoeringsplannen per wijk is een middel om de doelstelling aardgasvrij van de hele stad te halen. Met een uitvoeringsplan geven we de inwoners ruim van te voren aan welk alternatief voor hun wijk beschikbaar is.		
15% energiebesparing in gebouwde omgeving in 2030		(I)
In de eerste helft van 2023 heeft het college de Arnhemse aanpak woningisolatie vastgesteld en is de uitvoering daarvan gestart. We hebben de toekomstbestendig wonen lening uitgebreid naar VvE's en het budget fors verhoogd. Met de corporaties hebben we afspraken gemaakt over verduurzaming van hun bezit, wat volop in uitvoering is. Verder is de Subsidieregeling Eigen Woning Aanpak (SEWA) opgesteld, aangepast en in uitvoering.		
250.000 zonnepanelen op daken in 2030		(I)
Eind 2022 lagen er circa 159.000 zonnepanelen op daken in Arnhem; de doelstelling voor 2023 is daarmee reeds gerealiseerd. Door autonome ontwikkeling, en acties zoals de toekomst bestendig wonen lening groeit het aantal panelen nog steeds.		
De aanleg en aansluiting van zonnepanelen op daken met een grootverbruik aansluiting stagneert door netcongestie. Deze daken mogen nu de opgewekte stroom niet terugleveren aan het elektriciteitsnet. Op daken met een klein verbruik aansluiting is dit nog wel mogelijk.		
6.500 woningen en publieke gebouwen aardgasvrij in 2030		(I)
Eind 2023 staat de teller met aardgasvrije woningen op circa 1.100 woningen. Dit komt grotendeels door het volledig aardgasvrij maken van woningen in Immerloo en 't Duijfe door Volkshuisvesting. De overige aantallen zijn ontstaan door autonome groei. Dit is 400 woningen minder dan de doelstelling voor 2023. Om de doelstelling voor 2030 te behalen werken wij op dit moment in een aantal kansrijke wijken Elderveld-Noord, Kronenburg, Plattenburg, Hoogkamp en 5 all-electric buurten aan projecten. Hiernaast zijn wij in het onderzoekgebied Malburgen-Oost een samenwerking met Volkshuisvesting en Vattenfall aan het verkennen over de uitrol van een warmtenet.		
Het realiseren van het doel (6.500 woningen aardgasvrij) is complex en erg dynamisch. Door huidige marktomstandigheden blijkt het moeilijk om met veel partijen rendabele businesscases op te stellen.		

10 Arnhemse innovaties in wijken getest in 2030

(I)

Op initiatief van de gemeente zijn vijf (Arnhemse) innovaties getest en in pilotvorm gerealiseerd in Arnhem/Arnhemse wijken. Samen met de innovatiepartijen zijn we bezig met opschaling hiervan.

- oplaadpunten voor auto's aan lantaarnpalen in Schuytgraaf, ontwikkeld in Arnhem;
- een batterijopslag met energiemanagementsysteem (EMS) op Koningspleij noord, dat aangesloten is op het zonneveld en weer gekoppeld is aan autolaadpunten in de stad;
- mobiele generatoren op zonne-energie, ontwikkeld in Arnhem en toegepast bij GWW projecten en evenementen;
- zonnefolie van een Arnhems bedrijf op gemeentelijk vastgoed;
- in Geitenkamp zijn rode zonnepanelen toegepast op huizen binnen een beschermd stadsgezicht met rode daken.

Verder is een Arnhemse innovatie op het gebied van aquathermie, in de plannen voor de toekomstig aardgasvrije wijk Kronenburg (project Smart Polder);

Naast de gemeente hebben andere Arnhemse partijen ook Arnhemse innovaties getest en toegepast. Bijvoorbeeld op Industriepark Kleefse Waard zijn gerealiseerd: een innovatief laadplein met een beperkt formaat van de laadpalen en slimme aansturing ervan, een laadpaal met oplaadmogelijkheden voor vrachtwagens en een waterstof-tankstation waar lokaal waterstof wordt gemaakt met Arnhemse technieken. Daarnaast lopen diverse onderzoeken op de toepassing van innovaties, bijvoorbeeld restwarmte uit een datacenter, een buurtenergiesysteem, batterij-opslagsystemen en smart energy hubs.

Bedrijven en Industrie: 38kT CO2-reductie in 2030 ten opzichte van 2017

(D)

In 2021 was de CO2 reductie 68 kT ten opzichte van 2017. Er is een sterke daling te zien in 2020, en weer een lichte stijging in 2021. In deze CO2 data is geen onderscheid te maken tussen het beïnvloedbare deel van CO2 reductie en het deel dat is toe te schrijven aan autonome ontwikkelingen. Het is daarnaast nog niet zeker of deze daling de komende jaren doorzet

Het is goed mogelijk dat na het opheffen van de coronamaatregelen vanaf 2022 het energieverbruik en ook de CO2 uitstoot van bedrijven en industrie weer gaat stijgen.

Zie ook [voortgangsrapportage New energy made in Arnhem](#).

Communicatie en bewustwording intensiveren: 100% van bedrijven bekend met verduurzamingsmaatregelen in 2030

(I)

We hebben twee energycafé's georganiseerd voor specifieke doelgroepen. Eén voor buurthuizen en één voor gebedshuizen. Voor de gebedshuizen was dit tevens de start om te komen tot een Green deal voor deze doelgroep. Ook hebben we een informatiebijeenkomst gehouden in samenwerking met de Wereldhave voor winkeliers van winkelcentra Kronenburg en Presikhaaf. Ook is er een bijeenkomst georganiseerd om bedrijven en maatschappelijke instellingen te informeren over de ketenaanpak 'Arnhem zet de knop om'. De website ArnhemAAN is gevuld met actuele informatie en inspirerende voorbeelden.

Energiebesparing bevorderen: 15% energiebesparing bij bedrijven en industrie in 2030

(I)

Met een gebiedsgerichte aanpak via Green Deals stimuleren we bedrijven op werklocaties en maatschappelijke instellingen om energiebesparende maatregelen te nemen.

Op dit moment hebben alle deelnemende kantoren aan de Green deal Gelderse Poort met uitzondering van één de afgesproken energielabel A. Het laatste kantoor vraagt een energielabel aan op het moment dat alle verduurzamingsmaatregelen zijn uitgevoerd.

We hebben ook een Green Deal gesloten met de bedrijventerrein IJsseloord I. Met het sluiten van Green Deals met bedrijventerrein De Nieuwe Haven en de gebedshuizen zijn we nog bezig.

Ook hebben we in het kader van de ketenaanpak 'Arnhem zet de knop om' de subsidieregeling energiebesparing ondernemers en maatschappelijke organisaties ingevoerd. Arnhemse ondernemers en maatschappelijke organisaties kunnen hiermee een bijdrage ontvangen als zij energiebesparende maatregelen doorvoeren. Ze krijgen de subsidie voor bijvoorbeeld een energiescan, advies of als hulp wordt gezocht bij de ondersteuning in de uitvoer.

We handhaven door middel van energiecontroles op de verplichte maatregelen bij bedrijven en op de energielabel C verplichting bij kantoren. Dit doen we via de ODRA.

Opwek en hergebruik van energie bevorderen: 75.000 zonnepanelen op daken bij bedrijven en industrie en 2 pilots met gebruik restwarmte in 2030 (I)

We liggen op koers om de doelstelling van 75.000 extra zonnepanelen op daken bij bedrijven en industrie in 2030 te halen.

Via de Green Deals blijven we inzetten op het benutten van bedrijfsdaken voor het opwekken van energie. Inmiddels wordt hierbij ook gekeken of het mogelijk is om parkeerplaatsen op de werklocaties te benutten voor zonnepanelen.

Meer bedrijven en industrie aardgasvrij maken: 500 extra bedrijven aardgasvrij in 2030 (I)

We hebben 5 green deals (zo goed) als afgesloten met bedrijven of maatschappelijke doelgroepen. In deze green deals wordt ook aandacht besteed aan aardgasvrij. Dit zal naar verwachting opleveren dat een aantal deelnemende bedrijven/maatschappelijke instellingen aardgasvrij wordt.

In samenhang met de green deals zullen we plannen voor de duurzame warmtevoorziening van werklocaties nader uitwerken. Twee van de gebiedsgerichte green deals fungeren hiervoor als pilot. Hiermee zijn we in de tweede helft van 2023 gestart. Op basis daarvan maken we plannen voor extra inzet om tot realisatie te komen.

Door het gebrek aan geschikte monitoringsmethode kennen we alleen het aantal bedrijven dat aardgasvrij is geworden met behulp van onze projecten zoals de green deals. We gaan onderzoeken of er een adviesbureau is dat door open data te combineren hier een oplossing voor kan bieden.

We zetten veel extra in om de doelstelling te bereiken, maar kunnen nu nog niet met zekerheid inschatten of de doelstelling in 2030 geheel zal worden bereikt.

Duurzame mobiliteit: reductie van 42 kT CO2 in 2030 (D)

Per jaar wordt nu 6,4 kT gereduceerd. Uiteindelijk is 52 kT haalbaar, door de focus te leggen op aanleg van laadvoorzieningen, zero emissie bouw en zero emissie doelgroepenvervoer.

Werkgeversaanpak modal shift: doelstelling voor 2023 25% minder autogebruik bij 10 bedrijven (I)

De werkgeversaanpak is in 2023 gestart door het aanstellen van een coördinator van de regionale aanpak.

Uitbreiden gebruik zero emissie deelmobiliteit: in 2030 1000 deelauto's en 2000 deelfietsen (I)

Na vertraging is in zomer 2023 een set beleidsregels gepubliceerd en kunnen we starten met vergunningen.

Vergroten aandeel elektrische voertuigen: in 2023 1000 laadpunten en 20 snelladers (I)

Het aantal snelladers is inmiddels 48. Aantal openbare laadpunten lag in juni rond de 800, maar er worden verscheidene projecten uitgevoerd in 2023 waarmee de 1000 gehaald kan worden.

Verduurzamen/verminderen mobiliteitsbewegingen stadslogistiek: doel 2025 100% zero emissie bestelvoertuigen in de binnenstad en 25% minder stadslogistieke bewegingen. (I)

In juni 2023 wordt een collegebesluit genomen over de invoer van de zero emissie zone in de binnenstad per 2026 en is een start gemaakt met de uitvoering van flankerende maatregelen.

Taxibeleid verduurzamen: doel 2030 is 100% zero emissie taxi's in de binnenstad (I)

Er is geconstateerd dat implementatie van de taxiverordening nu niet zinvol is. Eerst dient het Rijk wetgeving op te stellen voor de volledige taxibranche (bel en opstapmarkt). Implementatie is dus tot nadere orde uitgesteld. We zijn contact blijven houden met de taxibranche om het taxivervoer te verbeteren en schoner te maken. Enerzijds in algemene zin, maar ook in het kader van concrete projecten zoals het Willemsplein.

Zero emissie concessie doelgroepenvervoer: doel in 2030 is 100% zero emissie doelgroepenvervoer (I)

Bij de tussenevaluatie hebben bijna alle ondernemers een plan ingediend voor volledig zero emissie in 2030. Nu al rijden de meeste ondernemers met elektrische personenwagens en elektrische busjes. Alleen de rolstoeltaxi's nog niet.

Vergroten aandeel zero emissie voertuigen leveranciers gemeente: doel 2023 is 100% van nieuw in te zetten bestel- en personenauto's moet zero emissie zijn. (I)

Het gebruik van zero emissievoertuigen is nog niet in alle aanbestedingen meegenomen, wel in GWW-opdrachten.

Zero emissie openbaar vervoer concessie: doel in 2023 is een volledig zero emissie OV concessie (I)

Tussen 2023 en 2026 wordt er gewerkt met noodconcessies. Voor de concessie 2026 wordt ingezet op volledig zero emissie.

Stimulering waterstofmobiliteit: in 2022 80 waterstof-elektrische personenwagens in Arnhem (I)

Aantal van 80 verschillende waterstof elektrische auto's die in Arnhem tanken is al gerealiseerd.

Grootschalige opwek: 34 KT CO2-reductie in 2030 (D)

De tussendoelstelling voor 2023 is 4 windmolens en 18 MWp opgesteld vermogen aan zonnevelden. Eind 2022 zijn er 4 windmolens gerealiseerd, en 15,2 MWp zonnepanelen.

Er wordt nu circa 9 kt CO2 gereduceerd door opwek van hernieuwbare energie, inclusief zon op daken.

5 windmolens in Arnhem in 2030 gerealiseerd (I)

De tussendoelstelling voor 2023 is 4 windmolens gerealiseerd. De 4 windmolens van Koningspleij-noord zijn gebouwd. Drie ervan hebben al een jaar gedraaid en de vierde is eind 2022 met de testfase begonnen. Door het besluit van Gedeputeerde Staten 'Geen windparken in Natura2000 gebied Veluwe en beperkt in zone van 1-8 km eromheen' (december 2022) en een nieuwe provinciale windvisie die in voorbereiding is, is het op dit moment niet mogelijk om in Arnhem een vijfde windturbine te ontwikkelen aan de Drielse Dijk, zoals beoogd in het programmaplan New energy made in Arnhem 2020-2030. De provincie onderzoekt of door maatregelen, zoals zwarte wieken en stilstandvoorzieningen, meer ruimte komt voor windmolens. Als dit geen ruimte oplevert in Arnhem, betekent het dat circa 10% (3,3 kt CO2-reductie) van de doelstelling van grootschalige opwek (34 kt CO2) niet gerealiseerd kan worden.

Het alsnog realiseren van dit deel van de CO2-reductiedoelstelling door andere energieopwekmaatregelen voor 2030, bijvoorbeeld door de ontwikkeling van (nog) meer zonnevelden, is niet zonder meer haalbaar. Er is op dit moment namelijk al een disbalans op het elektriciteitsnet doordat er meer zonne-energie dan windenergie wordt opgewekt. Dit alles maakt dat we als Arnhem voor het behalen van onze doelstellingen voor grootschalige opwek afhankelijker zijn van de regio dan voor dit besluit.

42 MWp (circa 45 ha) zonnevelden in 2030 gerealiseerd (I)

Er zijn 2 gerealiseerde zonnevelden: bij de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Waterschap Rivierenland aan de Drielsedijk (1,4 hectare, 7.200 zonnepanelen, 2,2 MWp) en op Koningspleij noord (8,5 ha, 34.000 panelen, 13 MWp). Opgeteld ruim 15 MWp. Een vergunning en SDE-subsidie voor een zonnepark op de bult IJsseloord 2 zijn verleend. De businesscase moet nog sluitend gemaakt worden (4 ha, 6 MWp). De haalbaarheid van een locatie voor een zonnepark in de omgeving van vliegbasis Deelen is verder onderzocht. Gezien de vele belangen die in het gebied spelen, is hierover nog geen besluit genomen.

Zie ook de [voortgangsrapportage New energy made in Arnhem 2022](#). In deze rapportage is van alle doelen en inspanningen aangegeven wat de voortgang is. Ook is duiding gegeven aan de cijfers.

Meer bewustwording en gedragsverandering (D)

Met de communicatiecampagne Arnhem Aan bieden we zoveel mogelijk handelingsperspectief voor al deze doelgroepen, rekening houdend met de maatschappelijke trends en actualiteit. Het ondersteuningsaanbod is aangepast op basis van de input die is opgehaald bij de verschillende doelgroepen.

Steeds meer Arnhemmers zien de noodzaak van energie besparen en weten de weg te vinden naar de website Arnhem Aan en/of het Energieloket Arnhem, waar ze geholpen worden om stappen te zetten.

De communicatie over energiearmoede loopt ook via scholen.

Voortzetten communicatiecampagne Arnhem AAN

(I)

In de eerste helft van 2023 hebben meerdere kleine en een grote acties plaatsgevonden en hebben we de social media berichten geïntensiveerd. Met oog op de energiecrisis in het afgelopen jaar is het ondersteuningsaanbod vanuit duurzaamheid in de online en offline communicatie gecombineerd met het aanbod voor Arnhemmers met geldzorgen. Daarnaast hebben we de online communicatie vanuit Arnhem Aan geïntensiveerd. Goede voorbeelden uit verschillende doelgroepen zijn gedeeld. Per 1 april 2023 is het Energieloket Arnhem gelanceerd, dat een overzicht biedt van al het ondersteuningsaanbod voor de verschillende doelgroepen.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	15.841	0	15.841
Baten	10.529	0	10.529
Saldo lasten en baten	-5.312	0	-5.312
Toevoegingen aan reserves	10.715	-10.000	715
Onttrekkingen aan reserves	254	0	254
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-10.461	10.000	-461
Prognose resultaat	-15.773	10.000	-5.773

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	0						
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	-10.000	V					
Duurzaamheid bedrijf en mobiliteit	-10.000	V	Inzet middelen impuls energietransitie	N	I	BR	J
Onttrekkingen aan reserves	0						

Inzet middelen impuls energietransitie

Om de energietransitie een impuls te geven is in de Begroting 2023 € 15,0 miljoen vrijgemaakt waarvan in 2023 € 10,0 miljoen is toegevoegd aan het Klimaatfonds. Deze middelen worden in de jaren 2024 tot en met 2026 besteed, waarbij de lasten direct in de begroting worden opgenomen. Om die reden kan de begrote toevoeging van € 10 miljoen in 2023 teruggedraaid worden, omdat de lasten in de jaren 2024 tot en met 2026 dus op de rekening drukken op het moment dat deze gemaakt worden.

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

Verstedelijkingsopgave Arnhem: stad in balans	(A)
--	-----

Benutten van de kansen die de Omgevingswet biedt	(D)
---	-----

Deze doelstelling is op koers, zie de toelichting bij onderstaande inspanningen.

Omgevingsvisie 2040	(I)
----------------------------	-----

Het college heeft de definitieve omgevingsvisie vastgesteld en deze is voorgelegd aan de gemeenteraad voor definitieve vaststelling. Het voorontwerp van de omgevingsvisie is op inhoud al door de vorige raad vastgesteld. We gaan dan ook door met het ontwikkelen van diverse beleidsuitwerkingen die volgen uit de omgevingsvisie voor de verschillende thema's zoals mobiliteit, gezonde en veilige leefomgeving en een visie op hoogbouw en verdichting. Daarnaast gaan we verder met de gebiedsuitwerkingen voor spoorzone Arnhem Oost, Kronenburg en Centrum.

Toewerken naar één integraal omgevingsplan voor het hele gemeentelijke grondgebied	(I)
---	-----

De Eerste Kamer heeft positief besloten voor de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024. De verwachting is echter dat de functionaliteiten van het landelijke digitale stelsel omgevingswet (DSO) op datum van inwerkingtreding van de Omgevingswet beperkt zijn. Dit kan in 2024 gevolgen hebben voor onze (digitale) dienstverlening. Om de eventuele gevolgen zoveel mogelijk te verzachten gebruiken we de tweede helft van 2023 om ons systeem en de koppelingen met het landelijk systeem op orde te hebben en zetten we extra inspanning op communicatie en support over dit nieuwe digitale systeem en de opzet van het omgevingsplan. We zorgen dat we extra capaciteit beschikbaar hebben om inwoners, ondernemers en ook onze collega's te helpen met hun vragen over de nieuwe systematiek van het omgevingsplan.

Ook zetten we een deel van onze bestemmingsplannen vast om in een omgevingsplan en richten we het systeem van regels in, zodat we als gemeente zelf in ieder geval beschikken over een goede basis.

De benodigde raadsbesluiten zoals delegatiebesluit en het besluit Bindend Adviesrecht zijn inmiddels genomen. In het vierde kwartaal van 2023 legt het college de aangepaste legesverordening ter besluitvorming voor aan de raad.

Toetsen en vergunnen van initiatieven	(D)
--	-----

De gemeentelijke inspanningen liggen op koers, zie de toelichting bij de inspanning hieronder.

Aansluiting op de Landelijke voorziening Digitaal Stelsel Omgevingswet	(I)
---	-----

Inmiddels is de inwerkingtredingsdatum van de Omgevingswet vastgesteld op 1 januari 2024. Het goed kunnen werken met de digitale systemen van het Rijk is essentieel voor onze dienstverlening. Het DSO is echter nog niet stabiel wat het oefenen belemmert. Op dit moment is het ook nog onzeker hoe het DSO gaat functioneren. Arnhem is in ieder geval klaar om aan te sluiten op het DSO. Daarnaast bereid het Rijk momenteel alternatieve maatregelen voor om te voorkomen dat planvorming onaanvaardbare vertraging oploopt bij de invoering van de Omgevingswet. Vanwege de onduidelijkheid over het digitaal stelsel kunnen we niet uitsluiten dat de digitale dienstverlening na 1 januari 2024 verslechtert. Om dit zoveel mogelijk te voorkomen zorgen we voor actuele informatie op de websites van de gemeente en ODRA en zorgen we voor meer capaciteit bij het klantcontact.

Samenhangende aanpak gezonde en veilige leefomgeving	(D)
---	-----

Inmiddels is een start gemaakt met het opstellen van het Plan Gezonde Leefomgeving, als vertaling van die doelstelling in de Arnhemse Omgevingsvisie. De raad is geïnformeerd over context, scope en globale inhoud van het plan.

Om tot een integraal plan te kunnen komen, zijn we gestart met het inventariseren van de huidige staat van de verschillende onderwerpen van omgevingskwaliteit. Een korte beschrijving van het huidige beleid, hoe dat beleid in het kader van de Arnhemse Omgevingsvisie en de Omgevingswet gaat veranderen en welke (nieuwe) ambities er nu al te benoemen zijn. Ook is gestart met het bepalen van indicatoren die ons kunnen helpen om te monitoren hoe het met de omgevingskwaliteit gaat.

Luchtkwaliteit

(I)

Sinds 2019 werken we met de Arnhemse Luchtagenda. De ontwikkeling van de luchtkwaliteit laat zien dat we inmiddels onder de grenswaarden van de EU zitten. Wel heeft Arnhem veel last van achtergrondvervuiling vanuit het Ruhrgebied. Dit zorgt ervoor dat zeer veel inspanning nodig is om een schone lucht te realiseren. Het behalen van de nieuwe advieswaarden van de WHO (2021), die vier keer zo laag zijn dan voorheen, is daardoor geen haalbaar scenario. In de Arnhemse Omgevingsvisie spreken we de ambitie uit de WHO normen na te streven.

De belangrijkste winst voor onze luchtkwaliteit zit bij mobiliteit. Het plan sluit daarom aan bij de mobiliteitsvisie. We hebben een ambitieuze milieuzone ingesteld en het duurzaam mobiliteitsplan dat in ontwikkeling is gaat een belangrijke bijdrage leveren aan een schonere lucht.

Huidige maatregelen in de Luchtagenda met betrekking tot houtstook zijn tot nu toe met name gericht op voorlichting geven. Arnhem doet mee met de landelijke subsidieregeling voor het onklaar maken van rookkanalen om overlast door houtstook tegen te gaan. Naar verwachting zal deze regeling in 2024 worden ingevoerd (zie Begroting 2024).

Bodem en ondergrond

(I)

De aanpak van locaties met een milieurisico ligt op koers. Halverwege 2023 zijn er nog 16 (voormalige) bedrijfslocaties waar een (meerjarige) sanering loopt of sprake is van nazorg. Hierbij is geen sprake van gezondheidsrisico's maar vanwege een te grote verontreiniging in het grondwater (verspreidingsrisico) is er een saneringsplicht. Vanwege de actuele loodproblematiek is in 2019 gestart met de sanering van tuinen waar al een gezondheidsrisico bekend was, dit is in 2021 afgerond. Begin 2021 is gestart met de vervolgfase: door middel van nieuw onderzoek brengen we de verontreinigingssituatie in beeld van tuinen in het Spijkerkwartier, St. Marten en een deel van het Arnhemse Broek. Dit project loopt door tot in 2023-2024. In tuinen met lood zullen de actuele risico's worden weggenomen (naar schatting 20-40 tuinen).

Geluidshinder

(I)

In 2022 is het Actieplan Omgevingslawaai 2021-2023 vastgesteld op basis waarvan voor een aantal belangrijke gemeentelijke wegen stil asfalt wordt toegepast. Hierdoor zal het aantal geluidgehinderden langs gemeentelijke wegen afnemen.

In 2021 is de Nota locatiegebonden evenementenbeleid Arnhem vastgesteld. In deze nota zijn de maximale geluidsnormen voor evenementen in de openbare ruimte vastgelegd.

Op basis van deze nota worden voor de verschillende evenementenlocaties locatieprofielen opgesteld waarbij onder andere aandacht zal zijn voor geluid.

Activiteiten milieuhandhaving uitvoeren

(I)

Het werk wordt uitgevoerd conform de toezichtstrategie 2022-2025 voor milieutoezicht bij bedrijven.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting Stand Juli	Afwijking Turap 2	Prognose Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	64.816	417	65.233
Baten	52.497	0	52.497
Saldo lasten en baten	-12.319	-417	-12.736
Toevoegingen aan reserves	11.436	0	11.436
Onttrekkingen aan reserves	12.649	0	12.649
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	1.213	0	1.213
Prognose resultaat	-11.106	-417	-11.523

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	417	N					
ODRA, vergunning en handhaving	180	N	ODRA	N	I	AR	J
Water, milieu en luchtkwaliteit	120	N	ODRA	N	I	AR	J
Grondzaken	117	N	Bommenregeling	N	I	AR	J
Baten	0						
Toevoegingen aan reserves	0						
Onttrekkingen aan reserves	0						

ODRA

De ODRA bereidt een begrotingswijziging voor het jaar 2023 voor. Het uurtarief van ODRA is vanaf 2021 gefixeerd op € 92. De recentelijk afgesloten CAO heeft geleid tot een loonindexatie van 7% en zijn in de CAO extra bovenwettelijke verlofdagen afgesproken (=lagere productiviteit). Daarnaast heeft het ABP de pensioenpremie vanaf 2023 verhoogd met 2% punt. Tot slot heeft de oorlog in Oekraïne en de daaropvolgende energiecrisis geleid tot kostenstijgingen/ inflatie.

Door het kunnen realiseren van aanvullende opdrachten en projecten, is ODRA in staat geweest om de kostenontwikkelingen 2021-2022 op te vangen, zonder de tarieven te indexeren. Over 2023 lukt dit echter niet meer door de genoemde ontwikkelingen en stelt de ODRA een verhoging met 3,2% voor naar € 95.

Na besluitvorming van het bestuur van de ODRA zal de gewijzigde begroting 2023 voor zienswijzen aan de raden en staten toegezonden worden.

De verwachting is dat de gemeentelijke begroting voor 2023 nog een aanvullend budget van € 300.000 nodig is om deze begrotingswijziging in 2023 te kunnen betalen.

Bommenregeling

Ter dekking van de kosten van het opsporen en ruimen van explosieven ontvangt Arnhem in 2023 een bedrag van € 116.619. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meicirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op programma Ruimtelijke ontwikkeling.

S12 Wonen en leefomgeving

Voortgang doelen en inspanningen

Ambities (A)	Doelen (D)	Inspanningen (I)
--------------	------------	------------------

Goede volkshuisvesting (A)

Meer en sneller woningen toevoegen (D)

Onze ambitie is dat er voldoende woningen zijn voor alle Arnhemmers. Hoewel er de afgelopen jaren al flink wat woningen bijkwamen, zijn we er nog niet. Om ons doel te halen, zouden er eigenlijk jaarlijks minimaal 800 tot 1.000 woningen bij moeten komen en evenveel woningvergunningen moeten worden verleend. Ook zou een groot deel van de woningtoevoegingen moeten bestaan uit sociale en betaalbare woningen. Uit de meest recente cijfers blijkt echter dat we dat in 2022 niet hebben gehaald.

In 2022 en 2023 werden minder vergunningen afgegeven voor nieuwe woningen en minder woningen gebouwd dan de jaren daarvoor. Deze gegevens zijn zorgelijk, omdat we hierdoor de woningtekorten dit jaar niet inlopen en de betaalbare woningcrisis beperkt verhelpen. Dit is overigens niet alleen in Arnhem het geval, maar in heel Nederland. De gestegen bouwkosten, de hogere rente en belemmeringen zoals hoge personeelskosten en onderzoek naar stikstofdepositie spelen hierin een rol.

Uiteraard hebben we activiteiten in gang gezet om dit tijt te keren:

Om voldoende woningen te realiseren is samenwerking met onze partners van groot belang. Met woningcorporaties en marktpartijen in de woningbouw hebben we de handen ineen geslagen om aan de slag te gaan met het bouwen van voldoende woningen en om de woningbouw te versnellen. Met deze partijen tekenden we in februari 2022 een Stadsakkoord, waarin is afgesproken op welke wijze we dat gezamenlijk doen. Het akkoord is door ruim 25 partijen ondertekend. Na het sluiten van dit akkoord is het Woningbouw Platform Arnhem opgericht, waar thema's en zorgen tijdig onder de loep worden genomen en besproken.

Ook is de samenwerking met het Rijk, de provincie Gelderland en de regio herbevestigd door het sluiten van een nieuwe Woondeal (2.0) in maart 2023. In navolging van deze Woondeal hebben we direct met ontwikkelaars afspraken gemaakt over versnelling van projecten en de betaalbaarheid van woningen binnen deze projecten. De raad kan daardoor van een aantal belangrijke Arnhemse projecten op korte termijn (bestemmings)plannen verwachten. Daarbij hebben we voor de drie grote projecten Nijmeegseweg Fase 2, Rijnpark en Schaapsdrift startnotities met de gemeenteraad besproken en vastgesteld. Bij deze projecten zijn de kaders nu van tevoren helder, waardoor we nu snel vooruit kunnen om in hoger tempo veel woningen te realiseren. In deze startnotities is als uitgangspunt verankerd dat minimaal 30% van de woningen sociale huur dient te zijn en minimaal 66% een betaalbare woning, waardoor de balans in de harde planvoorraad op termijn om zal slaan.

Waar het Rijk de ambitie van Arnhem in het gebied Spoorzone Arnhem-Oost al onderschreef door het aan te wijzen als 1 van de 17 grootschalige NOVEX-woningbouwlocaties en we afspraken hebben kunnen maken in het BO-MIRT en BO-Leefomgeving, hebben we recentelijk ook een bijdrage van € 3,9 miljoen ontvangen vanuit de Woningbouwimpuls-gelden om project Nijmeegseweg mogelijk te maken.

Om te weten voor welke opgaven we staan en wat de woningbehoefte is in Arnhem in de regio hebben we dit jaar het driejaarlijkse woonbehoefteonderzoek afgerond. De gemeenteraad ontving dit onderzoek in maart 2023.

Versnellen en doorprogrammeren van (betaalbare) woningen (I)

Zie de toelichting bij bovenstaande doelstelling 'meer en sneller woningen toevoegen'.

Evaluatie doelgroepenverordening en implementatie in omgevingsplannen (I)

In 2022 is de doelgroepenverordening door de gemeenteraad vastgesteld. De doelgroepenverordening heeft vooral 'op de achtergrond' effect. Dat was ook de bedoeling. De doelgroepenverordening gebruiken we expliciet enkel als 'stok achter de deur'. Doordat de gemeenteraad in de verordening kenbaar heeft gemaakt wat zij verstaat onder sociale huur- en koopwoningen, lukt het gemakkelijker om met ontwikkelaars en corporaties afspraken te maken over de woonprogramma's bij projecten. Door de doelgroepenverordening is het gemakkelijker geworden om corporaties in positie te brengen en te zorgen dat zij bij projecten minimaal 30% van de woningen zullen verhuren.

Bij de vaststelling van de doelgroepenverordening, heeft de gemeenteraad de opdracht meegegeven om na één jaar de doelgroepenverordening te evalueren. Met ontwikkelaars en corporaties hebben via de kopgroep Bouwberaad een startgesprek gevoerd over de evaluatie. Omdat het instrument 'doelgroepenverordening' met

inwerkingtreding van de Omgevingswet verdwijnt, wachten we nog even af met het evalueren totdat duidelijk is wat de nieuwe mogelijkheden zijn om in omgevingsplannen te kunnen sturen op het woningbouwprogramma. We zullen met ontwikkelaars en corporaties na vaststelling van de Woonvisie dit traject oppakken.

Collectieven, zelfbouw en flexwonen bevorderen

(I)

Om mensen zelf te laten beslissen hoe zij hun woon- en leefomgeving vormgeven, willen we meer ruimte maken voor collectieve wooninitiatieven en zelfbouw mogelijkheden. In 2022 is door de gemeenteraad het bestemmingsplan voor Gaardenhage vastgesteld. In dit plan is ruimte voor een CPO-ontwikkeling en worden 12 kleine kavels beschikbaar gesteld voor zelfbouw. Momenteel wordt binnen enkele concrete 'zachte' projecten bekeken of en hoe we CPO-projecten mogelijk kunnen maken, hierbij bekijken we ook hoe we collectieve wooninitiatieven door middel van informatieavonden en via beleid en ruimtelijk instrumentarium kunnen stimuleren. Bij project Coehoorn worden de verdere voorbereidingen getroffen om een 'cohousing'-project te realiseren. Ook binnen project Nijmeegseweg maken we ruimte vrij voor een CWI-ontwikkeling (collectief wooninitiatief).

In 2023 is een startnotitie voor een nieuwe Woonvisie aan de gemeenteraad vastgesteld. In deze visie willen we plannen om coöperatieve woonvormen te stimuleren verder concretiseren.

Om te voorzien in de grote vraag naar woningen, zetten we in Arnhem ook in op de bouw van flexwoningen. Op dit moment zijn plannen om op het Merwedeterrein 150 flexwoningen toe te voegen al ver in de planproces. De woningen lijken in 2024 te kunnen worden geplaatst.

Studentenhuusvesting en starters

(I)

In 2023 hebben wij ons samen met onze partners ingezet voor voldoende studentenkamers in de stad. In 2023 heeft de SSH& zich ingezet voor het verduurzamen /verbeteren van de woningvoorraad. Bovendien heeft de SSH& een tweetal locaties toegevoegd aan hun vastgoedportefeuille

Op basis van het Kences onderzoek naar de kamermarkt voor studenten was ook in 2023 onze kamermarkt kwantitatief in evenwicht. Om deze resultaten nader te duiden hebben we een opdracht gegeven aan onderzoeksbureau Companen om meer inzicht te geven in de dynamiek op de Arnhemse studentenhuusvestingsmarkt, en om samen met onderwijsinstellingen en studenten de daadwerkelijke vraag te bepalen. Gelet op de ambities voor Arnhem als studiestad, zijn we met de SSH& blijvend in gesprek over het toevoegen van meer eenheden in Arnhem. Hiervoor voeren we momenteel een locatieonderzoek uit.

Naast het toevoegen van meer eenheden, zijn we samen met de onderwijsinstellingen, de SSH& en de studentenbelangenorganisatie een traject ingegaan om discriminatie/ uitsluiting van (internationale) studenten tegen te gaan. Hierbij focussen wij ons op discriminatie/uitsluiting op de Arnhemse kamermarkt.

Betaalbaar wonen

(D)

De afgelopen jaren zijn helaas niet genoeg sociale en betaalbare woningen opgeleverd. Kijkende naar de realisatiecijfers, dan constateren we vooral dat het vrije huursegment hard groeide. Deze cijfers tonen de noodzaak aan om binnen projecten nadrukkelijker te sturen op het woonprogramma en hier afdwingbare afspraken over te maken. Waar er jaren terug in beperkte mate op deze manier werd gestuurd, zullen de komende periode vaker plannen 'hard' worden of gerealiseerd worden waarin meer sociale huur- en betaalbare (koop)woningen zijn opgenomen. Dat is overigens helaas nog niet voor alle plannen het geval waarvoor de gemeenteraad een uitgewerkt plan kunt verwachten. Voor sommige plannen zijn bijvoorbeeld al kaders vastgesteld voordat we hogere eisen stelden aan betaalbaarheid.

Het afgelopen jaar is ons beleid al wel meer op orde gebracht; via de Woondeal hebben we ons aan geconformeerd om voor ten minste 30% aan sociale huurwoningen te programmeren en 66% binnen het betaalbare segment. Deze ambitie is daarna direct verankerd in startnotities van belangrijke projecten.

Beleidsmatig doen we ons best om de bestaande schaarste aan sociale huurwoningen eerlijk te verdelen; een nieuwe huisvestingsverordening hiertoe is in voorbereiding. Gedurende het jaar hebben we de gemeenteraad hierover meermaals geïnformeerd.

In juli 2023 is de Wet Goed Verhuurderschap van kracht geworden; deze wet biedt ons de mogelijkheid om malafide verhuurderschap tegen te gaan en meer grip te krijgen op de vrije huursector. We zijn begonnen met de voorbereidingen deze wet op korte termijn in Arnhem uit te voeren.

Opkoopbescherming/zelfbewoningsplicht

(I)

Arnhem kent een opkoopbescherming waardoor we in 20 wijken (koop)woningen met een WOZ-waarde tot € 355.000 beschermen tegen opkoopgedrag door beleggers. Zo houden we deze woningen beschikbaar voor starters en doorstromers met een lager- of middeninkomen. Uit lokaal en landelijk onderzoek is gebleken dat de opkoopbescherming helpt. In gemeenten die de bescherming invoerden is het aantal aankopen door beleggers aanzienlijk afgenomen.

In 2023 is de WOZ-waardegrens verhoogd.

Versterken positie huurders

(I)

In januari 2023 maakten we het Actieplan Arnhem Helpt Huurders 2023 bekend. De meeste acties uit dit plan zijn al uitgevoerd of in uitvoering. Voorbeelden van de acties zijn onder andere de verhoogde subsidie voor het Huurdershuis en een subsidie voor de huurdersvereniging van woonwagengebouwen. Naast deze reeds uitgevoerde acties, willen we een deel van de beschikbare middelen inzetten voor een heldere website en een campagne voor huurdersrechten. De uitvoering hiervan kunnen we pas op een iets later moment oppakken, omdat het tijd vergt de ICT-infrastructuur hiervoor gereed te hebben.

Woningtoewijzingsbeleid

(I)

In 2023 is een start gemaakt om te komen tot een nieuwe verordening. De gemeenteraad is in januari 2023 per raadsbrief geïnformeerd over deze start en de inzet van dit college en de regionale projectgroep. In juni is een concept-verordening opgesteld die in de inspraak is gelegd. In de bijgevoegde raadsbrief is informatie opgenomen over het doorlopen participatietraject en de rol van gemeenteraden. De huidige verordening loopt af per 31-12-2023, dat betekent dat de gemeenteraden in de regio vóór die datum een nieuwe verordening dienen te hebben vastgesteld. Op het moment van schrijven (september 2023) is de verordening in Arnhem ter besluitvorming aan de gemeenteraad aangeboden.

Doorstroming bevorderen

(I)

Voor doorstroming in het corporatiebezit heeft de gemeente in samenwerking met de provincie en de drie grote corporaties een verhuiscoach aangesteld. De verhuiscoach voert momenteel de eerste gesprekken met (senioren) inwoners van onze stad. De verhuiscoach begeleidt deze (potentiële) groep verhuizende senioren nu al naar een (nieuwe) woning. In 2022 hebben de eerste verhuizingen plaatsgevonden van corporatiehuurders naar andere, passendere (sociale) huurwoningen.

Een belangrijk middel om doorstroming te bevorderen is om woningen te bouwen die aansluiten bij de woonwensen van senioren. Onze aanname is dat als we deze doorstroomkansen weten te benutten, er veel woningen vrij kunnen komen met relatief lage prijzen. In nieuwbouwprojecten geven we in toenemende mate ruimte voor woonvormen voor senioren, waarbij we het van belang vinden dat mensen in de eigen wijk kunnen doorstromen, dichtbij bekende voorzieningen. In 2023 is we de nota wonen-en-zorg vastgesteld, deze nota gaat in op verschillende uitdagingen om doorstroming te bevorderen

Huisvesting van bijzondere doelgroepen

(D)

Arnhem wil een inclusieve stad zijn. Die ambitie wordt breed gedragen. Arnhemmers hebben recht op een veilig thuis in een prettige wijk met perspectief om zich te ontwikkelen. Arnhem voelt zich ervoor verantwoordelijk dat elke inwoner geschikte huisvesting heeft (of deze binnen een acceptabele termijn kan vinden) in een prettige leefomgeving met voldoende (zorg)voorzieningen.

Ten behoeve van deze opgave is aan de gemeenteraad eind 2022 een woon-zorg-nota aangeboden. Deze nota is in 2023 vastgesteld. Uit deze nota volgen 24 acties waar we uitvoering aan geven. Belangrijk punt hierbij is dat we in de regio afspraken maken over hoe we deze opgave gezamenlijk beter kunnen oppakken, waarbij we het van belang vinden dat regiogemeenten ook hun 'fair share' nemen.

Om de huisvestingskansen van personen behorende tot aandachtsgroepen te vergroten, geven we uitvoering aan een aantal afspraken. Ook dit jaar reserveren we weer 120 sociale huurwoningen voor personen die uitstromen uit instellingen en opvang. Daarnaast blijven we ons ervoor inzetten om aan de taakstelling voor de huisvesting van statushouders te voldoen. Dit jaar begonnen we met een administratieve achterstand, die vanwege het administratieve karakter vrij snel was weggewerkt: Bij het COA waren nog niet alle huurders goed geregistreerd. De taakstelling vormt in 2023 een grote uitdaging, omdat de halfjaarlijkse taakstelling al een aantal halfjaren op rij flink toeneemt.

Omdat er een grote groep 'spoedzoekers' blijft die nu vaak tussen wal en schip valt, is aan de gemeenteraad een flexwoningplan aangeboden. Intentie is om op het Merwedeterrein op de korte termijn 150 woningen te realiseren voor mensen met een urgente woonvraag. Vijftig woningen zijn bedoeld voor statushouders.

Regievoeren: uitvoering geven aan woonzorgnota

(I)

Zie de toelichting bij bovenstaande doelstelling 'huisvesting bijzondere doelgroepen'.

Huisvesting arbeidsmigranten

(I)

Het organiseren van goede en veilige huisvesting voor arbeidsmigranten is een taak van veel partijen zoals gemeenten, provincies, werkgevers en huisvesters. Omdat arbeidsmigranten veelal niet gebonden zijn aan een specifieke plek, maar wonen en werken over gemeentegrenzen heen, pakken we dit thema in de regio op. De Groene Metropoolregio is in de regio nog zoekende hoe deze samenwerking het beste vormgegeven kan worden. In 2022 is vanuit de regio al wel een handreiking opgesteld, die gemeenten kunnen gebruiken bij het vormgeven van lokaal beleid.

Om in Arnhem goede en veilige woonplekken voor arbeidsmigranten te kunnen faciliteren, zijn in 2023 beleidsregels vastgesteld. Hierdoor hebben we helderheid gecreëerd over op welke plekken en onder welke voorwaarden we short-stay-huisvesting toestaan.

In de tussentijd is door het 'facetbestemmingsplan verkamering en woningsplitsing' al geregeld dat panden niet meer verkamerd kunnen worden ten behoeve van het kortdurende verblijf van internationale werknemers. Op die wijze proberen we te voorkomen dat in woonwijken verschillende bewoners samenwonen met zeer conflicterende woon- en leefritmes.

Uitbreiden woonwagenlocaties

(I)

Voor woonwagenbewoners staat het leven in een woonwagen voor veel meer dan een woonplek alleen. Het gaat om cultuur, traditie en een lange geschiedenis. Ook gaat het over toekomst: voor woonwagenbewoners is het van groot belang dat het leven in een woonwagen kan worden voortgezet door de kinderen en kleinkinderen, zodat de woonwagencultuur behouden kan blijven.

In 2022 zijn nadere regels voor de toewijzing van woonwagenstandplaatsen vastgesteld. Dat is van belang, omdat een groot deel van de bestaande algemene en gemeentelijke regels voor toewijzing van standplaatsen/woonwagens niet aansloten bij de wensen van woonwagenbewoners. Dit gold ook voor de bestemmingsplanregels voor woonwagenlocaties. Juli 2023 heeft college nieuwe regels vastgesteld die beter aansluiten bij de woonwensen van de bewoners.

Er zijn nog geen extra standplaatsen gerealiseerd. Wel zijn er op meerdere locaties projecten opgestart om het aantal woonwagenplaatsen uit te breiden. In overleg met de bewoners blijft de uitbreiding op 'Gelderse Rooslaan' beperkt tot 2 standplaatsen. Hiervoor wordt nu een schetsplan gemaakt. Voor de locatie Bethaniënstraat is een nieuw inrichtingsplan gemaakt dat de instemming heeft van de meeste bewoners. Voor de uitbreiding van de Merwedestraat zijn schetsplannen in voorbereiding. Omdat deze uitbreiding altijd ten koste gaat van de naastgelegen parkeerplaatsen is besloten om eerst te onderzoeken wat de gevolgen zijn voor de omgeving als de parkeerplaatsen verdwijnen.

Er worden stappen gezet in de ontwikkeling van de voorgenomen uitbreidingslocaties. Het blijkt wel dat de praktijk weerbarstig is en elke uitbreidingslocatie zijn eigen problemen kent.

Goede woningen in leefbare wijken

(D)

Prestatieafspraken met corporaties

Uit de samenwerkingservaring met corporaties en zorgpartijen blijkt dat de vitaliteit en leefbaarheid van wooncomplexen in belangrijke mate wordt bepaald door een goede mix van bewoners. Met corporaties werken wij verder samen aan de toepassing van de vrije toewijzingsruimte als de situatie in een wijk of buurt daar aanleiding toe geeft. Vrije toewijzingsruimte is essentieel voor goede leefbaarheid. Hiermee kunnen wooncomplexen en de leefomgeving waarbij de leefbaarheid onder druk staat, weer vitaal worden gemaakt.

In 2023 is de nota wonen-en-zorg vastgesteld, die nader ingaat op de huisvestingskansen van personen behorende tot aandachtsgroepen en het vitaal houden van wijken.

Sturing op ruimtelijke plannen

Bij ruimtelijke initiatieven wordt nadrukkelijk rekening gehouden met de veerkracht van een wijk. Bij ontwikkelperspectieven die we opstellen voor wijken in kwetsbare gebieden staat het woningbouwprogramma mede in dienst van het verbeteren van de leefbaarheid in wijken. Dat is bijvoorbeeld het geval in Presikhaaf-3.

Aanpak goed verhuurderschap

Zie inspanning 'goed verhuurderschap'

Uitvoering Plan van Aanpak Verkamering en Woningplitsing

Door het verkameringsbeleid zorgen we dat voorkomen wordt dat hierdoor extra druk op de leefbaarheid ontstaat. We maximaliseren bijvoorbeeld het aantal personen dat in een woning mag wonen. Zie verder de inspanning 'beleid op splitsen en verkameren'.

Woningen verduurzamen (I)

Zie voor informatie over deze inspanning het programma Klimaat en energie.

Hulp aan Verenigingen van Eigenaren (I)

In Arnhem is een VvE-Loket ingesteld voor bewoners met hun energie- en verduurzamingsvragen. Daarmee liggen we gedeeltelijk op koers voor dit doel.

Bij veel VvE's in Arnhem zijn echter de basiszaken nog niet op orde. Het VvE-loket willen in 2024 uitbreiden waardoor ook hulp geboden kan worden aan VvE's die hun vereniging weer tot leven willen brengen en die de basis op orde willen krijgen.

Levensloopgeschikte woningen ontwikkelen en bestaande woningen levensloopgeschikt maken (I)

De wetgever heeft via het Bouwbesluit geregeld dat alle nieuwbouwwoningen tot op zekere hoogte levensloopbestendig moeten zijn.

Conform de nota wonen-en-zorg houden we rekening met levensloopgeschikt wonen in onze gemeente. In de sociale huursector kennen we duidelijke normen over wanneer een woning wordt aangemerkt als 'levensloopgeschikt' of 'rolstoeltoegankelijk'. Met corporaties en huurdersorganisaties bekijken we continue hoe we een geschikte match kunnen maken tussen woningen en mensen in verschillende levensfasen.

Doorstroming in de verhuisketen voor senioren blijft wel een aandachtspunt. Een verhuiscoach is sinds kort actief in onze gemeente om deze doorstroming teweeg te brengen. Het toevoegen van voldoende levensloopgeschikte betaalbare (huur)woningen voor senioren inwoners vergt extra aandacht. Er zijn wel steeds meer projecten in voorbereiding, waarbij we inzetten op woningen voor senioren. Hierbij bestuderen we ook of de hele omgeving geschikt is voor rolstoel en/of rollator.

Daarbij voeren wij met de corporaties en huurdersorganisaties gesprekken over flexibiliteit binnen het woningaanbod van levensloopgeschikt wonen. Door inventief naar ons aanbod corporatiewoningen te kijken zijn mogelijk meer woningen in te zetten als levensloopgeschikt ('light').

In 2023 is de wonen-en-zorg nota vastgesteld. Dit kader biedt handvatten om meer geschikte woningen voor alle levensfasen in Arnhem te realiseren.

Om meer zicht te krijgen over motiveringen van particuliere inwoners om wel/niet zelf aanpassingen in de eigen woningen te plegen, hebben we een onderzoeksopdracht uitgezet.

Gezond binnenklimaat/gezond wonen (I)

Het aanpakken van vocht en schimmel heeft voor ons prioriteit. Omdat we zelf niet de eigenaar zijn van woningen in onze stad, stimuleren we woningcorporaties en verhuurders om een gezond binnenklimaat te realiseren. Waar mogelijk, maken we hierover harde afspraken.

Om huurders met vocht- en schimmelproblemen te helpen, hebben we een stappenplan gepubliceerd op onze website. Huurders kunnen met hun klachten terecht bij het Huurdershuis. Het Huurdershuis ontvangt een gemeentelijke subsidie voor de ondersteuning en advisering van huurders. Mede door het stappenplan hebben zich het afgelopen anderhalf jaar een recordaantal huurders gemeld bij het Huurdershuis.

We hebben de gemeenteraad per raadsbrief geïnformeerd over onze acties ter bevordering van een gezond binnenklimaat. De inzet van een onafhankelijke vocht- en schimmelexpert is hiervan een belangrijk onderdeel. Afspraken over deze expert en over gezond wonen zijn vastgelegd in de prestatieafspraken.

Handhaving minimale woonkwaliteit

(I)

Op dit moment is er nog geen heldere, eenduidige, manier die huurders in staat stelt ernstig gebrekkig onderhoud te melden bij de gemeente of de ODRA. Omdat deze actie meer vergt dan enkel het beschikbaar maken van een meldingssysteem, maar meldingen ook opgevolgd moeten worden, met een juiste wettelijke grondslag, is voor de uitvoering van dit doel meer tijd nodig.

Per 2023 wordt het voor gemeenten verplicht een meldpunt in te richten voor huurders en hun problemen met verhuurders. Hoewel dit meldpunt zich vanuit de wet primair richt op het voorkomen van willekeur, bedreiging en intimidatie vanuit de verhuurder, gaan we in Arnhem ook regelen dat huurders met klachten over het onderhoud bij dit meldpunt terecht kunnen. Het meldpunt zal uiterlijk 1 januari 2024 beschikbaar zijn.

Uitvoeren beleid op splitsen en verkameren

(I)

In het Plan van Aanpak Verkamering en Woningsplitsing zijn zes acties opgenomen. Al deze acties zijn uitgevoerd of in uitvoering genomen. Zo is er een facetbestemmingsplan vastgesteld waarin regels over nieuwe verkameringen en splitsingen zijn verankerd. Daarnaast zijn regels over het beheer van kamerverhuurbedrijven opgenomen in de APV. Ook werken we samen met huurders, verhuurders en de omgevingsdienst aan een aanpak 'goed verhuurderschap'. We merken dat vanuit het Rijk steeds meer instrumenten en mogelijkheden ter beschikking worden gesteld om te sturen op de woningvoorraad en malafide verhuurderschap. De komende jaren zullen we deze nieuwe instrumenten afwegen tegen bestaand instrumentarium en de bestaande inzet.

Een klimaatbestendige, groene, biodiverse en leefbare openbare ruimte

(A)

Naar een klimaatadaptieve stad

(D)

Ook dit jaar wordt er weer volop gewerkt aan het klimaatadaptiever maken van de stad. Op grote en kleine schaal nemen we voortdurend maatregelen die Arnhem groener en koeler maken. Ook nemen we maatregelen om de waterafvoer bij hevige regenbuien te verminderen en tegelijkertijd water op te slaan voor droge perioden. De werkzaamheden uit de uitvoeringsagenda klimaatadaptatie zijn hierbij leidraad en verlopen grotendeels volgens planning.

Stimuleren en faciliteren

(I)

De nieuwe en gebruiksvriendelijke subsidieregeling is inmiddels van kracht. Veel bewoners dienen aanvragen in en worden ondersteund in hun plannen om Arnhem groener en klimaatadaptiever te maken. We stimuleren bewoners ook actief om van deze regeling gebruik te maken, vooral in de wijken waar weinig groen is en het voor bewoners soms lastig is om zelf een plan te maken.

Klimaattoets

(I)

Een eerste versie van de klimaatadaptatietoets wordt in het najaar afgerond. Implementatie volgt in 2024. Met een klimaattoets kunnen we ervoor zorgen dat nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan een groenere en klimaatadaptievere stad.

Lokaal hitteplan

(I)

Het hitteplan is afgerond en is voorgelegd aan het college. Dit plan beschrijft hoe de gemeente en haar partners samenwerken wanneer zich een hittegolf voordoet.

Gebiedsgerichte maatregelen

(I)

In diverse projecten zijn maatregelen genomen ten behoeve van klimaatadaptatie en vergroenen. De nadruk ligt daarbij op de focusgebieden. Het gaat daarbij om grote en kleinschalige maatregelen. De van Muijlwijkstraat is natuurlijk een in het oog springend project. Maar ook bewonersinitiatieven zoals de Groene Route in Malburgen en vergroening van de Groen van Prinstererstraat (Spijkerkwartier) zijn mooie voorbeelden.

Koel netwerk

(I)

De exacte omvang en locatie van het netwerk wordt uitgewerkt. Daar waar zich kansen voordoen realiseren we alvast schakels van het netwerk. Met dit netwerk, dat zich over heel Arnhem uitstrekt, leveren we een belangrijke basis voor een klimaatadaptieve en gezonde stad.

Minder verharding (I)

In diverse mobiliteits- en onderhoudsprojecten verwijderen we overbodige verharding en brengen daar groen voor terug. Een in het oog springend voorbeeld is de Groningensingel in Vredenburg. Het verwijderen van verharding combineren we veel met het terugdringen van de maximumsnelheid zoals onlangs bij de Apeldoornseweg is gebeurd. Maar ook op kleine schaal zetten we overbodige verharding om in groenvakken. Hierbij werken we samen met de bewoners.

Arnhem als koploper (I)

Arnhem neemt deel aan diverse landelijke onderzoekstrajecten en werkt samen met Europese partners aan het klimaatadaptief maken van de stad. We zien steeds meer dat Arnhem bekend wordt als koploper op het gebied van klimaatadaptatie; regelmatig vinden excursies in Arnhem plaats en we worden overspoeld met aanvragen van (groene) stagiaires. Dit najaar vindt de Nationale Groendag in Arnhem plaats.

Arnhems groen versterken (D)

De groenvisie vormt het uitgangspunt voor allerlei maatregelen die we nemen om het Arnhemse groen te verbeteren en te versterken.

Herkenbare stad: Kwalitatief hoogwaardige bossen, natuurterreinen en parken dragen bij aan de identiteit van Arnhem (I)

Diverse maatregelen in de bossen en parken hebben bijgedragen aan het vergroten van de kwaliteit en de biodiversiteit. Dit doen we met natuurvolgend beheer. En ook door de omvorming van gazons naar bloemrijke graslanden en het aanleggen van bosranden en amfibiepoelen. Vanwege het later gereed komen van de beheervisie Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem hebben het realiseren van de in deze beheervisie beschreven uitvoeringsmaatregelen wat achterstand opgelopen.

Herkenbare stad: Duidelijke spelregels in bossen en parken (I)

Deze inspanning is uitgevoerd en afgerond.

Herkenbare stad: Vergroten groenmassa bomen (I)

In het plantseizoen zijn op diverse plaatsen bomen geplant en zijn de groeiplaatsen van bestaande bomen verbeterd.

Natuurvriendelijke stad: Stadslandbouw Verpachte agrarische gronden in eigendom van gemeente Arnhem worden natuurinclusief bewerkt en beheerd (I)

Het betreft hier een gevoelig traject waarbij we grote zorgvuldigheid betrachten en waarvoor ook bij de betrokken partijen tijd nodig is maar het proces loopt nu volgens planning.

Natuurvriendelijke stad: Vergroten kennis en verbeteren biodiversiteit (I)

De monitoring van de biodiversiteit en het onderzoek naar wilde bijen loopt volgens planning.

Natuurvriendelijke stad: Kennis van de biodiversiteit en verbeteren leefgebieden kenmerkende soorten (I)

Loopt volgens planning. Op basis van de monitoring biodiversiteit hebben meer gazons omgevormd naar bloemrijke graslanden, planten we meer struiken aan in de wijken en zijn bosranden en amfibiepoelen aangelegd in de bossen en parken.

Groene en gezonde stad: We hanteren een groennorm van 3-30-300 (I)

We werken aan een analyse van de 3-30-300 norm. Daaruit wordt duidelijk op welke plaatsen we in de stad al voldoen aan de norm en op welke plaatsen extra vergroening nodig is.

Duurzaam beheerde stad: We verbeteren de vitaliteit en biodiversiteit van onze bossen en parken (I)

In het beheer worden maatregelen genomen om de biodiversiteit te vergroten.

Samenwerkende stad: Wijkgroenagenda's (I)

Dit jaar werken we aan de voltooiing van de wijkgroenagenda's voor Arnhem-west, Malburgen en Rijkerswoerd. Verder voeren we maatregelen uit voor de wijkgroenagenda's die al gereed zijn.

Andere Arnhemmers	(I)	
Loopt volgens planning. Samen met Natuurcentrum Arnhem en Arnhem Klimaat bestendig communiceren we over biodiversiteit in de stad.		
Aandacht voor dierenwelzijn	(A)	
De leefomgeving van in het wild levende dieren verbeteren en vergroten	(D)	
We nemen diverse maatregelen om de leefomgeving van dieren te verbeteren. De visie dierenwelzijn vormt hierbij onze basis.		
Verbinden en versterken ecologische hoofdstructuur	(I)	
Waar kansen liggen verbinden we natuurgebieden met elkaar. Gaandeweg wordt de groenstructuur hierdoor versterkt.		
In het wild levende dieren zoveel mogelijk met rust laten	(I)	
We zijn in gesprek met diverse grondeigenaren om barrières zoveel mogelijk te verminderen.		
Omgaan met de wolf	(I)	
Met andere zuid-Veluwse gemeenten en de provincie gaan we in gesprek over rollen en verantwoordelijkheden ten aanzien van de wolf.		
Zwerfdieren en zieke of gewonde wilde dieren opvangen	(D)	
Onze overeenkomst voor dierenopvang met het Dierentehuis Arnhem e.o. eindigt op 1 oktober 2023. We spannen ons in om de opvang na deze datum te continueren, waarbij dierenwelzijn, maatschappelijke meerwaarde en duurzaamheid voorop staan. We trekken daarbij zoveel mogelijk gezamenlijk op met de andere gemeenten die hun dierenopvang laten verzorgen door het Dierentehuis. De gesprekken hierover lopen nog.		
Continueren van een goede opvang van (zwerf)dieren	(I)	
De gesprekken tussen het Dierentehuis en de gemeenten waarin we hierin samenwerken lopen nog. De overeenkomst met het Dierentehuis is intussen verlengd met drie maanden t/m 1 oktober 2023.		
Op diervriendelijke wijze voorkomen of bestrijden van schade, overlast en gevaar door dieren	(D)	
Overlast van ratten, duiven, en ganzen wordt op diervriendelijke manier bestreden. In 2023 gaan we door met het subsidiëren van de Duiventil en hebben we IPM (integrated pest management) ingevoerd in de gemeente.		
Bestrijding van overlast door plaagdieren	(I)	
Bestrijding van ratten gaat sinds 2023 via IPM. Pas als allerlaatste redmiddel wordt gif ingezet.		
Bestrijding van overlast door honden	(I)	
In overleg met betrokkenen proberen we tot een juiste afweging te komen tussen de behoeften van de hondenbezitters en de natuur.		
Bestrijding van overlast door duiven en ganzen	(I)	
Stichting Duiventil Arnhem beheerst met een subsidie van de gemeente de duivenpopulatie in Elderveld. In bepaalde wijken wordt bij grauwe ganzen populatiecontrole uitgevoerd. Begin 2023 is hier een nieuw contract voor afgesloten.		

Een milieu- en gebruiksvriendelijke afvalinzameling (A)

Reductie hoeveelheid restafval (D)

- PBD (Plastic, Blik, Drinkenkartons) maximaal 30% afkeur ligt op koers.
- Afvalstoffenheffing 95% kostendekken ligt op koers.
- Jaarlijks 15% minder fijn huishoudelijk restafval ten opzichte van 2019 (toen was het 201 kg per inwoner) ligt niet op koers. De ingezette maatregelen leveren nog niet het gewenste resultaat op. De gemiddelde hoeveelheid restafval ligt op dit moment rond de 200 kg per inwoner per jaar.

Beleidsontwikkeling afvalreductie (I)

De voorbereiding voor het organiseren van een burgerberaad over afval loopt maar de uitvoering zal in 2024 zijn. De adviezen van het burgerberaad zullen in 2024 verwerkt worden in nieuwe plannen. De klankbordgroep afval is opgezet en heeft in 2022 en 2023 plaatsgevonden.

De evaluatie van het afvalbeleid (inclusief diftar) en het onderzoek naar nascheiding eind 2023 liggen op koers.

Arnhem Schoner (D)

De raad wordt elk kwartaal middels een raadsbrief geïnformeerd over de ontwikkelingen met betrekking tot Arnhem Schoner. De laatste raadsbrief dateert van 27 juni 2023 en had betrekking op het eerste kwartaal van 2023. Een volgende rapportage zal na de zomer volgen.

Aanpak (I)

We werken aan de ontwikkeling van de zwerfafvalparaplu ter ondersteuning van de zwerfafvalvrijwilligers. Er is hiervoor een website gebouwd te vinden op www.arnhemschoner.nl. Deze wordt in samenspraak met de stakeholders nog verder verbeterd.

Deze website is bedoeld om onze inwoners beter en duidelijker te informeren over zwerfafval en over wat en hoe zij zelf iets kunnen betekenen als zij daar interesse in hebben.

Het verminderen van het naast en in de nabijheid van containers geplaatst vraagt om een locatie-specifieke aanpak. Een traject is ingezet en inmiddels zijn we op drie locaties gestart met projecten om een duurzame verbetering op die locatie te realiseren.

Financiële afwijkingen

In onderstaande tabel worden de afwijkingen tussen de begroting en Turap 2 toegelicht.

	Begroting	Afwijking	Prognose
	Stand Juli	Turap 2	Turap 2
2023			
Bedragen x € 1.000			
Middelen			
Lasten	53.752	350	54.102
Baten	43.039	-380	42.659
Saldo lasten en baten	-10.713	-730	-11.443
Toevoegingen aan reserves	15.787	350	16.137
Onttrekkingen aan reserves	5.507	-33	5.474
Saldo toevoegingen en onttrekkingen	-10.280	-383	-10.663
Prognose resultaat	-20.993	-1.113	-22.106

Onderwerp	Totale afwijking (x €1.000)	V/N	Toelichting	T1	I/S	AR/ BR	B
Lasten	350	N					
Openbare ruimte	510	N	Energieprijzen eigen gebruik (openbare ruimte)	J	I	AR	J
Groen en klimaatadaptie in de stad	425	N	Buurtconciërges	J	I	AR	J
Natuur en stadsparken	275	N	Energieprijzen eigen gebruik (openbare ruimte)	J	I	AR	J
Wonen	146	N	DU Wet goed Verhuurderschap	N	I	AR	J
Afval	65	N	Energieprijzen eigen gebruik (openbare ruimte)	J	I	AR	J
Openbare ruimte	9	N	Actualisatie MIP	N	I	AR	J
Natuur en stadsparken	-350	V	Strategische aankoop grond voor groen en ontmoeten	N	I	BR	J
Afval	-350	V	Grofvuil afval	N	I	AR	J
Openbare ruimte	-380	V	Lokale heffingen	N	I	AR	J
Baten	-380	N					
Openbare ruimte	-380	N	Lokale heffingen	N	I	AR	J
Toevoegingen aan reserves	350	N					
Natuur en stadsparken	350	N	Strategische aankoop grond voor groen en ontmoeten	N	I	BR	J
Onttrekkingen aan reserves	-33	N					
Openbare ruimte	-33	N	Actualisatie MIP	N	I	AR	J

Energieprijzen eigen gebruik

Zie hiervoor de toelichting op Wijken algemeen.

Buurtconciërges

Zie toelichting op S06 Participatie en armoedebestrijding.

Decentralisatie-uitkering (DU) Wet goed Verhuurderschap

Arnhem ontvangt in 2023 € 146.000 ter dekking van de kosten van de uitvoering van het wetsvoorstel om malafide verhuurderschap en discriminatie op de huurmarkt gericht aan te pakken. Deze baten zijn als onderdeel van het gemeentefonds - meircirculaire opgenomen bij programma S00 Bestuur, dienstverlening en financiën. De bijbehorende lasten worden verantwoord op de bijbehorende beleidsvelden binnen de programma's, in dit geval op het programma Wonen en leefomgeving.

Actualisatie MIP

Zie toelichting op S00 Bestuur, dienstverlening en financiën.

Strategische aankoop grond voor groen en ontmoeten

Het budget Strategisch aankoop grond voor groen en ontmoeten (€ 350.000 voor 2023) wordt overgeheveld naar BR Groenfonds en zal naast mogelijkheden voor stadslandbouw ook ingezet kunnen worden voor aankopen voor het versterken van de groenstructuur.

Grofvuil afval

Inwoners hebben de mogelijkheid om grofvuil aan te bieden op onze afvalbrengrstations. In 2023 en 2024 wordt aan inwoners bij wijze van proef de mogelijkheid geboden om daarnaast ook twee maal per jaar een afspraak te maken om gratis grofvuil aan huis op te laten halen door onze inzamelaar.

Bij het opstellen van de begroting is daarom rekening gehouden met een stijging van de kosten (€ 750.000). Enerzijds doordat inzameling aan huis duurder is dan via de afvalbrengstations; anderzijds omdat door de mogelijkheid van gratis afspraken een hoger totaalvolume van grofvuil werd verwacht. Tot nog toe zien we echter dat het aantal afspraken aan huis en de daarmee gepaard gaande kosten lager zijn dan begroot. Ook zien we dat er voornamelijk sprake is een verschuiving van het aanbodgedrag, waarbij inwoners nu meer kiezen voor de gratis afspraak in plaats van het aanbieden op de afvalbrengstations. In totaal is er geen sprake van een toename van de hoeveelheid grofvuil, en dus ook geen toename van de verwerkingskosten op dit punt (was wel begroot). Per saldo verwachten we eind 2023 € 350.000 over te houden.

Lokale heffingen

Zie toelichting op S00 Bestuur, dienstverlening en financiën.

Bijlage 2 Budgetoverhevelingen

Terugblik Nota budgetoverhevelingen 2022

Hieronder wordt een terugkoppeling gegeven van de voortgang van de budgetten die via de Nota Budgetoverhevelingen 2022 overgeheveld zijn.

Wijken algemeen

Onderwerp:	Uitvoeringsplannen
Bedrag:	€ 80.000
Toelichting:	Deze middelen worden in 2023 volledig ingezet voor de tijdelijke jongerenvoorziening bij Sportpark Schuytgraaf, conform raadsvoorstel nr. 3836088 (€ 62.000) en overige lasten rondom jeugdprogrammering voor het gebied Schuytgraaf/Elderveld.

Onderwerp:	Energietoeslag 2022
Bedrag:	€ 2.170.000
Toelichting:	Deze overheveling is bedoeld voor de uitbetaling van Energietoeslag 2022, die in 2023 pas is uitgekeerd. Inmiddels is het grootste deel van dit budget besteed. Het restant zou kunnen dienen als dekking voor de Energietoeslag 2023, indien de dekking van het Rijk ontoereikend is. De verwachting is dat dit bedrag volledig wordt besteed.

Onderwerp:	Energiearmoedefonds
Bedrag:	€ 3.000.000
Toelichting:	De overheveling wordt naar verwachting volledig ingezet ter dekking van o.a. Wintertoeslag 2023 en diverse andere maatregelen, zoals ondernemers, kindvoorzieningen, witgoedregeling en verruiming Gelrepass.

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Onderwerp:	Burgerzaken
Bedrag:	€ 750.000
Toelichting:	Dit budget wordt in 2023 geheel besteed aan externe inhuur ten behoeve van de doorontwikkeling van afdeling Burgerzaken en om de reguliere dienstverlening op peil te houden.

Onderwerp:	Budget transformatie interne organisatie
Bedrag:	€ 150.000
Toelichting:	Deze middelen worden in 2023 volledig aangewend ten behoeve van de doorontwikkeling van wijksturing, zoals de nieuwe koersnota en de trajecten uitgevoerd door Twynstra & Gudde rondom de (financiële) sturing. Deze inspanningen komen voort uit de verbeterpunten van de evaluatie Van Wijken Weten 2021.

S01 Veiligheid

Onderwerp:	Experiment Gesloten Coffeeshopketen
Bedrag:	€ 280.000
Toelichting:	Vooralsnog zijn de overgeheveldde middelen om uitvoering te geven aan het experiment nog niet besteed. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat het experiment nog niet is aangevangen. Naar verwachting wordt het experiment in het eerste kwartaal van 2024 opgestart. Daarom is wel ter voorbereiding capaciteit geworven voor preventieve en controlerende activiteiten ten aanzien van de sector.

Onderwerp:	Veiligheidshuis
Bedrag:	€ 400.000
Toelichting:	Gelderland Midden kent twee veiligheidshuizen, namelijk veiligheidshuis regio Arnhem en veiligheidshuis West Veluwe Vallei (WVV). De gemeenten Arnhem en Ede fungeren als centrumgemeenten en ontvangen budget dat voor regionale doeleinden bestemd is. Er is uiteindelijk een budget van € 452.000 overgeheveld naar 2023. In de afgelopen periode is er vooral geïnvesteerd in de verbinding met gemeenten bij de versterking van de lokale zorg- en veiligheidsketen. Om als expertisecentrum te kunnen

	<p>fungeren is het van belang dat de lokale zorg- en veiligheidsketens goed zijn georganiseerd. Het Zorg- en Veiligheidshuis is nauw betrokken bij de ontwikkelingen binnen de gemeente Arnhem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ontwikkeling Persoonsgerichte Aanpak Wijken; • Outreachende en adviserende rol van de procesregisseur Zorg- en Veiligheidshuis daarbij; en • Herpositionering van de Overlast- en Zorgcoördinatoren. <p>Na de zomer wordt een start gemaakt met het eigen huis op orde brengen. Hiervoor wordt een verandermanager aangesteld.</p>
--	--

S02 Bereikbaarheid

Onderwerp:	Ontwikkelen duurzaam mobiliteitsplan
Bedrag:	€ 350.000
Toelichting:	Het duurzaam mobiliteitsplan wordt in 2023 verder uitgewerkt. De besluitvorming hierover door de raad wordt verwacht in het eerste kwartaal 2024. Hierdoor zal het merendeel van het budget in 2023 worden besteed met mogelijk een kleine overloop naar 2024.

S04 Onderwijs

Onderwerp:	Volwassenen educatie
Bedrag:	€ 100.000
Toelichting:	De overgehevelde middelen zijn bedoeld voor de regio Arnhem. Er wordt dit jaar extra geïnvesteerd in communicatie om het onderwerp laaggeletterdheid meer bekendheid te geven in Arnhem en de regio. En er worden meer trainingen herkennen, signaleren en doorverwijzen gegeven. Dit heeft als doel om meer mensen die laaggeletterd zijn te bereiken en hen passend aanbod aan te bieden.

S05 Cultuur

Onderwerp:	Erfgoeddeal
Bedrag:	574.000
Toelichting:	Voor het project "Renaissance van de Velperweg" is in 2021 een bijdrage van € 574.000 toegekend uit de gemeentefondsuitkering. Dit bedrag is dit jaar nog niet benut en zal vanaf volgend jaar, wanneer het project start, nodig zijn. Conform de gehanteerde werkwijze voor de Velperweg waar de bijdrages via de BR Groot Onderhoud lopen, wordt ook deze bijdrage daaraan gedoteerd.

Onderwerp:	Coronamiddelen Cultuur
Bedrag:	€ 1.862.000
Toelichting:	Zowel in 2020 als in 2021 heeft de gemeente Arnhem gelden van het Rijk ontvangen om gevolgen van corona binnen de culturele en creatieve sector op te vangen. Met deze middelen zijn via drie Arnhemse steunpakketten Kunst & Cultuur (dec. 2020, april 2021 en 2022-2023) de culturele basis- en meerjarenvoorzieningen, amateurkunstorganisaties, zelfstandige makers, festivals en particuliere culturele organisaties ondersteund. Hoewel de pandemiefase inmiddels voorbij is, bevindt de culturele sector zich nog steeds in moeilijk vaarwater. In 2022 en 2023 zien instellingen en makers zich geconfronteerd met sterk stijgende lasten voor huisvesting, energie en personeel, en een sterk gestegen inflatie. Het restant van de coronamiddelen zal in 2023 worden ingezet om exploitatietekorten bij culturele instellingen (gedeeltelijk) te compenseren. Na correctie is naar € 1.600.000 naar 2023 overgeheveld. Hiervan besteden we € 1.000.000 aan exploitatietekorten bij culturele instellingen om die (gedeeltelijk) te compenseren (besluit perspectiefnota, beslispunt 14). Mocht uit inventarisatie blijken dat €1.000.000 niet voldoende is, dan zullen wij de resterende € 600.000 geheel of gedeeltelijk inzetten voor de exploitatietekorten in 2023 aan de culturele basis- en meerjarenvoorzieningen.

Onderwerp:	Beeldende Kunst
Bedrag:	€ 60.000
Toelichting:	Uit de Sonsbeektentoonstelling die in de zomer van 2021 heeft plaatsgevonden, wordt in 2023 de aankoop afgerond van het kunstwerk van Jennifer Tee. Hiervoor is in 2022 een bedrag gereserveerd. Het restant van het overgehevelde bedrag wordt ingezet voor kunst opdrachten die in 2023 tot voltooiing worden gebracht.

Onderwerp:	Huisvesting creatieve en culturele sector (subsidieregeling Creatieve Bedrijfsverzamelgebouwen)
Bedrag:	€ 100.000
Toelichting:	<p>Het beschikbare budget wordt in 2023 besteed aan een tweetal doelen. In het kader van het Plan van Aanpak Huisvesting Culturele en Creatieve Sector ontvangt de Stichting Krachtstroom026 een subsidiebijdrage van € 40.000,- om het bedrijfspand aan de Korianderstraat 81 in Malburgen-Oost geschikt te maken als culturele broedplaats. In het gebouw wordt voor 24 cultureel en creatief ondernemers een betaalbare werkruimte gerealiseerd.</p> <p>De Stichting Jacobiberg heeft, vanwege gestegen kosten per juli 2023 voor het gebruik van het gebouw op De Hes als popcentrum, te maken met een hogere bruikleenvergoeding aan de eigenaar. De extra subsidiebijdrage van € 60.000,- die de Stichting in 2023 nodig heeft om deze verhoogde vergoeding te kunnen voldoen wordt gedekt uit de beschikbare middelen voor huisvesting van de culturele en creatieve sector.</p>

Onderwerp:	Kerkenvisie
Bedrag:	€ 20.000
Toelichting:	Het overgehevelde budget wordt dit jaar volledig besteed. Het extern bureau is aan de slag met het opstellen van het geplande actieplan.

S06 Participatie en armoedebestrijding

Onderwerp:	Regionale middelen in het kader van participatie
Bedrag:	€ 1.880.000
Toelichting:	Arnhem ontvangt, als centrumgemeente van onze arbeidsmarktregio, diverse middelen vanuit het rijk in het kader van participatie. Over de inzet van de middelen vindt regionale afstemming plaats, dit gebeurt via het Regionaal Werkbedrijf. Er is uiteindelijk eind 2022 een bedrag van € 2.000.708 overgeheveld naar 2023. Voor 2023 is er een jaarplan vastgesteld met de geplande activiteiten en de hieraan gekoppelde middelen. De (verwachte) overgehevelde middelen vanuit 2022 zijn hierin meegenomen. Op een aantal onderdelen uit het jaarplan heeft de uitvoering vertraging opgelopen, zie hiervoor ook de tekst bij 'Vooruitblik Nota budgetoverhevelingen 2023'.

Onderwerp:	Budget Impuls Integraal werken
Bedrag:	€ 350.000
Toelichting:	In 2022 is door het rijk € 510.000 beschikbaar gesteld voor het verbeteren van de integrale dienstverlening en de aanpak van meervoudige problematiek binnen het sociaal domein. We hebben deze middelen in 2022 onder andere ingezet voor de voorbereiding op de Wet aanpak meervoudige problematiek in het sociaal domein (WAMS). In 2023 zetten we het restant van de middelen in voor de versterking van de samenwerking in de wijken tussen de teams leefomgeving, sociale wijkteams en de gebiedsteams Werk & Inkomen, verbetering van de monitoring en diverse andere projecten.

Onderwerp:	Onderzoek naar zelf organiseren Schulddienstverlening
Bedrag:	€ 65.000
Toelichting:	Dit budget wordt dit jaar ingezet voor de financiering van een extern projectleider.

Onderwerp:	Tozo
Bedrag:	€ 100.000
Toelichting:	In 2023 is dit budget ingezet voor de verdere afwikkeling van (invordering van) Tozo verstrekkingen.

S07 Zorg

Onderwerp:	Projecten jeugdzorg
Bedrag:	€ 380.000
Toelichting:	Vorig jaar zijn er extra rijksmiddelen jeugdzorg beschikbaar gekomen en aan het budget Jeugdzorg toegevoegd. Voorzien was toen dat deze middelen ook zouden worden ingezet ten behoeve van projecten en activiteiten die zouden bijdragen aan de verdere doorontwikkeling van de jeugdzorg en het jeugdbeleid. Dat is in 2022 ten dele gebeurd. Het betreft hier onder andere het project beperken wachtlijsten jeugd-ggz, project monitoren jeugdbeleid, project wijknetwerken werken jeugdbeleid (minder zorgaanbieders) alsook project onderzoek reële tarieven jeugdzorg. Ook dit jaar lijkt niet het volledige bedrag te worden ingezet. Het gaat dan met name om het project monitoren jeugdbeleid en het project wijknetwerken werken. Verwacht wordt dat hier in 2024 wel op wordt uitgegeven. Aan het eind van het jaar zullen de niet bestede middelen worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve WMO & Jeugdzorg, overeenkomstig het door de raad ingestelde doel van deze reserve.

Onderwerp:	Toegang huishoudelijke ondersteuning en stress sensitief werken
Bedrag:	€ 178.000
Toelichting:	De centrale toegang huishoudelijke ondersteuning is eind 2022 belegd bij de sociale wijkteams. De sociale wijkteams pakken alle aanvragen voor de algemene voorziening en de maatwerkvoorziening op en geven op basis van de situatie een prioritering aan de aanvraag. Zo wordt geborgd dat de meest kwetsbare inwoners als eerste in aanmerking komen voor huishoudelijke ondersteuning. Het budget wat beschikbaar is gemaakt voor de pilot fase zal naar verwachting voor het eind van 2023 op zijn. De centrale toegang huishoudelijke ondersteuning zal uiteindelijk geborgd worden in de dienstverleningsovereenkomst. In het kader van stress sensitief werken worden ook diverse activiteiten uitgevoerd. Na de zomer wordt bezien in hoeverre de inbedding voldoende is of dat bijsturing nodig is. Het uitgangspunt is dat het budget wordt besteed in 2023.

S08 Welzijn en inclusie

Onderwerp:	Opvang dakloze jongeren
Bedrag:	€ 950.000
Toelichting:	Deze middelen zijn volledig ingezet voor een tijdelijke voorziening voor dakloze jongeren tussen 'echte' opvang en zelfstandig wonen in.

Onderwerp:	Uitvoeringsplan Vrij zijn in Arnhem, voorkomen en tegengaan van discriminatie en racisme
Bedrag:	€ 150.000
Toelichting:	Van het vastgestelde uitvoeringsplan 'Vrij zijn in Arnhem', zijn veel acties opgepakt en staan er nog veel op de planning. We zitten in de opstartfase en de inzet van middelen loopt achter op de begroting. Daarnaast zijn er in 2023 relatief veel middelen toegevoegd aan de begroting, waarvoor we steeds in overleg met onze partners vaststellen hoe we die inzetten. Het tot uitvoering brengen van activiteiten vraagt dus tijd. Ook omdat we vanaf het begin het eigenaarschap beleggen bij de betreffende domeinen van de gemeente en de partners in de stad. Zo borgen we de activiteiten duurzaam. Doordat de kosten in de opstartfase lager uitvallen, zijn de naar 2023 overgehevelde middelen nog niet volledig ingezet, maar wel nodig in 2024.

Onderwerp:	Arbeidsmarkttoelage 1,13% welzijn
Bedrag:	€ 100.000
Toelichting:	Vorig jaar is via het gemeentefonds extra rijksbudget beschikbaar gesteld voor het toekennen van een arbeidsmarkttoelage aan medewerkers in de zorg- en welzijnssector. Deze middelen zijn inmiddels verwerkt in de (regionale) tarieven voor jeugdzorg en wmo, maar bleken niet toereikend voor een extra verhoging van de subsidie aan onze welzijnsinstellingen. Hiervoor zijn bij de turap 2022 en de begroting 2023 extra middelen vrijgemaakt om die deels beschikbaar te houden voor aanspraken door instellingen bij de subsidieafrekening 2022, die dit jaar volgt. Nog niet alle subsidie-afrekeningen 2022 zijn afgerond. Op dit moment is iets minder dan de helft van het overgehevelde bedrag ingezet.

Onderwerp:	Gezins-en kindbescherming
Bedrag:	€ 732.000
Toelichting:	Vorig jaar zijn door het Rijk via de Decentralisatie-Uitkering VrouwenOpvang (DUVO) voor een periode van 4 jaar extra middelen toegevoegd ten behoeve van het programma Gezins-en kindbescherming. Arnhem is centrumgemeente vrouwenopvang en bestrijding huiselijk geweld voor zowel de regio Centraal Gelderland als de regio Achterhoek. Met de regio Achterhoek is afgesproken dat hun aandeel in de extra rijksmiddelen van circa € 250.000 per jaar aan de gemeente Doetinchem zal worden overgemaakt. De verwachting is dat het restant dit jaar niet tot volledige besteding komt. Aan het eind van het jaar zullen daarom de niet bestede middelen worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve Beschermd en Weerbaar, overeenkomstig het door de raad ingestelde doel van deze reserve.

Onderwerp:	Maatschappelijke Opvang
Bedrag:	€ 650.000
Toelichting:	De beoogde ontwikkeling kon geen doorgang vinden en op dit moment wordt er gekeken naar een invulling die aansluit met het Nationaal Actieplan Dakloosheid, in combinatie met huisvesting bijzondere doelgroepen. Tegelijk heeft de eindafrekening van de subsidies een financieel nadeel opgeleverd, dit als gevolg van de hogere kosten van opvang tijdens de winterperiode en de coronacrisis. Deze middelen zijn hiervoor ingezet.

S09 Gezondheid en sport

Onderwerp:	Investeren in preventie en gezondheid (motie 21M52g)
Bedrag:	€ 350.000
Toelichting:	Op grond van de motie 21M52g (Investeren in preventie en publieke gezondheid loont) is er budget beschikbaar gesteld voor o.a. inzet op de functiewaardering jeugdartsen en verpleegkundigen bij VGGM Verder heeft het college de incidentele ruimte benut om bestaande preventie-activiteiten uit te breiden, of nieuwe interventies te bekostigen. In 2023 is er, naast de inzet op functiewaardering, uitvoering gegeven aan nieuwe interventies door een incidentele bijdrage voor een gezondheidsplein in Rijnstate en is er een pilot gestart rondom een gezondheidsmakelaar.

S10 Klimaat en energie

Onderwerp:	Volkshuisvestingsfonds Arnhem-Oost
Bedrag:	€ 6.100.000
Toelichting:	De hier vermelde € 6,1 miljoen is volledig toegevoegd aan de bestemmingsreserve Volkshuisvestingsfonds (VHF) Arnhem-Oost. Dit betreft een project waarbij het doel is om 1.754 woningen in deze wijk te verduurzamen. De € 6,1 miljoen dient als gemeentelijke co-financiering voor dit project en is zal gedurende de looptijd van dit project (tot en met eind 2031) hiervoor worden ingezet.

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

Onderwerp:	Bodemonderzoek en sanering
Bedrag:	€ 160.000
Toelichting:	Vanuit het budget van Bodemonderzoek en sanering wordt er een bijdrage van 160.000 aan het project "Renaissance van de Velperweg". Vanwege de vertraging in het start van het project zal deze bijdrage pas vanaf 2024 nodig zijn, hierdoor is dit budget nog niet uitgegeven.

Onderwerp:	Grondwal / uitbreiding woonwagenkamp Bethaniënstraat
Bedrag:	€ 3.865.000
Toelichting:	In maart 2022 zijn er voorbereidingen voor het verwijderen van de grondwal opgestart. Dit is later stopgezet omdat er nog geen besluit over de herinrichting van de woonwagenlocatie genomen was, dit zou dan tegelijkertijd uitgevoerd kunnen worden. Volgens planning kan er in november gestart worden met de werkzaamheden. De sanering van de grond volgt later bij een positief besluit op de herinrichting.

Onderwerp:	Nieuwe Haven - Uitkoopregeling
Bedrag:	€ 65.000
Toelichting:	Van de oorspronkelijk 15 woonboten met ligplaats resteren er nog vier woonboten, van drie verschillende eigenaren. Tot overeenstemming komen met deze laatste drie eigenaren gaat moeizaam. De gesprekken van dit jaar met de eigenaren hebben nog niet geleid tot een positief resultaat, maar ook niet tot een definitief negatief resultaat. Hierdoor zal het resterende budget naar verwachting ook dit jaar niet volledig uitgeput kunnen worden.

Onderwerp:	Invoeringskosten Omgevingswet
Bedrag:	€ 1.019.000
Toelichting:	De datum van inwerkingtreding van de Omgevingswet is verschoven van 1 januari 2023 naar 1 jan 2024. Het zwaartepunt van het inrichten en testen van het digitale systeem, de werkprocessen en de interne en externe communicatie over de veranderingen in de dienstverlening zijn hierdoor op de tweede helft van 2023 en de eerste helft van 2024 komen te liggen. Hierdoor zal niet het volledige budget in 2023 worden benut en is het restant in 2024 nodig.

S12 Wonen en leefomgeving

Onderwerp:	Straatwerk n.a.v. uitgevoerde werkzaamheden Kabels & Leidingen
Bedrag:	€ 125.000
Toelichting:	Als gevolg van personeelsproblemen bij aannemers (gebrek aan stratenmakers) lukte het in 2022 niet om alle herstelwerkzaamheden aan het straatwerk, als gevolg van graafwerkzaamheden kabels en leidingen, af te ronden. In 2023 wordt deze achterstand ingelopen en worden de doorgeschoven middelen volledig besteed.

Onderwerp:	Afvalkoers 2022-2026 "Arnhem Schoner"
Bedrag:	€490.000
Toelichting:	De uitvoering van de afvalkoers is in 2022 iets later dan gepland vastgesteld. Inmiddels loopt de uitvoering en zullen de doorgeschoven middelen in 2023 volledig worden besteed.

Onderwerp:	Woonwagenlocaties
Bedrag:	€ 300.000
Toelichting:	Na overleg met de bewoners van de Gelderse Rooslaan is besloten om voor een uitbreiding te gaan van twee standplaatsen. Dit wijkt af van de schetsplan dat met de bewoners was besproken in november 2022 waarbij uit was gegaan van vier standplaatsen. Op basis van de gewijzigde schetsplan gaan we met corporatie om de tafel om dit doel te realiseren. Als gevolg van de gewijzigde plannen is de uitvoering vertraagd en zullen de middelen pas in 2024 worden besteed

	In januari is met de bewoners van de Merwedestraat overlegd en op basis daarvan zijn schetsplannen opgesteld. Uitbreiden van het aantal standplaatsen gaat vrijwel altijd ten koste van het parkeren op de naastgelegen parkeerplaats. In het najaar wordt onderzocht wat hiervan de impact is op de omgeving. Als gevolg hiervan zullen de middelen voor de Merwedestraat niet in 2023 worden ingezet.
--	---

Onderwerp:	Arnhem-Oost stedelijke vernieuwingsgebieden
Bedrag:	€ 825.377
Toelichting:	Met de kick-off van het Nationaal Programma Arnhem-Oost (NPAO) is de aanpak in 2023 een nieuwe fase ingegaan. Er is een gebiedsplan opgesteld langs drie inhoudelijke lijnen met in totaal 30 geformuleerde acties. We hebben hierbij opnieuw gekeken naar de beschikbare middelen voor de komende jaren en hoe we deze inzetten. We verwachten daarnaast voor de komende jaren extra rijksmiddelen om het nationaal programma uit te voeren vanuit diverse regelingen. Tegelijkertijd zijn we druk bezig met uitwerken en opstarten van diverse initiatieven binnen de drie inhoudelijke lijnen. Daarmee verwachten we de overgehevelde middelen uit 2022 dit jaar volledig te besteden.

Onderwerp:	Wegen
Bedrag:	€ 1.000.000
Toelichting:	In 2022 heeft een tweetal investeringsprojecten vertraging opgelopen. Ten eerste de Hollandweg, waar pas in 2023 gestart kon worden in verband met de beschikbaarheid van vervangend openbaar vervoer. Ten tweede de Groningensingel. De scope is hier groter geworden, omdat we naast regulier onderhoud aan de weg, conform de begroting ook verhardingen opruimen. Beide projecten zijn in 2023 in uitvoering gegaan. De overgehevelde kredietruimte wordt volledig besteed.

Vooruitblik Nota budgetoverhevelingen 2023

In onderstaande tabellen wordt vooruitgeblikt naar de Nota Budgetoverheveling 2023. Hiermee wordt inzicht gegeven in de onderwerpen waarvan op dit moment al wordt verwacht dat de activiteiten niet of onvolledig worden uitgevoerd dit jaar. Dit is een eerste inschatting en is ter informatie aan deze turap toegevoegd.

S00 Bestuur, dienstverlening en financiën

Onderwerp:	Verduurzaming gemeentelijk vastgoed
Bedrag:	€ 250.000
Toelichting:	De verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed vraagt meer voorbereidingstijd dan verwacht. Er dient eerst een goede inventarisatie te worden gemaakt van wat nodig is voor welk pand en wanneer dat het meest efficiënt opgepakt kan worden. Van het budget van € 500.000 voor de uitvoering van de wettelijke maatregelen zal naar verwachting € 250.000 overblijven dit jaar en zal nodig blijven voor verduurzaming van de betreffende panden.

S01 Veiligheid

Onderwerp:	Veiligheidshuis
Bedrag:	€ 300.000
Toelichting:	Gelderland Midden kent twee veiligheidshuizen, namelijk veiligheidshuis regio Arnhem en veiligheidshuis West Veluwe Vallei (WVV). De gemeenten Arnhem en Ede fungeren als centrumgemeenten en ontvangen budget dat voor regionale doeleinden bestemd is. Op dit moment is de doorontwikkeling van de veiligheidshuizen opgestart. Veel casuïstiek zal moeten worden verplaatst van het VHH naar wijkniveau en het veiligheidshuis zelf zal zich meer moeten gaan positioneren als expertisecentrum voor urgente en geprioriteerde casuïstiek. Hiervoor zijn het komende jaar naar verwachting meer middelen nodig om op organisatorisch en operationeel niveau deze structuurveranderingen door te voeren met expertise en ondersteuning, hiervoor wordt het regionaal ontvangen geld uit 2023 aangewend.

Onderwerp:	Experiment gesloten coffeeshopketen
Bedrag:	€ 380.000
Toelichting:	In het regeerakkoord van 2017 is afgesproken dat er een experiment komt met de teelt en verkoop van hennep of hasjiesj voor recreatief gebruik. Arnhem heeft daarvoor al middelen ontvangen en ontvangt tot en met 2024 elk jaar € 162.500. Van deze gelden dient het gehele project bekostigd te worden. Op dit moment bevindt het experiment zich nog in de opstartfase. De experimenteerfase, met vermoedelijke startdatum Q1 2024, zal hierna volgen en zal 4 jaar duren. De reeds ontvangen middelen (2023 en eerder) zijn tevens noodzakelijk om hieraan uitvoering te geven. Ondanks dat het niet wenselijk is middelen meerdere jaren over te hevelen wordt toch voorgesteld om de reeds ontvangen middelen over te hevelen naar 2024 zodat uitvoering gegeven kan worden aan het experiment.

S06 Participatie en armoedebestrijding

Onderwerp:	Onderzoek naar zelf organiseren Schuldhulpverlening
Bedrag:	€ 100.000
Toelichting:	Het beschikbare budget wordt niet volledig in 2023 besteed. Een deel van het onderzoek vindt in 2024 plaats. Daarom wordt er € 100.000 doorgeschoven.

Onderwerp:	Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden
Bedrag:	€ 540.000
Toelichting:	In de meicirculaire is hiervoor een incidentele bijdrage ontvangen. € 540.000 hiervan wordt in 2024 ingezet voor de implementatie van zelf organiseren Schuldhulpverlening.

Onderwerp:	Regionale middelen in het kader van participatie
Bedrag:	€ 1.652.770
Toelichting:	Arnhem ontvangt, als centrumgemeente van onze arbeidsmarktregio, diverse middelen vanuit het rijk in het kader van participatie. Over de inzet van de middelen vindt regionale afstemming plaats, dit gebeurt via het Regionaal Werkbedrijf. Voor 2023 is er een jaarplan

	vastgesteld met de geplande activiteiten en de hieraan gekoppelde middelen. Op een aantal onderdelen uit het jaarplan heeft de uitvoering vertraging opgelopen. Daarnaast is er regionaal de wens om een deel van de beschikbare middelen op te nemen in een meerjarenplan, dit wordt nog nader uitgewerkt. Op basis van de 1 ^e rapportage over 2023 verwachten we € 1.652.770 over te hevelen naar 2024.
--	--

Onderwerp:	Onderzoek schuldhulpverlening bureau zelfstandigen
Bedrag:	€ 70.000
Toelichting:	Vanuit de circulaire zijn middelen beschikbaar gekomen voor bijzondere bijstand voor zelfstandigen. Dit budget wordt in 2023 ingezet voor onderzoek naar aanbesteding van schuldhulpverlening voor ondernemers. De verwachting is dat een groot deel van dit budget in 2024 pas wordt uitgegeven.

Onderwerp:	Budget pilot bijverdienbeloning
Bedrag:	€ 300.000
Toelichting:	In juli 2023 is de tweejarige pilot bijverdienbeloning gestart waarmee we inwoners stimuleren om te werken in deeltijd naast hun uitkering en hen hiervoor belonen. In totaal is er voor de pilot € 3,4 miljoen gereserveerd. In 2023 is het benodigde bedrag ingeschat op € 1,0 miljoen. We schatten nu in dat we in 2023 voor de eerste uitbetaling van de bijverdienbeloning en bijkomende kosten € 0,7 miljoen nodig hebben. De eerste betaling van de bijverdienbeloning vindt in maart 2024 plaats en heeft betrekking op de premieperiode juli–december 2023. De totale verwachte kosten voor de pilot veranderen vooralsnog niet. We stellen daarom voor € 0,3 miljoen over te hevelen naar 2024.

S08 Welzijn en inclusie

Onderwerp:	Herinrichting consultatiebureaus
Bedrag:	€ 145.000
Toelichting:	Vanwege nieuwe zorgpartners in het gebouw van Rijnstate Poli Zuid (RKV) zal het daar gehuisveste consultatiebureau verhuizen naar elders in de wijk. Daarom wordt er in samenspraak met de VGGM gezocht naar een nieuw onderkomen voor dit consultatiebureau. In 2023 worden voor de herinrichting van dit nieuwe consultatiebureau nog geen kosten verwacht. Dit wordt actueel bij aanvang van 2024. Voor deze incidentele herinrichtingskosten wordt het voordeel uit de DVO van vorig jaar overgeheveld naar 2024. Hieruit worden verbouwings- en inrichtingskosten voor de nieuwe locatie van het consultatiebureau bekostigd.

Onderwerp:	Uitbreiding capaciteit dakloosheid
Bedrag:	€ 395.000
Toelichting:	In de Perspectiefnota is aangegeven dat voor uitbreiding van capaciteit van maatschappelijke opvang voor 2023 en voor 2024 (via overheveling) budget beschikbaar is in de brede aanpak middelen dakloosheid. Dekking voor de jaren 2025 tot en met 2027 kan gerealiseerd worden uit de BR Beschermd en Weerbaar. Het gaat om uitbreiding capaciteit Kruispunt, de Duif, gezinsopvang en inzet ervaringsdeskundigheid. Hiervoor is een overheveling van € 395.000 nodig.

Onderwerp:	Maatschappelijke opvang
Bedrag:	€ 450.000
Toelichting:	In 2023 zijn extra middelen beschikbaar gekomen vanuit het Nationaal Actieplan Dakloosheid, die nog niet volledig besteed zijn. Desondanks blijft de opgave in de aanpak van dakloosheid onverminderd urgent en heeft prioriteit, waardoor het noodzakelijk is om deze middelen over te hevelen naar 2024. Momenteel wordt samen met de ketenpartners Maatschappelijke Opvang en de regiogemeenten gewerkt aan een doorvertaling van het Nationaal Actieplan Dakloosheid "Eerst een Thuis" naar de regio Centraal Gelderland. Het is daarom noodzakelijk dat deze middelen beschikbaar blijven voor de verdere aanpak van dakloosheid, waaronder de beweging van Maatschappelijke opvang naar 'Wonen Eerst'.

S11 Ruimtelijke ontwikkeling

Onderwerp:	Milieuplan
Bedrag:	€ 130.000
Toelichting:	Voor de oplevering van het milieuplan, nu genoemd het Plan Gezonde Leefomgeving "Arnhem maakt buiten gezond", is 300.000 euro gereserveerd in 2023. Van deze 300.000 zal 170.000 worden besteed voor de oplevering en het schrijven van het plan in 2023. Verzoek is daarom om de resterende 130.000 over te hevelen naar 2024 om te besteden aan o.a. het begeleiden van de laatste opleverfase en nieuwe monitoring.

Onderwerp:	Grondwal / uitbreiding woonwagenkamp Bethaniënstraat
Bedrag:	€ 3.500.000
Toelichting:	In November staan de werkzaamheden gepland voor de verwijdering van de grondwal. Door de vertraging in de startdatum door het uitblijvende besluit van de herinrichting zal niet het volledige budget besteed kunnen worden in 2023.

S12 Wonen en leefomgeving

Onderwerp:	Woonwagenlocaties
Bedrag:	€ 250.000
Toelichting:	Door de gewijzigde schetsplan van de Gelderse Rooslaan en de noodzaak van een impactanalyse op de Merwedestraat zijn de uitvoeringen van deze projecten vertraagd en zullen de resterende middelen in 2024 opnieuw nodig zijn om onze doelen te realiseren.

Bijlage 3 Investerings

Jaarlijks wordt het Meerjarig InvesteringsPlan (MIP) in de Begroting geactualiseerd. In deze Turap wordt gerapporteerd over de verwachtingen rondom de realisatie van de begrote investeringen halverwege het jaar 2023. Dit betreft begrote investeringen uit de begroting 2023, vanuit voorgaande jaren naar 2023 doorgeschoven investeringen en tussentijds vastgestelde investeringen door de raad.

In de onderstaande tabel is weergegeven wat de begrote investeringen voor 2023 per programma zijn. In de toelichting onderaan de tabel staat aangegeven bij welke programma's grote afwijkingen worden verwacht, met daarbij een toelichting over de specifieke investeringen die dit betreft.

Nr.	Programma	Begroting 2023
<i>Bedragen x €1.000</i>		
S00	Bestuur, dienstverlening en financiën	6.328
S02	Bereikbaarheid	25.575
S03	Economie	250
S04	Onderwijs	41.246
S05	Cultuur	392
S08	Welzijn en inclusie	8.970
S09	Gezondheid en sport	5.929
S10	Klimaat, energie en milieu	757
S12	Wonen en leefomgeving	13.097
		102.544

Activeren plankosten

Op 31 mei heeft de raad de nota grondbeleid vastgesteld. Besloten is om plankosten van een (her)ontwikkeling te activeren nadat uit een raadsbesluit gebleken is dat er bestuurlijke instemming is voor deze (her)ontwikkeling. Voor de volgende projecten waarvoor nog geen grondexploitatie is vastgesteld, geldt dat de raad al wel een besluit heeft genomen waaruit deze bestuurlijke instemming blijkt: Spoorzone (Schaapsdrift, Rijnpark, Presikhaaf 3), Nijmeegseweg, Woudrichemstraat/Brabantweg, de Kloosterstraat, Koningsplein/Stadstheater en het Bestuurskwartier. De prognose is dat het in 2023 te activeren bedrag aan plankosten voor het totaal van deze ontwikkelingen € 2,4 miljoen zal bedragen. Indien in 2023 de grex van de Nijmeegseweg wordt vastgesteld bedraagt de prognose van de te activeren plankosten € 2,1 mln.

Vertraging oplevering sporthal Middachtensingel

Als gevolg van capaciteitsproblemen bij Liander wordt de sporthal pas op 1 november voorzien van de juiste energieaansluiting. Hierdoor vertraagt de geplande oplevering in juli en ingebruikname per 1 september van sporthal Middachtensingel. Er is maximaal gezocht naar oplossingen maar helaas zijn hier geen reële opties voor. Hierdoor wordt de oplevering uitgesteld tot tenminste november 2023, het gebouw kan dan per 1 januari 2024 in gebruik worden genomen. De financiële gevolgen hiervan zijn nog niet volledig in te schatten, maar vooralsnog wordt uitgegaan dat het investeringsbudget met € 75.000 wordt overschreden als gevolg van deze vertraging. Dit leidt tot circa € 4.000 aan hogere kapitaallasten vanaf 2024.

Investeringskrediet MFC De Spil

Medio 2021 is er voor de 3 MFC's in Arnhem een aanvraag ingediend bij RVO voor de zogenaamde SUVIS-regeling (Verbetering Luchtkwaliteit). Voor alle 3 de MFC's heeft het RVO een goedkeurende beschikking afgegeven. Uit de aanbestedingsprocedure van MFC De Spil blijkt dat het beschikbare budget onvoldoende is om de werkzaamheden uit te voeren. De aanbesteding stopzetten is weinig zinvol omdat wij toch verantwoordelijk zijn voor een goede oplossing voor "frisse scholen". Bovendien is het niet de verwachting dat een nieuwe aanbesteding financieel gunstiger zal zijn. Tenslotte lopen we dan het risico om de subsidie van het rijk te verliezen.

De effecten van de overige 2 MFC's zijn nog niet bekend. Als gevolg van gestegen prijzen en begroting op basis van "oude" uitgangspunten als decentrale ventilatie wordt het beschikbare budget voor Suvis-maatregelen voor MFC de Spil overschreden. Het financiële gevolg hiervan betekent een overschrijding van het investeringsbudget met € 395.023. Dit leidt tot circa € 25.281 aan hogere kapitaallasten vanaf 2024 gedekt uit de reeds beschikbare middelen, specifiek uit de middelen scholen en ander vastgoed als verbindende plek in de buurt.

Gele rijdersplein

November 2021 heeft de raad besloten tot restauratie van het AKU-monument en het aangrenzende openbaar gebied op het Gele Rijdersplein. Het (ontwerp) proces vraagt meer tijd dan vooraf ingeschat. Hierdoor schuift het moment van realisatie op. Dit, in combinatie met de gestegen bouwkosten, maakt dat de initiële indexering van de bouwkosten mogelijk niet toereikend is. Waarmee de kostenraming gebaseerd is op 2021, worden de kosten van de uitvoering nu gerealiseerd in 2024. Dit kan een tekort opleveren bij het definitief ontwerp. Duidelijkheid hierover wordt in het vierde kwartaal van 2023 verwacht.

Bijlage 4 Beheersing verbonden partijen

BVO De Connectie

Voortgang Beheersstrategie (Turap 2)

De Connectie is een organisatie in die volop in ontwikkeling is en waar de komende jaren veel moet gebeuren. Het is evident dat beheersing en control hierin belangrijk zijn. De beheersing is vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen met de belangen van een goede bedrijfsvoeringsorganisatie. Op verschillende niveaus en vanuit verschillende perspectieven wordt er actief samengewerkt. Het bestuur, het OGO (opdrachtgeveroverleg) en de demandorganisatie zijn hierin belangrijke gremia waarin sturing en beheersing nadrukkelijk terugkomen. Het controllersoverleg vervult hierin een belangrijke adviesrol ten aanzien van de P&C-producten van De Connectie.

Er wordt in de begroting een aantal risico's beschreven die significant zijn in financiële termen, maar ook voor de dienstverlening. De beschreven risico's hebben voor een deel te maken met de uitgevoerde onderzoeken naar de totale ICT-keten van De Connectie. In samenspraak met de drie gemeenten zijn er negen verbeterpaden opgesteld die ertoe moeten leiden dat: 1. Het gewenste niveau van de informatievoorziening wordt bereikt (basis op orde). 2. De governancestructuur verder wordt ingericht waarbij afspraken worden vastgelegd over rollen, verantwoordelijkheden en de wijze van samenwerking.

De Connectie onderschrijft de principes van het risico gestuurd werken. Dit houdt in dat risico's gekoppeld worden aan de doelstellingen en dat maatregelen worden genomen om de risico's te beheersen. Afgelopen jaar heeft De Connectie belangrijke stappen gezet ten aanzien van de invulling van het risicomanagement. Zo heeft er een uitgebreide risico-inventarisatie plaatsgevonden, zowel vanuit het perspectief van de organisatiedoelstellingen als vanuit het perspectief van business continuïteit. Waar nodig zijn aanvullende beheersmaatregelen genomen. De komende jaren gaat De Connectie verder met het door ontwikkelen van het risicomanagement door te investeren in het risicobewustzijn binnen de organisatie en het cyclisch en systematisch borgen van het risicomanagement.

BVO Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen

Voortgang Beheersstrategie (Turap 2)

De risico's waarmee BVO DRAN te maken heeft zijn een veranderende relatie met de provincie, een zeer dynamische omgeving, kwetsbare burgers en daarmee politieke gevoeligheid.

De inrichting van het doelgroepenvervoer is gebaseerd op een 'open einde' systematiek. Hierom is de sturingsinformatie frequenter en gericht op continue monitoring. Structureel ontvangen we van de BVO DRAN managementinformatie en zogenaamde rittenbakken. Er is ongeveer tien keer per jaar ambtelijk en 6 keer per jaar bestuurlijk overleg. We zijn voornemens om informatie over het doelgroepenvervoer te verwerken in PowerBI zodat het onderdeel kan gaan uitmaken van de bestuursrapportage. In 2022 is gewerkt aan het opnemen van informatie over regiotaxi in PowerBI. Qua IT heeft dat meer voeten in aarde en kost meer tijd dan vooraf ingeschat. Dit geldt nog meer voor het opnemen van informatie over het routegebonden vervoer omdat de aangeleverde informatie niet uniform is tussen de vervoerders.

Omgevingsdienst Regio Arnhem (ODRA)

Voortgang Beheersstrategie (Turap 2)

Landelijke ontwikkelingen in wet- en regelgeving kunnen grote invloed hebben op de taakomvang en -inhoud van de omgevingsdienst ODRA. De impact van de Omgevingswet is waarschijnlijk groot. De Wet kwaliteitsborging bouwen (WKB) zal invloed hebben op de werkzaamheden die met bouw hebben te maken. Deze wet heeft een gefaseerde invoering. ODRA is samen met de deelnemende gemeenten actief bezig met de invoering van de Omgevingswet en WKB en rapporteert hier geregeld over. Door actief met komende ontwikkelingen bezig te zijn kan beter geanticipeerd worden op eventuele grote consequenties voor het personeelsbestand van ODRA.

In 2022 is gestart met de implementatie van de aanbevelingen uit het in 2021 verschenen rapport 'Om de leefomgeving' van de commissie Van Aartsen. De meeste initiatieven zullen vanuit het rijk worden geïnitieerd.

Een van de mogelijke uitwerkingen kan zijn dat omgevingsdiensten moeten gaan fuseren.

ODRA heeft voor een aantal vakgebieden last van krapte op de arbeidsmarkt. Daarom is men begonnen met het aannemen van starters die met behulp van interne scholing en begeleiding de werkplekken bezetten waarvoor moeilijk ervaren specialisten te vinden zijn.

De omvang van het takenpakket van ODRA op het gebied van bouw, vergunningverlening en toezicht is direct afhankelijk van initiatieven van particulieren en bedrijven in de stad. Er kunnen grote verschillen zitten tussen jaren. Om hierop te anticiperen houdt ODRA een flexibele schil met personeel aan. Met de systematiek van outputfinanciering en een prognose van de gemeente op de bouwontwikkelingen wordt het beter mogelijk om de kosten voor de gemeente vooraf in te schatten.

De bij omgevingsdienst ODRA onderkende risico's voor gemeente Arnhem worden op de volgende wijzen beheerst. Allereerst is er maandelijks werkoverleg tussen de accounthouders van beide partijen. Relevante ontwikkelingen kunnen daar als eerste gesignaleerd worden. Actuele zaken worden op dagelijkse basis besproken. ODRA levert maandelijks productiecijfers en urenoverzichten. De cijfers worden met deze frequentie ook in het accountoverleg besproken. Realisatie van producten en uren kan zo getoetst worden aan planning en

budget, zo nodig kan worden bijgestuurd en zullen relevante ontwikkelingen gemeld worden in de financiële cyclus van de gemeente.

De portefeuillehouder heeft zitting in het Dagelijks Bestuur en het Algemeen Bestuur van ODRA. Meerdere keren per jaar worden financiële tussenrapportages van ODRA in de vorm van een financieel dashboard in de bestuursvergaderingen besproken. De business controller Arnhem adviseert de portefeuillehouder op deze rapportages en kan risico's vroegtijdig signaleren. Denk hierbij bijvoorbeeld aan oplopende personeelskosten door schaarste op de arbeidsmarkt of bevindingen van de accountant.

Scalabor B.V.

Voortgang Beheersstrategie (Turap 2)

Scalabor rapporteert op diverse momenten richting de gemeente Arnhem (100% aandeelhouder) over de inhoudelijke en financiële voortgang inclusief de risico's: via begroting en jaarrekening en via de kwartaalrapportages. In deze stukken wordt expliciet stilgestaan bij de te onderscheiden risico's inclusief de beheersmaatregelen. Als aandeelhouder en belangrijkste klant van Scalabor zijn we hierover ook continu met elkaar in gesprek en houden we elkaar goed op de hoogte van belangrijke ontwikkelingen. Hiermee zorgen we voor inzicht in de risico's en trekken we samen op in de beheersing hiervan.

Sportbedrijf Arnhem

Voortgang Beheersstrategie (Turap 2)

Sturing

Het Sportbedrijf is de grootste uitvoerder van het sportbeleid van de gemeente Arnhem. Bij de verzelfstandiging van het Sportbedrijf, zijn vanuit de gemeente als opdrachtgever en eigenaar van het Sportbedrijf, afspraken gemaakt over de informatie- en stuurmogelijkheden voor de gemeente. Om de verwachtingen over en weer beter in beeld te hebben voeren de gemeente als eigenaar en opdrachtgever en het Sportbedrijf gezamenlijk, buiten de kwartaalgesprekken om, gedurende 2023, regelmatig overleg.

De organisatie van het Sportbedrijf en de samenwerking met de gemeente Arnhem wordt elk jaar professioneler. De afstemming tussen de teams Leefomgeving en het Sportbedrijf loopt goed, waarmee invulling wordt gegeven aan het uitgangspunt van 'van wijken weten'.

Het opdrachtgeverschap wordt meer gestroomlijnd. Het Sportbedrijf heeft in de kwartaalrapportages steeds conform afgesproken format gerapporteerd. Over de kwaliteit en met name over de (on)mogelijkheden van rapportage over effectiviteit en efficiëntie van interventies in de stad wordt met elkaar gesproken, alsmede wensen voor de toekomst op wijkniveau. Dit is een doorlopend proces, waarmee we verder gaan in 2023. Het inzicht in de kostprijs van de producten is nog onvoldoende. Er is steeds meer inzicht in kosten per locatie en per 'product'. Sportbedrijf en gemeente doorlopen gezamenlijk stappen om dit af te zetten tegen maatschappelijke meerwaarde. Hierdoor komt er steeds meer kennis beschikbaar over in hoeverre uitgaven zich verhouden tot gemeentelijke doelstellingen. Op basis daarvan kunnen beleidskeuzes gemaakt worden.

Financieel

Het eigen vermogen is € 1,6 miljoen. Voor 2022 e.v. is er een taakstelling van € 0,75 miljoen. Het Sportbedrijf heeft in 2022 een resultaat gehaald van omstreeks € 0,9 miljoen. Dit is grotendeels te verklaren door incidentele steun vanuit het Rijk in verband met de coronacrisis. Dit wordt grotendeels aangewend om het in verband met stijgende energieprijzen verwachte tekort van 2023 deels mee op te vangen. Er blijft voor 2023 nog een tekort over van omstreeks 0,5 miljoen en 2,7 miljoen voor 2024. Met de in de begroting opgenomen aanvullende subsidie voor 2023 en 2024 verwachten wij dat het Sportbedrijf bij gelijkblijvende activiteiten voldoende financiële middelen tot haar beschikking heeft.

Samenwerking

Nu het Sportbedrijf stabiel staat, is er weer meer ruimte gekomen om de focus te verleggen naar het gesprek op inhoud en gezamenlijke belangen. De afgelopen jaren is de samenwerking tussen gemeente en Sportbedrijf sterk verbeterd. De samenwerking blijft een onderwerp waarin continu geïnvesteerd wordt, ook in 2023 en verder.

Voorbeelden van inhoudelijke onderwerpen die gezamenlijk worden opgepakt zijn: verenigingsondersteuning, de bezetting van accommodaties en ontwikkeling van een positief sportklimaat. Hierover wordt de gemeenteraad in 2023 verder geïnformeerd.

We verwachten deze ontwikkeling met het MT van het Sportbedrijf in 2023 voort te kunnen zetten. Deze samenwerking zorgt ervoor dat het risicoprofiel van het Sportbedrijf als verbonden partij lager ingeschat wordt.

Voortgang Beheersstrategie (Turap 2)

De veiligheids- en gezondheidsregio Gelderland Midden is een wettelijk aangewezen regeling waarin wordt samengewerkt met vijftien verschillende gemeenten. De taken zijn onderverdeeld in een vijftal programma's (crisisbeheersing, brandweezorg, GGD, ambulancezorg en bedrijfsvoering). VGGM wijst in haar begroting 2023 op de volgende risico's:

- Meerjarig effect van het COVID19 virus; preventie ten aanzien van kwetsbare groepen, advisering van hygiënemaatregelen, versterking infectieziektebestrijding, terug op niveau van reguliere diensten voor derden zoals reizigersvaccinaties en binden van medewerkers en vrijwilligers aan de organisatie;
- Naar aanleiding van de implementatie van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) is een complexiteit met betrekking tot de positie van de vrijwilligers ontstaan. Op basis van de huidige wet- en regelgeving is het onderscheid tussen een brandweervrijwilliger en een brandweermedewerker nauwelijks te maken. Hiermee heeft de invoering van WNRA een groot financieel risico op de betaalbaarheid van het huidige brandweermodel. Landelijk heeft een Denktank een oplossing voor deze ontstane situatie bedacht in de vorm van taakdifferentiatie. De financiële consequenties van de taakdifferentiatie worden nog nader geanalyseerd;
- Verdeelsleutel huisvestingskosten brandweer. De gemeentelijke bijdragen aan de brandweer zijn op basis van een nieuwe verdeelsleutel vastgesteld. De (regionale) huisvestingskosten van de kazernes en andere brandweeronderdelen zijn daarvan vooralsnog uitgezonderd;
- Arbeidsontwikkelingen, waaronder functiewaardering van verpleegkundigen. Vergelijkbare organisaties hebben verpleegkundigen hoger ingeschaald. Een aanpassing van de functiewaardering heeft grote consequenties op het budget of op de dienstverlening van de Jeugdgezondheidszorg en Algemene gezondheidszorg. Hiervoor is in de gemeentelijke begroting een extra budget opgenomen. Dat geldt ook voor de ICT-lasten;
- Toenemende ICT-lasten als gevolg van verdere digitalisering en plaats onafhankelijk werken. Meerdere (verouderde) systemen dienen op korte termijn vernieuwd te worden gebracht en toenemende gebruikerswensen gebaseerd op maatschappelijke Ontwikkelingen zijn niet passend binnen de huidige ICT-budgetten.
- De grote druk op (gemeentelijke)financiën en bij andere opdrachtgevers leidt tot continuïteitsrisico's van niet door gemeentelijke bijdrage gefinancierde activiteiten.

De beheersing van bovenstaande risico's is vooral gericht op het actief verbinden van de gemeentelijke belangen. Het regionaal controllersoverleg en de Financiële Commissie die regelmatig bijeen komen vervullen hierin een belangrijke adviesrol, ook ten aanzien van de P&C-producten van de VGGM. Daarnaast wordt er actief samengewerkt bij bestuurlijke opdrachten. Per programma is door de VGGM een doelenboom opgesteld waarbij tevens de belangrijkste risicofactoren en mitiganten zijn genoemd.

Aan de hand van de zogenaamde "kans x effect"-methode wordt jaarlijks door VGGM een onderzoek uitgevoerd naar de mogelijke risico's en een kwantificering daarvan. Bij benadering wordt er een indicatie gegeven van het voor de organisatie benodigde weerstandsvermogen. Dit weerstandsvermogen wordt gevormd door de totale impact van de gekwantificeerde risico's te relateren aan de weerstandscapaciteit (zijnde het beschikbare eigen vermogen).

Daarnaast ontvangen de deelnemende gemeenten gedurende het jaar tussenrapportages van VGGM waarin wordt stilgestaan bij de actuele ontwikkelingen en de verwachtingen met betrekking tot de risico's worden beschreven.

Zowel de burgemeester als de wethouder publieke gezondheid zijn lid van het dagelijks bestuur en het algemeen bestuur van VGGM. Het dagelijks bestuur en algemeen bestuur komen afzonderlijk van elkaar jaarlijks vijf keer bij elkaar. Onderwerp van gesprek is onder andere de P&C cyclus. Begrotingen en jaarrekeningen worden daar vastgesteld. Ook inhoudelijke ontwikkelingen/ risico's worden daar gedeeld.

Ondersteunende ambtenaren adviseren de burgemeester en wethouder als het gaat om de inhoud van de agenda. Deze ondersteunende ambtenaren zijn ook aangesloten op het controllersoverleg zoals eerder genoemd.

De raad krijgt de mogelijkheid om een zienswijze uit te brengen ten aanzien van de begroting en de bestemming van het resultaat na opmaken van de jaarrekening van VGGM. Eventuele financiële risico's worden opgenomen in gemeentelijke risicoprofiel.

In de afgelopen jaren is gebleken dat deze beheersstrategie volstaat.

Bijlage 5 Stand van zaken amendementen en moties

Hieronder is de stand van zaken van de amendementen en moties opgenomen die zijn aangenomen bij de behandeling van de Begroting 2023.

Bestuur, dienstverlening en financiën

22A82 Uitbreiding structurele buitenlandse relaties

De raad heeft besloten om proactief de mogelijkheden te laten onderzoeken tot het aangaan van een tweede buitenlandse relatie. Het onderzoek wordt op dit moment uitgevoerd.

22M158 Bevordering opkomst verkiezingen

Bureau Verkiezingen heeft diverse moskeeën benaderd en de Turkyem Moskee aan de Eemslaan bereid gevonden om een ruimte beschikbaar te stellen als stembureau. Tevens is hier voorafgaand aan de verkiezingen een proefstembureau ingericht. Ook bij komende verkiezingen zal er in één of meer moskeeën een stembureau worden ingericht, als daar gelegenheid voor is.

De burgemeester heeft vertegenwoordigers van alle moskeeën uitgenodigd voor een gesprek over hun mogelijkheden om hun achterban te stimuleren om hun stem uit te brengen bij verkiezingen.

Veiligheid

22M123 Manifest demonstratierecht

De burgemeester heeft het Manifest getekend. De raad wordt direct na de zomer geïnformeerd. We betrekken de jaarlijkse evaluatie bij de op instigatie van de raad jaarlijks te houden veiligheidstafel.

22M133 Stel aantal BOAs op straat veilig

In de begroting is een straatcapaciteit van 29 fte verwerkt. Voor wat betreft het handhavingsbeleid wordt momenteel de hand gelegd aan het opstellen ervan (met name de keuzes capaciteit versus inzetwensen). Het uitvoeringsplan zal aansluiten bij de jaarlijkse planning die gekoppeld was en is aan de wijkveiligheidsagenda's. Hiermee wordt, naast het focussen op stadsbrede problematieken, ook oog gehouden voor het wijkgericht werken. Per slot van rekening moeten we daar zijn waar we nodig zijn.

Bereikbaarheid

22M141 Kaders voor mobiliteitsingrepen

De motie is afgedaan met de [raadsbrief Impact werkzaamheden op genoemde wegen in motie 22M141](#).

Economie

22A66 Bridge to Liberation

De voorgestelde financiële wijziging is in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt.

22M132 Een brug naar de toekomst

Zoals in de motie is aangegeven, werken we aan een voorstel hoe we na 2024 invulling blijven geven aan de slag om Arnhem herdenking in het algemeen en De Bridge to Liberation in het bijzonder, inclusief een financiële paragraaf. We hebben BMC tevens gevraagd om breed (dus ook buiten gemeente Arnhem) op te halen hoe men omgaat met herdenkingen nu en in de toekomst, hoe geven we invulling nu de veteranen uit WOII er steeds minder aanwezig kunnen zijn, hoe blijft de jonge generatie aangehaakt? Daarvoor gaat BMC in gesprek met een aantal lokale, regionale en landelijke partners. Ook intern worden er gesprekken gevoerd met relevante beleidsvelden, zoals inclusie en diversiteit. De oplevering is begin november gepland.

22M170 Oog voor alle studenten

Arnhem Studiestad gaat drie dingen doen om de informatievoorziening voor deze doelgroep te verbeteren:

- Op de website (Eng/Ned) van Arnhem Studiestad worden links geplaatst naar belangrijke plekken of initiatieven voor deze doelgroep die de kennisinstellingen beschikbaar zijn. Deze informatie is inmiddels beschikbaar (half juli 2023).
- Op de site komt een vlog van een Caribisch Nederlandse student over studeren, werken en leven in Nederland (uiterlijk september 2023)
- Er komt een informatiecampagne over rechten en plichten van studenten rondom studentenhuisvesting. De gemeente is in de lead, overlegt met kennisinstellingen en studenten en SH& is ook betrokken. Het resultaat hiervan wordt zichtbaar op de site van Arnhem Studiestad en de kennisinstellingen (is gestart).

[22M179 Living statues op de agenda van 2023](#)

Deze motie is afgedaan met de [raadsbrief "Subsidieregeling Producties, Evenementen en Festivals gemeente Arnhem 2023"](#)

Onderwijs

[22A53 Elk Arnhems kind een schoolmoestuin](#)

Samen met Natuurcentrum Arnhem is een kernteam gevormd om de praktische uitvoering vorm te geven. Er is een plan van aanpak opgesteld voor de periode 2023 – 2025.,

Momenteel worden de wensen en behoeften van schoolbesturen en scholen geïnventariseerd. Met behulp van een enquête en diverse gesprekken met zowel de overkoepelende schoolbesturen van Delta, Flores, Onderwijsspecialisten als overleggen met directeurs van individuele scholen worden de komende maanden de wensen, behoeften, kansen en risico's per school in kaart gebracht. Deze nazomer worden er inspiratiemiddagen en ontwerpsessies met de scholen, schoolbesturen en andere betrokkenen georganiseerd.

Aan de hand van deze inventarisatie zal in het najaar 2023 een maatwerk aanpak worden opgesteld. Deze maatwerk aanpak bestaat uit maximaal vier varianten die aansluiten bij de behoeften en mogelijkheden van scholen. Dit jaar vindt er een pilot-moestuinlesprogramma bij de Witte Vlinder (Flores Onderwijs) in Arnhem Noord en de Johannes school (Delta Scholengroep) in Arnhem Zuid plaats, dat input biedt voor de maatwerk aanpak voor andere scholen.

[22A62 Structurele investering in intellectuele ontwikkeling en laaggeletterdheid jeugd & jong volwassenen](#)

In het kader van 'Een kansrijk Arnhem' is in de begroting een ophoging van €65.000 per jaar vanaf 2023 tot 2026 voorgesteld, ten gunste van de subsidiëring van Rozet. De uitbreiding van het gratis lidmaatschap voor de leeftijdscategorie tot 24 jaar (ten opzichte van 18 jaar) is ingegaan op 1 januari 2023.

Om het gebruik van dit gratis lidmaatschap te stimuleren zijn verschillende promotieacties opgezet. 1. Flyer in de bibliotheken met de pakkende tekst "Hey harde werker! Toe aan een pauze - leen een boek!" gericht op de studerende jongeren in de Rozetvestigingen. 2. Mailings naar de verschillende doelgroepen en 3. posts op social media (instagram en tiktok).

Hiermee is een grote doelgroep bereikt. Het resultaat van de ophoging van de leeftijdsgrens naar 24 in combinatie met de aandacht voor het lidmaatschap heeft tot een toename van het aantal lidmaatschappen geleid. Daarop aansluitend is het aantal uitleningen gestegen met 31%.

[22M121 Niet de energierekening betalen met de kwaliteit van ons onderwijs](#)

Naar aanleiding van de motie is er een uitvraag gedaan bij scholen/onderwijspartners. De meeste scholen gaven aan vaste contracten te hebben met energieleveranciers. In de praktijk zijn de kosten voor deze scholen daarom niet gestegen. Wij hebben geen signalen ontvangen van scholen dat zij eventuele hogere energiekosten betalen uit hun onderwijsbudget.

De stijging van de energiekosten is een landelijk thema. Er is dientengevolge een Rijksregeling ontwikkeld om dit te ondervangen. Scholen kunnen sinds begin 2023 contact opnemen met DUO om tot maatwerk te komen:

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/financiering-onderwijs/vraag-en-antwoord/financiele-problemen-school-door-stijgende-energierekeningen>. Mochten er financiële problemen ontstaan door gestegen energielasten kunnen scholen zich dus wenden tot het rijk.

[22M130 Pilot OCW aanvragen voor hoogbegaafde thuiszitters](#)

Deze motie is afgedaan met de [raadsbrief "Voortgangsbrief op het thema hoogbegaafdheid"](#).

[22M137 Verbeter schoolventilatie door coördinatie](#)

Over de implementatie van de SUVIS-plannen (Specifieke Uitkering Ventilatie in Scholen) is de geïnformeerd met de [Raadsbrief "Stand van zaken Specifieke Uitkering Ventilatie in Scholen" \(SUVIS\)](#) van 22 december 2022.

[22M139 Plan van aanpak hoogbegaafdheid](#)

Het Plan van aanpak is opgesteld en gedeeld met de onderwijspartners. In de MEAA (Maatschappelijke Educatieve Agenda Arnhem) van 6 juli wordt het Plan van aanpak inhoudelijk verder besproken. We verwachten een raadsbrief in september.

Cultuur

[22A54 Kansen voor behoud erfgoed benutten](#)

De voorgestelde financiële wijziging is in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt.

[22M120 Kansen voor behoud erfgoed benutten](#)

Er wordt gewerkt aan het opstellen van een nieuwe erfgoedagenda. Deze komt in 2023 in conceptvorm gereed en zal begin 2024 voor bestuurlijke besluitvorming worden geagendeerd.

In de erfgoedagenda wordt conform de motie ook gekeken naar de wijze waarop de gemeente vanuit de nu begrote budgetten voor erfgoed of vanuit andere middelen onder bijzondere omstandigheden financieel kan bijdragen aan erfgoedprojecten om voortgang met cofinanciering mogelijk te maken.

[22M122 Gezamenlijk aanbod Arnhemse podia](#)

De motie is onderdeel van lopend beleid, zoveel mogelijk samenwerking stimuleren tussen de Arnhemse podia.

[22M125 Kaders voor cultuur- en evenementensubsidies](#)

Deze motie hebben we afgedaan met de [raadsbrief Inzet extra Programmabudgetten cultuur](#).

[22M157 Gebruik nieuw cultureel centrum in Arnhem-Zuid ook als bastion in de Arnhem-Oost-aanpak](#)

In de [raadsbrief Ontwikkelingen Cultuur in Arnhem Zuid](#) geven we aan ook Malburgen / Arnhem-Oost te betrekken.

Participatie en armoedebestrijding

[22A73 Houd vast aan ambitie](#)

De tekstuele wijziging is in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt. Sinds januari 2019 is het gemiddelde bestand van 16 grote gemeenten gedaald met 8,6%. Arnhem heeft als doel het 10% beter te doen, dus dat is een daling van ongeveer 9,5% in die periode. In april 2023 is het bestand van Arnhem 12,5 % afgenomen sinds het begin van de meting. Dus Arnhem voldoet op dit moment ruim aan de doelstelling.

[22A77 Geef experiment 'schuldenvrij' een kans](#)

De tekstuele en financiële wijziging is in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt. Het startbedrag van € 150.000 dat beschikbaar is gesteld om de uitvoering van het experiment 'Immerloo Schuldenvrij' samen met maatschappelijke partners mogelijk te maken is deels gebruikt voor de voorbereidende fase. De aanpak is met partners geconcretiseerd. Er is echter meer budget nodig om tot uitvoer te komen. Aanvullend budget vanuit het Nationaal Programma Arnhem-Oost is inmiddels toegezegd en op dit moment wordt er nog naar externe financiering gezocht. Doel is om in het najaar het plan tot uitvoer te brengen.

Zorg

[22M154 Maak de zorg aantrekkelijk om in te werken](#)

De gemeente Arnhem voert samen met de regionale inkooporganisatie gesprekken met zorgaanbieders over het leveren van kwalitatief goede zorg aan onze inwoners. Zeker bij zorgvormen waar personeelstekorten zijn, zoals de huishoudelijke ondersteuning of behandeling jeugd, wordt ook gesproken over wat nodig is om te zorgen dat voldoende zorgverleners geworven en behouden kunnen worden (binden en boeien van personeel).

Zorgaanbieders hebben zelf ook veel last van de personeelstekorten en zoeken zelf naar allerlei mogelijkheden om personeel te werven en vast te houden, bijvoorbeeld door het creëren van voldoende doorstroommogelijkheden binnen de organisatie.

[22M177 Laat pleegouders merken hoe waardevol ze zijn!](#)

Deze motie is afgedaan met de [raadsbrief "laat pleegouders merken hoe waardevol ze zijn!"](#)

In februari 2023 is een sessie georganiseerd om gezamenlijk te kijken hoe we de pleegouders kunnen bedanken. In deze sessie geven pleegouders aan dat zij zich gewaardeerd voelen door de zorgorganisatie. Gekeken naar een jaarlijkse waardering hechten pleegouders waarde aan een leuke activiteit met elkaar. Een activiteit die niet te veel tijd kost maar waar zij wel waardering voelen vanuit de gemeente. Op 3 november 2023 wordt een leuke middag voor pleegouders georganiseerd om hen te bedanken voor hun inzet. Op die middag wordt ook het bedankje uitgereikt die pleegouders vanaf nu jaarlijks gaan krijgen. Wij gaan de pleegouders jaarlijks in de Week van Pleegzorg een bedrag schenken dat zij kunnen besteden aan een leuk uitje met het hele gezin. Dit doen we via de Dit is Arnhem pas.

Welzijn en Inclusie

[22A70 Suïcidepreventie toegankelijk voor iedereen](#)

De tekstuele en financiële wijziging zijn in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt.

Voorjaar 2023 heeft een projectteam onder aansturing van een extern projectleider invulling gegeven aan het amendement. Samen met diverse partners, is gewerkt aan een plan voor de invulling van het Centrum voor Levensvragen en Suicidepreventie. Het plan is in mei aangeboden aan de gemeente. De formele opening van het Centrum is op 1 september 2023. Het Centrum wordt ingevuld door D3rde Verdieping voor een periode van anderhalf jaar. In 2024 evalueren wij het Centrum en stellen we vast welk vervolg het krijgt vanaf 2025.

[22A80 Anti-racisme aanpak](#)

De tekstuele en financiële wijziging zijn in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt. Dit amendement is uitgevoerd via de aanpak 'Arnhem tegen Racisme'. In de raadsbrief '[Stand van zaken Arnhem tegen Racisme](#)' van 9 mei 2023 staat deze aanpak verder omschreven.

[22M126 In verbinding beginnen](#)

Deze motie is in behandeling. Na de zomer/richting het najaar informeren we de raad middels brief (over visie / opvang / en integratie vluchtelingen) waarmee we deze motie zullen afdoen.

[22M128 Antidiscriminatie en antiracisme aanpak](#)

Deze motie is afgedaan met de raadsbrief '[Stand van zaken Arnhem tegen Racisme](#)' van 9 mei 2023.

[22M156 Aan de slag met de lokale coördinator tegen racisme en discriminatie](#)

In de raadsbrief '[Stand van zaken Arnhem tegen Racisme](#)' van 9 mei 2023, is de stand van zaken van deze motie omschreven. Komend najaar komt er een raadsbrief waarin we de lokale coördinator tegen racisme en discriminatie introduceren en uitleg geven over de rol.

Gezondheid en sport

[22M124 Tempo maken met uitbreiden PrEP-zorg](#)

Deze motie is afgedaan met de raadsbrief '[Afdoen motie Tempo maken met PrEP-zorg](#)'

[22M134g Sportmakelpunt](#)

Wij hebben de punten onderzocht die in de motie zijn opgenomen. In afstemming met de Arnhemse Sportfederatie (ASF) zijn wij tot de conclusie gekomen dat er geen behoefte is aan een aanvullend platform. Een aantal verenigingen in Arnhem maken al gebruik van een platform, namelijk Taakie. In de tweede helft van 2023 zullen wij dit platform nogmaals onder de aandacht brengen bij de Arnhemse sportverenigingen. Dit gebeurt in samenwerking met de ASF en Sportbedrijf Arnhem.

Tot slot, is het relevant om te vermelden dat mond-tot-mond reclame altijd een krachtig middel blijft om vrijwilligers te vinden. Een vacaturebank / platform is minder succesvol. Hierover volgt nog in 2023 een raadsbrief waarin we uitvoeriger ingaan op deze motie.

[22M178g Maatschappelijke organisaties steunen en verduurzamen](#)

Aan deze motie is uitvoering gegeven. Maatschappelijke organisaties zijn de afgelopen maanden op verschillende manieren inhoudelijk en financieel ondersteund. De meest belangrijke (financiële) maatregel was de 'tijdelijke subsidieregeling compensatie energiekosten maatschappelijke organisaties'. Door middel van een raadsbrief zal in 2023 nader bericht worden over de resultaten in relatie tot de motie.

Klimaat en energie

[22M135 Verenigingen verduurzamen](#)

De provinciale staten van Gelderland heeft in februari 2023 €10 miljoen beschikbaar gesteld voor een fonds verduurzaming maatschappelijk vastgoed. Naar verwachting is in het najaar 2023 dit fonds daadwerkelijk beschikbaar waarmee maatschappelijke instellingen, waaronder gebedshuizen, investeringen kunnen doen in energiebesparende maatregelen. Daarnaast ondertekenen naar verwachting minimaal 8 gebedshuizen de Green Deal Gebedshuizen met de gemeente Arnhem, waarmee zij een ondersteuningstraject van 2 jaar ingaan voor brede verduurzaming. Tot slot ondersteunt het onder andere door de gemeente Arnhem gefinancierde ondersteuningstraject van Arnhem Zet de knop om ook gebedshuizen bij energiebesparing. Er is hiermee zowel de gevraagde financiering voor duurzame investeringen, als een kennisloket met voldoende expertise, beschikbaar voor de doelgroep gebedshuizen.

[22M136 Duurzame gebedshuizen](#)

Zoals hierboven vermeld, heeft de provinciale staten van Gelderland in februari 2023 € 10 miljoen beschikbaar gesteld voor een fonds verduurzaming maatschappelijk vastgoed. Naar verwachting is in het najaar 2023 dit

fonds daadwerkelijk beschikbaar waarmee maatschappelijke instellingen, waaronder verenigingen, investeringen kunnen doen in energiebesparende maatregelen aan hun pand. Daarnaast kunnen verenigingen een subsidieadvies krijgen met financiële tegemoetkoming van de gemeente van 95% van een maximumbedrag dat is gebaseerd op hun energieverbruik. Dit gaat via de "subsidie energiebesparing ondernemers en maatschappelijke organisaties" van gemeente Arnhem. Hiermee hebben verenigingen toegang tot verschillende bronnen van financiering voor het verduurzamen van hun panden.

[22M138 Voor energiecoaches ook budget](#)

In 2022 is budget ingezet voor energiecoaches van de Energiebank Regio Arnhem.

Wonen en leefomgeving

[22A55 Sturen op meer betaalbare woningen](#)

De tekstuele wijziging is in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt.

[22A56 Arnhem mooier: grip op Graffiti](#)

De tekstuele en financiële wijziging zijn in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt.

[22M155 Handen af van Hertenkamp Sonsbeek](#)

We zijn op dit moment aan het onderzoeken hoe we het hertenkamp in Sonsbeek kunnen behouden met in achtname van dierenwelzijn en de nieuwe huis- en hobbydierenlijst van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Wijkprogramma's

[22A75 Doorzetten buurtconciërges in Arnhemse wijken](#)

De financiële wijziging is in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt.

[22A76 Impuls voor de Drieslag](#)

De financiële wijziging is in de geamendeerde Begroting 2023 verwerkt.

[22M129 Kaders voor leefbare wijken](#)

Nu de extra middelen van handhavingscapaciteit structureel zijn gemaakt en er dus sprake is van een duurzame investering, kan het geactualiseerde handhavingsbeleid spoedig worden vastgesteld en verzonden aan de raad. Het handhavingsbeleid is een belangrijke bouwsteen voor het plan voor leefbare wijken, samen met het onlangs gepubliceerde Actieplan Overlast en de wijkveiligheidsplannen. Het plan voor leefbare wijken en het handhavingsbeleid zullen nog dit jaar worden verzonden aan de raad. De kaders en uitgangspunten van deze beleidsstukken zullen dan in 2025 worden geëvalueerd en de evaluatie zal worden voorzien van conclusies en aanbevelingen.